

DOKTORI (PhD) DISSZERTÁCIÓ

MAGYAR MÁRTON

Animáció a turizmusban – szerepe és helyzete a magyar tercier oktatásban és a szolgáltatáspiacon

2018

**EÖTVÖS LORÁND TUDOMÁNYEGYETEM
PEDAGÓGIAI ÉS PSZICHOLÓGIAI KAR**

Magyar Márton

**Animáció a turizmusban – szerepe és helyzete a
magyar tercier oktatásban és a szolgáltatáspiacon**

**Neveléstudományi Doktori Iskola
A Doktori Iskola vezetője: Prof. Dr. Halász Gábor, DSc**

**Szaktárgyi Pedagógiák Program
Programvezető: Dr. habil. Szivák Judit, PhD**

Témavezető: Prof. Dr. Bárdos György, DSc

Budapest, 2018

TARTALOMJEGYZÉK

1. BEVEZETÉS.....	4
1.1. A témaválasztás indoklása, relevanciája.....	4
1.2. A kutatás előzményei	7
1.3. Probléma felvetés, a kutatás központi kérdéseinek megfogalmazása	8
2. SZAKIRODALMI ÁTTEKINTÉS	9
2.1. Az animáció definiálása, jelentősége és specifikumai	9
<i>2.1.1. Az animáció fogalma különböző megközelítésekben.....</i>	<i>9</i>
2.1.1.1. A szociokulturális animáció értelmezései	9
2.1.1.2. Az idegenforgalmi/turisztikai animáció értelmezései	12
2.1.2. Az animáció rövid fejlődéstörténete	16
2.1.2.1. Az animáció kialakulása külföldön	16
2.1.2.2. Az animáció magyarországi kialakulása	21
2.1.3. Az animációs programterületek és sajátosságai.....	28
2.2. Az animáció helye a tudományok rendszerében	33
2.2.1. Sport és rekreáció viszonya – Az animáció a rekreátorok munkaterülete	35
2.2.2. Gazdaságtudományi reláció I. – Az animáció a turizmus szolgáltatása.....	39
2.2.3. Gazdaságtudományi reláció II. – Az animáció a szolgáltatásminőség menedzsment eszköze.....	45
2.2.4. Pszichológiai reláció – Az animáció az élményturizmus eszköze	57
3. CÉLKITŰZÉSEK.....	63
4. MÓDSZEREK	65
4.1. Vizsgálati módszerek a turisztikai animáció hazai felsőoktatási helyzetére. 65	
4.2. Vizsgálati módszerek a szállodai animáció piaci helyzetére	66
4.2.1. A mintavétel, a mintanagyság és a mintavételi eljárás meghatározása.....	66
4.2.1.1. Mintavétel a magyar szállodai animációs piac kínálati oldalán	66
4.2.1.2. Mintavétel magyar szállodai animációs piac keresleti oldalán	69
4.2.1.3. Mintavétel a végzett ELTE-s rekreációs szervezés és egészségfejlesztés BSc-alapszakos diplomával rendelkezők vizsgálatához	69
4.2.2. Adatfelvétel eszköze	71
4.2.2.1. A magyar szállodai animációs piac kínálati oldalát vizsgáló kérdőív.....	71
4.2.2.2. A magyar szállodai animációs piac keresleti oldalát vizsgáló kérdőívek	72
4.2.2.3. A rekreáció szakon végzett hallgatókat vizsgáló kérdőívek	73
4.3. Statisztikai módszerek	74

5. AZ ANIMÁCIÓ TANTÁRGY HELYE A HAZAI OKTATÁSI PROGRAMOKBAN (KUTATÁSI EREDMÉNYEK I.).....	75
5.1. Animáció-oktatás a turizmus profilú felsőoktatási képzésekben.....	76
5.1.1. <i>A turizmus oktatás fejlődéstörténete a hazai felsőoktatási piacon</i>	<i>76</i>
5.1.2. <i>Az animáció tantárgy helye a turizmus felsőoktatási programokban.....</i>	<i>82</i>
5.1.2.1. Animáció oktatása a hagyományos idegenforgalmi képzésekben.....	83
5.1.2.2. Animáció oktatása „bolognai” Turizmus-vendéglátás BA képzéseken ...	93
5.2. A rekreációs felsőoktatási kínálat animáció vonatkozásai	102
5.2.1. <i>A rekreációs felsőoktatás fejlődéstörténete Magyarországon</i>	<i>102</i>
5.2.2. <i>Animáció tantárgy helye a rekreáció alapképzési programokban</i>	<i>107</i>
5.2.2.1. Animáció oktatása a hagyományos rendszerű rekreációs képzésekben .	108
5.2.2.2. Animáció oktatása a „bolognai” rekreációs szervező BSc képzésekben ..	114
6. PIACI TAPASZTALATOK A TURISZTIKAI ANIMÁCIÓ TANTÁRGY OKTATÁSÁHOZ (KUTATÁSI EREDMÉNYEK II.).....	123
6.1. A hazai szállodai animációs piac kínálati oldala.....	123
6.1.1. <i>Az „üzlethálózat” nagysága és koncentrációja Magyarországon.....</i>	<i>123</i>
6.1.2. <i>Szállodai animációs programok elterjedtsége Magyarországon.....</i>	<i>126</i>
6.2. A hazai szállodai animációs piac keresleti oldala	131
6.3. Szállodai programok élménymenedzsmentje.....	135
6.3.1. <i>Szállodai animáció élménymenedzsmentje a turista szemszögéből.....</i>	<i>136</i>
6.3.2. <i>Szállodai animáció élménymenedzsmentje a szolgáltató szemszögéből.....</i>	<i>138</i>
6.3.3. <i>Szállodai animációt befolyásoló személyi feltételek alakulása hazánkban .</i>	<i>139</i>
7. ÖSSZEFOGLALÁS ÉS AJÁNLÁSOK	145
7.1. A kutatási eredmények összefoglalása	145
7.1.1. <i>Szaktárgyi felsőoktatás története, illetve helyzete napjainkban.....</i>	<i>145</i>
7.1.2. <i>Piaci determinánsok a szaktárgyi oktatás fejlesztéséhez</i>	<i>148</i>
7.2. A tanulmány korlátai	150
7.3. Javaslatok a turisztikai animáció felsőoktatási modernizálására	153
7.4. Rövid kitekintés a szakmai terciér oktatásra külföldön	162
7.4.1. <i>A kanadai és amerikai felsőoktatási programok példája.....</i>	<i>162</i>
7.4.2. <i>Az ausztrál felsőoktatási programokról.....</i>	<i>163</i>
7.4.3. <i>Az animáció szakmai oktatási példája Törökországból.....</i>	<i>164</i>
7.4.4. <i>Az animáció oktatása néhány európai felsőoktatási intézményben</i>	<i>164</i>

7.5. Rövid konklúzió és a kitűzött célok értékelése	166
7.6. A kutatás folytatásának lehetséges jövőbeli irányai	167
KÖSZÖNETNYILVÁNÍTÁS	168
IRODALOMJEGYZÉK	169
A TURIZMUS-VENDÉGLÁTÁS BA SZAKOS TANTERVEK ELEMZÉSÉHEZ FELHASZNÁLT DOKUMENTUMOK.....	197
A REKREÁCIÓSZERVEZÉS ÉS EGÉSZSÉGFEJLESZTÉS BSC SZAKOS TANTERVEK ELEMZÉSÉHEZ FELHASZNÁLT DOKUMENTUMOK.....	198
TÁBLÁZATOK JEGYZÉKE	199
ÁBRAJEGYZÉK	200
RÖVIDÍTÉSEK ÉS SZAKKIFEJEZÉSEK JEGYZÉKE	201
MELLÉKLETEK	203
1. sz. Melléklet: Szállodai animációs tematikus programplakátok Magyarországon	203
2. sz. Melléklet: Kérdőív animációs szolgáltatásokról (szállodák számára).....	206
3. sz. Melléklet: Kérdőív „Az élmény szerepe a mindennapokban és a turizmusban” (turisták részére)	211
4. sz. Melléklet: Kérdőív „A szállodai élmény szerepe az életminőség alakulásában” (turisták részére).....	214
5. sz. Melléklet: Kérdőív a rekreációs tanulmányokról, elhelyezkedési lehetőségekről (ELTE Budapest, ELTE Szombathely).....	216
6. sz. Melléklet: Veszprémi Egyetem Idegenforgalmi és szálloda szak Vendégfogadás szakirány Záróvizsga tételek (2002).....	220
7. sz. Melléklet: BGF KVIFK Idegenforgalmi Szakmenedzser Szak Szabadidő Szakirány hálóterve (2003/2004. tanév).....	222
8. sz. Melléklet: ELTE TFK Rekreáció (másodszak) tanterve (1990).....	224
9. sz. Melléklet: ELTE TFK Testnevelés-Rekreáció tanterv (1994).....	226
10. sz. Melléklet: ELTE TFK Testnevelés-Rekreáció tanterv (2000/2001.).....	228
11. sz. Melléklet: ELTE TFK Testnevelés-Rekreáció tanterv (2002/2003.).....	231
12. sz. Melléklet: Az ELTE Pedagógiai és Pszichológiai Kar Testnevelés-Rekreáció szak tanterve (2004/2005. és 2005/2006. tanév)	234
13. sz. Melléklet: ELTE PPK Rekreáció tanterve nem testneveléssel szakpárban (2005/2006. tanév).....	237
14. sz. Melléklet: Semmelweis Egyetem Testnevelési és Sporttudományi Főiskolai Kar Önálló rekreáció szak (A L K 8 féléves képzés) tantervi programja	238
15. sz. Melléklet: Az ELTE Pedagógiai és Pszichológiai Kar Sport- és rekreációs szervezés BSc Rekreációs szervezés és egészségfejlesztés szakirány „Szállodai és rendezvény animátor” specializációjának tantervi hálójája 2017-től	240

1. BEVEZETÉS

1.1. A témaválasztás indoklása, relevanciája

2002 óta foglalkozom az animációval, kezdetben mint animátor, Magyarországon és külföldön (a Club Magic Life-nál) tapasztalatokat szerezve; később trénerként és szaktanárként a piaci tapasztalataimat folyamatosan beépítve a tananyagokba.

Számos tanulmány, kutatás foglalkozik a turizmus, a sport és a rekreáció témakörével, azonban a mindkét képzési ághoz kapcsolódó, a turizmus egyes színterein – főképp szállodákban megjelenő – animáció témakörével nagyon kis arányú publikációt találhatunk mind Magyarországon, mind pedig külföldön. Ennek egyik oka lehet talán a terület nagy gyakorlatorientáltsága, a szubjektív szempont: a programokban résztvevők (leginkább turisták) folyamatosan változó értékítélete, amelynek alapján egy piaci szemléletet is követni képes animációs vállalkozás a kínálatát folyamatosan változtatja, megújítja a Kotler-féle marketing 4 C-szemlélethez igazodóan a dinamikusan fejlődő és szélesedő vendégigények, azaz a Customer needs (Kotler, 2000) alapján.

A témafeldolgozás egyedi, úttörő szerepe abban rejlik, hogy viszonylag kevés publikáció foglalkozik a turizmus animációval, így hozzájárulhatok az ismeretek bővítéséhez.

A korábban Magyar Turizmus Zrt. név alatt (2016 májusa óta viszont már Magyar Turisztikai Ügynökség Zrt. néven) működő nemzeti turisztikai marketing szervezet által 1997. évben létrehozott, évente négy alkalommal (2012-ig) nyomtatásban kiadott Turizmus Bulletin a turizmus szakma elismert szakmai folyóirata, amelynek céljai között szerepel az elméleti és gyakorlati szakemberek munkájának segítése. A folyóiratban 1997-2010 között több mint 350 tanulmány, valamint statisztikai elemzések is helyet kaptak (MT, 2016). A Bulletinben megjelent szakcikk 1999-2010 közötti archívum adatbázisában (MT, 2010) végzett előkutatásom eredményeként megállapítható, hogy turisztikai animációval kapcsolatos publikációk itt nem jelentek meg.

Hasonló előkutatást végeztem a Magyar Tudományos Művek Tára (MTMT) adatbázisában is, amelynek célja egy nemzeti bibliográfiai adatbázis biztosítása hazánkban, amely a tudományos kutatásokat hitelesen nyilvántartja (MTMT, 2016).

Az MTMT-ben szűrést végeztem az „animáció” kereső szó segítségével három időpontban. A tudományos művek listájában a disszertáció témájához szorosan kapcsolódó kategóriában a legtöbb publikáció a jelen tanulmány szerzőjének nevéhez kapcsolódik ($n_1 = 14$, 10,69%; $n_2 = 17$, 11,56%; $n_3 = 24$, 13,95%).

Az alábbi 1. táblázatban összefoglalt adatokkal jellemezhető az animáció tudományos publikáltsága Magyarországon.

1. táblázat: Az animáció tudományos publikáltsága Magyarországon (2016-2017)
(saját szerkesztés, 2017)

Publikáció jellege	2016. január 17.		2016. június 20.		2017. június 4.	
	db	%	db	%	db	%
témához illő	18	13,74%	22	14,97%	29	16,86%
Magyar Márton	14	10,69%	17	11,56%	24	13,95%
szociokulturális	13	9,92%	13	8,84%	13	7,56%
vizuális animáció	57	43,51%	57	38,78%	64	37,21%
animációs film	35	26,72%	47	31,97%	58	33,72%
egyéb kategória	8	6,11%	8	5,44%	8	4,65%
összesen	131	100,00%	147	100,00%	172	100,00%

Az 1. táblázat tükrözi, hogy volumenében valamelyest bővült az animációs tanulmányok száma hazánkban a vizsgált időszakban (+31%), a rétegei között a legnagyobb növekedés az animációs film kategóriájában (+66%) következett be, ezt követően pedig a disszertáció témájához szorosan kapcsolódó területen (+61%).

Az animációval kapcsolatos tudományos közlemények a nemzetközi publikációk területén kissé nagyobb reprezentáltságot mutatnak a 2017. év végén (n = 94), azonban külföldön is kevésbé publikált területet jelent még. Ezt a felmérést az angol nyelven erre a szolgáltatásterületre használatos változatos szóhasználat szerint végeztem el. A Google Scholarban a „hotel animation entertainment education” keresőszavakra 2017. december 30-án, kizárólag a témám szempontjából releváns műveket (N = 93) vizsgálva, a tevékenység kifejezésére a címekben, illetve a tartalmakban a találatok az alábbi eredményeket mutatták:

- animation: 70 db tanulmány (75,27%)
- entertainment programmes/activities/hotel entertainment: 15 db publikáció (16,13%)
- entertainment and sports animation / services: 4 db cikk (4,30%)
- recreational services: 2 db folyóiratcikk (2,15%)
- leisure activities: 1 db folyóiratcikk és 1 db könyvfejezet (2,15%)

Ebből kiderül, hogy az animáció széles körben elterjedt kifejezés nemzetközi téren is; azonban itt sem egységes a szóhasználat: a szerzők a *tourism* (turisztikai) jelzőt 35,71%-ban ($n_1 = 25$), a *hotel* (szállodai) jelzőt 25,71%-ban ($n_2 = 18$) alkalmazzák.

A *leisure time* („szabadidős”) *animation* kifejezéssel egy esetben találkoztam. A találatok 30,00%-a ($n_3 = 21$) kitétel nélkül tartalmazza az *animation* szót, a szöveggörnyezetből derül ki, hogy szállodára vagy a turizmusra általánosságban vonatkozik.

Érdekesség az *in-house* (házon belüli) animáció szó használata ($n_4 = 1$), valamint a turisztikai kifejezésen belül a *tourist* (turista) animáció ($n_5 = 9$, 12,86%) és a *cultural amusing* (kulturális szórakoztató) animáció ($n_6 = 4$, 5,71%) szóösszetétel alkalmazása. Több esetben egy publikáción belül is felváltva használják a szerzők az *animation* és az *entertainment* kifejezéseket, mely utóbbira nincs teljesen megfelelő magyar terminus (mivel a „szórakoz(ta)tás más tartalmakkal is bír, mint amit az animációra használunk).

E fenti sajátosságok alapján a disszertáció mindkét (turisztikai, szállodai) szókapcsolatot használja. A turisztikait általánosabb, átfogó értelemben, a szállodait szűk kontextusban.

A „felsőoktatási rekreáció” (amelynek rendszerében értelmezhető a turisztikai animáció is) magyarországi történelmi fejlődésével eddig röviden foglalkoztak a szakirodalomban (Kovács, 2002, 2004; Fritz, 2011; Gáldi, 2011; Lacza, 2014; Kovács, 2015). Ezek az áttekintések pedig a 2006 utáni időszak hazai oktatási hálózatát nem tárgyalják.

Ezért is gondoltam, megpróbálom felkutatni az információkat és összefoglalni a több mint negyed évszázados történetét a hazai rekreációs felsőoktatási képzésnek, amelyen belül az animáció tantárgynak a kezdetektől fogva létjogosultsága van. A rekreátorok turisztikai (és üzleti) szférában való foglalkoztatottsága Lacza Gyöngyvér kutatásai (Lacza és Keszei, 2008; Lacza és Nagy, 2011) alapján egyértelmű, amelyet részletesebb kutatásokkal a jelen tanulmány szerzője és kollégái egészítettek ki.

Mivel azonban a rekreáció szakon végzettek animátori tevékenysége is jelentős mértékben a turizmus szférájához kötődik, ezért indokoltnak tűnt a turisztikai oktatás áttekintése is, amelynek keretében az 1994. évben jelent meg az animáció területe.

A rekreáció, s azon belül az animáció oktatása középszinten is megjelent az előző évezred utolsó éveiben a Sportedző rekreációs szakirányon (Gáldi, 1997), illetve az eggyel alacsonyabb besorolási szintű Sportoktatói tanfolyamon volt olyan képző intézmény hazánkban, amely indított sportrekreáció szakirányt (*Sportszövetségek Műhelye a Sportoktatásban*, 2006).

Majd a 2006-2013 között indítható OKJ-képzésként szakképesítés-ráépülés formájában, a *Rekreációs mozgásprogramvezető Animátor* szakirányaként (NSZFH, 2008) is megjelent az oktatási palettán, amelynek szükségszerűvé vált időközben a felülvizsgálata, optimalizálása főként a bemeneti kompetenciák területén (Ábrahám, 2010b), ám végül nem fejlesztették ezt a képzést, hanem végérvényesen megszüntették.

PhD disszertációmban azonban a felsőoktatás elemzésére szűkítettem kutatásomat, habár az OKJ-szintű animátor képzésen folytatott szaktanári és tanulói tevékenységem bázisán best practice-ként átültethetők bizonyos elemek a tercier oktatás (egyetemek, felsőoktatási intézmények) programjaiba.

1.2. A kutatás előzményei

A jelen doktori kutatás előzményei között említendő a 2004. évben végzett, a magyarországi animáció oktatás piacának feltérképezésére irányuló munkám (Magyar, 2004). Ennek keretében vizsgáltam a hazai animátori képzési struktúrát általánosságban, valamint a 21. század elején előforduló iskolarendszeren kívüli, céges képzési tréningek, illetve a közép- és felsőfokú intézményekben zajló szakmai oktatás sajátosságait, a közöttük felfedezhető eltéréseket. A dolgozat következtetései mentén kialakuló javaslatként pedig összeállítottam a Budapesti Gazdasági Főiskola Idegenforgalmi szakmenedzser felsőfokú szakképzésére az akkori „Szabadidő - Programszervező” (Szabadidő menedzsment) szakirány helyett egy új, „Animáció szakirány” tantervi hálóját, illetve a főiskolai vendéglátó-szálloda szakos képzés számára egy új szakmai alternatív tantárgy tematikáját (amelyet később a kari tanács elfogadott, s a mai napig szerepel a tantervben az angol nyelvű Turizmus-vendéglátás BA képzésen).

A szállodai szolgáltatáspiac felmérésével kapcsolatban szintén végeztem felmérést a BSc (Magyar, 2002) és MSc-szakdolgozatomban (Magyar, 2007), s azóta is folyamatosan publikálok animációval kapcsolatban.

Doktori kutatási programként elsődleges orientációm a szolgáltatásminőség menedzsment témakörén belül a szállodákban megjelenő animációs programok által kiváltott élmények menedzselésére irányult, amelyből következtetések vonhatók le a munkaerőpiacra felkészítő oktatási programok modernizálásához is, akár a tercier oktatás szintjén elhelyezkedő szakmai képzést folytató intézmények egyike, az Eötvös Loránd Tudományegyetem sport- és rekreációs szervezés BSc képzése számára is.

1.3. Probléma felvetés, a kutatás központi kérdéseinek megfogalmazása

Jelen doktori disszertációmban olyan kérdésekre próbálok választ adni, mint az animáció helye a tudományok és a szolgáltatások rendszerében (szakirodalmi áttekintés keretében); milyen formai és tartalmi keretek között folyik a felsőoktatásban az animáció tantárgy oktatása, illetve a piaci kutatások adatai alapján milyen konkrét elvárások definiálhatók a turisták, a szállodai szakemberek és a végzett rekreáció szakos hallgatók véleménye alapján az animáció formális tanulás szintjén történő oktatására.

Egy új animátori specializáció összeállításával, amely a piaci gyakorlathoz is igazodik, talán elérhető, hogy a végzett hallgatók sikeresen elhelyezkedjenek az animátori szakmában, s a piaci szolgáltatók és turisták igényei alapján végezzék munkájukat.

A disszertációm elkészítésében számos tényező közrejátszott, s ennek megfelelően az alábbi 1. ábra szemlélteti annak elkészítésének folyamatát.

**1. ábra: A disszertáció elkészítésének folyamata
(saját szerkesztés, 2018)**

2. SZAKIRODALMI ÁTTEKINTÉS

A szakirodalmi áttekintés során a disszertációhoz szorosan kapcsolódó fontosabb fogalmakat mutatom be (animáció, turizmus), rendszerezem a releváns publikációk alapján; valamint a turisztikai animáció tevékenységét próbálom elhelyezni a tudományok és a szolgáltatások rendszerében.

2.1. Az animáció definiálása, jelentősége és specifikumai

Ebben az alfejezetben az animáció fogalmi fejlődését és tartalmilag összetett rendszerét mutatom be, amelyben még napjainkban is eltérő struktúra fedezhető fel hazánk és a külföldi – elsősorban a Mediterrán térségben található – turisztikai létesítmények gyakorlatában. Ezek után áttekintem e szakma fejlődését külföldi és hazai viszonylatban.

2.1.1. Az animáció fogalma különböző megközelítésekben

2.1.1.2. A szociokulturális animáció értelmezései

Az animáció szónak többféle jelentése ismert a szakirodalomban. A művelődés-szervező, szociológus, andragógus és informatikus szakma is ismeri és használja ezt a kifejezést, bár a turizmustól valamelyest eltérően. Emiatt ebben a fejezetben elsősorban a közösség-szervező, csoport-dinamikával kapcsolatos, szabadidős animáció értelmezéseit kívánom megadni, hogy a további fejezetek interpretációja megalapozott legyen.

A kifejezés eredeti változata, az „animatio” szó maga latin eredetű, jelentése: 1) éltetés, élővé tevés és 2) átvitt értelemben jó kedvű buzgalom és a szenvedélyes izgatottság, méltatlankodás kifejezésére használatos (*Finály*, 2010).

Az „animatio” szó alapja a latin „animo” szó, amelynek jelentései: 1) éltet, elevenít, élővé tesz; 2) valakit bizonyos érzéssel vagy hangulattal tölt el, hangol, felhangol, lelkesít; illetve 3) feltüzel (*Udvardi Lakos*, 1995). Lényegében ez a tartalom a mai napig megmaradt az animáció mindenféle értelmezésében.

Az *online Idegen szavak szótára* (2015) szerint az animáció szó jelentései: 1) kedv, élénkség; 2) biztatás, bátorítás, lelkesítés, buzdítás; illetve a vizuális, látvány-megjelenítés értelmezéshez kapcsolódóan 3) megelevenítés; valamint a filmiparban használatosan 4) rajzfilm, bábfilm.

Az *online Magyar értelmező kéziszótár* (2010) is hasonló jelentéseket ad a kifejezésre: 1) élénkség, mozgalmasság; 2) buzdítás, lelkesítés; illetve a filmipari értelmezéshez 3) a (mozdulatlan) rajzok, tárgyak életszerű mozgásának illúzióját keltő filmezési technika. Az Eckhardt-féle nagy szótárban az „animer” ige első jelentése – a latin értelemmel egybecsengően – életet önteni, illetve „lehelni” valamibe. Kulturális területen használva ezt a fogalmat, már konkrét meghatározással találkozhatunk:

„animálni = lelket, szellemet tölteni egy közösségbe, egy társadalomba, mozgást (aktivitást) idézve elő ... Animálni annyit tesz, mint életet adni egy csoportnak, lehetővé téve, hogy értékelje, fejlessze, kiteljesítse önmagát. ... megkönnyíti az egyének, illetve csoportok közötti kölcsönös megértést. Segíti az egyéni és csoportos önkifejezést, cselekvési szándékot, kreativitást.”

(*Udvardi Lakos*, 1995, 11-13. o.)

Ezek már egy olyan terminológiák, melyeket használhatunk a szociokulturális és a turisztikai animáció területén is (mint ahogyan azt a későbbiekben látni fogjuk).

A szociokulturális animáció fogalmát *Théry* és *Lagrange* fogalmazta meg 1966-ban:

„...minden animáció, ami elősegíti az egyének vagy csoportok közeledését egy aktívabb és kreatívabb életmódhoz, fokozza alkalmazkodó képességüket, kommunikációs készségeiket, s ezzel segíti a közösség életében való részvételt, hangsúlyozva a résztvevők egyéniségét és függetlenségét” (*Pordány*, 1997, 17. o.).

Eszerint – akárcsak *Udvardi Lakos Endrénél* – az animátor szerepe hangsúlyos: a csoporttagokat aktivitásra serkenti, együttes tevékenységek során.

Magyar szakirodalomban először az 1980-as években jelent meg az animáció fogalma, kiemelve annak szerepét a nevelésben, szociális gondozásban és a közösségfejlesztésben egyaránt (*Harangi és Magyar*, 1982; idézi: *Pordány*, 1997, 17. o.). Az animáció közösségfejlesztési szerepe az ifjúságnevelés, ifjúsági munka területén (*Sári*, 1997; *Vercseg és Kovács*, 2012; *Bodor*, 2014; *Demeter és Ladáné Dauda*, 2016) is megjelenik napjainkban is.

Pordány Sarolta az 1970-es években megjelent átfogóbb szociokulturális animáció definíciót használta tanulmányában, amely szerint az animáció „egy adott terület népességének mentális, fizikai és érzelmi életét serkenti, s amely szélesebb körű tapasztalatok megszerzésére indítja őket az önmegvalósítás, önkifejezés és egy közösséghez való tartozás terén” (*Pordány*, 1997, 18. o.). Jelentős újítás a mentális és fizikai kikapcsolódás megjelenése, amely a mai szóhasználatból élve a szellemi és a mozgásos rekreáció területéhez is kapcsolja az animációt.

Limbos (1985) szerint az animátor olyan csoportvezetői, de inkább csoport működését segítő szerepet betöltő egyén, aki annak érdekében aktivizál egy csoportot, hogy (1) a társaság első lépésben megfogalmazza önmagát, (2) az egyes tagok elhelyezhessék magukat a csoportban, és ha az tartós közösség, akkor azon keresztül a társadalomban is; valamint (3) közös cselekedeteik során elindítsanak bizonyos fejlődési folyamatot, a jobb minőségű élet és együttműködés irányába. Az animátor továbbá „...segíti a találkozások létrejöttét, a saját célok közössé szerveződését. ... Segíti a különböző élethelyzetű emberek egymás mellett élését és kapcsolatát, egymás értékeinek, vélekedésének, szokásainak elfogadását és tiszteletben tartását. ... Az animátor nem önmagára, hanem a csoportra koncentrál, ... csak akkor kezdeményez, ha mások nem (*Limbos*, 1985, 8. o.).

Pordány (1996) kiemelte, hogy a (szociokulturális) animáció során létrejövő legfontosabb eredmények, hatások közé tartozik az aktivitás, a kikapcsolódás, az emberek/résztvevők bekapcsolása a folyamatokba, kreativitás, szabad és sokoldalú kommunikáció, a kapcsolat-teremtés (a társadalomba való beilleszkedés) elősegítése, valamint az öntudatosítás; amelyek eléréséhez nondirektív aktív pedagógiai eszközök használata szükséges. A nondirektivitás módszertana Rogers koncepcióját követve nem irányítást jelent, hanem sokkal inkább a csoporttagok kezdeményezéseinek bátorítását jelenti. Sem nem laissez-faire, sem nem demokratikus stílus (*Dávid*, 2012).

Kovács (2002) szerint a francia animátor-képző (állami) intézmények – az előbbieknél bővebb, és tágabban értelmezett – animáció terminológiáját érdemes használni:

„Az animáció önkéntes és személyes részvételen, valamint összetartozáson alapuló csoport fejlődésének elősegítése és dinamizálása annak érdekében, hogy a csoport közös céljai és az egyéni célok egyaránt megvalósuljanak; a csoportban, a társadalmi környezetben meglévő erőforrások optimális felhasználásával.

A csoport fejlődése különböző közös tevékenységeken keresztül valósulhat meg, amelyekben a tervezett és a spontán folyamatoknak egyaránt fontos szerepe van.”

A Kovács-féle fogalomból kifejezetten hangsúlyosak az aláhúzással kiemelt szavak, amelyek kulcsfontosságúak e tevékenység megértésében. Az animáció mindig önkéntes részvételen alapul szemben a manipulációval, ahol ezt a résztvevőkből kikényszerítik.

Az animációs tevékenység során soha nem egy ember aktivizálása a célunk, hanem mindig egy csoportot próbálunk meg mozgósítani, felpörgetni, érdekeltté tenni valamilyen tevékenységben való aktív részvételre.

Ezt a csoportos mozgósítást annak érdekében tesszük, hogy a résztvevők között újabb emberi kapcsolatok alakuljanak ki, amelyek a foglalkozások után is fennmaradhatnak, ha azt a tagok megfelelőképpen ápolják.

Animátorként olyan programokat szükséges kitalálni és lebonyolítani, amelyek által a résztvevők úgy érezhetik, saját kívánságaikat valósítottuk meg; s ha mindeközben még fejlődik is valamilyen képességük, akkor duplán hasznos volt az erőfeszítésünk.

Az animátornak (függetlenül attól, hogy egy faluházban, művelődési központban, egy szállodában, kempingben vagy vendéglátóhelyen dolgozik) alaposan ismernie kell a környezetét, és – a körülményekhez képest – optimálisan és kreatívan felhasználnia a rendelkezésére álló erőforrásokat (eszközöket, anyagi és emberi erőforrásokat egyaránt). Ez alatt azt is érthetjük, hogy hasznos lehet egy csoport élmény-teli aktivizálása során az is, ha az adott település lakosait (pl. kézműves mestereket, muzeológusokat, főzőasszonyokat) is képes úgy bevonni a programok lebonyolításába, hogy az számukra ne legyen terhes, így a vendégnek még hasznosabb ismereteket adhasson át.

Az animátor (az 1970-es években: „kovász-ember”, kultúros) fontos feladata (volt és jelenleg is) az ösztönzés, hiszen nem minden ember szeretne elsőre bekapcsolódni a meghirdetett programba, s ezért a kedves stílusával, a különböző aktivizálási technikáival (rábeszélés, mosoly, bemutató stb.) szükséges, hogy ösztönözze a résztvevőket erre.

2.1.1.2. Az idegenforgalmi/turisztikai animáció értelmezései

A szociokulturális animációból fejlődött ki a turisztikai és rendezvény animáció (Gáldi, 2011). Sport-, szórakoztató-, sport-rekreációs rendezvények, versenyek, sport- és kulturális események, kvízzjátékok, csapatépítés, népszokások, közösségi kulturális-művészeti programok keretében van relevanciája az animációnak (Lacza, 2008).

A turisztikai animáció szerepéről német nyelvterületen, átfogóan először Finger, Gayler, Hahn és Hartmann írt 1975-ben „Animation im Urlaub: Studie für Planer und Praktiker” címmel könyvet, amelynek második, átdolgozott kiadása 1990-ben, harmadik, átdolgozott, s egyelőre „legfrissebb” kiadása 2003-ban jelent meg (bár e-book formájában is kiadták 2010-ben). Ez a munka gyakorlatilag az „animáció német nyelvű bibliája”, a legjelentősebb irodalmat képviseli hazájában, és a világon is egyedülálló.

Finger és Gayler (2003, 27. o.) a tartalmi oldaláról közelíti meg a turisztikai animációt:

„Az animáció egy barátságos, boldog, szeretnivaló, szívélyes és vonzó személy által megvalósított felkérés, meghívás, biztatás, bátorítás együttes/közös tevékenységekre,

bárki által szerethető programokra, amely együtt valósul meg másokkal, és a résztvevők számára örömet okoz az új- és élményszerű közös játék, a társaság, a környezet, a kultúra, az adott település és ország.”

Ebben a definícióban átfogóan megjelennek az animáció egyes módszertani részletei, amelyek a végső kellemes hatást tudják kialakítani a résztvevőkben, vendégekben.

Magyar nyelven először a (turisztikai) animáció fogalmát Kollarik Amália (1928-2007) a Marx Károly Közgazdaságtudományi Egyetem, majd a Kodolányi János Főiskola és 1996-tól a Veszprémi Egyetem Turizmus tanszékének kutatóprofesszora határozta meg, aki franciaországi kapcsolatai révén tudta meghonosítani hazánkban szélesebb körben a turisztikai, szállodai animációt. *Kollarik* (1995, 77. o.) így fogalmaz:

„Az animáció (francia eredetű szó) annyit jelent, mint egy közösséget és személyenként annak tényleges és potenciális tagjait aktivizálni, lelkesíteni valamilyen tevékenységre.”

Ebben a megfogalmazásban a szerző az animáció központi funkcióját, a lelkesítést emelte ki, illetve arra is utalt, hogy animáció keretében nem csak tágan értelmezve a csoporttal foglalkozunk, hanem szükséges ismernünk annak egyes tagjait (illetve a potenciálisan bekapcsolható tagokat, akiket toborzás, személyes motiválás után tudunk megnyerni a programjainknak), s nekik megfelelő program-javaslatokkal szükséges szolgálnunk.

Az animátor segítségére tud lenni a turistának az adott ország „hétköznapi” életének megismer(tet)ésében, akár a helyi lakosság bevonásával (*Kollarik*, 1995). *Krippendorf* (1987) is kiemelte az animáció szerepét az önmegvalósítás mellett a kapcsolatok létesítésében más turistákkal és a helyi lakossággal.

„Országismereti animáció” mellett szellemi vetélkedők, táncestek, zenei-irodalmi estek, múzeumok és kiállítások, vagy akár templomok meglátogatása is színesítheti a repertoárt. A színházak által nyújtható élmények feldolgozásában is szerepet játszhat az animátor, hiszen itt számtalan formájú és hatásfokú élményt kaphat a látogató közönség:

- (1) vizuális: a látványtechnikai elemek megjelenése, amelyek kifejeződhetnek táncelemekben, kivetített képekben, világítás- és fénytechnikai show-elemekben,
- (2) auditív: a zeneszerző által megkomponált zenében (amelynek jelentős meghatározói az élmény kialakulásában a ritmika, a gyorsaság és a lassúság, a hangok és a csend váltakozása); hangszerek vagy az emberi hangszálak által megjelenítve, esetleg állati hangok bejátszásával, a természet egyéb zörejei által, avagy éppen az előadók által kifejezett beszéd és ének segítségével;
- (3) és a két terület ötvözése, melyek a zenés színházak sajátos megjelenítési eszközei.

Kiegészítő elemeket is láthatunk a társulattól. Például az interakció egyes megjelenítési lehetőségei, mint amikor bevonják a közönséget egy-egy dal éneklésébe, vagy a színészek a színpadról a közönség soraiba lépve okoznak a néző közvetlen közelében maradandó emléket egy dallal, tánccal, prózai részlettel (Magyar, 2015a).

Könyves és Müller (2001) szerint a turisztikai szabadidős program akkor jöhet létre, ha a szabadidő eltöltési lehetőség mellé animátor társul, aki az ő megfogalmazásuk szerint:

„az a személy, aki segítséget nyújt a vendégeknek, hogy üdülése alatt »ne unatkozzon«, aktív pihenést, kikapcsolódást, szórakozást, sport-tevékenységet, kulturális élményeket, egyéb rendezvényeken való részvételt biztosít a vendég számára.” (Könyves és Müller, 2001, 27. o.)

Itt kiemelésre került az animáció egyik központi eleme, az unalom elkerülésének elősegítése, illetve a fogalomban felfedezhetők az egyes animációs programterületek is. Gyakorlatilag ezekben a tevékenységben is megvalósul az ún. informális tanulás, amely tervezetlenségből fakadó, véletlen információszerzés (Bajusz, 2011) formájában az egész életen át tartó tanulás egyik területét jelenti óvodás kortól egészen a nyugdíjas / senior korosztályig (Magyarország Kormánya, é. n.). Hasonló turisztikai élmény az informális tanulás által múzeumok, kiállítótermek tevékenységében is megtapasztalható, amely a polgárok közösségi művelődését szolgálja (Simándi és Boehm, 2014).

A magyarországi oktatásban a turisztikai animáció legtágabban átfogó fogalmi meghatározása 2003-ban jelent meg, amely azóta is több helyen oktatott, illetve publikációkban hivatkozott definíció (Magyar, 2003/2006, 18. o.):

„A turisztikai animáció kereskedelmi szálláshelyeken, szabadidő-centrumokban, sport-létesítményekben, faluházakban és egyéb idegenforgalmi helyszíneken megvalósuló szolgáltatás, amelynek célja a vendégeknek maradandó élményt nyújtani emberek közötti kapcsolatok kiépítésén és játékos programok lebonyolításán keresztül. Ennek érdekében a közös tevékenységekre való ösztönzést, biztatást, felhívást, ráhangolást tűzi ki elsődleges feladatául.”

Ebben a fogalomban a szociokulturális animációnál és Kollariknál is megismert kulcsfontosságú tényezők mellett megjelennek azok a helyszínek is, ahol jellemző a 21. századi modern turizmusban az animációs tevékenység. Ezen kívül a tevékenység központi „megvalósítási eszközei”, azaz a játékos programok is szerepelnek a definícióban, valamint kívül kihangsúlyozásra került a tevékenység szolgáltatásjellege és fő célja is, azaz az élménynyújtás (ami összecseng a rekreáció fogalmi rendszerében megjelenő 'hangulat-menedzsmenttel').

Csizmadia László valójában az eddigi meghatározásokat fejlesztette tovább:

„Az idegenforgalomban hatásos eljárást és módszert értünk rajta, amelyet – más egyéb szempontok mellett – a vendég élményszerzése céljából alkalmazunk. ... Szabadidő ismereteken belül, amikor valamilyen aktív, közösségi, szervezett animációról beszélünk, akkor a hagyományörző fesztiválok, kézműves foglalkozások, vagy éppen művelődési házak családoknak ajánlott hétvégi, ünnepnapokhoz kapcsolódó kínálatából választunk.

... Az üdülőhelyi animáció a szabadidő szervezés külön tantárgya.

...A családokra is közösségfejlesztő hatású a közös animáció.

... Beszélhetünk hétköznapi keretek között megvalósuló, saját magunk által szervezett animációról is. Ilyenkor kevésbé használjuk a hivatalos animáció kifejezést. Jobban illik rá a játék megfogalmazás.” (Csizmadia, 2007, 64. o.)

Csizmadia szemléletéből kiemelendő, hogy a turizmus animációját két nagy csoportra bontja. Egyrészt a szervező oldaláról megkülönbözteti a „**hivatalos animáció**” és a „**hétköznapi animáció**” területét; másrészt elkülöníti egymástól a – tágabban értelmezett - „**szabadidős animáció**” és az „**üdülőhelyi animáció**” terminusát. Véleményem szerint ez utóbbi csoportosításon belül lenne szükséges megjeleníteni a szállodai animáció fogalmát is, hiszen az üdülőhelyen a hoteleken kívül más idegenforgalmi létesítményekben is megvalósulhat az animációs programszervezés (például a helyi zenés szórakozóhelyeken). Szintén fontos elemként megjelent a **családi animáció** területe is.

A magánszféra animációs játékokra lehetőséget biztosító példái között említtem meg a születésnap zsúrokat és partykat, valamint az esküvői játékokat. A céges események jellegzetes animációs alkalmak pedig a családi sportnapok, értékelő évzáró rendezvények, illetve a különböző konferenciák szüneteiben lebonyolított kikapcsoló játékok.

Kraiciné Szokoly Mária 2015-ben úgy fogalmazott, hogy az idegenforgalmi (turisztikai) animáció egy, klasszikusan a klubüdülő rendszerhez kötött tevékenység, amely

„...mára az idegenforgalom számos területén megjelenő, népszerű és tartalmilag-formailag bővülő szolgáltatássá vált ... célja a turizmus általános céljainak érvényesítése: az üdülés, szórakozás, művelődés biztosítása az üdülővendégek növekvő szabadidejének hasznos eltöltésével, a személyiségfejlődésben főszerepet játszó aktív pihenési formák (lazítás-rekreáció, szórakozás, játék, szórakozva tanulás stb.), egyéni vagy kiscsoportos formában történő biztosítása.” (Kraiciné Szokoly, 2015, 27. o.)

Ez a definíció is kihangsúlyozza, hogy a turizmus számtalan helyszínén találkozhatunk animátorokkal, valamint a szórakozás funkcióján keresztül képes a vendégek műveltségét

fejleszteni. Gondoljunk például arra az animációs programra, amikor a helyi ország sajátos kultúráját kifejező néptánc-estet szerveznek az animátorok, s ezt követően táncház keretében tanítják meg a tánclépéseket az erre fogékony vendégek számára.

A fogalom fejlődéstörténetéhez még hozzátartozik *Herpainé Lakó, Boda, Révész és Bíró* (2015) munkájában annak a szempontnak a megemlítése, amely szerint „a szabadidős program választása az animációs kínálat köré csoportosul, más esetben csak kiegészíti, kísérőelemként tartalmazza (*Herpainé, 2015*)”.

Például kifejezetten azért választunk nyaralásunk helyszínéként egy klubszállodát, mivel ott anélkül vehetünk részt sportprogramokon, hogy magunkkal vittünk volna sporteszközöket (például strandröplabdát); vagy éppen egy fesztiválon a fő programunk mellett „véletlenül” találunk rá egy animációs sarokra, ahol a gyermekünk (akár szülői kísérettel) egy tematikus kézműves foglalkozáson vagy vetélkedőn vehet részt.

A turisztikai animáció jellegzetes megjelenési helyszínei az alábbiakban foglalhatók össze: szállodák, klubszállodák, kempingek, strandok, fürdők, városi helyszínek (például főterek), (óceánjáró) hajók, parkok és egyéb természetbeli helyszínek (például outdoor csapatépítő kalandtúra), témaparkok (állatkert, Nemzeti Park), vendéglátó egységek, céges rendezvények, magán események, kulturális helyszínek (*Magyar, 2015b*).

A fentiekből jól látszik, hogy nincs egységes, mindenki által elfogadható fogalom az animációs tevékenységre, még a turizmusban sem. Minden szerző definíciójában található valami új, ami az addigi szemléleteket kiegészíti.

Összefoglalóan: a turisztikai animáció során az animátorok által tervezett, szervezett és vezetett programok során az animátor együtt játszik a vendégekkel baráti, vidám hangulatban a célnak megfelelő helyszínen; célul kitűzve az élményszerzést bármilyen kényszer nélkül.

2.1.2. Az animáció rövid fejlődéstörténete

Az animáció kialakulásának történetét ebben az alfejezetben két szálon mutatom be: külföldi és magyar vonatkozásokban, azon belül szociokulturális és turisztikai területen.

2.1.2.1. Az animáció kialakulása külföldön

A szakirodalmakat áttekintve arra a következtetésre jutunk, hogy a mai animátorok tevékenység gyökerei az 1900-as évek közepe felé kialakult szociokulturális animációban (*Bokor és Koltai, 1995, Pordány, 1996, Csider, 2000*) fedezhetők fel.

2.1.2.1.1. A szociokulturális animáció fejlődéstörténeti sajátosságai külföldön

Franciaországban alakult ki a kifejezés: animation [e: a.ni.ma.sjõ] a tevékenységre, illetve a lebonyolító személyre: animateur [hímnem, e: a.ni.ma.tœʁ] és animatrice [nőnem, e: a.ni.ma.tris], amelyet később a német nyelvterületen is átvettek ugyanebben a leírt és kiejtett alakban. Az angol nyelvterületen azonban inkább az entertainer, recreator vagy 'activity specialist' kifejezést használják. Az 'entertainer' és 'entertainment' kifejezések napjainkban a német szóhasználatban is egyre gyakrabban megjelennek.

Az 1881. és 1882. évi törvények nyomán bevezetették az ingyenes alapfokú oktatást Franciaország iskoláiban, s a népoktatás keretében az iskoláskorú gyermekek tanórán kívüli munkája és az esti iskolák tanulóinak szociális és kulturális tevékenységei valósult meg. Később a munkásosztállyal való foglalkozás is megjelent. Ezek a mozgalmak olyan nem szakmai jellegű csoporttevékenységeket jelentettek, amelyeknek társas, sport vagy intellektuális jellege volt, s otthonon, iskolán vagy munkahelyen kívüli helyszíneken bonyolították le, s bármely korosztály számára megfelelőek voltak. A II. világháború utáni időszakban a népoktatás alábbi célkitűzéseit fogalmazták meg (*Pordány, 1997*):

- (1) Társas együttlétek és kulturális, szabadidős tevékenységek által az egyéni önmegvalósítás elősegítése.
- (2) Az együttműködés és az egyéni felelősségérzet kialakítása.
- (3) Csökkenteni a távolságot az egyes társadalmi osztályok között, a társadalmi hátrányok kiküszöbölése.
- (4) A résztvevők szociális helyzetének, valamint a műveltségi szintjének javítása.

A szociokulturális animáció – amely elnevezés az 1960-as évektől vált használatossá (*Pordány, 1997*) – foglalkozott a krízishelyzetek (szegénység, munkanélküliség, idősök, deviánsok, fogyatékosok) stabilizációjával, fejlesztésével (*Bokor és Koltai, 1995*).

A szociokulturális animáció jellemzően a szociális gondozói hálózat, vallási, karitatív tevékenységek; közművelődési intézmények; alulról szerveződő egyesületek; munkahelyi átképző szervezetek tevékenységeként terjedt el (*Pordány, 1996*).

Ezeket kiegészítendő szükséges megemlíteni az államhatalmi apparátusok keretei között működő adminisztrációs szervezeteket, mint a tanácsokat, a bíróságokat, az ifjúságvédelmi szervezeteket; a különböző egyesületek, művelődési körök, társaságok tevékenységeit (*Koltai, 1995b*), mint animációs színtereket; valamint az anti-pszichiátriai eszközként való megjelenését terapeuták tevékenységeiben (*Finger és Váczy, 2002*).

Pordány (1996) kiemelte, hogy a szociokulturális animáció a szabadidős-rekreációs centrumok, klubok területéhez kapcsolódik, míg a kulturális aktivitás a tradicionális kulturális intézmények profiljához kötődik, mint a színház, kiállítás, könyvtár, illetve a mozi. Míg az utóbbi inkább a felső értelmiségi rétegeket és a szabadúszókat célozza meg, addig a szociokulturális animáció célszegmense inkább a középosztály.

A szociokulturális animáció hazájában az 1960-as évektől kezdtek gyors ütemben megújítani és bővíteni a társadalmi-nevelési funkciót betöltő intézmények hálózatát. Ezek között az alábbiak találhatók meg mint jellegzetes animációs helyszínek (*Zrinszky*, 1995):

- (1) A fiatalok és a kultúra házai (les maisons de jeunes et de la culture): fiatalok és felnőttek személyes és kollektív tevékenységeinek színtere;
- (2) Szociális központok (les centres sociaux): egészségügyi és szociális szolgáltatásaikon kívül a művészi önkifejezésre, többféle szellemi, manuális és testi tevékenységre, egyletek és társaságok üléseire is helyet biztosító intézmények;
- (3) Ifjómunkás otthonok (Foyer de Jeunes Travailleurs): bentlakásos szociális és nevelő intézetek, a francia közművelődés speciális helyszínei;
- (4) Szünidei nyaralási központok és táborok;
- (5) Sportintézmények;
- (6) André Marlaux nevéhez fűződő „Újszerű” művelődési házak (maisons de la culture).

Az 1980-as évek közepétől a szociokulturális animáció tevékenységének fókuszába került a cselekvő közvetítés (mediation) is, így az animátorok szerepe felértékelődött a társadalmi folyamatok hatására kirekesztettek érdekében is (*Kraiciné Szokoly*, 2005).

Franciaországban az animátor sokrétű szakmai terület. *Koltai* (1995a) megkülönböztette a „társadalmi munkás”, a „szakosított nevelő”, a Socio-kulturell Animator (csoportokkal foglalkozó nevelő), valamint a családokkal foglalkozó munkatárs tevékenységi köröket.

Az 1990-es években is az animátorok oktatása a tanárképzés területéhez volt köthető, mivel például az iskolák kétórás ebédszünetében látták a gyermekekkel foglalkozás jelentőségét, habár a szabadidő-centrumok is a foglalkoztatási területek közé tartoztak (*Oberhuemer és Ulich*, 1997).

A szociokulturális animáció elterjedt Németországban, illetve a volt szocialista országokban, ám angolszász területen is megjelent, bár ott inkább közösségfejlesztésként.

2.1.2.1.2. A turisztikai animáció fejlődéstörténete külföldön

A 20. század közepétől kezdődött, s inkább annak vége felé kezdett jelentős mértékben a turizmusban, a szállodaiparban is egyre nagyobb szerepet kapni az animáció. Ennek egyik fontos „beindító rugója” volt a tudományos-technikai fejlődés, amelynek hatására távolabbi úticélok is megközelíthetővé váltak; illetve az ezzel párhuzamosan megjelenő „eltársadalmasodás”, a tömegturizmus személytelenségének és a stressz megfelelő kezelési igényének felmerülése (*Finger és Váczy, 2002, Finger és Gayler, 2003*).

A turisztikai animáció első jelei az 1950-es években jelentek meg a párizsi székhelyű Club Méditerranée üdültetési programjaiban. Először Mallorca szigetén, Alcudia Beachen biztosították ezt a programszolgáltatást a vendégeknek egy 200 sátras üdülőterületen, majd a vállalkozás piaci sikereire alapozva később több más, Mediterráneumbeli és Amerika-közeli tenger- vagy óceánparti településen is: 1951-ben Toszkána, 1952-ben Korfu szigete, 1953-ban az akkori Jugoszlávia területén fekvő Montenegro, 1954-ben a tunéziai Djerba szigete, 1955-ben Tahiti, mint nyári desztinációk is bekapcsolódtak az üzlethálózatba. Az első téli resort a Svájcban található Leysinben nyitott meg 1956-ban. A későbbi években is folyamatosan megújult a kínálat. Ebből a kezdeti történetből még az 1965. évet érdemes kiemelni, amikor az első, egész éven át nyitva tartó „village” (azaz üdülőfaló) megnyitotta kapuit Marokkó kikötővárosában, Agadirban (*Blednick, 1998*). Folyamatosan igyekezett a cég a vendég-igényeknek megfelelően megújítani a kínálatát, így a fejlesztések között megemlíthetjük, hogy 1957-től Scuba Diving (palackos könnyűbúvárkodás), vízisí és vitorlás programot is kínált. 1983-ban bevezették a lengőtrapéz és cirkusz programjukat. Ezen kívül neves sportolókkal fémjelzett akadémiai programot is lebonyolítanak, mint például a teniszakadémia keretén belül Andre Agassi, Pete Sampras, Jim Courier és Monica Seles részvételével (*Club Med + Skift, 2015*).

A turisztikai, illetve a (klub)szállodai animáció úttörőjének számító Club Méditerranée SA-t az 1990-es években Európában a hatodik legnagyobb tour operatorként tartották nyilván (*Bhatia, 2006*). 2014-ben pedig a Club Med vállalati értékét 897 millió euróra értékelték (*Farb, 2014*) és elnyerte a Globe Travel Awards „Best Activity and Adventure Operator” („A legjobb program és kaland szervező”) díját is (*Club Med, 2016*).

Napjainkban közel 70 db resortot üzemeltet (kétharmadát a hazánkban megszokott szállodai csillag-osztálytól eltérően 4-5 Tridenttel jelölt minőségi színvonalon) és az 5-árbcos Club Med2 vitorlást. A 2017-2019 közötti fejlesztési tervekben szerepel további 15 db új resort megnyitása, valamint 9 db már meglévő ház felújítása (*Club Med, 2017*).

A Club Med mintájára napjaink üdülő/klub turizmusának további neves all-inclusive / klub-üdültető szolgáltató vállalkozásai alakultak meg – szolgáltatásaik között az animáció elmaradhatatlan jelenlétével, amelyek sorában érdemes megemlíteni például a Robinson Clubot (1970), az Aldianat (1973), a Calimerát (1983), illetve a bécsi székhellyel rendelkező (Club) Magic Life-ot (1990).

A legtöbb animációs szolgáltatással rendelkező szálloda a Földközi-tenger térségében található. Tunéziában, Törökországban, Görögországban és Olaszországban szinte minden üdülőszállodában találkozunk animátorokkal, s az sem ritka, hogy magyar nyelvet beszélő (gyermek) animátor várja a hazánkból érkező pihenni, kikapcsolódni vágyó vendégeket (hasonlóan a magyar nyelvű telepített idegenvezetőhöz).

Ezek a szállodák szinte kivétel nélkül all-inclusive rendszerben működnek. Ennek jellegzetes sajátossága, hogy az utazás előtt kifizetett (jellemzően magas) ár tartalmazza az adott desztinációra utazást, a lokális közlekedést, a szállodai elhelyezést, valamint a vendéglátó és szabadidős szolgáltatások korlátlan használatát. Az ételek és italok területén egész nap korlátlan fogyasztás lehetősége várja a vendégeket, azaz a hagyományos három főétkezésen (reggeli, ebéd, vacsora, amely a teljes panzió vertikuma) kívül a köztes időszakok is étkezési lehetőséget jelentenek „kései reggeli” és „délutáni snack” (vagy „Kávé/tea és sütemény”, magyarosabban „teadélután”) keretében. A normál all-inclusive ellátás a helyi alkoholos italok választékára korlátozódik, míg az ultra all-inclusive ellátás keretében az import nemzetközi italokból is fogyaszthatnak a vendégek. Az all-inclusive rendszerben jellemzően 22 óráig nyílik lehetőség az ételek és italok elfogyasztására, míg az ultra all-inclusive ellátású szállodákban éjfél után is találkozhatunk. Az étkezésen kívül a szabadidős-rekreációs szolgáltatások szinte korlátlan tárháza várja a kikapcsolódni vágyó vendégeket, akik aktívan szeretnék tölteni a nyaralásukat. Ezen szolgáltatások körébe tartoznak az egyes életkori célcsoportok napközbeni és esti animációs programjai, valamint a külön térítés ellenében igénybe vehető bizonyos vízi és szárazföldi sportok.

A jelentős animációs szerepet betöltő külföldi klubüdültetők között szerepel még a Neckermann, az 1-2 Fly Solino Clubja, az Iberostar, a Riu és a Grecotels (Magyar, 2005).

2.1.2.2. Az animáció magyarországi kialakulása

2.1.2.2.1. A szociokulturális animáció fejlődéstörténeti sajátosságai Magyarországon

A magyar viszonyok között is a szociokulturális animáció jelent meg első körben. Nehéz volt a fogalom magyarosítása, így gyakran találkozhattunk a rendszerváltás előtt hazánkban a népművelő, művelődésszervező kifejezéssel, akik ezt a tevékenységet, munkakört ellátták. Gyakorlatilag a közösségfejlesztés és az animáció keveréke volt megtalálható nálunk. Köles Sándor ennek okát a gyenge civil társadalmi szerepvállalásban látta (*Pordány, 1996*). Az 1970-es, 1980-as évek közművelődési gyakorlatában az animációs munka a hazai szakemberek franciaországi tapasztalatai révén, mint módszertani nívó jelent meg (*Kraiciné Szokoly, 2005*), a kultúraközvetítés eszközeként (*Koltai és Krisztián, 1995*).

A szocialista nevelőmunka keretében a művészeti nevelés, az esztétikai nevelés, valamint az olvasóvá nevelés és a zeneművészet a népművelők által valósult meg (*Vadász, 1982*), akiknek szerepe volt a rendezvényszervezés keretében a „hétköznapi kultúra” (nagyrendezvények helyett helyi hagyományok, közösségi szokások felelevenítése, /népi/ kézműves, szövő, makramé, barkács, fotó stb. műhelytevékenység) kommunikálása mellett szerepelt az „ünnepi kultúra”, elsősorban a művészetek közvetítése például színház, irodalmi estek területén (*Vercseg, 1983*).

Ez az iskolán kívüli oktatási-nevelési munka egyes társadalmi rétegek számára fenntartott körökben, egyletekben a későbbi művelődési otthon jellegű intézmények tevékenységére hasonlított. A közművelődési könyvtár is hasonló szerepet töltött be. A kultúra-közvetítés és -terjesztés helyszínei között említhetők még a felnőttoktatási, társadalmi és közösségi központok, népfőiskolák, népházak, népművelődési klubok, ifjúsági és művelődési házak stb. Ezek a korabeli szabadidő-eltöltési létesítmények, ahol a népművelők (másodállásban dolgozó pedagógusok, szakemberek) olyan speciális feladatokat láttak el, mint szakkör-, táncsoport-, ének- és zenekar-, olvasóköri-vezetés stb. (*Kovalcsik, 1984*). Az 1950-es évek közepétől működő klub jellegű közösségi formák közösségi és kulturált szórakozási platformot jelentettek szinte minden társadalmi réteg számára, a népművelés új struktúrájának megszilárdulásáig (*Földiák, 1977*).

Szabadidő-közösségek a formális oktatási szinten, az iskolában is megvalósultak már az 1970-es években is. Ezek közé tartozott a klub, a szakkör, a művészeti kör, a politikai vitakör, a sportkör, a tanfolyam (*Sántha, 1978, Sántha, 1980*).

A leglátogatottabb klubon kívüli foglalkozás az 1973/74. és az 1975/76. tanévben a sportkör (22,9% és 44,8%), majd a szakkör (26,4% és 31,8%) és a politikai vitakör (1975/76: 31,9%) (Sántha, 1978). A szervezésben a pedagógusok, a KISZ (Kommunista Ifjúsági Szövetség) tagjai, valamint a bentlakásos intézetek nevelői is részt vettek (Sántha, 1980). A napköziben a szabadidőszervezés kulturális foglalkozások (film-nézés megbeszéléssel, mesehallgatás lemezzről, vetélkedők stb.), manuális foglalkozások, séták, kirándulások és a számtalan formájú játék keretében zajlott (Kelendiné, 1980).

A klubvezető, a népművelő, a tanár, a szakember, azaz a klubjellegű tevékenységet vezető animátori funkciót töltötték be: a csoport katalizátoraként működve szükséges volt a „rendkívüli készség ... a csoport javaslataival, és spontán reagálásaival való foglalkozáshoz, és azok elfogadásához” (Varga, 1977, 187. o.).

Mindezek mellett még a Magyar Úttörő Szövetség ifjvezető-képzését is az animáció eredeteként tekinthetjük ebből a korszakból (Nagy, 2016).

Végül Földiák (1995) különítette el népművelői szakmában a következő területeket:

- (1) Rendezvény-menedzser vagy Szabadidő-szervező: leginkább a nagyobb tömegek megmozgatását, szórakoztatását végzi (koncertek szervezése stb.).
- (2) Felnőttképző: az iskolarendszeren kívüli (pl. munkahelyi) tanfolyamok, tréningek, továbbképzések szervezésében tervezésében, megtartásában és értékelésében jártas, pedagógiai és csoportismeretekre van szüksége.
- (3) ANIMÁTOR: a kreativitás, egy-egy csoport vezetésének szakembere; speciális klubokat, foglalkozásokat, amatőr köröket tart.
- (4) Közösségfejlesztő: a népművelő szakma fogalmát leginkább kimerítő terület, amelyben a szakember kizárólag a személyes kapcsolatokra építhet, kisebb körökben közéleti együttléteket szervez.

Ez a „kultúros munkatükör” is szemlélteti, hogy a mai animáció gyökerei a – külföldi tapasztalatokhoz igazodóan – a szociokulturális animációban lelhetők fel, amelynek a 21. századi iskolán kívüli nevelési színterek közül a legkomplexebb formában az ún. ÁMK-ban lenne praktikus tovább élnie. Az Általános Művelődési Központ egy olyan többcélú intézmény, amelynek képviselői nyugat-európai minták hatására a 20. század utolsó harmadában alakultak meg Magyarországon, a *lifelong-learning* koncepciójában. Az ÁMK több létesítményt (óvoda, iskola, kollégium, könyvtár, művelődési ház, sporttelep stb.) integrál egy intézménybe, hatékony épület- és eszközkihasználást is eredményezve. Az – életkori szakaszokat tekintve is – egymásra épülő szolgáltatások jelennek meg itt, amelynek központi szereplője a család (Trencsényi, 2006).

Az előző évszázad második felében a megemelkedett szabadidő, illetve a munka által okozott fáradalmak kipihenésére, feltöltődésre, szociális alapokon nyugvó, a hazai belföldi turizmus fellendítését célzó (és elérő) program is megalakult: a szociálturizmus (*Majthényi, 2013*), szövetségek, egyesületek, szakszervezetek szervezésében, amelynek célja hangsúlyosan különösen a leghátrányosabb körülmények között élő lakosság számára hozzáférhetővé tenni az üdülést (*Bodnár, Zámbo és Záray, 2014*).

A támogatott üdültetés meghatározó eleme volt az ún. szakszervezeti gyermeküdültetés is, amely a korabeli animáció bázisaként értelmezhető. Az 1919 júniusában létrehozott Gyermeküdültetési Hivatal 1919. július második feléig 1200 gyermek elhelyezéséről gondoskodott (*Bábosik, 1972*). A kedvezményes üdültetés az 1900-as évek második felében egyrészt az 1949-ben alakult SZOT kezelésébe került üdülőkben, szanatóriumokban és szállókban (*Kapronczay, 2000*), másrészt a 'nem SZOT' keretek között működő vállalati, intézményi üdülőkben zajlott évenkénti visszatérő beutaltak számára, a turistaszállók és a kétszallagos szállodák közötti színvonalon (*Nyilas, 1991*). (A volt SZOT-szállók közül napjainkban is működik például a Hunguest Hotel Palota és Galyatető, vagy a hajdúszoboszlói Hunguest Hotel Béke. Ez utóbbiban már 1963-ban is díjtalan szolgáltatásként megjelent ez a művelődés-szervezés a szállóvendégek számára.) A rendszerváltásig az aktív pihenés, szabadidő-eltöltés, ismeretterjesztés és kulturált szórakozás felelősei, azaz a kulturális és sportmunka lebonyolítói az üdülőkben dolgozó kultúrosok voltak (*Bartosné, Gálffy, Kapócsyné Halász, Tóth és Tullner, 1980*).

A szakszervezeti gyermeküdültetésben a programok szervezői közé tartoztak a vezető pedagógus, nevelők, gondozónők; illetve gyermekek is, akik egészségőr, nótafa, játékmester stb. 'tisztsegeket', megbízatásokat kaptak. Az általános iskolás gyermekek a tanév szorgalmi idejében 23 napos gyógyüdültetésben és nyári üdültetésekben vehettek részt (*Bábosik, 1972*). A felnőtt és családi üdülés, valamint a gyermekek és a szakmunkástanulók kedvezményes üdültetési területén az 1948-ban alakult Országos Kisipari Szövetkezet OKISZ is szerepet vállalt (*OKISZ üdülők, é.n.*).

A rendszerváltozás után a korábbi SZOT a Magyar Szakszervezetek Országos Szövetsége néven folytatta tovább a tevékenységét, míg az OKISZ-ből született meg az 1990-es évek elején a Magyar Iparszövetség. Ezek a szervezetek az üdültetési tevékenységet már nem folytatták a privatizált világban. A korábbi 350 db SZOT-üdülő az 1992-ben létrejött Magyar Nemzeti Üdülési (MNÜ) Alapítványhoz került. A szociális üdültetés a 21. században az új csekkes üdültetési rendszerben nehézkesen indult, s 1998-ban legnagyobb arányban (47%) nyugdíjasok vették igénybe (*Állami Számvevőszék, 1998*).

2.1.2.2.1. A turisztikai animáció komplex rendszerének kialakulása Magyarországon

A turisztikai animáció története hazánkban az előzőek mellett két párhuzamos szálon alakult a rendszerváltás után. Egyrészt a szálláshelyek saját animátor toborzása és képzése vonalán, valamint a vállalkezési keretek között működő, és a megrendelők számára outsourcing keretében animátort és programokat biztosító „céges animáció” területén.

Magyarországon először a Club Tihany kialakítása történt meg külföldi minta alapján, a klubszálloda építészeti és szolgáltatási rendszerében. Az 1963. évi tervek alapján épült korábbi komplexumot (kemping, motel, hatemeletes szálloda) 1985-ben alakították át. A klubanimáció koncepció megvalósítása Andor Péterhez köthető, aki jelenleg is a Club Tihany vezető animátora, és a Club Aldiana tunéziai üdülőjében szerzett tapasztalatait adaptálta a hazai viszonyok közé, így megteremtve a magas színvonalú szolgáltatást.

Ezt a filozófiát követte több hazai szálláshely is, létrehozva saját animációs szolgáltatásukat, amellyel főként a nyári szezon szolgáltatásait bővítették.

A balatoni animáció másik „úttörője” a Hotel Ezüstpart volt, ahol 1995-ben Brachna János menedzser (aki 1986-1998 között töltötte be a vezető pozíciót) és a Kodolányi János Főiskola Turizmus tanszékének szakmai irányításával a turisztikai animáció rendszerbe állításának hazai modellezése folyt (*Tények és lehetőségek*, 2010).

A rendszerváltás után még nem terjedt el széles körben a szállodákban az animátorok, rekreációs szakemberek alkalmazása. Viszont az igény már felmerült irántuk, jóllehet a szervezett üdültetés kultúrosaitól eltérő formában, ahogyan a korabeli neves törökországi, görögországi stb. üdülőkomplexumokban néhányan meg tudták tapasztalni a hazai lakosok közül is. Jó hazai példa volt akkoriban a büki gyógyszálló sportfelelősének tevékenysége, valamint a Fitness Akadémia megjelenése a középfokú oktatási piacon (*Fitness Akadémia*, 1998). Egy másik sajtócikk kiemelte, hogy egyre több idegenforgalmi térségben találkozhatunk animátorokkal, akik a vendégek számára élvezetes és hasznos sportkínálatot biztosítanak, akár idegen nyelven is (*Mi is az a rekreáció*, 1998).

A hazai programszervező animátor cégek fejlődéstörténetét (*Magyar*, 2016d kiegészítve), az alábbi csoportosításban indokolt áttekinteni: (1) duális profilú cégek, (2) rendezvény-animációt biztosító cégek és (3) animátor-közvetítő cégek.

A szálláshelyi és rendezvényanimációval is foglalkozó, kettős profilú cégek – amelyek céges képzéssel és helyszíni programbonyolítással is foglalkoznak – között elsőként az 1992. évben a „Játék határok nélkül” nemzetközi TV-s vetélkedő-sorozat forgatókönyvét elkészítő **'Játszóbusz'** jelent meg, amely már 1971-ben is működött. Kempingek

animációs tevékenységét is végezte a Balaton körül járó Játszóbusz Bt., amely 1990-2014 között működött a hazai piacon (IM, 2017b). 1995. óta helyezték a hangsúlyt a rendezvényanimáció során a felnőtt vendégekre. 8 évvel később, 2003-ban '**Fair Play Event Kft.**' néven folytatták a munkát (IM, 2017c) családi napok mellett a tréningek, konferenciaprogramok, roadshowk és promóciók területén is (Cseke, 2003).

Időközben jelent meg 1999. július 28-i alapító okiratával a piacon a sokáig piacvezetőnek számító, tunéziai minta alapján szállodai animációs tevékenységet elsősorban hazánkban biztosító '**Animation Club Bt.**', amely 2016 márciusáig működött (IM, 2017a).

Az '**Animation Hungary Kft.**' 2001-ben alakult meg (IM, 2017d), és a 2005. év végéig látta el színvonalas animátori játékokkal a hazai szálláshelyeket; rendezvényeken is gyakran megjelent óriásjátékaival, műsorokkal. A cég felbomlásakor jött létre egyrészt az '**Animation Agency Bt.**' 2006-ban (IM, 2017e), amely tanácsadóként jellemezhető; illetve a ma is működő '**Coach Game**', amely 2009-től egy ideig Rendezvényműhely Programiroda néven folytatta a tevékenységét (IM, 2017f), majd 2011-től Coach Game (IM, 2017g), 2015-től pedig Coachgame Hungary Kft. név alatt (IM, 2017h) többnyire csapatépítő tréningekkel, kisebb arányban kemping és szálloda animációval foglalkozik. A '**Felfújható Játékvilág Kft.**' a játékok rendezvényeken üzemeltetése (és fejlesztése, készítése, bérbe adása, üzemeltetése) mellett a 2007. évben már animációt is biztosított (Lacza, 2008) arcfestés, kézműves foglalkozások és gyermekvetélkedők mellett felnőtt animáció és esti show műsorok formájában (Felfújható Játékvilág Kft., 2006).

2010-ben az Animation Club Bt.-ből kivált néhány animátor alkotta meg az Intenzív Kreatív Stúdió Bt. '**Animation World**' ágazatát, mely ötéves működés után szűnt meg, szinergiára lépve a tisztadili.com Kft.-vel 2015 nyarán.

A 2011. január 24-én '**tisztadili.com Kft.**' néven bejegyzett (IM, 2017j) vállalkozás napjainkra Magyarország piacvezető animátor cégévé nőtte ki magát: a 2017. évben 30 belföldi helyszínen (amelyből 16 szálloda, 9 kemping, 1 üdülő, valamint 4 fürdő) és több külföldi országban (Ausztria, Horvátország, Montenegró, 2015-2016 pedig Törökországban) lévő szállodai helyszínen biztosítja az animációt különböző rendezvények (mint például menyasszonyi börze, gyermeknap események, kiállításmegnyitók) mellett (Marácz Ágnes, személyes beszélgetés, 2017. 11. 02.).

A '**Gold Lemon**' (Budapest) 1991 óta foglalkozik rendezvényszervezéssel; 2010-ben a portfóliójukba bekerült az animációs programok szervezése különböző tematikus, ünnepi (Valentin-napi, szilveszteri stb.), gyermek és felnőtt rendezvényeken (például legény- és leánybúcsú); és az animátor közvetítő tevékenység. Vállalnak csapatépítő, családi és

gyermeknap, gyermek és felnőtt születésnap, illetve kézműves programokat is cégek, strandok, fürdők, szállodák részére, showanimáció márkaneven (*Gold Lemon*, 2016).

A '*Holiday Animation Kft.*' 2012. szeptember 21-én alakult meg (*IM*, 2017j), szállodai animáció, gyermek/tinédzser programok, születés-/névnap zsúrok, családi rendezvények, ünnepi hétvégék és események, illetve céges rendezvények (csapatépítés, partnertalálkozók, konferencia) szervezésével foglalkozik (*Holiday Animation*, 2017).

A „duális animációt” végző vállalkozások sorában a legfiatalabb, a 2014. év óta a piacon tevékenykedő '*Club Aloha*' elnevezésű szervezet, amely szálláshelyi (kemping és szálloda) animáció mellett fürdők programjaival, illetve születésnap zsúrok szervezésével is foglalkozik (*Club Aloha Animation*, 2017).

Ebben a szegmensben a legfiatalabb vállalkozásnak a 2018 februárjában megjelent '*Have Fun Animation*' számít, amely facebook-profilja alapján az „az olasz életérzéssel átítatott animációt” szándékozik megvalósítani hazánkban (*Have Fun Animation*, 2018).

A **kizárólag rendezvény-animációval foglalkozó cégek** munkáját egyedinek számít Magyarországon. A hazánkban jellegzetesen rövidnek számító nyári főszezon hívta életre ezt a sajátos ágat a turisztikai animációnak, amellyel a tipikus animáció helyszíneken a Mediterrán-térségben nem találkozunk, hiszen ott az animátorok foglalkoztatására egy jóval hosszabb időszak áll rendelkezésre, a jó időnek köszönhetően: április/májustól kezdődően október elejéig, közepéig. (Bár működnek téli üzemeltetésű hotelek is, amelyek utószezonban is biztosítanak animációs programokat belső környezetben.)

A Pro-Wide Rendezvényügynökség 2003-2006 között működtette a '*JátékMester Élményprogram*' címen a tevékenységét (ugyanezen nevű kft. keretében), s szervezte az Állatkert Játszóházat, illetve 6-14 éves gyermekek számára az élmény-táborokat és a ZOO-tábort. Maga a cég átalakulás miatt a 2013. év végéig működött (*IM*, 2017i).

Ide tartoznak a **gyermek-rendezvények** lebonyolítására specializálódott cégek is, mint az *EMI gyerekprogramszervező* (Dunakeszi), a szegedi TESIS Kft. által működtetett *Animation Team*, a *Játékbirodalom Kft.* (játszóház Siófokon), vagy a '*Happymation*' (gyermek zsúrok, születésnapok, arcfestés, lufihajtogatás, show-műsorok). A legújabb gyermek és esküvői (tánc) rendezvény-animációt szervező cég az '*Animacik*'.

A fő profilként, fő célcsoportként felnőtteket kiszolgáló animáció keretein belül **csapatépítéssel, céges rendezvények** animációját végző cégek közül kiemelem az *Anthemon Kft*-t (Budapest) és a Conference Hungary Kft. '*aktivcsapat*' márkáját (Fót).

Vannak olyan **vegyes profilú**, széleskörű tevékenységet felölelő szervezetek, mint a *Magistre Kft.*, amely zsúrok, játszóház, csapatépítés tevékenységét végzi Tatabányán.

A legfiatalabbnak számító szállodán kívüli tevékenységet jelentő területen, a **kalandparkok animációját végző cégek** sorában találjuk például az ELTE rekreáció szak budapesti hallgatóinak egyik gyakorlati helyszínét, az **Orczy Kalandparkot**, vagy a bükkfürdői **Kristály Toronyt** az ELTE szombathelyi rekreáció szakos hallgatóinak gyakorlólhelyét, és a **Római Kalandparkot**. Ezek a helyszínek az alapfeladatuk közé tartozó kötélpályás mászás és csúszás biztosítása mellett rendezvényszervezési tevékenységgel is foglalkoznak (például születésnapok).

Az elmúlt pár évben a támogatott üdültetés, a szociálturizmus is újra lendületet kapott. A 2012-ben alapított Erzsébet-program, amelynek keretében a 2017. évig kb. 1 millió fő üdülhetett a cafetéria-rendszerben juttatott utalványokkal (*Erzsébet Utalványforgalmazó Zrt.*, 2017). A program keretében a négy **Erzsébet-szálloda** mellett **Erzsébet-táborok** kínálatában is szerepeltek animációs programok.

A **külföldre animátorokat közvetítő vállalkozások** közé tartozott a **dino club**, amely 1998-2013 között szervezte hazánkban az animátorokat 7 desztináció (Tunézia, Egyiptom, Törökország, Rodosz, Mallorca, Horvátország és Bulgária) 10 szállodájába a 4-16 éves korosztály programjainak lebonyolítására (*turizmus online*, 2013). Jelenleg is ezen a területen működő cégek a **hotelanimation.hu**, az **euwork** és a **Wellansys Kft.**

Az előbbieken bemutatott történeti fejlődés jól szemlélteti, hogy a turizmus területén az animátorok tevékenysége iránt egyre nagyobb az igény, a turisták által preferált külföldi üdülőövezetek desztinációi mellett hazánkban is, főképpen szállodák és kempingek területén, ám más turisztikai létesítményekben (például fürdőkben, tematikus parkokban). Az alábbi 2. ábra foglalja össze a jelentősebb hazai animátor cégeket alapításuk (illetve néhány esetben a tevékenységük végét jelölő) évszámával.

**2. ábra: Néhány jellemző magyarországi animátor cég
(Magyar, 2017b)**

Ezek után érdemes áttekinteni az animáció programtípusait is.

2.1.3. Az animációs programterületek és sajátosságaik

A szakirodalomban három csoportosítás terjedt el az animációs programokra.

A **francia** nyelvű szakirodalomból származó rendszerezés *Martinez* (1998) alapján került bemutatásra 2003-ban (*Magyar*, 2003/2006), amelyet az azóta eltelt időben aktualizáltam. A csoportosítás alapja az animáció területe, helyszíne, és az animáció központi magjának, a csoporttagok bizonyos tevékenységre való ösztönzésének objektuma.

A '*Kereskedelmi animáció*' kifejezés eredetileg az adott településen lévő üzletekkel kialakított 'animatív kapcsolatot' jelentette, azaz a partnerek kölcsönösen ajánlották egymás szolgáltatásait a fogyasztóiknak. Napjaink egyik példája, ha az animátor a helyi diszkóba viszi el a vendégeket táncolni, főképpen a szálloda ilyen szolgáltatásának hiányában. Egy másik eklatáns, már mintegy két évtizede hazánkban jelen levő példa: az egyes boltok, bevásárlóközpontok, plázák is helyszínként szolgálnak az animációs programoknak, valamely kereskedelmi promóciós tevékenységhez, vagy ünnepkörhöz (húsvét, Halloween, Mikulás-karácsony) kapcsolódó rendezvényen. Ilyen promóció lehet az adott egység valamely eseményéhez (például alapítási évforduló) köthető rendezvény animatori játékokkal, vagy valamely új termékhez kapcsolódó játékos nap. Ez utóbbira példa a Lego Hungária Kft. Ninjago, Star Wars és Nexo Knights termékeinek piaci bevezetéséhez kapcsolt országos roadshowk játékos foglalkozásai.

A '*Rekreációs animáció*' területéhez sorolta Martinez a téma- és vízparkok aktivitásait, amelyek tágabb értelemben véve ösztönző folyamatokat indítanak be az adott létesítmény tevékenységei irányába, mint például a Disney parkban a Disney mesefigurák (jobb) megkedvelése érdekében. A vízparkok a modern turizmus gyakorlatában vízi játékok (vízben, víz alatt), vízparton és a helyi adottságnak számító csúszdákon történő játékok helyszínei, ahol – a fürdőkhöz hasonlóan – kiegészítő termékként kézműves foglalkozások is megjelennek kisebb arányban hazánkban.

Az ún. '*Egészségturizmus animációja*' keretében gyógyturisták számára is lehetséges programszervezés, ám napjainkban ez még nem elterjedt. A mozgásukban korlátozott, kerekesszékes vendégek például alacsonyabb lábú asztalitenisz-asztaloknál játszhatnak, vagy a szellemi élményszerzés érdekében az idősebb vendégek az általuk jól ismert előadóművészek esti előadását hallgathatják meg. A wellness turizmus animációja szélesebb körben elterjedt tevékenység, amely elsősorban a fitness és sport animátorok által szervezett programokat tartalmaz, ám egy szauna-szeánsz élménnyteli levezetése is

ide tartozhat. Müller, Seres, Széles-Kovács, Kristonné és Váczi (2010) az állóképességet, relatív erő és erő-állóképességet fejlesztő, valamint a légzési- és keringési rendszert támogató programokat sorolja ide: stretching, vízi gimnasztika, tenisz, kerékpár- és gyalogtúra stb. Ködmön (2013) korosztály-specifikus programokat ajánl, külön kiemelve a lovasprogramokat. A wellness turizmusban az animátorok alkalmazása széleskörűen elterjedt hazánkban (Kővári és mtsai, 2009, Müller és mtsai, 2010, Győri, 2013a).

A további programterületeket a 2. táblázat összesíti Martinez (1998) és a saját eddigi tapasztalataim, megfigyeléseim alapján.

2. táblázat: A turisztikai animáció típusainak motívuma, hatóköre

ANIMÁCIÓ-TÍPUS	MOTÍVUM, AMELYRE HAT / JELLEMZŐ PÉLDÁK
1. Kereskedelmi animáció	Kereskedelmi egység választékának megismerése, vevőkötődés a bolthoz - pl. a bolt területén arcfestés, kézműves foglalkozás, Plaza-animáció
2. Rekreációs animáció	Önfeledt kikapcsolódás; a téma iránti fellelkesítés - pl. fotózkodás Mickey egérrel; csúszdaverseny
3. Egészségturizmus animációja	egészségmegőrzés; gyógyvendégek szórakoztatása pl. sportanimáció; szellemi rekreáció, esti műsorok
4. Animáció a lelki kondicionálás jegyében	Érzékenység bizonyos vallások, kultúrák iránt pl. tai-chi, jóga, meditáció, az autogén tréning
5. Kulturális animáció	Kulturális ismereteink fejlesztése, bővítése pl. múzeumpedagógia, középkori kézművesség, magyar nyelvlecke külföldieknek, lokációs tánc
6. Látvány-animáció	Flóra-fauna és a helyi kultúrák megismerése pl. kőzetek és levelek gyűjtése mozaik készítéséhez, gyalog- és kerékpártúrák, részvétel madárlesen
7. Gasztronómiai animáció	Gasztronómiai, borászati ismereteink bővítése pl. főzőtanfolyam, vak kóstolás, szalvéta-hajtás
8. Atipikus szórakozások animációja	Presztízből és/vagy kalandvágyból eredő igényeink kielégítése – pl. híres festőművész kiállításának megtekintése, kaland/fun sportok
9. Városi/Lakótelepi/utcai animáció	Településeken élményszerzés– pl. városismereti játékos vetélkedő, falunapon ügyességi játékok
10. Agro-turizmus animációja	Agrár és élelmiszer-feldolgozási ismeretek bővítése pl. részvétel kolbásztöltésben, szőlő szüreten
11. Falusi turizmus animációja	A vidéki életforma és szokások megismerése pl. népi sport játékok, tehénfejés, tájételek főzése
12. Hivatásturizmus animációja	a MICE szegmens résztvevőinek szórakoztatása - pl. céges rendezvényeken, vállalati sportnapokon
13. Örökségturizmus animációja	Természeti és/vagy kulturális örökségeink megismerése animátorok segítségével - pl. pécsi ókeresztény sírkamrák tárlatvezetése, kvíz-játék

Az ún. „német animációs program-csoportosítás” középpontjában a szabadidős, animációs tevékenység legfőbb jellege áll. Szinte minden animációs program besorolható lenne a „Társas tevékenységek” és az „Élmény” csoportjába; ahogyan a definíciók is mutatták, ám a csoportosítás alapját az képezi, mi az a tulajdonság, amely elsődlegesen meghatározza a tevékenységet? Elsőképpen *Krippendorf* (1987) írt erről, majd a *Finger és Gayler* (1990, 2003) szerzőpáros dolgozta fel. Magyar fordításban 2003-ban jelent meg ez a csoportosítás, az életkori sajátosságoknak megfelelő rendszerezéssel párosítottan (*Magyar, 2003*). A 9. táblázat mutatja be ezeket a területeket, kiegészítve az elmúlt években a hazai animációs piacon szerzett tapasztalataim alapján, példákkal.

3. táblázat: Turisztikai animációs programok fajtái a tevékenység jellege szerint
(*Krippendorf, 1987; Finger és Gayler, 2003; Magyar, 2003/2006 alapján*)

ANIMÁCIÓS PROGRAM-FAJTA	JELLEMZŐI, PÉLDÁK
1. Mozgás, sport animációja	egészségmegőrzés, prevenció, mozgás szabadsága pl. reggeli torna, vízi aerobik, fogócska, bújócska, labdajáték, banánozás, távol-keleti mozgásformák, szárazföldi és vízi olimpiák, versenyek, vízi sportok
2. Társas tevékenységek animációja	kapcsolatépítés, baráti viszonyok, közös örömek pl. Welcome- és búcsú party, táncestek, esti show műsorok (közönség), esti vetélkedők (Miss/Mister/ Pár-választás), folklór-est, disco, Mini Disco, társas játékok, strand- és medence party, Bingo-est, karaoke, jelmezbál, napközbeni vetélkedők, váltók
3. Kreatív tevékenységek animációja	manuális/finommotorikus/kreatív finom koordinációs képességfejlesztést, illetve a kreativitást és a képzelőerőt fejlesztő játékos tevékenységek területe pl. festés-rajzolás, selyem(kendő)- és pólófestés, lufihajtogatás, nyomdázás (pl. krumplival), mozaik, papírttechnikák (vágás-ragasztás-lukasztás pl. álarchoz, képeslaphoz), modellezés, agyagozás, üvegfestés, technikák (fotózás, hotel-újság, dekoráció, jelmez, saját szállodai emlékkönyv készítése gyermekek számára)
4. Művelődés, felfedezés animációja	valami új megismerése, kulturális ismeret bővítése pl. koncerten részvétel, Live Music with Dance, színpadi program megtekintése, vagy részvétel benne (pl. Mini Playback Show, felnőtt szerepjáték) kvízest, borkóstoló, fűszerfelismerés, nyelvlecke, tánckurzus, főzőtanfolyam, városismereti vetélkedő, 'Rallye', túrák animátorokkal
5. Kaland-animáció	izgalmas, váratlan, szokatlan tevékenységek pl. tematikus kincskeresés gyermekeknek, arcfestés, természetbeni étkezések (piknik), extrém/fun sport
6. Csend, nyugalom animációja	megállás, lazítás, relaxáció, idő saját magunkra pl. mesedélután, könnyűzene hallgatás, festés zenére vagy a természetben, Hatha-jóga, tai-chi, csónakázás holdfényben, beszélgető körök, vitaestek, felolvasások

Mégis a legjellemzőbb az **életkorok** szerinti animáció típusok megkülönböztetése. Ez a gyakorlatban annak a függvénye, hogy az adott turisztikai létesítmény finansziális képessége mekkora animátorcsapatot képes fenntartani. Kisebb költségvetéssel dolgozó intézményben jellemző az 'allround-animátor' alkalmazása, akinek egy személyben szükséges minden napszakban, szinte minden vendégkörrel foglalkoznia. Ez praktikusán sok esetben a (legkisebb korosztályú) gyermek csoportra szokott vonatkozni.

Külföldi szállodák esetében a vendégek életkor szerinti megkülönböztetése során három vagy négy gyermek csoport is elkülönül a felnőttek szegmensétől.

Példaként álljon itt az egyik legszélesebb körű életkori szegmensek alapján lévő animátorcsapat összetétel a Club Med példájaként (*Club Med*, é.n.):

- (1) Baby Club animátor: 4-23 hónapos gyermekekhez
- (2) Petit Club animátor: 2-3 éves gyermekeknél
- (3) Mini Club animátor: 4-10 éves gyermekek csoportjában
- (4) Junior Club animátor: 11-17 éves tinédzsereknél

A Club Magic Life rendszerében a gyermekanimátor-csapat a legtöbb szállodában egy hármas tagoltságot követ:

- (1) Magic Mini Club: 3-6 évesek,
- (2) Magic Kids Club: 7-12 évesek,
- (3) Teens Time: 13-16 évesek számára.

A magasabb minőségi szolgáltatást nyújtó ún. Highlight családi ajánlatban viszont már négyre bővül a gyermekklubok száma: a Kids Club a 7-9 éves, a Youngsters Club a 10-12 éves gyermekek számára kínál programokat; így valójában a Kids Clubot bontja ketté (*Club Magic Life*, 2017). Az életkorok megbontása a résztvevők testi, lelki és szociális jellemzői alapján indokolt, hiszen más programokban szeretnének és tudnak részt venni. *Baczek* (2013) kiemeli, hogy a modern gyermekanimációs programok során a játékoknak érdemes fantáziánévvel adni, ami figyelemfelkeltőbb tud lenni. Például „Utazás a szörny bolygóra”, „Kalóz Nap”, „Cowboy Nap”, „Szellem Nap” stb.

Egy tematikus nap megszervezése során – a magyar gyakorlatban is felfedezhető módon – a kiválasztott központi téma hatja át a teljes nap program kavalkadját. Például „Kalóz Nap” esetében a délelőtti kézműves foglalkozáson elkészítjük a gyermekekkel a jellegzetes kalózkellékeket, mint például a kalózkalap, félszem, kartonkard. A délután folyamán pedig ezekben a jelmezekben különböző állomás-játékok formájában kincset kereshetnek a gyermekek. Az este folyamán ugyanígy a Kalóz Disco is ezekben a jelmezekben zajlik, kalózekhoz is köthető zenékre táncolással.

Baczek (2013) iránymutatásai között szerepel többek között még az is, hogy amennyiben a szálloda rendelkezik valamilyen kabala figurával, s erre készítettek óriás jelmezt, érdemes ezt rendszeresen, akár minden napszak elején az egyik animátornak felvennie, s ebben végrehajtani a toborzást. Ugyanis ez még a félénkebb gyermekek esetén is hatásos lehet, főként, ha elváltoztatott, a figurához igazított hangon szólítjuk meg a gyermeket. A kézműves foglalkozásokhoz is kreatív, vicces termékeket (is) javasol *Baczek* (2013), mint például a Mister lufi. A legfontosabb gyermek esti animációs program a Mini Disco, a 19:30-21:30 közötti időszakban. Leggyakrabban 20:00-21:00 között tartják. Ajánlott minden nap ugyanabban az időpontban megrendezni, jelmezt viselő animátorral (például bohóc, vagy a szálloda kabalafigurájának óriás jelmeze).

Baczek (2013) a felnőtt sportanimációs programok közül kiemeli a széles körben elterjedt játékokat is: strandröplabda, futball, asztalitenisz, darts, mini golf, boccia / pétanque, vízilabda és tollaslabda, amelyek kiválóan alkalmasak bajnokságok szervezésére. Ezeken kívül megemlíti a nemzetközi szállodai animációban elterjedt animációs programokat is, mint a mókás vetélkedők, tinédzser-activityk, medencés, rossz idős és lufis játékok, gyermek show műsorok és más esti animációs színpadi produkciók.

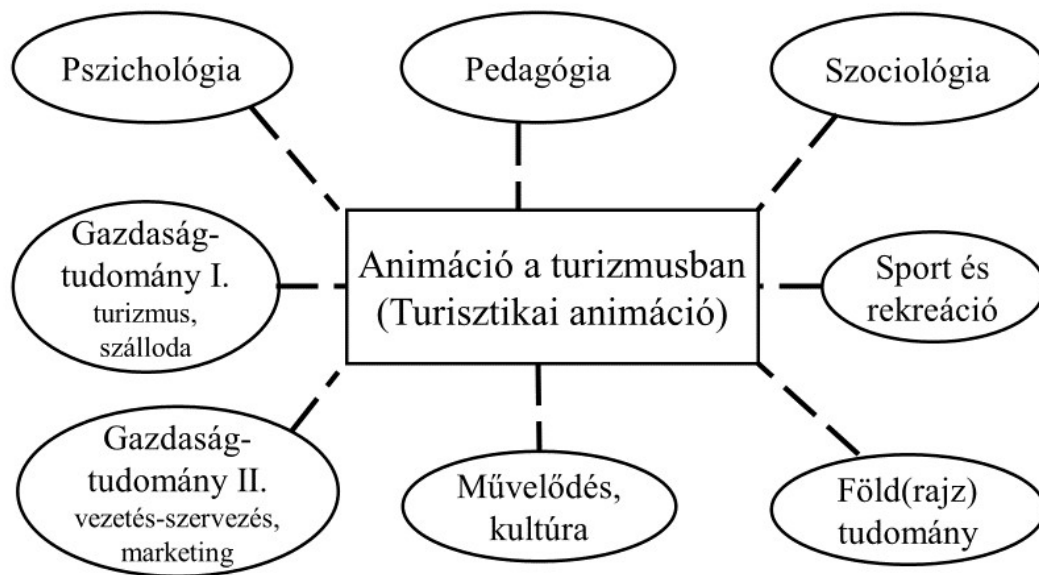
A külföldi gyakorlat alapján jellemző esti animáció elemei közé tartozik a gyermek programok keretében a gyermek vacsora, gyermek videó és gyermek disco; a felnőttek számára szervezett színpadi játék-showk (például Mister szálloda választás); a szinte naponta más és más tematikájú zenés-táncos show műsorok; illetve a sajtóságosabb esti környezetben megrendezett sport activityk (például „strandröplabda holdfényben”). Az egyéb esti programok közé soroljuk a vicces Sketch showkat, nemzetiségi esteket, medencés (Pool) / strand (Beach) partikat, kaszinó estet, karaoket, élőzenés tánc partit és házon belüli disco programot animátorokkal (*Magyar, 2008a*). Ezek egy része már a hazai animációs kínálatban is megjelenik napjainkban is. A legnagyobb vendégszámot biztosítani képes programok külföldön (is) az esti színpadi zenés-táncos és komikus műsorok. 2016 márciusában a Club Magic Life Kalawy szállodában ezen programok sorában bemutattak például az 1980-as évek hangulatát idéző, illetve Fantázia Showt.

A magyarországi napi gyakorlatból kiemelt, életkori animációs programpéldákat a 2. számú *Melléklet* plakátjai mutatnak. Itt megtalálhatóak a jellegzetes ünnepi tematikához kapcsolódó programok, a gyermek kézműves foglalkozás, a gyermek disco, valamint a felnőttek animálása során gyakran alkalmazott sport- és wellness programok. Illetve szemléltetésre kerülnek a hangzatos, figyelemfelkeltő, mókás programelnevezések is.

2.2. Az animáció helye a tudományok rendszerében

Ebben a fejezetben néhány tudományterületi kapcsolódást mutatok be, amelyek a turisztikai animáció interdiszciplináris jellegét hangsúlyozzák.

3. ábra: Az animáció kapcsolata tudományágakkal
(saját szerkesztés, 2018)

Vovk és Vovk (2017) az animáció pedagógiai értékeként definiálja a kínált programok kreatív, rekreáló, oktató, fejlesztő és szórakoztató szerepét; lelki és kulturális gazdagító funkcióját. A turisztikai animátoroknak komplex pedagógiai és pszichológiai tudással kell rendelkezniük. Egyik feladatuk az interperszonális kapcsolatok kialakítása a gyermek- és felnőtt (szülői) körben, életkori és egyéni sajátosságok figyelembe vételével. A turisztikai animáció a fiatalabb generációk szocializálódásában is szerepet tölt be. A pedagógia szerteágazó tudományából példaként említeném még a korábban már szóba került informális tanulást, amelynek egyik színtereként az animációs programok is értelmezhetőek. Az animátorok személyes kompetenciáinak kialakítása is pedagógiai terület. Egy gyermekanimátor is, akárcsak a pedagógusok, nevelőként szükséges, hogy foglalkozzon a résztvevőkkel. Tevékenységeinek középpontjában – akárcsak a pedagógus eszköztárában – a játék található, amelynek pszichológiai és pedagógiai céljai, funkciói számos publikációban megjelentek. Így a játék feszültségoldó és személyfejlesztő hatással rendelkezik, örömforrás (Maszler, 1996), intrinzik motiváción alapul, sajátos belső renddel rendelkezik, transzferhatása érvényesül a való életbe (Stöckertné, 2011).

Jelen disszertáció kutatási területeként a tantárgyi, tantervi kutatások is a pedagógia területéhez kapcsolják az animációt, a felsőoktatás (tercier oktatás) szintjén.

A turisztikai animációban résztvevő vendégek megfelelő kiszolgálása érdekében a szociológia tudománya úgy kapcsolódik, hogy a társadalmi jelenségek, társadalmi szervezetek – mint a szociológia vizsgálati fókusza (*Andorka, 2006*) – segíthetnek a szabadidő eltöltési szokások megismerésében, így az animációs programok kínálata is valamelyest tervezhetővé válik. Ez konkrétan a szabadidőszociológia területe, amelynek „újkori fókuszába” került – többek között – a terciér (szolgáltató) szektor (mint a szórakoztató- vagy turizmusipar) felé irányuló gazdaság-élénkítő szerep, illetve a közösségi szabadidő szervezése például a sport, kulturális és turisztikai feladatok révén. Új kutatási irányzattá vált például a fiatalok „deviáns szabadidő” eltöltése, illetve az idősödő társadalommal összefüggő problémák vizsgálata (*Kiss, 2004*).

Az animáció művelődéstudomány területéhez kapcsolódását leginkább a – korábbi szakirodalmi áttekintés során már tárgyalt – szociokulturális animáció, a művelődés-szervezés, közösségfejlesztés és ifjúságnevelés tevékenységével tudnám szemléltetni. A turisztikai színtereken vendégekkel foglalkozó animátor tevékenysége – ahogyan korábban látható volt – szintén kötődik például a kultúra egyes alterületeinek élményszerű megismertetése útján ehhez a tudományághoz (vallási-szakrális értékek, templomlátogatás, városismereti vetélkedő, színházlátogatás stb.)

Mind a kultúra, mind pedig a pedagógia területéhez kapcsolódóan kiemelném a turisztikai gyermekanimátorok tevékenységében dominánsan megjelenő kézműves foglalkozások keretében az óvodai neveléshez hasonlóan jelentős fejlesztő hatással rendelkező vizuális kultúra, vizuális nevelés tárgykörébe tartozó aktivitásokat, amelyek többek között a kreativitás kibontakoztatását is megcélzó, érzések és gondolatok kifejezésére alkalmas, egyéniség/személyiségfejlesztő hatású módszertani elemek (*Lenkey-Tóth, 2015*).

Az animáció és a földrajztudomány kapcsolódási pontjaként értelmezhetjük a megvalósítási helyszín környezetének ismeretét, amelyet az animátorok – a korábban Kollariknál is megemlített – országismereti vetélkedőhöz, illetve a mozgásos aktivitások (sportturizmus, kalandturizmus területéhez is kapcsoltan) is tudnak hasznosítani. Ehhez kapcsolódóan ma már önállósult területként jellemezhető a sportföldrajz, amely a természeti sportokhoz (hegyi, vízi, országúti) szorosan kötődő természeti adottságokat vizsgálja, „leírja a sportszféra helyzetét és változásait a változó földrajzi környezetben” (*Bánhidi, 2011, 21. o.*).

A szakirodalmi áttekintés során az is látszódott, hogy az egészségturizmushoz, azon belül is leginkább a wellness turizmushoz kötődő programpéldák is léteznek napjainkban, így az animátorok tudástára bizonyos mértékű kapcsolódást mutat az orvostudományok felé is. A sporttudományi képzésekben az anatómia-élettan, sportélettan, fittségi vizsgálatok, balesetmegelőzés és elsősegély nyújtás, rehabilitáció stb. ismeretköre is a tanterv részét képezi az alapo­zó ismeretek medicíná­lis ismeretei között (15/2006. (IV.3.) OM rendelet), illetve az ún. egészségtudományi modulon belül (18/2016. (VIII. 5.) EMMI rendelet).

A továbbiakban részletesebben a korábbi kutatásaimnak megfelelően kapcsolódó tudományterületi kapcsolódásukat szemléltetem.

2.2.1. Sport és rekreáció viszonya – Az animáció a rekreátorok munkaterülete

Rétsági (2011) szerint a testkultúra nem pusztán az emberi fizikum tökéletesítésre irányul, hanem az értelmi képességekre, szociális, társadalmi, erkölcsi, érzelmi-akarat­i tulajdonságokra, képességekre is hatást gyakorol a testgyakorlatok, a sport és a testnevelés által. Tehát a testkultúra alrendszer­e a sport, amelynek fogalmát az Európai Sport Charta úgy határozza meg, mint „minden olyan fizikai tevékenység, amelynek célja esetenként, vagy szervezett formában a fizikai és szellemi erőnlét kifejezése vagy fejlesztése, társadalmi kapcsolatok terem­tese, vagy különböző szintű versenyeken eredmények elérése” (*Európa Tanács*, 2001). Két legfontosabb területe az élsport / versenysport / teljesítménysport, és a felfrissülés, aktív szabadidő eltöltés, illetve az egészségre törekvés érdekében végzett szabadidősport / tömegsport / sport for all (*H. Ekler*, 2011).

Bánhidi (2016) elkülöníti a szabadidő sport és a rekreációs sport fogalmakat: míg az előbbi a szabadidőben, kellemes időtöltési céllal végzett sporttevékenység; addig az utóbbi célja betegsé­gmegelőzés, egészségfejlesztés, kedvteremtés és örömszerzés, vagyis a sportolás az egyén rekreációs céljainak eléréséhez alkalmazott eszközt jelent. A rekreáció tudományát pedig rekreológiának nevezi, amely az emberek életvitelét, a rekreáció területeit vizsgáló tudományágak integrációjából alakult diszciplína, azaz 1) szabadidős tevékenységek gazdasági hatásai, 2) rekreáció helyszínei (környezettudomány), 3) rekreációban résztvevők (biológia) és 4) a rájuk irányuló hatások és változások (pedagógia, pszichológia...)

A rekreáció kifejezés két latin szó összetételéből származik: 1) 're' (újra), és 2) 'creare' (alkot) elemekből épül fel. Együttesen a helyreállít, felüdít kifejezést képezik a Tótfalusi-féle Magyar Etimológiai Nagyszótár szerint (*Tótfalusi, é.n.*).

Comenius Nagy Oktatástana (*Didactica Magna*, 1657) még iskolai szünidőként definiálta a rekreációt, azaz heti egy-egy rekreációs (szabad) napként a kollégiumi iskola-típusokban, amelyhez játékos kirándulások kötődtek, s így a diákok kikapcsolódhattak, pihenhettek, mással foglalkozhattak, nem csak a tanulással (*Kovács, 2004*).

A rekreáció napjainkban általánosan használt fogalma az egyének szabadidőben (*leisure time*) végzett tevékenységeit jelenti (*Tribe, 2016*), habár a *leisure* és a szabadidő két külön fogalom, s a *leisure* magyarosítása nem történt meg. Maga a szabadidő a társadalmi kötöttségekre (mint munka, tanulás, családi és társadalmi kötelezettségek) és a fiziológiai szükségletekre fordított időn kívül fennmaradó idő, a 'free time', s ami ebből az egyén kedvére, örömeire szolgál, pozitív élményként éli meg, azt definiálja *Kovács (2004)* *leisure*-ként. A *leisure*-t produktív, kreatív és elmélkedő, szemlélődő szabadidőfelhasználásnak határozza meg *Cruz (2008)*. *Fritz (2011, 28. o.)* is ilyen komplexitással írja le a rekreációt, mint a *leisure*-ben végzett tevékenységeket:

„A rekreáció szabadidőben, a tevékeny pihenés érdekében végzett minden olyan kulturális, társas, játékos és mozgásos tevékenység, melyet a napi fő elfoglaltság által okozott fáradtság, feszültség feloldása, a testi-lelki-szellemi teljesítőképesség helyreállítása, fokozása érdekében tesz az ember.”

Ebben a fogalomban a *Bánhidi (2016)* által is említett egészségfejlesztési dimenzió is megjelenik, kapcsolódva a WHO 1986. évi egészség definíciójában fellelhető testi, lelki, szellemi és szociális jóllét állapotához.

A rekreáció az igényesen megélt életet jelenti, az életminőség tanát (*Kovács, 2007*).

Ábrahám és Bárdos (2014) kiemeli azt is, hogy a rekreációs tevékenységek hatására jelentős utóhatásként a közérzet-javulás is megjelenik. *Bánhidi (2012)* az utóhatások között említi a rekreáció pozitív hozadékaként az alkotóképességet, a pozitív, szociálisan elfogadott viselkedést, gondolkodásmódot, versenyzési képességet, kockázatvállalást; az egészséges emberi funkciók szintjein: mentális, fizikai és szociális síkon (*Bánhidi, 2016*). *Tribe (2016)* a rekreációt a *leisure time* idejében végzett időtöltésekkel azonosítja. Magukban foglalják az otthoni tevékenységeket (mint az olvasás, televízió- és videónézés, zenehallgatás, rádióhallgatás, barkácsolás, kertészkedés, játékok, testgyakorlás, hobbik, szabadidős célú számítógép-használat) és az otthonunkon kívüli programokat is (például sportok, színház, mozi, látnivalók megtekintése,

vendéglátóhelyek felkeresése, (sport)fogadás és szerencsejáték). Ez utóbbiak közül kiemelendő az utazás és turizmus keretében végzett tevékenységek (utazás egy desztinációra és ott szálláshely és rekreációs szolgáltatás igénybevétele).

A rekreációs tevékenységeket *Cruz* (2008) aktív (egyéni és csapat sportok, túrázás, jogging, aerobik, sziklamászás stb.) és passzív (olvasás, horgászás, zenélés, zenehallgatás, kertészkedés, számítógépes játékok, tévzés, mozi stb.) területekre bontja. *Tapps és Wells* (2018) az amerikai szolgáltatáspiacra vonatkoztatva a leisure és rekreációs tevékenységek és helyszínek sokszínű rendszerében megkülönbözteti a magán-, non-profit és települési, valamint az állami szféra leisure szolgáltatásait; az állami rekreáció keretében a közparkok, inkluzív rekreáció tevékenységét; a for-profit (nyereségorientált) szektor keretében említi a rekreáció, rendezvények és turizmus vállalkozások szolgáltatásait. Külön nevesítik a terápiás-, campus-, vallási alapú- és munkahelyi (Worksite) rekreáció és egészségfejlesztés területét, a rekreációt a fegyveres erőknél, illetve az outdoor és kaland rekreáció, valamint a művészetek és kultúra színterét.

A magyar nyelvű szakirodalomban szűkösebb a rekreáció rendszertani értelmezése. *Kovács* (2004) elkülöníti a szellemi és a fizikai (más szóval mozgásos) rekreáció területét, valamint a turizmust.

A szellemi rekreáció legágabb értelmezését *Fritz* (2015, 17. o.) így határozta meg: „a kultúra, a szórakozás, a kiegészítő és relaxációs eljárások területeit, valamint a természet adta lehetőségeket használja fel az egyéni és társas élményszerzés lehetőségein keresztül a testi-lelki-szellemi jólét, az aktív kikapcsolódás eszközéül, mely a tartalmas szabadidő-eltöltéshez vezet.” *Ábrahám* (2010a) megemlíti az értelmi és érzelmi funkciókat, a manuális ügyesség szerepét is, mely alapján a kézműves foglalkozások is ide sorolandók. A rekreációs tevékenységek rekreációs helyszíneken valósulnak meg. *Cruz* (2008) ide sorolja a parkokat, játszótereket, uszodákat, sportpályákat, közösségi centrumokat, senior centereket, értelmi fogyatékosok műhelyeit, és a fizikai rehabilitáció kezelő helyiségeit. *Buzsik és Jónás-Berki* (2014) hazai relációban sajátos tereket nevesítenek: a település-környéki rekreációban természetvédelmi területeken, mezőgazdasági termelő-egységekben, zártkertekben, és az ún. szuburbanizációs területek „második otthonaiban”; illetve a települési rekreáció keretében városközpontok létesítményeiben (például fürdők), illetve a városok részterületén épített, gyógy-, élmény- és sportcélra kialakított komplex rekreációs központokban igénybe vehető szolgáltatások tereit.

Boda és Herpainé (2015a) a rekreációs létesítményeket szélesebb körűen szemlélteti: építő játszókert, vizes játszókert, sport játszókert, közlekedési játszókert, kaland-

játszókert, kalandpark, botanikus- és kisállatkert, felnőttek kertje, erdei tornapálya, szabadidőközpont. Megemlítik az inkább szellemi felfrissülést kínáló szabadidős létesítményeket is, mint a kulturális (például multiplex mozik) és szórakoztató intézményeket (például cirkusz, vidámparkok, állat- és növénykertek), a kulturális egyesületeket és civil szervezeteket is (például népművészeti), ahol az animátorok munkavégzése megvalósulhat; továbbá az iskolai szabadidő-szervezés lehetőségeit is a tanórán kívüli foglalkozások, erdei iskola, táborok keretében (*Boda és Herpainé 2015b*).

Az animáció, mint szakma, a rekreáció tag szakmarendszerében létező entitás, melyet a hazai irodalomban először *Kovács (2001)* jelentetett meg:

(az animátor és vagy játékmester) „Szűken értelmezve: kiscsoportos szabadidős programok szervezője. Jellemzően az együttlakás (táborozás), illetve a nem egy-célprogramos rendezvények (vigalom-szervezés) szakembere. Főleg a szabadidő, a rekreáció, valamint ... a turizmus fogalomköréhez kötődik.” (*Kovács, 2001, 94. o.*)

Ebben a definícióban fontosnak tartom a két szakmarendszer (rekreáció-sporttudomány és turizmus) metszetében elhelyezkedő meghatározást, amely alapján az oktatás is e két tudományági területhez kapcsolódik, amit egy későbbi fejezetben vizsgálom meg.

Azaz a (turisztikai) animációs programok szervezése a rekreációs kultúra egyik jelentős szegmenseként definiálható.

Ezt kiegészítendő, fontosnak tartom kihangsúlyozni, hogy nem egységes az animáció munkakörét betöltő alkalmazott kifejezésére a (helyes, érthető) magyar megfelelő. Javaslatom szerint, érdemes elgondolkodni a 'játékmester', vagy az 'élménymester' kifejezéseken is, amíg más megfelelő terminus létre nem jön, de semmiféleképpen ne alkalmazzuk a „programszervező” megnevezést erre a szakmára. Hiszen a programszervező feladata főként - a (szabadtéri mega-) rendezvények megszervezésére és lebonyolítására terjed ki; míg ettől jóval messzebb állnak az animátor feladatkörei, aki a kiscsoportos, közösségszervező és kapcsolatokat építő munkát látja el.

Lacza és Fritz (2011) hozzáteszi, a 'játékmester' konkrétan a játékokat, feladatokat vezeti le a résztvevők számára, míg az 'animátor' értelmezhető a hierarchiában magasabban, a több játékmester felett álló koordinátor személyeként is a rendezvény-animáció területén.

A turisztikai animáció rendszerében a szállodai animátorok programterületei a működési, azaz animációs helyszínek alapján is behatárolhatóak (*Chakor, 2004*): (1) játszóház, játszószooba (akár Mini Klub), (2) sportpályák, (3) (esti) szórakozás helyszínei: mozi, színház, illetve (4) speciális helyszínként az étterem.

Ám a külföldön elterjedt színház, színpad hazánkban kevés helyen található meg, s ennek alternatívájaként a bárban, lobbyban, vagy éppen a medence partján is találunk a programok megtartásához közönségteret és „kvázi színpadot”.

A rekreációs szakirodalomban elsőképpen magyarul Kovács (2001) foglalkozott az animátori szereppel, bemutatva a tevékenységében megjelenő programtípusokat is:

(az animátor) „Feladata: (1) Szabadidős programok szervezése/vezetése; (2) vetélkedők, (társas) játékok szervezése/vezetése (játékmester); (3) sport(jellegű) versenyek szervezése/vezetése; (4) vigalom-szervezés, vezetés; (5) zene- és tánc tanítás, drámajátékok, fantáziajátékok tanítása, szervezése, vezetése; és (6) közösség-fejlesztés.” (Kovács, 2001, 94. o.).

A Jenkei-féle Idegenforgalmi értelmező kéziszótár – az idegenforgalom elméletének gazdaságtani irányzatában – szintén az animátor feladataival nevesíti a programtípusokat:

(az animátor) „Nagy szállodákban, üdülőtelepeken, klubokban tevékenykedik. Célja ... a turisták ... aktív részvételével segítése a vendégek szórakoztató szabadidő eltöltésének. Ilyenek lehetnek: sportolás, hobbyk, szórakoztató játékok, élménydús kirándulások, holt időszakok kitöltése.” (Jenkei, 2002, 11. o.)

2.2.2. Gazdaságtudományi reláció I. – Az animáció a turizmus szolgáltatása

Animáció a turizmusban, turisztikai animáció – már nevében foglaltan is deklarálja a kifejezés, hogy a turizmus rendszerében elhelyezkedő entitásról beszélünk.

A turizmus a hétköznapi ember (nem szakember) számára is ismert fogalom. Bár a szolgáltatásrendszer összetettségét a turisták saját keresleti sajátosságai függvényében ismerik, s azt is a legtöbben főként az üdülési turizmus „szemüvegén” keresztül.

A turizmustudomány a természet-, műszaki-, orvos, agrár-, társadalom-, bölcsészettudományok és művészet sajátos ötvözeteként értelmezhető, 26 konkrét tudományág vonatkozó ismereteinek összegyűjtéseként, rendszerezéseként és feldolgozásaként értelmezhető Michalkó (2012) olvasatában, melyek között megtalálhatók az animációnál is nevesített diszciplínák mellett például a történelem-, közlekedés-, vallás-, élelmiszer-, néprajz, erdészeti- és vadgazdálkodási, kulturális antropológiai stb. tudományok is.

Maga a turizmus (korábbi, mára már elavult, illetve negatív jelentéstartalommal is bíró elnevezésén: idegenforgalom) a helyváltoztatásnál, azaz az utazásnál többet magában foglaló diszciplína, amelynek ma is elfogadott, legelterjedtebb definícióját a Turizmus

Világszervezet (WTO) és az Interparlamentáris Unió közös konferenciáján (Hága, 1989. április 10-14.) fogalmazták meg az 1989-ben közzétett Hágai Nyilatkozatban. Eszerint:

„A turizmus magában foglalja a személyek állandó lakó és munkahelyén kívüli minden szabad helyváltoztatását, valamint az azokból eredő szükségletek kielégítésére létrehozott szolgáltatásokat.” (*Lengyel, 2004, 79. o.*)

A fogalom modernebb, kevésbé lekorlátozó változatát alkotta meg Michalkó 2001-ben: „A turizmus az egyén élményszerzéssel párosuló környezetváltozása, amelynek során szolgáltatások igénybevételére kerül sor.” (*Michalkó, 2012, 34. o.*) A kutató tehát a mindennapi tépályákon kívül eső környezetben, élményt okozó ingerek hatására történő, a helyi gazdaság bevételeihez hozzájáruló költséssel párosuló, kevésbé rutinszerű útvonalon végzett helyváltoztatást érti a turizmus terminusa alatt.

Ahogy láttuk az előző alfejezetben, a nemzetközi irodalom meghatározása szerint a turizmus a rekreáción belül értelmezhető entitás, amely tartalmát tekintve minimum egy éjszakás látogatás szabadidős (leisure) és üdülés, üzleti (business) és munkával kapcsolatos vagy más turisztikai tevékenység céljából (*Tribe, 2016*).

A turizmus két formája tehát a fentiek alapján: a hivatásturizmus és a szabadidő-turizmus. A turizmus és a rekreáció összekapcsolódását szemlélteti *Page és Connel (2006)* Burkart és Medlik (1981) alapján: a turizmus egy szabadidős (leisure) tevékenység, amely a diszkrecionális (azaz szabadon elköltethető / felhasználható) időt és jövedelmet feltételezi, és a rekreáció gyakran a fő indíték a turizmusban való részvételhez.

A jelen disszertációhoz kapcsolódó szabadidős turizmus legfőbb céljai között *Kardosné (2011)* alapján megemlíthetjük (1) a kikapcsolódást (akár aktív, akár passzív formában valósul meg, bár a téma szempontjából az aktív kikapcsolódást szükséges előtérbe helyoznünk), (2) a fizikai és/vagy szellemi felfrissülés, regenerálódás, feltöltődés területét és (3) a napjainkban egyre fontosabb szerephez jutó egészségmegőrzést (bár egészség-visszaállító, gyógyászati céllal is történnek utazások).

A rekreációs turizmus kifejezés az egészségturizmus termékkel áll kapcsolatban. Ez egyrészt azonosítható az egészség megőrző, egészségfejlesztő szolgáltatások igénybevételével, mint például a fitness-wellness programok, illetve olyan, a prevencióval kapcsolatos egészségügyi szolgáltatásokkal, mint a gyögmasszázs (*Kincses, Borbás, Mihalicza, Udvardy és Varga, 2009*), *Győri (2013b)* viszont kiegészíti még a távoli tájak megismerését, tengerparton nyaralást, kulturális és szórakozási lehetőségeket középpontba állító utazásokkal.

A turizmus területén a fogyasztó a látogató, aki a meglátogatott célterületeken (desztinációkon) különböző szolgáltatásokat és árukat, jellemzően szolgáltatásokat fogyaszt. A négy alapvető turisztikai „fogyasztási cikk” köré szerveződik minden egyes turisztikai tevékenység, azok különböző kombinációiként jönnek létre a turisztikai termékek:

- (1) utazási, közlekedési tevékenységek,
- (2) elszállásolással kapcsolatos tevékenységek,
- (3) étkeztetéssel, a vendéglátás különböző formáihoz kötődő tevékenységek, valamint
- (4) az egyéb, szórakozást, kikapcsolódást célként kitűző tevékenységek.

A *United Nations – UNWTO* (2010) a turizmus szektor fogyasztási termékeit és tevékenységeit (iparágait) a 4. táblázat szerint határozta meg.

4. táblázat: Turisztikai termékek és turisztikai tevékenységek (turizmus iparágak)
(*United Nations – UNWTO, 2010, 42. o.*)

Turisztikai fogyasztási termékek		Turisztikai tevékenységek	
1.	Szálláshely-szolgáltatás	1.	Szállás a látogatóknak
2.	Étel-ital kínálati szolgáltatások	2.	Vendéglátó szolgáltató tevékenységek
3.	Vasúti személyszállítási szolgáltatások	3.	Vasúti személyszállítás
4.	Közúti személyszállítási szolgáltatások	4.	Közúti személyszállítás
5.	Vízi személyszállítási szolgáltatások	5.	Vízi személyszállítás
6.	Légi személyszállítási szolgáltatások	6.	Légiforgalmi személyszállítás
7.	Személygépjármű kölcsönzési szolgáltatások	7.	Személygépjármű kölcsönzés
8.	Utazási irodák, utazásszervezők és egyéb foglalási szolgáltatások	8.	Utazási irodák, utazásszervezők és egyéb foglalási tevékenységei
9.	Kulturális szolgáltatások	9.	Kulturális tevékenységek
10.	Sport és rekreációs szolgáltatások	10.	Sport és rekreációs tevékenységek
11.	Országspecifikus turisztikai jellegű áruk, termékek	11.	Országspecifikus turisztikai jellegű áruk, termékek kiskereskedelme
12.	Országspecifikus turisztikai jellegű szolgáltatások	12.	Egyéb országspecifikus turisztikai jellegű tevékenységek

A disszertáció témakörében szereplő animációs tevékenység elsődlegesen a „10. Sport és rekreációs szolgáltatások” közé sorolandó be, mint szabadidős kikapcsolódási, s egyben különböző területeken fejlesztő és szórakoztató tevékenység. Maga a turisztikai/szállodai animáció az „1. Szálláshely-szolgáltatás” részeként is megemlítendő, a helyszíne szerint.

A turizmus területén dolgozók a turisták igényeinek kielégítése érdekében ún. turisztikai termékeket hoznak létre, amelyek gyakorlatilag egy komplex szolgáltatáshalmazt jelentenek. Összetevői között megtalálhatjuk az alapvető közlekedési, szálláshelyszolgáltatási, vendéglátó, (kis)kereskedelmi, kulturális, sport / rekreációs, gyógyászati és egyéb vállalkozások szolgáltatásait is. A turista saját keresleti feltételei alapján vagy saját maga választja ki eme óriási listából a számára megfelelőt, vagy pedig egy utazásszervező ajánlata alapján veszi azokat igénybe (Guth, 2013).

A turisztikai termékek középpontjában mindig valamilyen – az adott turista számára jelentőséggel bíró – vonzerő (attrakció) kell, hogy álljon (Jandala, 2014), amely lehet akár természeti érték, kulturális örökség, valamilyen szabadidős tevékenység (mint például a sportolás vagy a vízparti időtöltés, wellness vagy rekreációs szolgáltatások), illetve olyan egyedi, máshol nem megtalálható helyi termékek/élelmiszerek (borok, sajtok, stb.), vagy rendezvények (ROP Irányító Hatóság, 2010), amiért úgy érzi az adott személy, hogy érdemes útra kelnie, illetve kiadásokat eszközölnie.

A turisztikai termékeket többféleképpen lehet csoportosítani. A fő csoportosítási elv a központi elemként elhelyezkedő vonzerő típusa. Ezek közül kiemelném Michalkó (2011) csoportosítását, ahol megjelennek 1) a térspecifikus turisztikai termékek (mint a városi, falusi és vidéki turizmus, valamint a természeti környezetre alapuló turizmusformák: a vízparti és hegyvidéki turizmus), 2) a csoportspecifikus turisztikai termékek (társadalmi csoportok számára speciálisan kialakított szolgáltatás-együttesek, korosztályi megközelítésben, mint például az ifjúsági vagy a senior turizmus), és 3) tevékenység-specifikus turisztikai termékek, amely az utazáshoz leginkább kapcsolódó motiváció, a tevékenység alapján meghatározottan a legkiterjedtebb termékcsoporthoz (például egészség-, kerékpáros-, lovas-, víziturizmus stb.). Bizonyos átfedések ebben a kategorizálásban is előfordulnak. Például az aktív- és sportturizmus termék megjelenik mind a térspecifikus (például falusi vagy vidéki turizmus), mind pedig a tevékenység-specifikus szegmensben. A csoportspecifikus kategóriában napjainkban egy új elemet is érdemes megnevezni, amely a társadalmi generációk együttes, élményszerű üdüléseit helyezi a középpontba. Ez a családbarát turizmus, amelynek hazánkban még most kezd kialakulni a gyakorlata. Az első hazai családbarát védjegy-rendszer, a Kids Oasis bevezetése a 2014. márciusi Utazás Kiállításán történt meg. A rendszer keretében 3-5 szélforgó jelölheti a családbarát szálláshelyek minőségét egy háromlépcsős folyamat végeredményeként (Németh, 2014). A családbarát szálloda fő hangsúlya bár a kisgyermeken van, ám ebben a koncepcióban a tinédzserek és a felnőttek, nagyszülők szórakoztatása is szükséges, hogy jelen legyen.

Az animáció mellett más fontos kritériumok is szerepelnek a családbarát szolgáltatások között, mint például a gasztronómiai elemek, a sport és rekreációs létesítmények és eszközök, amelyre az első hazai családbarát konferencia keretében gazdasági és marketing oldalú megközelítéssel és felhívták az előadók a figyelmet (Pintér, 2014).

A Nemzeti Turizmusfejlesztési Stratégia 2030 egy, az állami turizmusirányítás cél- és eszközrendszerét definiáló alapidokumentum, amelyben a családbarát turisztikai szolgáltatások fejlesztése szintén hangsúlyozásra került: az alapinfrastruktúra, a szállás- és vendéglátó-helyek, a közlekedési infrastruktúra, illetve a létesítmények (így a strandok, élményfürdők, wellness resortok) területén, minimum két generáció együttes és közös élményszerzése érdekében. Az NTS 30 három szintjét különbözteti meg a családbarát fejlesztéseknek: 1) családbarát eszközök biztosítása, 2) ezen tárgyi feltételek adekvát működtetése és minőségének fenntartása, valamint 3) a vendéglégedettség növelését kiváltó többletszolgáltatások, mint az animátorok alkalmazása. Ezek akár az utazási döntések bázisát, piaci versenyelőnyt is jelenthetnek a közeljövőben. Nem csak létesítményi szempontok jelennek meg a dokumentumban, hanem például a szabályozási környezet revíziója, valamint a „családbarát város” kialakítása (MTÜ, 2017a).

Több turisztikai termékhez kapcsolható az animációs szolgáltatás a szakirodalom alapján:

- (1) falusi turizmus animációja (Könyves és Müller, 2001)
- (2) vidéki turizmus, agroturizmus animációja (Könyves és Hekliné, 2005)
- (3) egészségturizmus animációja: wellness /életmód szállodák animációja (Német, 2012); aktív wellness és animáció (Várhelyi, Müller, Torday és Kovács, 2009); fürdők (Zalakarosi Turisztikai Egyesület 2014, 2015, turizmusonline, 2017), strandok (MTI, 2013, turizmus.com, 2016b, Gyórfy, 2017) és aquaparkok (Wagner, 2017b) animációja, illetve az akár 3-generációt is kiszolgálni képes családbarát szállodák animációja (Wagner, 2015, Horváth, 2016, Hotel Azúr, 2016)
- (4) all-inclusive hotelek animációja (Szerényi, 2014, Császi, 2015, Neckermann, 2015, Fodor 2017, Szalay 2017), illetve egy új termékkör, a soft all-inclusive szállodák animációs tevékenysége (Marschall, 2012)
- (5) síturizmus animációja (Fucskó, 2011, Turizmus Panoráma, 2016, Wagner, 2016)
- (6) tengerjáró/óceánjáró turizmus animációja (Vajk, 2011)
- (7) aktív turizmuson belül kalandparkok animációja (Zobori Kalandozoo, 2014), (belföldi) hajójáratok animációja (Pintér, 2016)

A turizmus rendszerének keresleti oldaláról főképpen az üdülturistákhoz kapcsolódik a disszertáció szűk témakörét jelentő animációs tevékenység, így javasolt az üdülturisták bemutatása is, amely tipizálást az 5. táblázat szemléltet.

5. táblázat: Üdülturisták tipizálása

(Hahn, 1974 (Freyer, 2011), illetve Kaspar és Fekete, 2011)

Üdülturista-típus megnevezése	Üdülturista-típus jellemzői
A-típus (kalandkereső)	Kalandturista, egyszeri élményt és bekalkulált kockázatot kereső
B-típus (tanulni vágyó, látni vágyó)	Tanuló, megismerő, nézelődő turisták, az alábbi alcsoportokkal: B1-típus: látnivalókat és településeket útikalauz alapján „összegyűjtő” B2-típus: érzéseket és hangulatokat begyűjtő B3-típus: természet-, kultúra- és társadalomtudományi érdeklődésű
F-típus (élményt kereső)	távolság- és flört-orientált élményturista, vállalkozó kedvű, vidám, társaságkedvelő, nagyvilági atmoszférában változatosság- és szórakozáskereső
S-típus (pihenést kereső)	3S-üdülturista (napfény, homok és tenger vonzza), a mindennapi stressztől menekül, nyugalmat és biztonságot keres a napernyő alatt, barátkozó, nem túl sok idegenszerűség
W-típus (mozgást, sportolást kereső)	mozgást, aktivitást kereső turisták, az alábbi alcsoportokkal: W1-típus: érdekli az erdő, a kirándulás, a túrázás, a testmozgás, a természet és a friss levegő W2-típus: érdekli az erdő, versenyorientált sportturista, fontos a hobby az utazási célpont kiválasztásakor

Az 5. táblázatban szereplő turista-típusok elnevezése a német nyelvben használatos kifejezésekből ered: Abenteuer (kaland), Bildungs- und Besichtigungsturlauber (látnivalók megtekintése iránt érdeklődő turista), Ferne und Flirt (távoli desztinációk és a flörtölés vonzásában érdekelt turista), Sonne, Sand und See (napsütés, homok és tenger), Wald, Wander und Wettkampf (erdő, túrák és (sport)versenyek).

Egy turisztikai animációs tevékenység során szinte bármelyik üdülturista képviselheti magát az 5. táblázatban feltüntetettek közül. A W2-típus egyik része lehet a kivétel, amely nem az animatori foglalkozások, hanem a különböző sportversenyek résztvevőjeként érkezik a desztinációra.

Az eredeti csoportosítást indokoltnak látom kiegészíteni az ún. **W3-típussal**: napjaink sportolást kedvelő szálloda- és kemping-vendégével is, aki az üdülés során aktív résztvevője a sportanimációs programoknak.

A turizmus hazánkban betöltött jelentős mértékű gazdasági szerepét a Magyar Turisztikai Ügynökség Zrt. adataival szemléltetem, a KSH által a 2013. évről elkészített Turizmus Szatellit számla alapján (MTÜ, 2017b):

- (1) a turizmus 1.558 milliárd Ft-tal járul hozzá közvetlenül Magyarország GDP-jéhez, a közvetlen és közvetett hatás mértéke 9,8%,
- (2) a turizmusban közvetlenül foglalkoztatottak száma 346 ezer fő (a közvetlen és közvetett hatásokat összesítve a hazai nemzetgazdasági foglalkoztatottság 12,0%-át biztosítja a turizmus szféra).

A turizmus szektor átfogó gazdasági teljesítményét, azaz az egyes ágazatokban történő fogyasztások nagyságrendjét a turizmus szatellit számlák mutatják. A nemzetközi ajánlásoknak megfelelő legfrissebb kimutatás (KSH, 2017) kiemelendő, hogy a turizmus szektorban történő fogyasztások legnagyobb részét – a nem turisztikai célú egyéb más áruk mellett – a szálláshely-szolgáltató (szállodai-; üdülési és egyéb átmeneti-; kemping-; valamint egyéb szálláshely-szolgáltatás) tevékenységek adják, amelyhez kapcsolatosan az animációs tevékenység is megjelenik (legnagyobb arányban a turisztikai szolgáltatók között). Habár a turisztikai fogyasztások között megjelennek a „Sport és szabadidős tevékenységek” is elkülönítetten, azonban ennek tartalma a turisztikai/szállodai animációtól eltérő: szabadidős eszköz, sporteszköz kölcsönzése; szerencsejáték, fogadás; sportlétesítmény működtetése; testedzési szolgáltatás; vidámpark, szórakoztatóipari tevékenység; egyéb szórakoztatás, szabadidős tevékenység.

2.2.3. Gazdaságtudományi reláció II. – Az animáció a szolgáltatásminőség menedzsment eszköze

Az animáció fogalmi meghatározásánál előtérbe került annak szolgáltatás-jellege. Ebben a fejezetben kitérek a szolgáltatások jellegzetességeire, azokra a tényezőkre, amelyek a jelentős szerepet játszanak a minőség a vendégelégedettség kialakulásában, amely a turisztikai szolgáltatók (köztük a hazai szállodák) fontos célkitűzése is, s emiatt az animátorok oktatásában is kulcsfontosságúnak értékelendő.

A szolgáltatás egy olyan speciális, forgalomképes áru, amely megfoghatatlan, s nem okoz változást a tulajdonviszonyokban, szemben a fizikailag testet öltő termékkel. Vagy kapcsolódik konkrétan fizikai termékhez az előállítása (mint például a vízi aerobik során használt vízi súlyzók), vagy nem (például tánctanítás) (Kotler és Keller, 2006 alapján).

A szolgáltatások rendelkeznek az ún. 'HIPI'-karakterekkel, amelyek megkülönböztetik azokat a fizikai termékektől (Zeithaml, Parasuraman és Berry, 1985). Az animációs szolgáltatásra is érvényesek ezek a sajátos tulajdonságok (Magyar, 2011a):

H (Heterogeneity) – Változékonyság, azaz egy animációs program eltérő helyszínen, időben, vagy animátor által nem szervezhető meg azonos színvonalon, s annak megvalósulását nagyban befolyásolhatja az azt lebonyolító animátor személyisége, az egy animátor által levezetett activityk és a csapat által megvalósított programok (például show) jellege, valamint az egyes programok helyszíne is (színpad, medencepart, vagy a külön ilyen célokra kialakított disco helyiség).

I (Intangibility) – Megfoghatatlanság: A szolgáltatások – szemben a termékekkel – nem láthatók, nem ízelhetők stb. vásárlás előtt, utazás előtt nem próbálhatóak ki. A vendégek az animációs programokban részvétel után tudnak véleményt alkotni azokról. Előzetesen bár lehet egy promóciós videót megtekinteni, de kipróbálni nem tudják a játékokat.

P (Perishability) – Nem tárolható jelleg. A szolgáltatás akkor valósul meg, ha igénybe veszik. Ha azonban elmarad, későbbi megtartása nemigazán lehetséges, hiszen lehetséges, hogy lesznek olyan vendégek, akik a későbbi időpontra kiírt másik programra érkeznek. Ezért hatékony szóbeli és írásbeli toborzási technikákat szükséges alkalmazni, és a személyes meggyőzőképességnek is nagy szerepet tulajdoníthatunk.

I (Inseparability) – Elválaszthatatlanság: a szolgáltatás nyújtása és igénybevétele („termelés és fogyasztás”) időben és térben nem választható szét. Az animáció a vendégek és az animátorok együttes jelenlétében tud megvalósulni, amelyet a későbbiekben bemutatott módosított Johari-ablak is alátámaszt (5. ábra).

A szolgáltatásminőség és a vevőelégedettség menedzsment a kereskedelmi, termelő és ipari szféra mellett a 21. századi szállodai menedzsment funkciók között is egyre nagyobb figyelmet kap. Több területen, a vezetők és a személyzet (így többek között a szakképzett animátorok) részéről is folyamatosan szükséges a szolgáltatási tevékenység részleteire gondos odafigyelni, nem csak az elsődleges szállodai funkciók (szobakiadás, értékesítés, vendéglátási feladatok), hanem az animációs, rekreációs programok alatt is. A szállodai szakmai minőség teljes körű menedzsmentje vendég-elégedettséghez, lojalitáához, végső soron a vállalkozás kedvező piaci megítéléséhez vezethet.

Számos publikáció foglalkozik a fő szállodai tevékenységek minőség-menedzsmentjével, ám a szállodai animációs/rekreációs szolgáltatások minősége, illetve az ebből fakadó vendégelégedettség nem elterjedt a szakmai kutatások között a világban.

Animációval főként a Mediterrán térségben, Görögországban foglalkozik Eleni Glynia munkatársaival, szorosan az animációs szolgáltatásminőséggel és vendéglégedettséggel kapcsolatban (*Costa, Glynia, Goudasc és Antonioua, 2004*). *Albayrak, Caber és Öz (2017)* is vizsgálta az animációs szolgáltatás minőségdimenzióit (kielégítő válaszadás, bizalom az animátorok felé, udvariasság, ápoltság megjelenés, jól informált, változatos programok, szolgáltatási időszak, jó minőségű eszközök, modern eszközök, megfelelő nagyságú programterület, tiszta és karbantartott eszközök, az activityhez hangolt eszközök).

A minőség, valamint a szolgáltatásminőség definiálásával már több szakember foglalkozott. Magyarországon az elsők között jelentős értelmet adott a minőségnek *Tomcsányi (1994, 181. o.)*: „A minőség ... a szolgáltatás hasznosságát meghatározó tulajdonságok együttes hatásfoka. A hasznosság mértéke a fogyasztói értékítélet.”

Napjainkban a legalapvetőbb minőségfogalom az ISO szabványokra vezethető vissza, amelyek 2001-ben kerültek bevezetésre (MSZ EN ISO 9000:2000). Eszerint a minőséget egy termék, rendszer vagy folyamat esetében a vevők és más érdekelt felek elvárásait kielégítő jellemzők együtteseként azonosíthatjuk (*Busics, 2006*). A legújabb fogalom 2006-ban keletkezett (MSZ EN ISO 9000:2005, idézi *Balogh, 2010*), amely gyakorlatilag nem mutat változást az elsőhöz képest. Ezek alapján a minőség akkor alakul ki, ha az egyes fogyasztók igényeit ki tudja elégíteni adott szolgáltatás vagy termék. Szubjektív értelemben vett jó, rossz, kielégítő stb. minőség lehet, s a minőség mindenképp létrejön. *Grönroos (2001)* alapján a szolgáltatásminőség a vevő/vendég oldaláról két dimenzióban értelmezhető. A technikai minőség fejezi ki, mit is kap a fogyasztó a szolgáltatótól, jelen esetben az animációs programok jelenlétét, plakátokon és egyéb felületeken való megjelenítését jelenti. A funkcionális minőség ezzel szemben az elvárt szolgáltatás lebonyolításának mikéntjét jelenti, azaz az animátorok viselkedését, barátságos, vidám személyiségét, a toborzás és a programok megvalósításának hatékonyságát, amelyek a végzettséghez / szakképzettséghez vezető oktatás tartalma, tapasztalatok, belső személyiségjegyek stb. függvényei, s egy része a képzés során fejleszthető. Sajnos ma még több helyen tapasztalható a technikai minőségre helyezett hangsúly, habár a funkcionális terület, vagy annak egy része egy próbanap alkalmával is mérhető lenne.

További szakirodalmak (*Oliver, 1981, idézi Juran; 1998, Tse és Wilton, 1988, idézi Juran, 1998; Kandampully, Mok és Sparks, 2001; Kotler, 2001*) is alátámasztják, hogy a minőség megfelelő alakulása maga után vonja a vevő/vendéglégedettség kialakulását.

A vevői értékítélet lehet objektív és szubjektív, amely sajátossága miatt kevésbé lehet különösen a szolgáltatásokat, mint árukat általánosítani, sztereotipizálni (*Veres, 2009*).

Cooper és Hall (2008) megállapítása alkalmazható az animációra is, hiszen a turisztikai termékek, a szolgáltatások esetében a termelés/előállítás és a fogyasztás időben és térben egymástól elválaszthatatlan. A turisztikai szolgáltatás élményértékének kialakulásakor egyaránt meghatározó szereppel bír a fogyasztó (vendég) programon résztvevő és az élményt előállító turisztikai szolgáltató. Gondoljunk csak arra az eredendően minden emberben bennelévő hiba-faktorra, amikor fáradtan vagy egy betegség kezdetén próbálja végezni a tevékenységét. Ilyenkor természetesen, hogy bármennyire is megnyerő képes lenni az animátor, eredménytelen is lehet a próbálkozása. Fordítottan is igaz: egy kevésbé kipihent animátor nem tud annyira energikus lenni, hogy élvezettel végezze az animációs program lebonyolítását, ami át tudna 'ragadni' a résztvevő vendégekre is.

Bármely turisztikai termék esetében a turizmus élmény mint szolgáltatás-élmény „elfogyasztása“ nem a megvásárlásakor történik. Valójában a kereslet és a kínálat első találkozásakor, már az út kiválasztásánál megtörténik. Amikor a leendő turista akkori szükségletei alapján szolgáltatást, vagy szolgáltatáscsomagot választ. Akár önállóan válogatja össze a kapcsolódó szolgáltatásokat, interneten keresztül szobát foglal, vagy egy utazási iroda kínálatából választ saját személyes igényeihez igazodóan, akkor csak szolgáltatásígereket kap, amelyek a szolgáltatás-termékek elfogyasztása után a turista/vendég értékítélete alapján elégedettséget vagy elégedetlenséget eredményezhet. Az elvárt és a tapasztalt szolgáltatásminőség között eltérések lehetnek. A GAP-modell (*Parasuraman, Zeithaml és Berry, 1985*) szerinti 5 rés (kommunikációs „elcsúszások“) együttes hatása alapján határozható meg a turista/vendég minőségérzete is. Jó, ha az eltérés minimális, vagy nem észlelhető, amelynek szerepe lehet a lojális, visszatérő vendégkör kialakulásában. Így fontos az animátorok képzése során is a megfelelő attitűdök, személyiségjegyek kialakítása / megerősítése a szakmai ismeretek oktatása mellett. A GAP-modell az észlelések különbözeteivel foglalkozik. A szolgáltatást igénybe vevők körében a minőségérzet kialakulásakor szükségszerű kommunikációs elcsúszások együttes eredője okozza a fogyasztói tapasztalatok és elvárások eltéréseit (*Veres, 2009*). Az eredeti modell alkalmazható az animációra is (*Magyar, 2011a*):

GAP1: Eltérés a vendégelvárás és azok szolgáltató általi felismerése között. Számos magyarországi hotel szolgáltatásai között nem szerepel (még) az animáció, vélhetően a menedzsment nem érezte szükségesnek, bár a magyar turisták is egyre nagyobb arányban kerülnek kapcsolatba az animációval napjainkra, akár egy üdülés, akár egy – a településén vagy a munkahelye által szervezett rendezvény – alkalmával. Elképzelhető, hogy egy család módosítja a megrendelését, ha az adott szállodában nincs gyermekprogram.

GAP2: Eltérés található a vendég-igények menedzsment általi felismerése és az erre vonatkozó szolgáltatások minőség-specifikációi között. Ez akkor jelentkezhet, ha például a menedzsment tudja, felismerte már, hogy szükségesek az animációs programok napjainkban, azonban a trendként jelentkező családi programok hiányoznak a kínálatból.

GAP3: Eltérés a szolgáltatás minőség-specifikációja és a nyújtott szolgáltatás megvalósítása között. Például, ha bevezették ugyan a családi programkínálatot, ám ez nagyrészt gyermekprogramok formájában valósul meg.

GAP4: Eltérés a szolgáltató által kommunikált és a nyújtott szolgáltatás között. Például színes felnőtt programkínálatot ígértek a plakátok és a szálloda weblapja, ám egysíkú a helyszínen tapasztalt program, mivel csak az eszközöket biztosítják hozzá (például asztalitenisz ütők és labdák állnak rendelkezésre a szabad játékhoz, animátor nélkül).

GAP5: Eltérés az elvárt és a tapasztalt szolgáltatás között. Akkor jelentkezhet például, ha a sport-program nem „animációs színvonalú”, hanem élsport vagy fitness-jellegű.

A korábbiakban említett másik statikus modell a SERVQUAL. A kifejezés két szóból jött létre: Service (szolgáltatás) és Quality (minőség). *Parasuraman, Zeithaml és Berry* (1988) írta le először ezt a módszert, amit a banki szférában alkalmaztak. Lényege az volt, hogy bemutassák az eltérést az elvárt és az észlelt teljesítmény között. Módszereként a kérdőíves technikát alkalmazták, ahol 22 db, a minőségre vonatkozó állítást szükséges a válaszadónak minősítenie. A kérdések/állítások öt csoportra bonthatók: 5 darab állítás a megbízhatóságra, 5 darab állítás az empátiakészségre, 4 darab állítás a tárgyi elemekre, 4 darab állítás a reagálási készségre vonatkozik, míg 4 darab állítás a biztonsággal kapcsolatos. A Servqual-kérdőív értékelése a 7 pontos Likert-skála segítségével történik. Ennek a módszernek is vannak hibái, illetve nehézségei, hiszen nehéz értékelni; zavarok támadhatnak abból, hogy keverednek a pozitív és a negatív állítások.

A SERVQUAL mellett ismeretes a SERVPERF (a 'SERvice PERFormance' szóból), amely az észlelt minőséget méri, ám nem veszi figyelembe az elvárásokat (*Szántó*, 2001). A Servqual kiegészítéseként alkalmazzák a 'Rendkívüli esemény analízist (REA), amelyet 1990-ben Bitner, Booms és Tetrault (1990) dolgozott ki és vezetett be a szolgáltatásmarketingbe, Flanagan (1954) módszerére alapozva. Eredeti elnevezése Critical Incident Technique (CIT) (*Veres*, 1998).

A harmadik elterjedt módszer a szolgáltatásminőség mérésére az ún. imázsprofil-felvétel, amely a szolgáltató komplex megítélésére szolgál, nem számszerűsíthető, de így is meg lehet állapítani a fogyasztók elégedettségi fokát (*Veres*, 1998).

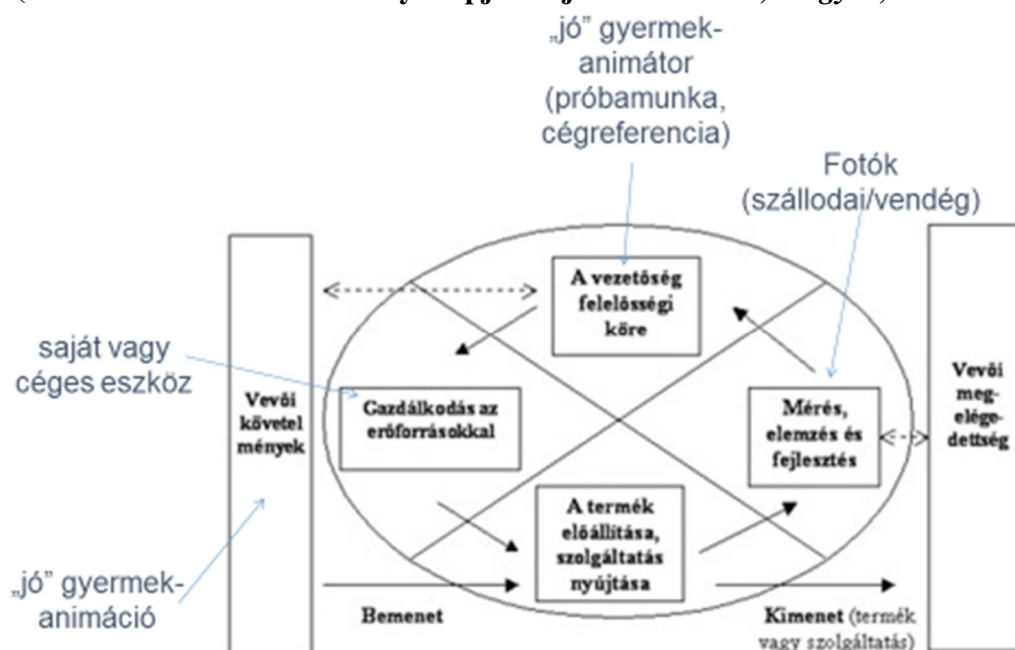
A minőség mivel nem csak mérhető paraméterekkel jellemezhető – így a szállodai animáció területén például azzal, hogy hány fő vendég vett részt egy adott animációs programon –, hanem nem-mérhető elemekkel is (azaz például, hogy mennyire vált boldoggá/elégedetté a vendég az animációs programok közben, hatására), emiatt a vizsgálata, hatásvizsgálata, valamint menedzselése nem egy egyszerű folyamat.

Bonyolítja a problémát az is, hogy standardizálni kissé nehézkes a szolgáltatásokat, így az animátori tevékenységet is, mégis szükséges egy esetleges ellenőrzés megalapozása miatt. Előre megállapítható például, hogy mely napszakokban fogunk kínálni a vendégeinknek animációs programokat. Itt a hangsúly a kínálaton van, hiszen a kereslet az változó tud lenni. Azonban a játékprogramokon való részvétel nagysága (kereslet) is előrelendíthető a megfelelő hatékony toborzási technikákkal, amit „kvázi sztenderdként” a tréningek során az animátoroknak előírhatunk, s elvárhatjuk tőlük a munka során.

Lehetne mérni az animátorok tevékenysége során azt, hogy hány fő vendéget sikerült mozgósítaniuk az egyes játékprogramokra, ám mivel a játék szabad választás kérdése, s több tényező is befolyásolja (a szállodai vendégek nemzetisége, s ebből fakadó kulturális sajátosságai, ami a másokkal együtt folytatott tevékenységekben is megnyilvánulhat; vagy a párhuzamosan futó külső fakultatív programokon való részvétel hajlandósága stb.). Ezért még egy napon belül is eltérő eredményeket kaphatnánk. Lehet úgy is mérni a siker mértékét, hogy mennyi pozitív visszajelzés érkezik az animátorok tevékenységéről – inkább írásban, semmint szóban, hiszen ez utóbbi nem archiválható, s nem használható fel a későbbiekben. Ám az írásos visszajelzés-elemzés is akadályokba ütközhet, hiszen a vendégkönyvbe való bejegyzésekre és a szobai kérdőívek megválaszolására sem egyformán reagálnak az egyes életkor csoportokba tartozó, a különböző településformáról érkező stb. vendégek.

Az ISO folyamatszemplétű minőségirányítás nehézkesen, ám alkalmazható a szállodai animáció területén is (4. ábra). A szállodai vendégek esetében is megtalálhatók bizonyos jellegű követelmények, elvárások, például a Gyermekklubban nyújtott szolgáltatásoknál. Vagyis a szülők szeretnék, ha a gyermekük egy biztonságos, s mindemellett barátságos környezetben tudna egy kedves, mosolygós, segítőkész, kommunikatív és játékos gyermekanimátor segítségével kikapcsolódni az üdülés során, akár a nyári szünidő, avagy egy hosszú hétvége, vagy pedig iskolai szünetek alkalmával (mint például az őszi vagy a tavaszi szünet során, karácsonykor, szilveszterkor, amely alkalmakkor is egyre gyakrabban utaznak szállodába tapasztalataim szerint a gyermekes családok).

4. ábra: Folyamatszemléletű minőségirányítási rendszer az animációban
(Az ISO 9001: 2000 szabvány alapján saját szerkesztés, *Magyar, 2012:342*)

Ezek az elvárások a szolgáltatások minőségi menedzselése során bemenetet jelentenek, amelyeket prioritásként szükséges előtérbe állítani. A vezetés számára ezek mint felelős döntési szempontok szükségesek, hogy mérlegelésre kerüljenek egy animátor saját pályáztatása, felvételiztetése esetén, avagy egy animációs rendezvényszervező cég kiválasztásakor. Ezek a kompetenciák egyrészt az egyes pályázók személyes adottságai, másrészt az egyes képzési folyamatok során is fejleszthetők, tréningelhetők. Ennek mérése a vezetés felelőssége, s a munkáltató által akár próbamunka keretében is megtörténhet (ahogyan korábban is említettem), ám a szállodák leginkább már csak a szezon közbeni animációs munka során győződhet(né)nek meg erről a nagyon fontos minőség tényezőről, hogy teljesül-e, s milyen színvonalon (*Magyar, 2012*).

A szolgáltatás megkezdése előtt szintén fontossággal bíró minőségelem a rendelkezésre álló erőforrásokkal való gazdálkodás. Ez egyrészt jelenti a tárgyi eszköz állományát, amelyet az adott szálloda animátora használ a programjain. Ide tartoznak az animációs célokra használható beltéri (játsszószoza, konferenciaterem, disco-helyiség stb.), valamint a kültéri területek (uszoda/medencetér, sportpályák, saját vízpart, színház/színpad stb.). Ezeknek a nagysága, befogadóképessége, a karbantartott jellege minőséget befolyásoló tényező. Akárcsak az animációs játékokban felhasználható eszközök (kreatív kellékek, gyermek- és sportanimációs eszközök, társasjátékok, zenelejátszási lehetőség, jelmezek stb.) darabszáma, minősége, az elhasználandó eszközök utánpótlási ideje befolyásolja a minőségképet, ami a vendégekben fog kialakulni, amikor igénybe veszik a szolgáltatást.

Az igénybe vett, azaz lebonyolított animációs szolgáltatás mérésére alkalmasak lehetnének a tréningek során is alkalmazott fotók és videók elemzése. Ezek gyakran készülnek egy-egy animációs szezon alatt, mind a vendégek részéről, mind pedig a szolgáltatók részéről. Ám ezek bevonása a minőségmenedzsment területébe még nem igazán valósult meg. A vendégek felvételei az élményük megörökítése érdekében készül, míg a szolgáltatói fotók és videófilmek referencia célú alkalmazása jellemző.

A vendéglégedettség és az animáció kapcsolatát *Pompl* (2000) is megerősíti, hiszen az animáció marketingcéljai között szerepelteti a verseny-előny megszerzése, a bevételnövelés és a szezon-hosszabbító hatás mellett a vendégkötődést (lojalitást) is.

A gyermekanimáció csak egy példája az animációs programoknak, s nem is feltétlenül állítható, hogy minden területen egyforma elvárásokkal rendelkeznek a szálloda vendégei. Ám a vendéglvárásokról az egyes (rész)szolgáltatások, programok, valamint az animátor kapcsán és az elégedettséget okozó tényezőkről felmérés még nem terjedt el. A korábban már említett kabalafigurák marketingkommunikációs értékkel bírnak. Animátorok különböző állatok (nyulak, elefántok, mókusok, kutya, krokodil) jelmezében szállodák, fürdők és egyéb turisztikai létesítmények területén a figyelem felkeltésére és fenntartására alkalmazhatóak, fogyasztói lojalitást növelő szerepük van. 10 év alatti célcsoportnál rajzfilmfigurák, idősebb gyermekek esetében pedig sportolók és pop-sztárok jelenthetik a 'mascot' kiválasztásához az alapot (*Gyetzainé Zováth*, 2017). A kabala figurák promóciós elemként is megjelennek a szállodai arculatban. Az előbbiektől mellett kiemelendő, hogy a vendégek különböző tárgyakon is hazavihetik a kabalafigurát emlék gyanánt. Erre példa a *Hotel Azúr* (é.n.) esetében, hogy tollak, pólók, baseball sapka, hátizsák, bögre, kulcstartó, plüss figura is szerepel az ajándéktárgyak között.

Napjaink turistái növekvő elvárásokkal fordulnak a turizmus szolgáltatói irányába, amelyek kielégítése érdekében a magas színvonalú szolgáltatás biztosítására érdemes és szükséges törekedni. A turisztikai szolgáltatások minőségének szubjektív elemei közé sorolják a bizalom és a biztonság mellett a kiszámíthatóságot is (*MARESZ*, 2015). Ez utóbbinak a biztosítására jelenthet akár választ a védjegyrendszer is. Magyarországon a turisztikai szolgáltatók önkéntességén alapul a védjegyrendszerhez való csatlakozás.

A szállodák minősítésére vonatkozó „Hotelstars Union” nemzetközi rendszer ma már 15 országban működik, Magyarországon a 2012. évtől. Ezt követte a kempingek, üdülőháztelpek, falusi szálláshelyek és a vendégszobák/vendégházak védjegyrendszerének bevezetése, ahol a védjegy tulajdonosa a Magyar Állam (*MARESZ*, 2015).

A minősített turisztikai szolgáltatók tevékenységében az ellenőrzött szolgáltatások egyik sajátossága, hogy objektív, mérhető és ellenőrizhető kritériumok alapján megvalósíthatóak legyenek (MARESZ, 2015). Talán éppen ez az a rész, amely megnehezíti magának a turisztikai animációnak is a sztandardizálását.

Hazánkban a turisztikai vállalkozások számára a minőség biztosítására szálláshelyek, fürdők és egyéb turisztikai szolgáltatók számára is kialakítottak védjegyrendszereket.

A legtöbb védjegyrendszer (Nemzeti Tanúsító Védjegy) a szálláshelytípusokra lett kidolgozva. A **szállodákat** 1-5 csillaggal, illetve 1-5 csillag superior kategóriával minősítik hazánkban is, önkéntes csatlakozási alapon, a más országok sajátosságait és vendégelvárásokat is tükröző rendszerben a Hotelstars Union 2010-2014 (MSZÉSZ, 2010), illetve később a Hotelstars Union 2015-2020 keretrendszerében (MSZÉSZ, 2014). A Magyar Szállodák és Éttermek Szövetsége az első Hotelstars-ciklus (2010-2014) idejében kidolgozta a wellness szállodák külön minősítési rendszerét, amelynek alapján ezek a szálláshelyek 1-5 csillaggal minősíthetők a megfelelő alap- és fakultatív pontszámok elérése esetén (MSZÉSZ, 2013; MSZÉSZ, 2016).

A **kempingek** minősítésére is 1-5 csillagot használnak, itt azonban nem használatos a superior kategória (Magyar Kempingek Szakmai Szövetsége, 2010a).

A **falusi szálláshelyek** kategorizálása és minősítése 1-4 napraforgó közötti színvonalon történik (FATOSZ, 2011), valamint lehetőség nyílik a szakosodásra is, mint például a tanulmány szempontjából fontos 'Aktív üdülés a falusi portán', vagy 'Üdülés bébi- és gyermekbarát vendégházban', illetve a 'Hagyományok portája' (FATOSZ, 2012).

Az **üdülőháztelpeket** III-I. osztály között lehet minősíteni hazánkban (Magyar Kempingek Szakmai Szövetsége, 2010b).

A „**magánszálláshelyek**”, azaz a vendégszoba, a vendégház és az apartman (korábban használatos kifejezésük: fizetővendéglátás) minősítésére 2-4 korona használatos (Magánszállásadók Országos Szövetsége, 2011).

Az egyik legújabb védjegyrendszer hazánkban a **családbarát** szálláshelyekre vonatkozik, ahol a minősítés 3-5 szélforgóval történhet (KidsOasis, 2014).

Az **ifjúsági szálláshelyek** 1-3 hátizsákkal minősíthetők hazánkban (Magyarországi Ifjúsági Szállások Szövetsége, 2014).

A **fürdők** számára 2014 óta elérhető magyar védjegyrendszer öt fürdőtípusra határoz meg standardokat: élményfürdők, gyógyfürdők, strandfürdők, uszodalétesítmények és wellness (medical wellness) fürdők 1-5 csillaggal minősítésére (Magyar Fürdőszövetség, 2014a, b, c, d, e).

A Magyar Kajak-Kenu Szövetség által kidolgozott, s a Nemzetgazdasági Minisztérium által 2014 év végén jóváhagyott „Lapátos védjegy” az aktív, **vízi turizmushoz** kapcsolódó megállóhelyek szálláshelyeinek és szolgáltatásainak színvonalát 1-4 lapát között megszerezhető kategóriában minősíti (MKKSZ, 2015).

A külföldi kidolgozású minőségi rendszerek között említhető a korábban bemutatott **ISO**. A turisztikai szolgáltatásokra vonatkozóan további 10 db szabványt tartanak nyilván Magyarországon, az ökoturizmus, az utazási irodák és utazásszervezők, valamint a szabadidős bújárszolgáltatások területére (MSZT, 2016). A lovasturizmusra is létezik standard. Az európai ökológiai címke védjegyet hazánkban csak az egri ÖkoPark Panzió-Kemping tudhatja magáénak; emellett létezik olyan öko védjegy is, melyet hazánkban nem találunk meg: az „ecotel” és az Északi Hattyú (Szabó és Szabó, 2017).

A **TQM** rendszer „közeppontjában a minőség áll, amely valamennyi tagjának a részvételén alapul, és azt célozza, hogy hosszú távon sikerrel szerezzék meg a vevő meglegedettségét, valamint hasznára legyen a szervezet összes tagjának és a társadalomnak” (Anwar, Barta és Tóth, 2004, 54. idézi Kátay, 2011).

A TQM alapelvei között kulcsfontosságú a vendégközpontúság, amely az animációs programok biztosításánál is elvárás, hiszen ha a vendégek által nem igényelt, nem kedvelt programot próbálunk ajánlani és lebonyolítani a számukra, akkor nem lesz érdeklődés a munkánk iránt, hiába jó a kommunikációs és ösztönző módszerünk a toborzásnál.

Az *ADAC Verlag* (2015) kempingek számára dolgozta ki saját minőségbiztosítási rendszerét, melyet a hazai kempingek is használnak, 1-5 csillag közötti minősítésre.

A szállodacsoportok és -láncok tagszállodáik számára írnak elő egységes követelményeket (standardokat) a minőségbiztosítási kézikönyvekben. Ilyen a Danubius Hotels minőségbiztosítási rendszere is, mely külön az animációra is elkészült. 2014. július óta a **Bubbles Club** keretében jelenleg 4 szállodában (Balatonfüreden: Hotel Marina és Hotel Annabella, Hévízen: Health Spa Resort Aqua, Bükfürdőn: Health Spa Resort Bük, illetve korábban a soproni Hotel Lővérben) működik a rendszer (Antal, 2014).

A fenti minőségbiztosítási rendszerek az animációt biztosító szolgáltatók számára is egy lehetséges garanciát jelenthetnek. Napjainkban is vannak olyan létesítmények, amelyek már használják is ezeket (az animációra is). Ide tartozik a Hotel Aquarell Cegléden (a KidsOasis 4-széliforgós háza, a MóKaland animációs klub első hazai bevezetője), a Várkert Thermal Camping Pápa (ADAC 5 csillagos / Best Camping 2016 minősítésű kemping), Hotel Azúr Siófokon (Hotelstars 4*-os szálloda), valamint a Lotus Terme Hotel & Spa Hévízen (Wellness Hotelstars 5*) stb.

Megvizsgáltam részletesebben a védjegyrendszerek előírásait, hogy feltárjam, milyen formában írják elő a minőségi sztenderdeket a turisztikai animáció egyes helyszínein megjelenő formáira. Animációs szolgáltatásra vonatkozóan konkrétan 6 védjegy határoz meg kritériumot vagy többletpontot a szolgáltatásnyújtás biztosítására (6. táblázat).

6. táblázat: Előírások az animációs szolgáltatásra a hazai védjegy-rendszerekben
(Magyar, 2016a)

Védjegyrendszer	Szolgáltatás	Pont
KidsOasis családbarát védjegy	animáció	-
ADAC kempingek	gyermek-, sport- és szórakoztató animációs programok	-
Hotelstars 2015-2020	animátor / animációs program	3
Hotelstars Wellness	animátor	3
Élményfürdő	gyermek foglalkoztató	3
Strandfürdő	foglalkoztató (animátor)	10
Wellness (medical wellness) fürdő	felügyelt gyermek foglalkoztató rekreátorok szakképesítései	10 1-5

A legtöbb pontszámmal minősített animációs szolgáltatáselőírás a strand- és wellness-fürdőkben található meg, míg a KidsOasis védjegy és az ADAC-minősítés külön pontszámmal nem részletezi az adott minősítési szint szolgáltatástartalmait, csak szövegesen. A Magyar Fürdőszövetség a **Wellness (medical wellness)** fürdők számára a szakképzettséget és idegen nyelvismeretet is előírja. A 3.1. c.) kritérium szerint a rekreátori szakképesítéssel (testnevelő tanár, rekreátor, wellness animátor, fitness tréner, personal trainer, azaz személyi edző stb.) betöltött munkakörök esetében különböző pontszámokat kaphat az adott fürdőintézmény:

- OKJ szakirányú végzettség, 1 éves gyakorlat, valamint 1 idegen nyelv társalgási szintű ismerete 75 % mértékben: 1 pont
- Bsc szakirányú végzettség, 1 éves gyakorlat, 1 középfokú nyelvvizsga 50 % mértékben: 2 pont
- Bsc szakirányú végzettség, 3 éves gyakorlat, 1 középfokú nyelvvizsga, 1 társalgási szintű más idegen nyelvismeret 50 % mértékben: 4 pont
- Msc szakirányú végzettség, több éves gyakorlat, 1 középfokú és 1 alacsonyfokú nyelvvizsga 50 % mértékben: 5 pont

A szakképzettséggel és idegen nyelvismerettel kapcsolatos kritériumot az animáció oktatás tervezése, felülvizsgálata kapcsán is érdemes lesz a jövőben mérlegelni.

Szállodáknál a Hotelstars 2015-2020 kritériumrendszer „Animátor/Animációs program” biztosítására 3 pontot ad az adott pályázónak. Ez a szolgáltatás fakultatív választható, többletpontot jelent a minősítés során, nem pedig alapkritériumot. (A korábbi, 2009-ig hatályos 54/2003. (VIII.29.) GKM rendelet szerint az animátorra 10 pont járt.)

Hazai **wellness szállodák** hivatalos minősítése, a Hotelstars Wellness kritériumrendszer minimum 4* wellness szállodában írja elő kötelező módon a személyi edző és a szakirányú végzettséggel rendelkező wellness manager alkalmazását: illetve egészségfejlesztő módszerekért felelős szakorvost az 5* wellness kategóriában. A vendégek szórakoztatásáról, programajánlatokról, kulturális lehetőségekről gondoskodó animátor nem minimumkritérium a hazai wellness szállodákban egy csillagosztályban sem, hanem megléte esetén 3 pont jár a pályázónak.

A **KidsOasis** szálláshelyeken 3 szélforgós kategóriában van a legkevesebb animációs előírás: igény esetén a szálláshelynek családi programot szükséges szerveznie, ami nem állandó animatori szolgálat. A következő szint a gyermek születésnapok ünneplésével bővül (és az egész éves gyermekfelügyelettel, amely azonban nem megegyező fogalom az animációval). A legmagasabb, 5 szélforgós kategóriában kötelező hetente minimum 3 alkalommal gyermekprogramot biztosítani. Ez lehet akár például kreatív foglalkozás, cirkusz, gasztronómiai program, esti mese vagy mozi is (*KidsOasis*, 2014).

Az **ADAC** rendszerében létezik – többek között – speciálisan a *kisgyermekes családok* (6 éves korig), a *gyermekes családok* (12 éves korig) fogadására specializálódott kemping, illetve az aktív turizmus egyes ágait fókuszba állító (például horgász-, lovas-, vízisportra szakosodott) szálláshely is. Az *ADAC Verlag* (2015) a gyermekbarát kempingek esetében megemlíti a játszóteret, a kalandparkot, a játszószobát és a vízi játékok helyét, tehát a tárgyi feltételeket. A sportlehetőségeknél is a tárgyi kialakítás kerül bemutatásra (sportpályák és –eszközök megléte). A szórakoztató szolgáltatások között találjuk a közösségi szobát, a diszkót, internet-sarkot, s itt szerepel az animáció három területe is: gyermek- és sportanimáció, valamint a szórakoztató programok. Az animációs programokat a főszezonra írják elő. A gyermekanimációs programok között megemlíti a katalógus a festés és más kézműves programokat ('Basteln'), a játékokat és a gyermekek nagy kedvencét, a Mini Discot. A sportbarátok számára a katalógusban megemlíti a kirándulásokat és a vízi gimnasztikát. Az esti szórakoztató animációs programok között olvasható példaként a zenés-táncos est. Ezen kívül példaként megtaláljuk itt még a kézműves foglalkozásokat (Kreativworkshops), amit akár felnőttek számára is kialakíthatunk, a főző- vagy a nyelvleckét.

A fentiek alapján megállapítható, hogy a magyarországi turisztikai szolgáltatók esetében bizonyos esetekben központi előírások határozzák meg az animációs programok biztosítását, így az oktatási szférának is szükséges foglalkoznia ezzel a területtel a jövőben is.

2.2.4. Pszichológiai reláció – Az animáció az élményturizmus eszköze

A turisztikai animáció területén a folyamat végeredményére, azaz az egyén fejlődésére, egyéni boldogulására, „jól-létére” helyeződik a hangsúly; s ellentétben a szociokulturális animációval a társadalmi célok csak áttételesen tudnak érvényesülni (Kraiciné Szokoly, 2005). Régóta hangsúlyozzák az irodalmak, hogy a rekreáció erősíti a pozitív énképet (Gray és Pellegrino, 1973; Gray és Greben, 1974; NIRSA, 1996), valamint emellett a társasági/társadalmi kapcsolatokat és a mentális élenkséget idős korban is (Beisgen és Kraitchman, 2003). Ez szorosan kapcsolódik a jól-lét és az ön-elfogadás, önbizalom, önmagával elégedettség érzéséhez a pszicho-szociálisan egészséges személynél, aki így képes a mindennapi élet stresszhelyzeteivel való megküzdésre, megfelelően reagálni a negatív érzések esetén és pozitívan tekinteni az életre (Robertson és Long, 2008).

A rekreáció, egészségfejlesztés és wellness programok az életminőség (Quality of Life, QoL) javításában is szerepet játszanak (California State Parks, 2005; Kovács, 2001; Kovács, 2004; Kovács, 2007; Fritz, 2011; Bánhidi, 2016; Keogh Hoss és Armstrong, 2016), így a turizmushoz kapcsoltn is (Kincses és mtsai, 2009; Michalkó, 2010; Gondos és Magyar, 2011; Michalkó és Rátz, 2011, Gondos és Magyar, 2013; Lacza, 2014; Gondos, 2017). Szükségessé vált az életminőség alapját képező jólét és jóllét fogalmának elkülönítése is. A jólét (welfare) a QoL objektív tényezőit jelenti (életmód, életkörülmények, életszínvonal), míg a jóllét (well-being) a QoL szubjektív tényezők pilléreként (elégedettség, boldogság, közérzet) azonosítható (Michalkó, 2010).

A rekreációt Torkildsen (2012) személyes élményként határozta meg, amely négyes struktúrában jellemezhető: 1) tevékenység, activity (amilyen formában végezzük), 2) intézmény (a szervezeti keret, amely elérhetővé teszi a résztvevők számára), 3) folyamat (a résztvevővel mi is történik), illetve 4) struktúra (a keretek, ahol megvalósul). A pszichológiai élmény realizálása az egyén szabadon, belső / intrinzik értékek hatására választott rekreációs és leisure programjaiban Driver (1998) felfogásában is megjelenik (idézi Tapps és Wells, 2018).

Maga az „élmény“ – összekapcsolódva más szavakkal – újszerű fogalmakat alkotott meg, a rekreáció és turizmus területén. Például élményzuhany, élménymedence, élményfürdő, élménypark, élménygazdaság, élményturizmus, kulináris élmény stb. Közös bennük az az érzés, amelyet élménynek nevezünk. Az élmény fogalma azonban összetett.

Az élményt a pozitív pszichológiai vetületeként emelem ki a továbbiakban.

A pozitív pszichológia a harmadik évezred hajnalán körvonalazódott Amerikában, s fő vizsgálati témái közé a pozitív élmények, az elégedett életet elősegítő társadalmi feltételek (mint a körülmények, feltételek családi és munka kontextusban stb.), a boldogság és a flow tartozik. Jelentős képviselői közé tartozik a magyar származású amerikai szociálpszichológus, Csíkszentmihályi Mihály, Martin E. P. Seligman, Ed Diener is (Nagy és Oláh, 2014).

Meghatározó az elégedettség és a jól-lét kialakulásában – amely végső soron élményt eredményez az egyén számára – továbbá a tapasztalatok, az attitűdök felé irányultság, az erősségek fejlesztése, a gyengeségek kivédése, az érzelmi intelligencia, a pozitív érzelmek, az optimizmus, a remény és a hála fejlesztésének hatása. Fontos hangsúlyozni, hogy az élmény egyedi és szubjektív, ugyanakkor az élmény az érzelmek, motivációk és a kognitív (megismerő) folyamatok komplex végeredménye összjáték (Henry, 2006).

A szubjektív jóllétet, a boldogság társas kapcsolatok során megélt élményét kutatások is alátámasztják. S habár a házasságot emeli ki ezek közül Nagy és Oláh (2014), véleményem szerint az animációs programok közössége (akár gyermek, akár felnőtt korosztály esetében) is ide sorolandó, a szállodai tartózkodás során kialakuló baráti társaságok is erősítik ezt az érzést. Azonban Riff (1989, idézi Nagy és Oláh, 2014) vizsgálata szerint a pozitív emberi kapcsolatok kialakításában a nők magasabb értékekkel jellemezhetők, mint a férfiak. Lyubomirsky (2008) szerint pedig ehhez hozzátehetjük azt is, hogy a nagyon tehetséges emberek nem sokkal boldogabbak az átlagembereknél. Ez alapján feltételezhető, hogy a magasabb csillagbesorolású szállodákba eljutó emberekhez képest a turisztikai élmények között az átlagos 3-4 csillagos wellness szállodai tartózkodás során is boldogságérzetben lehet része a vendégeknek, amelynek kialakulásában a jól működő animáció is szerepet játszhat.

A szerző megemlíti az egyik boldogságfokozó gyakorlatként az optimista gondolkodást, amelyet az animáció versenyjátékaihoz is lehetne kapcsolni, miszerint nem a győzelem a fontos, hanem a részvétel és az új tapasztalatok, baráti kapcsolatok szerzése. Lyubomirsky (2008) kiemeli a vallás, spiritualitás, meditáció stb. gyakorlása mellett arra is, hogy már közel évtizede is kutatások (Blumenthal, Babyak, Moore, Craighead, Herman, Khatri,

Waugh, Napolitano, Forman, Appelbaum, Doraiswamy és Krishnan, 1999, idézi *Lyubomirsky*, 2008) rámutattak a testmozgás boldogságfokozó, depresszó-csökkentő, önbecsülés-növelő szerepére is, heti háromszor 45 perces kerékpározó vagy sétáló/kocogó foglalkozás hatásaként. Ehhez hasonló jelentőségű az aerobik edzés is. *Lyubomirsky* (2008) a testmozgás boldogságnövelő hatásának indokaként említi még az áramlatélményt is a társas támasz, barátságok erősödése mellett.

Rátz (2009) szerint a turista napjainkban olyan tipikus élményeket keres, mint az izgalom, kaland; új ismeretek, készségek; esztétikum; együttlét, társaság; újdonság; egzotikum; tényleges vagy észlelt veszély. A turista passzív élmény befogadására és aktív élmény átélésére („élményfogyasztás”) egyaránt vágyik.

Guth (2013) is komplexként értelmezi az utazási élményt, amely a „turistaút megszervezése során, a turisztikai helyen történő időtöltés alatt a különböző termékek és szolgáltatások igénybevételével, oda- és visszautazás során jön létre” (13. o.).

Kóródi (2006) az élményturizmust a kulturális turizmus egyik alrendszerének tekinti. *Fekete* (2006) azonban kiemeli, hogy az élményturizmus termékei között jelen van a tanulási, üdülési és klubiturizmus, a kemping-turizmus, illetve a MICE-turizmus is.

Tapasztalataim alapján a MICE-szegmensben is jelentős az élményszerzés, kétféle értelemben: az oktatási élmény átélése mellett véleményem szerint egyre fontosabbá válik a kiegészítő rekreációs tevékenységek végzése során átélhető élmény, nem csak incentive utak, hanem konferenciák és kongresszusok, illetve csapatépítő tréningek keretében is. Ez alatt érthetjük a kikapcsolódás gyanánt egyénileg végzett fitness tevékenységeket, ám az animátorok által végzett szórakoztató, megmozgató eseményeket is, ahol a játékok középpontjába az adott vállalat tevékenységei, termékei, promóciói kerülnek.

Az élményturizmus, mint az élménygazdaság (a 20. század végén kialakult jelenség) egyik jelentős területe több turisztikai termékben figyelhető meg, különösen, ha figyelembe vesszük komplex definícióját (*Smith*, 2006): az élményturizmus olyan szabadidős tevékenység, amelyre érvényesek az alábbi (kiemelt) standardok:

- (1) Az élmény magában foglalja az embereket, akik találkoztak egymással; a helyeket, amelyeket meglátogattak; és a tevékenységeket (activityk), melyekben részt vettek; valamint az emlékeket, melyek ezek hatására megszülettek.
- (2) Az emberek direkt élményeket alkotnak.
- (3) Az élményturizmus nagyon személyes, egyedi és egyéni minden látogatónál.
- (4) Minőségi, emlékezetes látogatói élmények születnek meg végeredményként a látogató és az élményt szolgáltató vállalkozás/személy kapcsolatából.

Rubinstein (1977) szerint „Az embernek az válik élményévé, ami számára személyileg jelentősnek bizonyul” (22. o.) Vagyis élmény minden olyan pozitív vagy negatív jelenség, amelyet mindennapjainkban átélünk, és emlékként számunkra meghatározó. A szerző azt is kijelenti, hogy valójában nem maga az átélt esemény, hanem annak kapcsolatrendszere tudatosul (amihez, vagy akihez társult), s így jelenik meg emlékként – a turistánál is. A szolgáltatók célja pedig az, hogy pozitívan emlékezzenek a turisták a szolgáltatásaikra, visszatérő vendégekké váljanak, s pozitív élményeik szájpropaganda útján is terjedjenek el, így új vendégkört generáljanak. Ebben az animációs programoknak is jelentős szerepe lehet, nem csak a gyermek korcsoportnál, hanem akár egész családoknál is.

Michalkó és Rátz (2005) szerint a szabadidős turizmus egy „élményszerzési célból történő migráció“, a különböző élményelemekkel dúsított turisztikai termékek során, mint a kaland-, extrém-, oktatási, gasztronómiai, zöld és a művészeti-kulturális turizmusban.

Továbbá az élmény átélésére a falusi turizmus szabadidős tevékenységek is alkalmasak, mint például a házkörüli tevékenységekben részvétel (közös szüretelés, állatgondozás, tájjellegű ételek készítése stb.). A falusi turizmusban üdülő vendégek ajándéktárgyakat készíthetnek (például patkófestés, nemezékszerek), italfelismerő (bor felismerése szaglás alapján stb.), vagy tipikus falusi környezetben fellelhető eszközökkel végzett játékokban (patkódobás, méta stb.), egyedi gasztronómiai programokban (például disznóvágás, vagy kolbásztöltés során), illetve sajátos (naptári, vallási témájú) ünnepi eseményeken is részt vehetnek, vagy akár mesterségeket is kipróbálhatnak (*Magyar*, 2018).

Ez a turizmusban átélt pozitív élménykeresés kapcsolódik a *Csíkszentmihályi* (2010) által meghatározott 'flow'-hoz, a tökéletes élmény kialakulásához. A flow pozitív érzelmi állapotot jelent, amely magával ragadja a személyt. Erős szerepe van abban, hogy az emberek ennek segítségével meg tudják oldani feladatukat, céljukat elérjék. Koncentrációval párosul, amelynek hatására más dolgokra nem figyelnek, s nem aggódnak problémáik miatt sem. „Az éntudat eltűnik, az időérzés eltorzul.” (105. o.).

Olyan erős pozitív érzélem keletkezik eközben, amely arra készteti az egyéneket, hogy pont emiatt végezzék a tevékenységet, hogy ezt átéljék. Ez tipikusan igaz az extrém sportot űző személyekre, akik alig várják, hogy újra és újra átéljék ezt az érzést.

Elmondható ez az egy jól végzett program hatásaként is, amikor másnap már a Mini Klub nyitása előtt percekkel a bejárat előtt várják izgatottan az animátort a gyermekek, hogy aznap milyen élményteli foglalkozást fog a részükre szervezni. (Ez hat a szülőkre is, akár úgy is, hogy együtt ülnek gyermekeikkel a kézműves asztalnál, vagy végig izgulják a gyermek vízi olimpiát; ám ez az indirekt élmény náluk kevésbé – lehet – erős.)

A flow elérése érdekében az egyének mozgósítják erőforrásaikat és energiáikat. Ez értelmezhető akképp is a fenti példában, hogy a gyermek már „rángatja” édesanyja kezét a reggelinél, vagy az animációs foglalkozás előtti időben a medencében a közös pancsolás közben, hogy menjenek, siessenek, nehogy lekéssék például a kalózos kincskeresést.

Csíkszentmihályi (2010) vicc mesélési példája alapján említem meg azt a jelenséget, amikor a nyaralásról visszatért gyermek az osztályban a pedagógus kérdésére fülig érő mosollyal, csillogó szemekkel tudja elmesélni a nyaralási élményeit. S azzal, hogy elmeséli, szavakba önti élményeit, szemei előtt megjelennek a megragadt emlékképek a helyszínek, a résztvevő személyek és maga az átélt tevékenység pozitív részleteivel.

Csíkszentmihályi (2010) olyan tipikus eseményeket említ a tökéletes élmény elérése kapcsán, amelyek jellegzetes (többségében mozgásos) rekreációs formák, animációs programok: zeneszerzés, sziklamászás, tánc, vitorlázás, sakk stb. S bár nem használta a fogalmat, de valójában a rekreáció szoros vele járója a flow élmények átélése, s jó esetben a szabadidőben megélt pozitív élmények a hétköznapi élet további színtereire (munkaviszonyok, család, iskola stb.) is kihatnak, rekreációs többletet eredményeznek, s ezzel hosszabb távon a kellemes közérzetet, a minőségi életet szolgálhatják.

Animációs programok fókuszába – ahogyan korábban említettem – a társas élmény kerül, a megszokottól eltérő kikapcsolódás gyermekek, családok, párok és szinglik részére is.

Jusztin (2009) a kreatív turizmusban, a 21. század egyre inkább előtérbe kerülő területén tartja fontosnak a Johari-ablakot. A kreatív turizmus „olyan utazást jelent, amely egy autentikus élmény felé irányulva a turistáknak megadja a művészetek, örökségek vagy a hely speciális jellegét adó kultúrában való résztvevő ismeretszerzést, és a kapcsolat létrehozását azokkal, akik ezen a helyen élve ezt az élő kultúrát megteremtik” (UNESCO, 2006, idézi *Jusztin*, 2009, 64. o.). A kulturális tevékenységekben való alkotó részvétel a desztinációs tudás ismeretszerzésében jelenik meg (mint korábban a falusi turizmusnál is említettem), amely az animáció fogalmát szükségszerűen mellérendeli. Például, amikor egy nemzeti tematikus napon kézműves tevékenységek, színpadi produkciók (helyi zene- és táncbemutatók, illetve ahhoz szervesen kapcsolt táncház), az adott ország nyelv szókincsének alapvető elemeit (az egyes napszakokhoz igazodó üdvözlési formák, számok egytől tízig, száz és ezer, étel-ital rendelés stb.) megtanító nyelvleckék során bekapcsolódási lehetőséget teremtünk a turisták számára, hogy az adott szálloda animátorcsapata vagy az általuk meghívott előadóművészek segítségével maradandó élményként megismerjék ezeket a jellegzetes kulturális sajátosságokat, kultúraelemeket.

Jusztin (2009) a módosított Johari-ablakban (5. ábra) a kreatív turizmus vizsgálatához négy dimenziót határozott meg, melyek közül az aktivitás és a passzivitás a turista és a szolgáltató közötti interakciók meglétére vagy hiányára utal; illetve arra, hogy milyen módon vesznek részt a (kulturális) élmény létrehozásában. A jobb alsó sarok (D) mezője az együttműködési, kölcsönható interakciók területe. Itt példaként említi a szerző a falusi turizmusban üdülést, a gyermek- és ifjúsági táborokat, s a főzőtanfolyamokat.

**5. ábra: A (kreatív) élményszerzésre adaptált Johari-ablak
(Jusztin, 2009:66)**

		Turista	
		Passzív	Aktív
Szolgáltató	Passzív	Csendes szemlélődő <i>Statikus bemutató</i>	Csendes cselekvő <i>"Konzerv", előregyártott</i>
	Aktív	Szemlélődő <i>Dinamikus bemutató</i>	Együttműködő, kölcsönható

Az 5. ábra (D) mezőjébe sorolta a szerző a turisztikai, szállodai animációt is, amelynek keretében a szolgáltatók célja, hogy aktív (sport) és kreatív (kulturális) programok által a vendégek élményhez jussanak az interakciót megteremtő animátorok segítségével.

Ezek a gondolatok összecsengenek a hazai szaknyelvben újszerűnek minősülő 'co-creation' kifejezésével. Ez egy olyan üzleti stratégia, amely a fogyasztói élményekre és az interaktív kapcsolatokra épít. Lehetővé teszi és támogatja a fogyasztó aktívabb részvételét egy értékgazdag élmény kialakításában (*BusinessDictionary*, 2015). A közös élményteremtés a turisták és a desztinációs szereplők számára egyaránt értéknövekedéshez vezet, így a turisztikai jelentősége indokoltá vált (Zátori, 2014).

Végül megemlíteném a turizmusban napjainkban az élmények átélését középpontba helyező **slow travelt** („lassú turizmus”), amelynek keretében a közösségi környezetben, társas utazások során megélt komplex élményeket építik bele az utazási csomagajánlatokba, amely korosztálytól függetlenül elérhető. Ez a szemlélet a „rohanós körutazással” szemben kapcsolatépítésre, tervezhető szabadidőre, interaktív, több érzékszervre ható programokra, a táj jobb megismerésére helyezi a hangsúlyt. Példaképp említhetők a rendhagyó városnézések például vízibiciklivel, helyi termékekre alapozott kóstoló programok, a mezítlábas sétányok, amelyek a Kneipp-filozófiához hasonló fiziológiai hatásokat generálnak, csak szárazföldi környezetben (Nagy, 2016).

3. CÉLKITŰZÉSEK

Az animáció a modernkori turizmus hazánkban is egyre nagyobb jelentőségű és (el)ismertségű tevékenysége a rendszerváltást követően, ám leginkább a 21. század elején kapott jelentős lendületet elterjedésében a magyarországi turisztikai színtereken.

A hazai oktatási rendszerekben (iskolarendszerű, iskolarendszeren kívüli, államilag elismert Országos Képzési Jegyzék (OKJ) szerinti, illetve a felsőoktatásban) akkreditált programok és a piaci szolgáltatók „céges tréningjei” szinte párhuzamosan egymás mellett jelentek meg. A kétféle képzési területen jelentős különbségek nevesíthetők, amelyek közül csak egy tényező az oktatás időtartama és a belső tartalom („tananyag”) eltérősége.

A hazai animációs kutatások nem egy elterjedt területét jelentik a felméréseknek, s ezek közül az oktatási vonatkozású vizsgálatok még kevesebb arányban jelennek meg. *Lacza* (2014) PhD-disszertációjában általában a rekreációs szakemberek elhelyezkedési lehetőségeit vizsgálta a munkáltatók oldalán (állami, for-profit és non-profit szféra), illetve a rekreációs oktatási struktúrát egy külföldi tantárgy-csoportos tanterv-elemzés kapcsán 2003-2008 között. A hallgatók elhelyezkedési sikere kapcsán 174 fő vizsgálata történt meg, zömében (39%) a korábbi egyszakos rekreáció-irányító szakon végzettek. Jelen tanulmány átfogó célja viszont konkrétan a hazai turisztikai/szállodai animátorok tevékenységének a turisták számára élményszerző jellegét kihangsúlyozandó területek feltérképezése, kapcsolatteremtés az animátorok oktatási programjával napjainkban.

A doktori disszertációmban neveléstörténeti és szakmódszertani alapkutatásként a turisztikai animáció oktatástörténetét dolgoztam fel, amelyhez hasonló, széleskörű felmérés még nem található meg hazánkban. Ennek indítékai közé tartozott egyrészt, hogy a rendelkezésre álló információk nem egységesen, hanem apró részletekben találhatók meg a rekreáció képzésekre vonatkozóan. Habár az idegenforgalom/turizmus oktatás történeti fejlődésében néhány átfogó publikáció már készült, ezek nem animáció-fókuszúak. Másrészt pedig számos közép- és felsőfokú képzésben oktattam a szaktárgyat 2003 óta (Budapesti Gazdasági Főiskola Kereskedelmi, Vendéglátóipari és Idegenforgalmi Kara, Magyar Iparszövetség Oktatási Központ Budapest és Szeged, Közgazdasági Politechnikum, International Wellness Institute IWI Európa Oktatási Centrum, Szinergia Üzleti Szakképző Iskola Óbudai Tagintézménye, Edutus Főiskola és jogelődje, a Harsányi János Főiskola, valamint 2006 óta az ELTE Pedagógiai és Pszichológiai Kara), így a tapasztalataimat is praktikusnak tartottam összegyűjteni, értékelni. A külföldi irodalmakat vizsgálva sem találtam ilyen jellegű tanulmányokat.

Piaci felmérésem a szállodai animációról három dimenzióban zajlott. A vizsgálataim első körben gazdaságtudományi keretek között folytak: a szolgáltatásminőség kutatása került a középpontba az animáció területére vonatkoztatott, általam meghatározott faktorok turisták és szolgáltatók (a piac két oldala) általi megítélésére vonatkozóan.

A keresleti oldal felmérése a turisták igényeire és tapasztalataira vonatkozóan két lépésben történt meg: 2010-2011 és 2011-2014 között. Az első felmérésben a mindennapi élményeket és a turisztikai élményeket; második körben kizárólag a turisztikai élményeket és az animáción keresztül elérhető életminőség-javulást vizsgáltam.

A SERVQUAL modell dimenziói alapján az animációra általam adaptált szolgáltatásminőség összetevők eltértek a szakirodalomban utólag megjelent *Albayrak, Caber és Öz* (2017) által meghatározott elemektől. Én a saját tapasztalataimra hagyatkozva állítottam fel a saját rendszeremet, az élmény kialakulásának szempontjából.

A harmadik vizsgálat az animációt kínáló hazai szállodákra irányult. A szolgáltatási struktúra és a humán erőforrás mellett a vendégoldali vizsgálatban is fontos szerepet játszó, elégedettséget eredményező animációs „élmény-faktorok” is felmérésre kerültek.

Mindezeket egészíti ki a 2016/203., valamint a 2017/260. számú ELTE PPK által kiadott kutatásetikai engedély alapján folyó, még le nem zárult kutatás adatai az ELTE budapesti és szombathelyi képzőhelyén BSc rekreáció szakon végzett hallgatók pályakövetéséről.

A kutatásaim pedagógiai értelemben vett célja a piaci tapasztalatok megismerése, s azoknak a felsőoktatási képzési programban történő hasznosítása. Hiszen a turisztikai piacon megjelenő igények, tapasztalatok, kínálati elemek befolyásol(hat)ják az oktatás tartalmát is, mivel a sikeres beépítés következménye lehet az intézmények hallgatóinak megfelelő felkészítése az adott munkakör betöltésére, azaz az úgynevezett munkerőpiacra való átmenet (school-to-work) folyamat hatékony megvalósulása.

A doktori disszertáció célkitűzései az alábbiakban foglalhatók össze:

- C1** Az animáció összetett rendszerének bemutatása napjaink modern kori turizmusában.
- C2** A turisztikai és a rekreációs felsőoktatás történeti fejlődésének áttekintése hazánkban, különös tekintettel az animáció tantárgy(ak) megjelenésére és elterjedésére.
- C3** Az animáció tantárgy oktatásban betöltött helyének és karaktereinek szemléltetése a hazai turisztikai és rekreációs felsőoktatás tantervi hálójában.
- C4** Az animáció oktatásában hasznosítható piaci determinánsok feltérképezése, oktatásfejlesztési javaslatok megfogalmazása.

4. MÓDSZEREK

4.1. Vizsgálati módszerek a turisztikai animáció hazai felsőoktatási helyzetére

A turisztikai animáció hazai oktatási programokban való vizsgálatára kutatási módszerként a **dokumentumelemzés** technikáját alkalmaztam. Ennek segítségével tártam fel a hazai turizmus és rekreáció oktatás történetét, valamint a két területen animáció oktató intézményekben a szaktantárgy helyét és tartalmi elemeit.

A dokumentumelemzés a kvalitatív kutatási technikák közé tartozó módszer, amelynek segítségével a strukturálatlan szövegekből kiemeljük a saját kutatási témánkhoz kapcsolódó információkat (László, Mayer, Péntes és Rátz, 2011). Tóthné Parázsó Lenke (2011) megállapítása a dokumentumelemzés kapcsán a jelen tanulmány megírasi körülményeire is igaz: „Dokumentumnak tekintünk minden olyan, a jelenben vagy a közelmúltban keletkezett anyagot, ami nem közvetlenül a kutatás céljára készült, de melyekből adalékokat, fontos információkat kaphatunk a kutatómunkánkhoz”. Az oktatás történeti fejlődéséhez kapcsolódó felhasznált forrásaim jelentős része nem azzal a céllal íródott, amelyet a disszertációmban követtem; illetve a felhasznált források jelentős része csak bizonyos arányban tartalmazott ilyen részleteket.

A felhasznált források között megtalálhatóak a Magyar Akkreditációs Bizottság (MAB) határozatai, értékelései, oktatással kapcsolatos jogszabályok, felvételi tájékoztatók, tantervek és tantárgytematikák, szakképzési dokumentumok, egyéb, a témával kapcsolatban az írásbeli médiában megjelent cikkek, tudósítások, illetve az ELTE Egészségfejlesztési és Sporttudományi Intézetének adatarchívuma.

A 2003. évtől kezdődően főiskolai, egyetemi, felsőfokú szakképzési (majd felsőoktatási szakképzési), valamint céges tanfolyami keretek között foglalkozok az animáció oktatásával, így több intézmény esetében a felhasználható forrás a saját tantárgyi tematikákat jelentette.

Mivel Nádasi (2011b) is megerősíti, hogy a dokumentumelemzés alkalmas a [tanár]képzési tevékenységi formák, óraszámok, értékelési módok elemzésére a tematikák és tanrendek alapján, ezért a turisztikai animáció tantárgy pedagógiai vizsgálata kapcsán is használható a tantervelemzés céljára ez a módszer.

4.2. Vizsgálati módszerek a szállodai animáció piaci helyzetére

A turisztikai animáció magyarországi elterjedtségére, helyzetére vonatkozóan a 2002. évben jelen tanulmány szerzője kezdte meg a vizsgálatokat, szállodákra koncentrálva.

A piackutatásba később az akkori Testnevelési Főiskola oktatója, Lacza Gyöngyvér témavezetősége mellett Keszei Réka 2007-ben kapcsolódott be, rekreációs szakemberek elhelyezkedését vizsgálva (Lacza és Keszei, 2008).

Tudomásom szerint a mai napig más nem foglalkozott ezzel a témakörrel Magyarországon. Így a kutatásaimban az egyediség mellett a nehézségek is megjelentek.

4.2.1. A mintavétel, a mintanagyság és a mintavételi eljárás meghatározása

4.2.1.1. Mintavétel a magyar szállodai animációs piac kínálati oldalán

A teljes alapsokaság, azaz a korábbiakban bemutatott teljes turisztikai szféra, amely kínál animációs programokat (fürdők, kempingek, rendezvényszervező cégek stb.) elemzése túlnövi jelen tanulmányom kereteit is. Így a kutatás eltervezése során leszűkítettem a populációt. A „részleges adatfelvétel” során kizárólag a kereskedelmi szálláshelyek animációs tevékenységét vizsgáltam, azon belül is a hagyományosan értelmezett „Szálloda” típusba tartozó szálláshelyekre koncentrálok. Így a vizsgálataim célja valójában a szállodák animációs tevékenységének teljes körű adatfelvétele. Választásomat az is indokolja, hogy tapasztalataim alapján további szálláshely-típusokban nem, vagy kevésbé reprezentált módon jelenik meg az animációs programok kínálata. Az üdülőházak, turistaszállók és ifjúsági szállók üzemeltetésében a vendégkörükhöz mérten kialakított alacsony szállásdíj, valamint a kereslet nagysága miatt finanszírozási szempontból kivitelezhetetlen az animáció.

A vizsgált populáció meghatározására nem állt rendelkezésemre korábban sem központi nyilvántartás az animációt kínáló hazai szálláshelyekről. Ilyen központi adatbázis napjainkban sem létezik. Egyrészt fel tudtam használni a 2002. évi, majd a 2007. évi kutatásaim címlistáját, amelyhez egyrészt igénybe vettem az Magyar Szállodák és Éttermek Szövetségének (MSZÉSZ) taglistáját (www.hah.hu) és az általános kereséshez leggyakrabban használt internetes kereső portált (google.hu), valamint az utazási portálok közül a www.iranymagyarorszag.hu-t, illetve az ismerőseim vendégtapasztalatait is.

Keresési feltételként az MSZÉSZ honlapján az „animátor” szót használtam. A google-ban keresőszóként a következő kifejezéseket alkalmaztam: „animáció, szálloda”, „animátor, szálloda”, „animátor, szállás”, illetve „club hotel”, „klub hotel”, „üdülő falu”.

A www.iranymagyarorszag.hu weblapon 2007-ben a programszervező, illetve az animátor volt a keresési feltételem, amelyet megkönnyített a honlap piktogram-rendszere. A pusztán csak gyermekfelügyeletet kínáló szállodákat nem vettem figyelembe.

A gyermekfelügyelet és a gyermekanimáció különbözőségét a Club Magic Life animátor koncepciója alapján szemléltetem:

„Elengedhetetlen, hogy megértessük [a szülőkkel], hogy a szórakoztató gyermekanimáció és az óvoda, valamint a gyermekmegőrzés (Babysitting) és a gyermekanimáció között lényeges különbség van. Az animációs programokra szabadon jöhetnek a gyermekek, és bármikor elmehetnek, ha úgy gondolják, hiszen nem óvodát üzemeltetünk!” (*Club Magic Life*, 2007, 2. o.)

Mindemellett a gyermekfelügyelet egy térítésezes szolgáltatás, és a gyermek nem szabadon választja ezt a tevékenységet.

2007. április 28-ig az MSZÉSZ adatbázisában 349 tag közül mindössze csak 56 esetében tudtam egyértelműen kötni a tevékenységet az animációhoz, az ismertető szöveg alapján. A www.iranymagyarorszag.hu honlapon (5354 szálláshely közül) további 18 szálláshelyet találtam, közöttük tíz darab szállodát (2007. május 27-i állapot szerint).

Érdekes eredményt kaptam, amikor a google keresőbe – érdeklődésképpen - a „strand animáció” szót írtam be. Az nem meglepő, hogy a 403 találatból csak 20, azaz 4,96% volt hasznosítható, szemben azzal, hogy nem csak strandok szerepeltek a találati listában. 1-1 üdülő szállót, apartmanhotelt, rendezvényszervező céget, üdülőházat és ifjúsági szállást; 2-2 gyógy- és wellness szállodát, valamint (gyógy) fürdőt és a falusi turizmus keretébe tartozó szálláshelyet (tanyát); illetve 4 kempinget találtam a 2 strand mellett.

Hasonlóan vegyes találati halmaz képződött a google-ban, amikor „club hotel”, „klub hotel”, „üdülő falu” kifejezések alapján kerestem. Összesítve a hasznos eredményeket 5 városi szálloda, 2-2 kastélyhotel, üdülőfaló, lovas farm, üdülőszálloda és panzió, valamint 1-1 gyógy- és wellness szálloda, klubhotel, kemping és üdülőfarm jelent meg.

Összesítettem a különböző forrásokból származó hotelek neveit, s kaptam egy 105 tagból álló címlistát. 2007. júliusában felvettem a kapcsolatot a szállodák értékesítési osztályával telefonon. Kiderült, 18 szálloda esetében az internetes vagy egyéb forrásokban tévesen jelent meg az animáció. Ezek között volt olyan is, amelyik a 2002. évi kutatásomban még szerepelt, ám olyan is, amely azóta vezette be animációs tevékenységét, bár a 2006. vagy 2007. évre már megszüntette. Két szállodával nem sikerült kapcsolatba lépnem. A vezetőváltás után újranyitott Club Aliga 2007. nyarán műszaki okok miatt még nem biztosított sem animációt, sem szállást, csak kikötő és strandszolgáltatása működött.

Voltak olyan hotelek is, amelyek valamely okból animációnak értelmezték a portai kommissiók szolgáltatásokat, a baby-sitter szolgáltatást és az óvónői feladatokat, valamint a játszóház, játszószoza, vagy játszótér biztosítását. Két szállodánál pedig bár interneten volt már elérhető információ az animációról, ám kiderült, hogy abban az évben (2007) még nem tudták bevezetni. Egy másik hotel anyagi okokra hivatkozva kényszerült erre, míg a másik azért, mert nem az elvárt számoknak megfelelően alakultak a foglaltsági mutatók. Egy következő szálloda arra hivatkozott, hogy azért nincs még abban az évben animációs szolgáltatásuk, mivel nem jelentkezett senki az animátori álláspályázatokra.

Így ezen szálláshelyek megkérdéséről is szükségessé vált eltekinteni.

Így szűkült le a **2007. évben 77** darabra a populáció nagysága, azaz a hazai animációs szállodák száma, amely az akkori szállodai hálózat 9,12%-át tette ki (az összes 844 hazai szállodából). Ez a 2002. évben végzett kutatásomban közölt 4,26%-nak kicsivel több, mint a dupláját (2,14-szeresét) jelentette, amely bizonyítja, hogy egyre többen ismerik fel hazánkban is ennek a szolgáltatásnak a hasznát, s vezetik be a házukban (*Magyar*, 2008b). A hazai szállodai animációs piac újbóli feltárását a 2014. évben végeztem. A populáció meghatározásánál az előbbi adatbázist és technikákat is alkalmaztam, és a szakértői tevékenységemre is támaszkodtam. A tisztadili.com Kft. animátorait bérlő hotelek és személyes közlések is bővítették a listát, illetve az időközben általam konzultált animáció témájú szakdolgozatok vizsgálati szállodái is az adatbázisom frissítését szolgálták. Így a 2014. évben a vizsgálati teljes sokaságot 189 szálloda jelentette hazánkban.

Kontakthalányok a legtöbb esetben az Értékesítési vezetők voltak, hiszen ők rendelkeznek a legnagyobb rálátással a szálloda által kínált szolgáltatásokra. Kisebb szállodák esetében az igazgatóhoz irányítottak. Ellenőrzés során kiderült, a teljes sokaság 29,10%-a (55 db) esetében tévesen jelent meg ez a szolgáltatás az egyes portálokon, vagy mást értettek alatta. Így leszűkült a valós, teljes sokaság a **2014. évben 134** hotelre, amely az akkori hazai szállodai hálózat (1 042 db, *KSH*, 2014) 12,86%-a. Az eltelt 7 év során az animációs szállodák száma hazánkban közel a duplájára emelkedett, 74%-os bővülés történt.

A vizsgálati teljes sokaság 29,10%-a (39) különböző okokból kifolyólag nem kívánt részt venni ebben a felmérésben. Így a vizsgálati sokaság a kutatási kérdőív kitöltése során 95 hotelre módosult (teljes minta 70,90%-a). A vizsgálati időszak a kérdőív kiküldésétől az utolsó kérdőív visszaérkezéséig 2014. augusztus 25. – 2015. január 1. között volt.

4.2.1.2. Mintavétel magyar szállodai animációs piac keresleti oldalán

A turisztikai animáció keresleti oldalát képviselő vendégeket közvetlenül nem lehet elérni hazánkban (sem), hiszen erre vonatkozó adatbázis szintén nem készült. Így a populáció nagyságát sem lehet megbecsülni. Ezért általában a lakosság körében volt szükséges a felmérést lefolytatni, s így elérni a szállodai animációban már részt vett vendégeket.

Az első adatfelvétel 2010. augusztus 1. – 2011. március 31. között történt. Az adatfelvétel módja szintén egyéni kikérdezés, kérdőíves módszerrel volt. A vizsgált mintához kétféle módon juttattam el: a többség (952 fő, 95,20%) e-mail útján kapta meg a kérdőívet, míg 48 vendéget (4,80%) kérdezőbiztosok kérdeztek meg. Az e-mail-es felmérés hólabda módszerrel történt, amelyet a nehezen hozzáférhető populációknál szokásos használni – mint ami jelen esetben a magyar turisták szegmense –, amelynek keretében a minta elemszáma „ismeretségi lánc” nyomán növekszik (Ács, 2009, 76. o.). Ebben a kutatási szakaszban 1 000 fő turista válaszait tudtam feldolgozni.

A második adatfelvétel 2011. július 1. – 2014. december 20. között történt az animáció hatását vizsgálva a turisták életminőségére vonatkozóan, folyamatos publikálással, a kezdetekben egy volt kolléganőmmel (*Gondos és Magyar, 2011 és 2013*). Az adatfelvétel szintén egyéni kikérdezés, kérdőíves módszer volt. 491 főt (51,96%) kérdezőbiztosok kérdeztek ki, köztük 15 fő (1,59%) esetében a tisztadili.com Kft. animátorai. 454 fő (48,04%) e-mail útján kapta meg a kérdőívet önkitöltésre, hólabda módszerrel. A kutatás teljes időtartama alatt 945 turista adatai váltak feldolgozhatóvá ebben a szakaszban.

4.2.1.3. Mintavétel a végzett ELTE-s rekreációs szervezés és egészségfejlesztés BSc-alapszakos diplomával rendelkezők vizsgálatához

Ennek a kutatásnak a megtervezése több indokra vezethető vissza. Egyrészt az Educatio Nonprofit Kft. Felsőoktatási Osztályának 2014. évi frissdiplomás kutatási zárójelentése (*Veroszta, 2015*), valamint az Eötvös Loránd Tudományegyetemen végzett központi intézményi DPR (Diplomás Pályakövetési Rendszer) kérdőív (*ELTE, 2016*) elemzése során megállapíthatóvá vált, hogy szakmai speciális kérdésekre ezek a dokumentumok nem adnak válaszokat, s elenyésző arányú a sportszakmai végzettek adata (2%) az országos adatbázisban (*Magyar, Nagy és Patakiné Bősze, 2016b*). Először 2015 nyarán merült fel az ötlet, hogy az ELTE Rekreációs szervezés BSc szakon végzettek utánkövetése mellett a már akkor körvonalazódó új BSc képzés belső irányvonalainak kijelöléséhez is megfelelő válaszokat kaphassunk az oktatás belső tartalmi elemeinek értékeléséhez. 2016 januárjától Patakiné Dr. Bősze Júliával tovább pontosítottuk a kérdőíves módszertant.

2016 szeptemberében az ELTE Kutatásetikai Bizottságához benyújtva az engedélykérést, a 2016/203. számon engedélyezték a kutatást (2016. október – 2019. december között).

A populáció a 2006. évben bevezetésre került Rekreációs szervezés és egészségfejlesztés BSc alapszakos ELTE PPK-n végzett hallgatók, akiknek az első évfolyama 2009-ben tett záróvizsgát. A populáció, s azon belül a minta nagysága is egységes, szemben Lacza (2014) felméréseivel, valamint Lacza Gyöngyvér kutatásai utáni időszakra vonatkoznak.

A 2017. évben a korábbi Nyugat-Magyarországi Egyetem szombathelyi campusa csatlakozott az ELTE-hez, így a nyugati régióban folytatott rekreáció képzésre is indokoltnak láttuk a kutatás kibővítését, Némethné Dr. Tóth Orsolya kolléganővel, aki már szintén folytatott elővizsgálatokat ebben a témakörben (Némethné Tóth, 2016). A beadott kérvény a 2017/260. számon engedélyt kapott a szombathelyi vizsgálatra, a 2017. szeptember vége/október eleje – 2019. december közötti időszakra.

A kérdőívet online felületeken osztottuk meg az ELTE-n végzett hallgatók között a kutatás elején, és közben is folyamatosan, egy-egy záróvizsga után: személyes e-mail címeken, közösségi oldalakon, szakspecifikus Facebook oldalakon.

A budapesti kérdőívet 2016. november 2-ig 42 fő (Magyar, 2016e; Magyar, Nagy és Patakiné Bősze, 2016a; Magyar, Nagy és Patakiné Bősze, 2016b), 2016. december 19-ig 50 fő (Patakiné Bősze és Magyar, 2017a; Patakiné Bősze és Magyar, 2017b), 2017. március 15-ig 64 fő (Nagy, Magyar és Patakiné Bősze, 2017a; Nagy, Magyar és Patakiné Bősze, 2017b), 2017. május 14-ig 65 fő (Patakiné Bősze és Magyar, 2017c) töltötte ki, míg 2017. október 12-ig mindössze további 4 fő, összesen 69 fő (Patakiné Bősze, Nagy, Magyar és Némethné Tóth, 2017), 2018. január 24-ig 71 fő válasza érkezett be.

A szombathelyi kérdőívet 2017. október 31-ig 33 fő (Nagy, Magyar, Patakiné Bősze és Némethné Tóth, 2017; Némethné Tóth, Magyar, Nagy és Patakiné Bősze, 2017a; Némethné Tóth, Magyar, Nagy és Patakiné Bősze, 2017b), 2017. november 7-ig további 2 fő töltötte ki. Az adatokat folyamatosan publikáltuk.

A több évvel ezelőtti végzett hallgatókat nehezebb volt elérni. Legnagyobb arányban a 2014-ben és 2016-ban végzett budapesti hallgatóktól (20-20%) kaptunk válaszokat 2017 október végéig. A szombathelyi campus esetében 24%-ban a 2016-ban, illetve 21%-ban a 2017-ben záróvizsgát tett hallgatók vettek részt a kutatásban 2017 november elejéig.

Becslések szerint az évenkénti kb. 60 fő felvett hallgatóval számolva a 2006-2013 közötti időszak felvett diáklétszáma kb. 480 főre tehető. Egy kb. 15%-os lemorzsolódási rátával kalkulálva 408 főben állapíthatjuk meg a populáció nagyságát a budapesti képzőhelyen (Nagy, Magyar és Patakiné Bősze, 2017b).

4.2.2. Adatfelvétel eszköze

Az adatfelvétel módszere az egyéni kikérdezés kérdőíves technikája volt. *Nádasi* (2011a) megfelelően alátámasztja ennek a módszernek a használatát a jelen célok tükrében:

„Ez a kutatási módszer ... alkalmas arra is, hogy az egyedit, a konkrét folyamatokat feltárjuk, sajátos nézeteket megismerjünk.” (*Nádasi*, 2011a)

Az adatfelvétel eszköze a kutatási céljaimnak megfelelően kétféle volt. Egyrészt kialakítottam egy önkitöltő kérdőívet a keresleti oldal (azaz a turisták) részére, valamint egy másik, szintén önkitöltésre szánt kérdőívet a kínálati oldal (azaz a szállodák) részére. Ezt egészíti ki a két képzési helyszínen megegyező tartalmú pályakövetéses kérdőív.

4.2.2.1. A magyar szállodai animációs piac kínálati oldalát vizsgáló kérdőív

A kutatásban résztvevő szállodáknak telefonos egyeztetés alapján – a 2014. évben kizárólag e-mail segítségével – juttattam el a kérdőívet, szemben a 7 évvel korábbi időszakhoz. amikor faxon (6,94%), e-mailben (91,67%), illetve hagyományos postai úton, levélben (1,39%) várták a kérdőívet.

A kutatási céloknak megfelelően a kínálati kérdőív (2. sz. *Melléklet*) 7+1 részre osztható:

- Animációs szolgáltatás bevezetésével kapcsolatos kérdések (1-2.)
- Animációs szolgáltatások területe (3-9. kérdés)
- A szolgáltatás igénybevételével kapcsolatos kérdések (10-14. kérdés)
- Az animációs szolgáltatás üzleti haszna (15-17. kérdés)
- Elégedettség- és élménymenedzsment (18-21. kérdés)
- Szervezési, humán erőforrás menedzsment kérdések (22-28. kérdés)
- Véleménykifejtő kérdés (29. kérdés)
- Szálláshelystatisztikai adatok (30. kérdés)

A 2007. évi felméréshez képest újdonságként szerepelt az elmúlt időszakban hazánkban is bevezetett animációs szolgáltatások (Zumba/Vízi zumba), és a külföldi trendek között szereplő programlehetőségek, amelyek magyarországi megjelenésére voltam kíváncsi (például görkorcsolya). Volt olyan item, amelyet módosítottam (Kabaréestek / Sketchek). Az animáció szezonális kérdéseinek vizsgálatára vonatkozó, a korábbi kérdőívben is megjelent kérdést specializáltam az időközben elterjedt ünnepi animációra is (10. kérdés). A kérdőívbe – hasonlóan a turisták általi kikérdezéshez – a szolgáltatói oldal véleményét vizsgáló 21. értékelő kérdés is bekerült az animáció minőségét befolyásoló tényezőkről.

Az animáció helyét a szállodai hierarchiában vizsgáló kérdést is módosítottam: új válaszlehetőség lett a Guest Relation /Vendégkapcsolati, valamint a Marketing, PR részleg.

Egyebekben a 2014. évi kérdőív tartalma megegyezik a korábbi eszközzel, amely biztosíthatja a szolgáltatás vizsgálatának összehasonlíthatóságát két időszak között.

A nyílt kérdések *Nádasi* (2011a) szerint lehetőséget biztosítanak a kikérdezett egyéni nézeteinek, véleményének, motívumainak megismerése. Kérdőívemben ezek között az ún. „egyértelmű, rövid válaszokat inspiráló ténykérdések” 20,00%-ot tettek ki: 6 (1., 9., 14., 17., 25., 27.). A 29. kérdés „terjedelmesebb kifejtést igénylő esszékérdés” (3,33%).

A zárt kérdések között az ún. „feleletválasztást igénylő kérdés” már nagyobb arányban szerepelt: 56,67%, azaz 17 db (2., 3., 4., 5., 6., 8., 12., 13., 15., 16., 18., 19., 20., 22., 23., 24., 26.) a könnyebb, gyorsabb kitöltés céljából. Ún. „rangsorolást igénylő kérdést” 5 alkalommal, 16,67%-ban használtam (7., 10., 11., 21., 28.).

A kérdőív elektronikusan könnyen kitölthető formátumban készült. A Microsoft Word szoftver Űrlapok létrehozása funkciójával jelölő négyzeteket, legördülő listákat, valamint szövegdobozokat hoztam létre. (Mint később kiderült, ebben a funkcióban a kérdőívek kitöltése kizárólag a legújabb (2010-es) MS Word verzióval történhetett meg. Több hotel jelezte, hogy nem rendelkezik ezzel az új szoftverrel, ezért számukra a hagyományos kézi kitöltésre létrehozott kérdőívet juttattam el, amelynek kitöltése már sikeressé vált így.)

Jelen tanulmányban a kérdések nem mindegyike kerül bemutatásra az Eredmények között, hiszen a teljes kérdőív korábban más célokból készült.

4.2.2.2. A magyar szállodai animációs piac keresleti oldalát vizsgáló kérdőívek

A felmérés a keresleti oldalon két körben zajlott. A kutatás első szakaszában (2010.08.01. – 2011.03.31.) alkalmazott „1. keresleti kérdőív” (3.sz. *Melléklet*) 3+1 részre osztható:

- Élmény a mindennapokban (A1-A6.)
- Élmény általában a turizmusban (B1-B7.)
- Élmények a szállodai animációval kapcsolatban (B8-14.)
- Általános, demográfiai adatok (C1-4.)

A 24 db kérdés között szerepelt nyílt, „egyértelmű, rövid válaszokat inspiráló ténykérdés” (B5.) és „terjedelmesebb kifejtést igénylő esszékérdés” (B14.) egyforma arányban, 4,17%-ban (1-1). Zárt, „feleletválasztást igénylő kérdést” használtam a kérdőív jelentős hányadában: 70,83%-ban, azaz 17 darabot (A1-6., B1-9., B12-13.), míg ún. „rangsorolást igénylő kérdést” mindössze 2 alkalommal, 8,33%-ban fordult elő (B10. és B11.).

A demográfiai adatokra vonatkozó kérdések a kérdőív 16,67%-át tették ki.

Ez a kérdőív is az előbb említett elektronikusan könnyen kitölthető formátumban készült. Ezen kérdések közül sem mindegyik kerül vizsgálatra ebben a disszertációban.

A kutatás második szakaszában alkalmazott kérdőív tervezésénél az animációs élmények kikérdezése az előző vizsgálati szakaszhoz képest különválasztva történt: a kikérdezett felnőtt és a családtagja (jellemzően gyermeke) által elért élményekre vonatkozóan, a realisabb minőségkép elérése érdekében.

A kérdőív rövidebbé is vált, mivel összesen 14 db kérdést volt szükséges megválaszolni, a turisztikai élményszerzési vonatkozóan újrafogalmazott kérdések formájában. (Kihagyásra került az animációs program során használt eszközök, a programok vezetése során használt több (idegen) nyelv és a helyszínt adó terület jellegének szerepe.)

A „2. keresleti kérdőív” (4. sz. *Melléklet*) szintén 3+1 részre osztható:

- Turisztikai élmény és életminőség (1-7.)
- Élmények a szállodai animációval kapcsolatban (8-11.)
- Életminőség és a szállodai animáció kapcsolata (12-13.)
- Általános, demográfiai adatok (14.1.-14.4.)

Nyílt kérdések közül ún. „egyértelmű, rövid válaszokat inspiráló ténykérdés” mindössze egy volt (7.), ami 7,14%-ot jelent. Ún. „terjedelmesebb kifejtést igénylő esszékérdés” ebben a kérdőívben nem szerepelt. A zárt kérdések közül az ún. „feleletválasztást igénylő kérdés” található meg a kérdőív jelentős hányadában: 71,43%-ban, azaz 10 darabot (1., 2., 3., 4., 5., 8., 9., 10., 12., 13.), míg ún. „rangsorolást igénylő kérdés” mindössze 2 alkalommal, 14,29%-ban szerepelt (6., 11.).

A demográfiai adatokra vonatkozó kérdések a kérdőív 7,14%-át tették ki.

Ez a kérdőív is az előbb említett elektronikusan könnyen kitölthető formátumban készült. Ezen kérdések közül sem mindegyiket vizsgálom meg ebben a munkámban.

4.2.2.3. A rekreáció szakon végzett hallgatókat vizsgáló kérdőívek

A „pályakövetési kérdőív” (5. sz. *Melléklet*) az alábbi 6 részre osztható:

- Tanulmányok befejezésének éve (1.)
- Élmények és tapasztalatok az oktatott kurzusokkal kapcsolatban (2-8.)
- Tanulmányi idő során szerzett munkatapasztalatok (9-11.)
- Továbbtanulással kapcsolatos kérdések (12-13.)
- Kérdések a sport / rekreáció területén dolgozók munkájáról (14-30.)
- Egyéb megjegyzések, javaslatok, hozzászólások (31.)

Nyílt, „egyértelmű, rövid válaszokat inspiráló ténykérdés” 16 db (51,61%), zárt, „feleletválasztást igénylő kérdés” 12 db (38,71%) és „rangsorolást igénylő kérdés” 3 db (9,68%) szerepel a kérdőívben. „Terjedelmesebb kifejtést igénylő esszékérdés” ebben a kérdőívben nem szerepel, a kifejtős kérdések jellemzően 3 db állítást várnak a kitöltőktől. Demográfiai adatokra ebben a kérdőívben nem kérdezzük rá.

Ez a kérdőív is az előbb említett elektronikusan könnyen kitölthető formátumban készült. A kutatásban résztvevők a Google Űrlapon létrehozott kérdőív linkjét kapják meg (természetesen a két képzőhely esetén két különböző webcímet alkalmazunk).

Ezen kérdések közül is csak néhányat vizsgálok ebben a munkámban, fókuszálók az animáció tantárgy értékelésére, valamint az animációval kapcsolatos foglalkoztatottságra.

4.3. Statisztikai módszerek

A visszaérkezett kérdőívek adataira korábban is jellemzően Microsoft Excelben végeztem egyváltozós feldolgozást, egyszerűbb műveleteket. Emellett az SPSS (Statistical Package for the Social Sciences) adatelemző- és statisztikai szoftver, a Statistics 17.0 és 20.0 verzió használata is elősegítette az elemzési és értékelési munkát. Az adatok elemzéséhez csoportképzést alkalmaztam a szaktárgyi tematikák elemzésekor (témakörcsoportok), illetve a turistaelvárások és tapasztalt élményterületek értékeléséhez. Az adatok bemutatása és elemzése során a statisztikai vizsgálati módszerek közül leíró statisztikákat alkalmaztam. Többségében gyakoriságot, százalékokat és átlagot számítottam, néhány esetben móduszt (a leggyakoribb érték) és szórást.

Többsváltozós statisztikai elemzéseket (mint korreláció vagy regresszió) adataim értelmezéséhez nem találtam indokoltnak.

Adatsűrítés és szemléltetés céljából saját készítésű táblázatokat, diagramokat készítettem. A kutatás egyes szakaszaiban kapott adatok (szállodai adatfelmérés: $95 / 134 = 70,90\%$, pályakövetés: $69 / 408 = 16,91\%$) reprezentatívnak minősíthetők, figyelembe véve Falus Iván (2011) meghatározását: „A homogén populációból arányaiban kisebb minta is elég, mint a heterogénból. E két szempontot figyelembe véve, a tanítóknak 1,5–2%-át, a középiskolai tanároknak 5–6%-át szokták vizsgálni. Ugyanígy, az általános iskolás tanulók 2–4%-át, a középiskolásoknak 5–6%-át tartják szükségesnek bevonni egy nagy reprezentatív mintába.” (Falus, 2011, 15. o.)

5. AZ ANIMÁCIÓ TANTÁRGY HELYE A HAZAI OKTATÁSI PROGRAMOKBAN (KUTATÁSI EREDMÉNYEK I.)

Kezdetekben az animáció a népművelő képzésben jelent meg tanárképző főiskolákon és bölcsészettudományi karokon. Alapjait az 1980-as években az ifjúsági klubok munkatársainak képzésében találjuk. A napjainkban is működő Magyar Népművelők Egyesülete keretében megalakult az Ifjúsági Kultúra Szakmai Szervezet, amely egy 400 órás, kísérleti jellegű felsőfokú animátor képzést szervezett 1988-1989-ben, amelynek hallgatói megalapították a Nyitott Képzések Egyesületét azzal a céllal, hogy a hazai közművelődés reformjához szükséges szociokulturális animáció módszertárát alkalmazzák. Az animáció bekerülése az egyetemi szintű népművelő képzésbe Maróti Andornak, az ELTE akkori Közművelődési Tanszék vezetőjének köszönhető: 1983-ban az Andragógiai szöveggyűjteményében megjelentette „A gyakorlat megújítása” című részben *Girard* (1977) cikkét az animáció korabeli aktuálisairól, társadalmi szerepéről (*Pordány*, 1997).

Kraiciné Szokoly Mária (2005) megemlíti az 1997. év újítását: a Budapesti Tanítóképző Főiskola Továbbképző Központja akkreditáltatta az akkreditált iskolarendszerű felsőfokú szakképzés keretében a 4-féléves „Ifjúságsegítő” képzés programját, amelyben *Kraiciné Szokoly* Mária és *Bauer Béla* tevékeny munkája található. A tantervben a 'Szociokulturális animáció' heti 2 tanóra keretében oktatott, gyakorlati jeggyel záródó tantárgyként jelent meg már az első évfolyam második félévében. A 2005/2006. tanév tantervi hálójában – ugyanúgy az oktatás 2. félévében – már kollokviummal záródó előadás-formában megtartott kurzusként jelent meg, amely mellé ún. kötelezően választható tantárgyként felvehették a hallgatók az 'Animáció' kurzust a 3. és 4. félévben, heti 4 órás, gyakorlati jeggyel záródó oktatás formában.

A felsőoktatási közművelődési szakember képzés, az andragógia és a művelődésszervező szak/szakirány szinte elválaszthatatlan tantárgya az animáció még napjainkban is.

Az ELTE Tanító és Óvodapedagógus Főiskolai Kar művelődésszervező szakán az „Ifjúságsegítő animáció” mellett „Turizmus animáció” specializációt indítottak. A III. és IV. félév során 'A turizmus alapjai és működése I-II.' 30-30 tanórán, aláírással és gyakorlati jeggyel történő értékelésében került oktatásra. Az V. félévben Idegenvezetést tanítottak, s e három idegenforgalmi tárgyból összevont kollokviumot szerveztek. A szakismereteket a VI-VIII. szemeszterben oktatták.

Az ELTE TÓK képzésében a VI. félévben 'Rekreáció, fittség, egészséges életmód' (15 óra előadás + 15 óra gyakorlat, kollokvium), a VII. félévben 'Animáció a turizmusban I. Terem és szabadtéri sportjátékok, nemzetek népi játécai' (30 óra gyakorlat, kollokvium), illetve a VIII. félévben 'Animáció a turizmusban II. Szórakoztató show műsorok tervezése, vezetése, rendezése' (30 óra gyakorlat, gyakorlati jegy) szerepelt a tantervben (Kraiciné Szokoly, 2001).

Az animáció megjelent a turizmus és a rekreációs képzések oktatási programjaiban is, s a mai napig megtalálható ezekben az animáció elmélete és módszertana, bár az eredeti szociokulturálistól eltérő, szakmaspecifikus módon. Disszertációmban a továbbiakban a hazai terciér képzéseket vizsgálom, keresve az animáció elhelyezkedését az oktatásban.

5.1. Animáció-oktatás a turizmus profilú felsőoktatási képzésekben

Ebben az alfejezetben bemutatom a hazai turisztikai felsőoktatás bővülési folyamatát, amelyben elhelyezhető a turisztikai animáció tantárgy megjelenése.

5.1.1. A turizmus oktatás fejlődéstörténete a hazai felsőoktatási piacon

A turisztikai oktatás első nyomai az Osztrák-Magyar Monarchia koráig vezethetők vissza, a bécsi szállodaigazgatói tanfolyammal, illetve hazánkban például a hegymászó vezető képzéssel (Nagy, 2012). A hazai szakoktatási alapok a budapesti Szállodás és Vendéglős Szakiskolához köthetők, amely alapfokú szakmai képzést nyújtott 1895-től, és 1913-ban indított továbbképző tanfolyamokat. A 20. század elején a hangsúly a **vállalati belső tréningeken** volt, mint az IBUSZ utazási iroda tanfolyamai saját dolgozóinak jegykiadás, pénzváltás, társasutazások szervezése és szállodai ismeretek témakörben (Markos, 1966). Az idegenforgalom a felsőoktatásban először az 1939/1940. tanévben jelent meg a budapesti **Magyar Közgazdaságtudományi Egyetem „Idegenforgalmi Szaktanfolyama”** keretében egy 1-féléves, heti 4 órás kurzus formájában, egyetemi tanárok és az idegenforgalmi szakma neves szakemberei által (Markos, 1966). Ezek a szaktanfolyami képzések azonban nem folytatódtak az 1950-es években (Nagy, 2012).

Az 1957/1958. tanévben az MKKE Belkereskedelmi Karán kereskedelmi szakon kötelező, közlekedési szakon alternatív tantárgyként megjelent az **„Idegenforgalom gazdaságtana”**, és a szakma iránt jobban érdeklődők egy 2-féléves, heti 2 órás szakszemináriumot is felvehettek, egy 1,5 hónapos igazolt idegenforgalmi gyakorlat birtokában (Kolacsek, 1966).

Ebben az időszakban az idegenforgalmi ismeretek oktatása a **földrajztudományokban** is megjelent, mint kiegészítő ismeret (*Jancsik, 1995*).

Az önálló idegenforgalmi felsőoktatási szak több mint három évtizeddel később jelent meg hazánkban. Ennek első állomása volt az 1962 őszén elindult Felsőfokú Kereskedelmi és Vendéglátóipari Szakiskola nappali 6 féléves, esti és levelező 8 féléves Vendéglátó szakja az Alkotmány utcában, ahol már a szállodai szolgáltatások oktatása is megjelent. Az 1965/1966. tanévtől kezdődően vált lehetővé itt az „**Idegenforgalmi Ágazat**” beindítása a Vendéglátó szakon belül (*Horn, 2009*), olyan turisztikai tantárgyakkal, mint például az Idegenforgalmi földrajz, Művelődéstörténet, Idegenforgalmi jog (*Markos, 1966*). Később a „Kereskedelmi és Vendéglátóipari Főiskola” (KVF) név alatt működő intézményben 1974-től a vendéglátó képzés hallgatói ún. „**idegenforgalmi fakultációt**” vehettek fel a II. évfolyamtól, s a végén „Vendéglátóipari és Idegenforgalmi Üzemgazdász” diplomát kaptak (*Horn, 2009*), amelyhez a 4. félévtől négy tantárgy biztosította a turisztikai szaktudást: Idegenforgalmi földrajz, Művelődéstörténet, Idegenforgalom szervezése, Idegenforgalom gazdaságtana (*Csizmadia, 2008*).

1983-tól a budapesti MKKE-n **posztgraduális turisztikai szakközgazdász** végzettség is megszerezhető volt, kétéves rendszerben (*Jancsik, 1995*), illetve a KVF-en 1985-től a hasonló, 4 féléves „**Idegenforgalmi szaküzemgazdász**” levelező képzésen (*Horn, 2009*). Lengyel Márton az 1991. évben hozta létre a **Turizmus szakirányt** a Budapesti Közgazdaságtudományi Egyetemen (*Kovács, Csité, Oláh és Bokor, 2004*), ahol a III. évfolyam befejezését követően, angol nyelvtudás birtokában tanulhattak a diákok, hiszen a tárgyak egy része angol nyelven is oktatásra került, s az alternatív tantárgyak keretében – többek között – megjelent már a programtervezés is (*Jancsik, 1995*).

Az 1991/1992. tanévben az akkor már **KVIF**-en indult el az első, önálló, 8-féléves **idegenforgalom és szálloda**, valamint vendéglátás és szálloda szak, a nyugat-európai gyakorlathoz igazodóan, a képzés közepén féléves szakmai gyakorlattal, a 8. félévben pedig az ún. „menedzserasszisztensi gyakorlattal” (*Csizmadia, 2008*).¹ Ugyanebben a tanévben indították el a kétéves **idegenvezető-hostess post-secondary képzését**², amely „félfőiskolai rendszer”, hiszen kb. 50%-ban a főiskolai képzéssel megegyező tantárgyakat tanultak a hallgatók (*Csizmadia, 2008*).

¹ Később, 2000. január 1-jén a KVIF, a Pénzügyi és Számviteli Főiskola és a Külkereskedelmi Főiskola a magyar felsőoktatási integráció következtében összeolvadt a Budapesti Gazdasági Főiskola név alatt, majd 2016. január 1-jétől Budapesti Gazdasági Egyetem három karaként folytatja az oktatási tevékenységét.

² Ez a későbbi, ún. AIFSZ rendszer, a szakmenedzser képzés jogelődje.

A turizmus felsőoktatás piacán következő szereplőként a **Kodolányi János Főiskola** az Idegenforgalmi és szálloda szakot 1993-ban indította először Székesfehérváron, majd 1997-től a Siófokon, 1998-tól Budapesten, 2004-től pedig távoktatási formában Orosházán is (KJF, 2012). Négy szakirányon biztosítottak speciális szaktudást: 1) Programtervezés (utazás- és rendezvény-szervezés), 2) Ökoturizmus (természeti és kulturális környezet), 3) Vendégfogadás (kis és közepes méretű szálláshelyek működtetése egyedi programlehetőségekkel), illetve 4) az országban elsőként bevezetésre került **Animáció szakirányon** (Jancsik, 1995).

A **Veszprémi Egyetem**³ Mérnöki Karán (VE-MK) az 1996/1997. tanévben indult el az idegenforgalmi szak (MAB, 1997).

Ebben az időszakban a **Janus Pannonius Tudományegyetem** Természettudományi Karán **mellékszakirányként**, a Közgazdaságtudományi Karán fő szakirányon belüli **specializáció** formájában is oktattak turisztikai tárgyakat (Jandala, 1997).

Később a szolnoki **Kereskedelmi és Gazdasági Főiskola**⁴ (1997/1/V/8, MAB, 1997) is folytathatott idegenforgalmi képzést, amely **Szolnoki Főiskola** (SZF)⁵ néven a **budapesti** tagozatán is indított távoktatási és levelező szakot (Kiss, 2002).

További felsőoktatási intézmények is beléptek az idegenforgalmi és szálloda szakos oktatási piacra: a Szent István Egyetem Gazdálkodási és Mezőgazdasági Főiskolai Kara Gyöngyösön (MAB, 2000), amely 2003. szeptember 1-jétől a mai **Károly Róbert Főiskola** / KRF; a Heller Farkas Főiskola / HFF; a budapesti székhelyű Deák Ferenc Gazdasági Főiskola, későbbi hivatalos nevén: **Harsányi János Főiskola** / HJF⁶ (MAB, 2001); végül a **Nyugat-Magyarországi Egyetem Apáczai Csere János Kar** / NYME AK⁷ a 2003/2004. tanévtől (Siposné Major, 2013).

2001-ben indította el idegenforgalmi főiskolai képzését a **Heller Farkas Gazdasági és Turisztikai Szolgáltatások Főiskolája**⁸ előzetes igényfelmérés és piaci konzultáció után térségi turisztikai menedzsment, termékfejlesztés, hivatásturizmus-rendezvényszervezés és **rekreáció-animáció szakirányon** (Turizmus Bulletin, 2001).

³ 2006. március 1. óta Pannon Egyetem.

⁴ A KGF önállóan 1993-ban alakult meg a KVIF és a Külkereskedelmi Főiskola szolnoki kihelyezett tagozataiból egyesüléssel.

⁵ 2016. július 1-jétől a Pallasz Athéné Egyetem Gazdálkodási Kara (PAE GK).

⁶ A 2011. évben a tatabányai székhelyű Modern Üzleti Tudományok Főiskolájával egyesülve Edutus Főiskola néven működik napjainkban is, 'Szállodai és térségi turizmus', 'Szállodai menedzsment', valamint 'Turisztikai termékmenedzsment' specializációval (MAB, 2016).

⁷ Az Apáczai Kar 2016. január 1-től a Széchenyi István Egyetemhez tartozik.

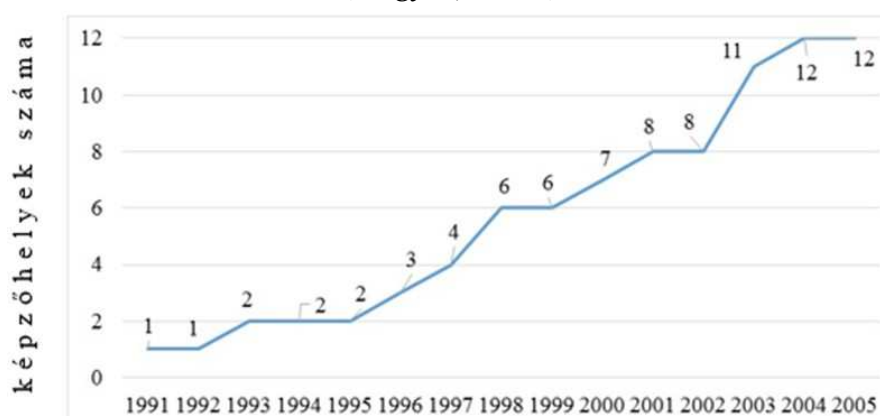
⁸ 2009-ben egyesült a Budapesti Kommunikációs Főiskolával, s mint a Budapesti Kommunikációs és Üzleti Főiskola kara, illetve 2016-ban már mint a Metropolitan Egyetem (METU) HFTGK működik.

Az idegenforgalom rendkívül népszerű szaknak számított a 2006 előtti időszakban. Ám nem mindenhol indítottak külön szakirányú képzést, animációt is mindössze két helyen. Kanadában dolgozták ki az egyik legkorszerűbb turisztikai oktatási koncepciót, amely 9 ágazatot nevesített, s az animáció is szerepelt benne (Lengyel, 2002). Ez a kanadai koncepció deklarálta az animáció tantárgy létjogosultságát a turisztikai oktatásban.

Jancsik (2002) pedig megállapította, hogy egyik lehetőségként kínálkozik a felsőoktatásban (habár nem szükségszerűen) a szakiránykínálat olyan kialakítása, amely egy makroszintű szakosodást jelentene. Azaz a turizmus oktatásában érdekelt felsőoktatási intézmények akár spontán, akár koordinált módon szakterületi felosztást végeznének el, amely megadná az egyes iskoláknak a sajátos szakmai profiljukat. Javaslatában a szabadidő-menedzser/animátor szakmára szakosodás az AIFSZ rendszer szakképzési szintjén helytálló.

A bolognai „rendszerátalakítás” előtti időszakban a turisztikai felsőoktatásban résztvevő intézmények, képzőhelyek számának bővülését mutatja az alábbi 6. ábra.

6. ábra: Főiskolai idegenforgalmi képzőhelyek számának alakulása (1991-2005)
(Magyar, 2016c)

A legjelentősebb változást a felsőoktatási piac ezen szegmensében a bolognai rendszerre való átállás jelentette a 2006/2007. tanévtől kezdődően, amely napjainkban is jellemzi a felsőoktatási struktúrát. Több változást is hozott ez a folyamat.

A korábbi két különálló, azaz a vendéglátás-szálloda és idegenforgalom-szálloda szakot egybe vonták „Turizmus-vendéglátás BA” címen, s ezen belül létesíthettek az intézmények szakirányokat. Jelenleg is van olyan felsőoktatási képző intézmény, amely a hagyományos, korábbi két önálló szakot szakirányként indította az új rendszerben is, s vannak olyan intézmények, amelyek éltek a lehetőséggel, s új szakterületeket vittek bele az oktatás folyamatába, ezzel a lépéssel talán a korábban Jancsik (2002) által aposztrofált szakosodási, intézményprofil kialakítási lehetőséget megvalósítva.

Az „átmenet” legfőbb vesztesége azonban a 2 félévről 1 félévre csökkent külső gyakorlati képzés. Ezzel a kérdéssel legtöbbször *Jandala* (2009a, 2009b, 2010) foglalkozott. A turizmus-vendéglátás szakos egy-féléves szakmai gyakorlat (tanterv szerint a 7. (őszi) szemeszterre van előírva) – többek között – az animátor gyakorlatok során vethet fel problémákat, hiszen az animációs programok sok helyen szezonálisak, azaz a nyári időszakban biztosítottak az üdülővendégek számára.

A Turizmus-vendéglátás szakra történő áttérés azonban pozitív hozadékkal is rendelkezett – a disszertáció témájához igazodóan is: a hagyományos képzés két ágához képest új irányok is megjelenhettek. Az akkori BKÜF Heller Farkas Turisztikai és Gazdasági Karán a piaci igényekhez is igazodóan az alapképzésen belül új szakirányokat vezettek be: térségi menedzsment (későbbi nevén turisztikai desztináció menedzsment), egészségturizmus, kongresszusi turizmus, valamint a **rekreáció-animáció** (*Vereckei*, 2009). Megjegyzendő, hogy a rekreáció-animáció szakirány a korábbi képzési rendszerben is szerepelt a HFF-en, amelynek vezetőjeként Kraiciné dr. Szokoly Máriát, az akkori ELTE TÓFK docensét bízták meg. A MAB azonban nem támogatta a szakirányokat. Indoklásuk szerint ezek a témák beépíthetők a tananyagba választható tantárgyként is, nem igényelnek külön szakirányt (*MAB*, 2005a).

A bolognai-típusú képzést akkreditáló intézmények között megtalálható volt a korábbi rendszerben turisztikai felsőoktatást végző intézmény mindegyike, s az új képzésben új lehetőséget látó további iskolák csatlakoztak a „turisztikai oktatási hálózathoz”.

A **Budapesti Corvinus Egyetem** (BCE) „Szálloda- és rendezvény-szervezés”, (Rekreáció és) „Egészségturizmus” és „Környezeti menedzsment” szakirányok indítását tervezte, amelyek közül csak az első kettőt támogatta a MAB módosított elnevezésekkel (*MAB*, 2005b), a rekreáció szó kihagyásával.

A **Pécsi Tudományegyetemen** (PTE) az „Ökoturizmus” mellett az eredeti „Térségmenedzsment” helyett „Térségi turizmus” szakirányt javasolt a *MAB* (2005b). A képzést a 2015/16-os tanévtől a Közgazdaságtudományi Kar hirdette meg, térségmenedzsment és borturizmus specializációval (*MAB*, 2016).

A **Pannon Egyetem Nagykanizsán** „Szálloda-szervezés”, „Utazás- és rendezvény-szervezés”, „Turizmusmarketing” és 2008-tól „Aktív, sport- és ökoturizmus” szakirányokon; **Keszthelyen** „Vendéglátásszervezés” és 2008-tól „Egészségturizmus” és „Borturizmus” szakirányokon indított képzést (*Jancsik*, 2012). 2014-től Veszprémben és Nagykanizsán azonban nincs szakirányú / specializációs képzés (*MAB*, 2016).

Az egri **Eszterházy Károly Főiskolán** / EKF⁹ a 2008/2009. tanévben a turizmus-vendéglátás alapszak elindulhatott, a MAB-határozat a „borturizmus” szakirányt támogatta, az „Egészségturizmus szakirányt” azonban nem (MAB, 2007). Később a „Lovasturizmus” és „**Wellness-animáció**” specializációk is elindultak (MAB, 2016).

A gödöllői **Szent István Egyetem Gazdasági és Társadalomtudományi Kara** / SZIE GTK is engedélyt kapott az alapszak indítására, azonban a tervezett „Egészségtudatos gasztronómia” és „*Rekreáció-animáció*” szakirányok támogatása nélkül. A MAB indoklása szerint a „Rekreáció-animáció” szakirány nem volt eléggé kidolgozott, s javasolta a két szakirány ismeretköreinek oktatását a differenciált szakmai ismeretek körében (MAB, 2008a). A 2009/2010. tanévben a gödöllői székhelyen nappali és levelező, budapesti telephelyén pedig nappali tagozaton indult el a képzés (GKRTE, 2015). Később, s a 2016/2017. tanévben is „Konferenciaszervező menedzser” és „**Animáció szervező menedzser**” szakirányokat indítottak a honlapjuk információi szerint.

2009-2014 között két évfolyam keretében elindította a SZIE a képzést a békéscsabai telephelyén is, amely évfolyamok azóta már végeztek (MAB, 2016). Bár itt is, és Békéscsabán is meghirdették a képzést ezután minden tanévre, ám egyik évben sem indult el egyik képzőhelyen sem (eduline, 2014, eduline, 2015, felvi, 2016b, eduline, 2016c).

A **Miskolci Egyetem Gazdaságtudományi Karán** / ME GTK a 2008/6/IX/3/1. szakindítási MAB határozat támogatta a tervezett „**Kulturális turizmus**” és a „Desztinációmenedzsment” szakirányokon folyó képzést (MAB, 2008b).

A **Debreceni Egyetem Gazdaságtudományi Kar** / DE GTK szakindítását is MAB-határozat támogatta, ám a tervezett „Vidéki turizmus” és „Gyógyturizmus” szakirányok nélkül (MAB, 2008c). Később a DE GTK honlapján lévő mintatantervek szerint a 2011/2012. tanévtől „Szálloda”, „Egészségturizmus”, valamint „Turisztikai desztináció menedzsment” szakirányok keretében folyt a képzés. Jelenleg „Szálloda” (nappali) és „Egészségturizmus” (nappali és levelező) szakirányt indítanak (MAB, 2016).

A 2011. évben kapta meg a szakindítási támogatást a **Nyíregyházi Főiskola** / NYF¹⁰, szakirányok nélkül (MAB, 2011), s napjainkban is így folyik Nyíregyházán az oktatás.

A 2011/2012. tanévtől vált lehetővé **Hódmezővásárhelyen** is a Turizmus-vendéglátás BA alapszakon a tanulmányok folytatása a BKÜF „Térségi turizmus menedzsment”, „Egészségturizmus”, „Kongresszus- és rendezvényszervezés”, vagy „**Szabadidő, rekreáció-animáció**” szakirányain (turizmus.com, 2010, turizmusonline, 2011).

⁹ 2016. július 1-től Eszterházy Károly Egyetem (EKE) néven működik.

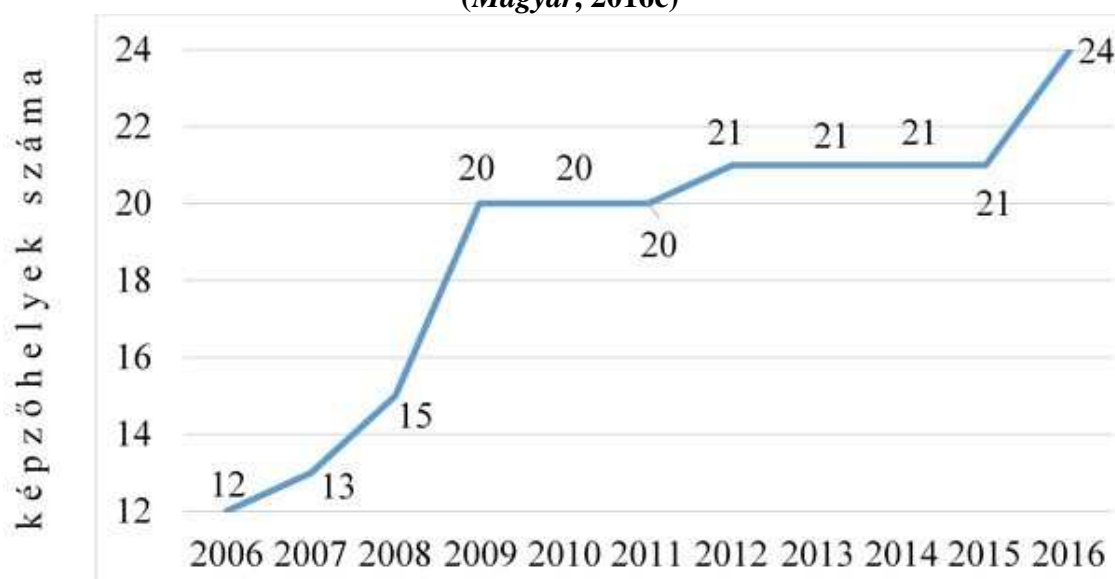
¹⁰ 2016. január 1-jétől Nyíregyházi Egyetem / NYE.

Legújabb intézményként a szakot elindítja a **Nyugat-magyarországi Egyetem Közgazdaságtudományi Kar** (NYME-KTK) is a 2016/2017. tanévtől (*eduline*, 2016b). Külön megnevezett specializáció nem szerepel az NYME KTK tantervében, azonban helyet kapott egy „Modul” rész, amely az 5-6. félévre kínál tárgyakat a hallgatóknak, egészségturizmushoz kapcsolódóan, 30 kredit értékben (*NYME*, 2015).

A Debreceni Egyetem a Turizmus-vendéglátás BA alapszakos képzését a 2016/2017. tanévben **Kisvárdán**, a közösségi felsőoktatási képzési központban is folytatni kívánta (*DE Sajtóiroda – TH*, 2016), a székhelyen folyó specializációkat a jelentkezők számának függvényében indítva (*felvi*, 2016a), azonban mégsem indult a képzés (*eduline*, 2016a).

Az előzőekben bemutatott történeti fejlődés alapján megállapítható, hogy a turisztikai felsőoktatás területén az elmúlt egy évtizedben jelentős bővülés volt megfigyelhető az intézmények és képzőhelyek számában, amelyet az alábbi 7. ábra szemléltet.

7. ábra: Turizmus-vendéglátás BA képzőhelyek számának alakulása (2006-2016)
(*Magyar, 2016c*)

5.1.2. Az animáció tantárgy helye a turizmus felsőoktatási programokban

Korábban bemutatásra kerültek az akkori időszak jelentősebb nemformális (céges), valamint középfokú és felsőoktatási példái a formális képzések területén az animációra fókuszálva (*Magyar, 2004*), ahol az információk forrása az intézmények akkor elérhető weboldalai voltak, illetve interjúkat is készítettem a szakirányfelelősökkel.

A disszertáció ezen alfejezetében a turizmus profilú hazai terciér képzési programokban vizsgálom a turisztikai animatori munkakör betöltését elősegítő oktatási tevékenységeket.

5.1.2.1. Animáció oktatása a hagyományos idegenforgalmi képzésekben

A hagyományos főiskolai rendszerű Idegenforgalom-szálloda képzések között a KJF, a VE MK, a BGF KVIF Kara, a KRF, a HFF, a SZF és a HJF foglalkozott animáció oktatásával; ám a tantervekben eltérő fajsúllyal szerepelt e terület.

Erre a képzésre vonatkozó Képzési és kimeneteli követelményeket (továbbiakban: KKK) a 4/1996. (I.18.) Kormányrendelet 3. számú melléklete tartalmazta. A képzés céljaként a turizmus és a szállásadás területein jelentkező üzleti és nonprofit tevékenységekkel kapcsolatos folyamatok tervezésére, szervezésére, irányítására és végrehajtására alkalmas, két idegen nyelven is kommunikálni képes szakemberek képzése jelent meg. A KKK 4. pontja határozta meg a képzés főbb tanulmányi területeit. Ezek között olvasható a turizmus és gazdaság, számvitel, mérlegelemzés, kontrolling, vállalati pénzügyek, marketing, utazási iroda menedzsmentje, idegenvezetés módszertana, vendéglátás és szálloda menedzsment, emberi erőforrás menedzsment, pszichológia, vállalkozások, gazdasági jog, idegenforgalom területfejlesztése, környezet- és tájvédelem, valamint további választott szakmai és funkcionális tárgyak, és a felvett specializációk.

A disszertáció szempontjából figyelmet érdemlő „animáció” ismereteinek oktatása központilag deklaráltan ugyan nem jelent meg, ám specializáció keretében oktatható terület, talán legszorosabban a szálloda menedzsment képzési területéhez kapcsolódóan. A 200/2000. (XI.29.) Kormányrendelet hozott változást. A képzési struktúrát kreditekkel (tanulmányi pontok) volt szükséges ellátni, az AIFSZ-től a PhD képzések szintjéig. A KKK-kat a 77/2002. (IV.13.) Kormányrendelet 7. melléklete deklarálta a közgazdasági szakcsoportra: általános értelmiségképző (10-20%), közgazdasági és módszertani (20-40%), illetve speciális szakterületi ismeretek (40-70%) keretében határozták meg a krediteket erre a szakra. Nyelvi követelmény volt az 1 élő idegen nyelvből legalább középfokú C típusú államilag elismert vagy azzal egyenértékű szakmai nyelvvizsga.

A Kodolányi János Főiskola munkássága az animáció oktatás területén

A KJF az 1994. év óta foglalkozik az animáció oktatásával. Kezdetben dr. Kollarik Amália, majd Dr. Martínez José Louis, később Váczy Sándor és kollégái (Suszter Zoltán és Radics Lajos) végezték az oktatást, éveken át sokszínű képzési programot biztosítva.

A turisztikai, szállodai alapismeretek elsajátítása után a hallgatók az egyes szakirányokon folytathatták tanulmányaikat az 5-6. félév során, köztük az „Animáció szakirány” egyenlő arányban előadást és gyakorlatot tartalmazó programjában (7. táblázat).

Az összes, 188 kredit-értékű tantárgyból a szakirányok 12 kredit-értékű tantárgyat tartalmaztak, amely az önálló animáció szakirány esetében 6,38%-os jelenlétet jelentett.

7. táblázat: Animáció helye a KJF „Animáció” szakirány képzésében (2001/2002.)

Tantárgy neve	Kredit	Heti óraszám	Számonkérés	Félév
Animáció	3	2+0	kollokvium	5.
Felnőtt és gyermek animáció	3	0+2	gyakorlati jegy	5.
Franchise menedzsment az animációban	3	2+0	kollokvium	6.
Klubanimáció	3	0+2	gyakorlati jegy	6.
Összesen:	12	4+4	2K + 2 Gy	--

Az „Animáció” mint alapozó tantárgy lefektette a tevékenység elméleti alapjait (10%) az életkori szegmensek (30%) és az animáció gyakorlati területeire (műtermi, esti és rejtett animáció) (30%), illetve munkaszervezés és esettanulmány (30%) szintén megjelent.

A „Felnőtt és gyermek animáció” során az animációs programterületek jelentek meg a technikák elsajátításával elméleti szinten, esettanulmányokkal kiegészítve (33,33%).

A „Franchise menedzsment az animációban” keretében az animáció gazdasági-pénzügyi-jogi vonatkozásai (14,28%), pedagógiai-pszichológiai-ügyfélkezelési, idegenvezetői készségek (28,56%) és az animációs területek nemzetközi példái (57,14%) szerepeltek.

Gyakorlati foglalkozás a „Klubanimáció” szemináriumon történt. Külföldi klubszállodák (mint a Magic Life) mindennapos példái alapján megismerték a hallgatók az animáció tervezési-szervezési sajátosságait (35,71%), a pszichológiai vonatkozásait (14,29%), konkrét játékok és programtípusok begyakorlásával (50,00%) készültek fel napközbeni és esti animációs programok lebonyolítására, kiemelten a színpadi technikára.

Ez a teljes körű felkészítés tette lehetővé, hogy a szakirányért felelős oktatók kiválasszák az adott nyári szezonra a Magic Life-al megállapodott animátori létszámot hazánkból.

A főiskolai vizsgák után ezek a hallgatók céges tréning nélkül kezdhették szállodai animátor munkájukat. Azóta sem fordult elő ilyen formájú animátor-toborzás hazánkban.

A 2002/2003. tanévtől kezdődően Idegenforgalmi területfejlesztés, Szállodamenedzsment, Öko-, Falusi-, Vízi-, Kulturális és Lovasturizmus szakirány indult az intézményben, s a nappali graduális képzésben résztvevő hallgatók számára egyedüli lehetőségként a „Szálloda menedzsment” szakirány keretein belül nyílt lehetőség

animációról tanulni, az „Animáció a szállodaiparban” című előadás keretein belül (8. táblázat). Ennek képzési programjában koncentráltabban jelennek meg a korábbi szakirányos ismeretek az alacsonyabb óraszámú keretek és a számonkérés formája miatt. A tantárgy célkitűzése is ennek megfelelően alakult: a hallgatók rendelkezzenek alapismeretekkel a kornak megfelelő, modern szabadidő kreatív eltöltésére irányuló turista igények kielégítésére vonatkozó technikákról, képesek legyenek szabadidős programokat szervezni, lebonyolítani és a szállodák rendezvények igényeinek kialakítani. Az animáció ebben a koncepcióban a szállodai menedzsment részterületeként, s a rendezvényekhez kapcsolt termékként először itt jelent meg.

8. táblázat: Animáció a KJF Szálloda-menedzsment szakirányon (2003/2004.)

Tantárgy neve	Kredit	Heti óraszám	Számonkérés	Félév
Szállodamenedzsment	3	2+0	kollokvium	5.
Bankett menedzsment	3	0+2	gyakorlati jegy	5.
Animáció a szállodaiparban	3	2+0	kollokvium	6.
Projektmenedzsment a szállodaiparban	3	0+2	gyakorlati jegy	6.
Összesen:	12	4+4	2K + 2 Gy	--

Ez a fajta szemlélet, azaz a szállodai rendezvények és az animációs szolgáltatás összekapcsolása egy komplexebb termékben, később más intézmények oktatási struktúrája kialakításakor is megjelent. Kiemelendő még, hogy a főiskola oktatási profiljába tartozó, AIFSZ rendszerű Idegenforgalmi szakmenedzser szakon is megjelent az animáció ismeretanyaga a „Szabadidő ismeretek” 1 kredites, előadások formájában tartott kurzus keretében, amelynek tematikája és oktatói megegyeztek a 2002/2003-as tanévtől bevezetett „Animáció a szállodaiparban” elnevezésű tantárgyával.

A Veszprémi Egyetem munkássága az animáció oktatás területén

A VE Mérnöki Karán, az Idegenforgalom–Szálloda szak képzési programjában 1996 szeptembere óta szerepelt az animáció oktatása, mely tantárgyak felügyeletét dr. Kollarik Amália, az első magyar nyelvű turisztikai animációs szakkönyv szerkesztője látta el.

A VE-n az Idegenforgalmi és Szálloda szak hallgatói kétféle irányban szakosodhattak a képzés 4-6. félév időszakára: vagy a „Programtervezés” vagy a „Vendégfogadás” szakirányt választhatták specializált tanulmányaik elvégzése érdekében.

A „Vendégfogadás” szakirány profiljába tartozott az animáció elsajátítása (9. táblázat), amelynek részaránya a teljes képzésből 4,44% volt a kreditek száma alapján.

9. táblázat: Animáció a VE „Vendégfogadás” szakirányán (2000/2001.)

Tantárgy megnevezése	Heti óraszám	Számonkérés módja	Kredit	Félév
Animáció	2+0	gyakorlati jegy	2	4.
Animáció gyakorlat	0+2	aláírás	2	4.
Sport-rekreáció	2+0	kollokvium	2	5.
Szakirány gyakorlat	0+2	aláírás	2	6.
Összesen:	4+4	1K + 1 Gy + 2A	8	

Az Animáció előadás tananyaga akkoriban az „Animátorok kézikönyve” című szakkönyv ismeretanyagára épített, azzal megegyező módon. Ezt kiegészítették a szállodai host/ess tevékenység és az animáció kapcsolódási pontjai, az együttműködési lehetőségek, valamint a szervezeti és a nemzeti kultúra összefüggései, szerepük az animációban.

Az „Animáció gyakorlata” során a hallgatók elsajátították a műtermi (atelier/kézműves) animáció egyes fogásait egy népi iparművész segítségével, például korongozás, kosárfonás területén. A sikeres teljesítés feltétele a foglalkozásokon aktív részvétel volt.

A szakirányon megjelent a Sport-rekreáció tantárgy is, bár előadás formájában, a szakirányvezető elmondása szerint a kurzus ismeretanyaga hasznos kiegészítés volt ahhoz, hogy a hallgatók sportanimátorként is elhelyezkedhessenek a szállodaiparban.

Véleményem szerint kiváló ötlet volt a szakirányhoz kapcsolni egy specifikus gyakorlatot („Szakirány gyakorlat”), helyszínként az együttműködő külső partnereknél.

A szakirány záróvizsgáján (6. sz. *Melléklet*) a hallgatók az elszállásolási, pénzügyi (finanszírozási) ismeretek mellett tettek tanúbizonyságot az animációs ismereteikről. A teljes záróvizsgán 33,33% arányú volt az animáció, amely kifejezetten magasnak számít.

Az animáció tételek felölelték a szakirányon oktatott elméleti és gyakorlati ismereteket, s ez alapot adott a Balatontourist Rt. kempingjeiben történő későbbi foglalkoztatásra is.

A 2001/2002. tanévtől kezdődően a Veszprémi Egyetem Gazdaságtudományi Önálló Intézet Szakterületi bizottsága javaslatára a szakirányt ugyan megszüntették, bár elismerték, hogy a turizmus területén jelentős eltéréseket mutató szakmák léteznek (mint Front Office Manager, recepció, animátor, szabadidő-menedzser, rendezvényszervező stb.). Ám az ezekre vonatkozó szakismeretek összességének részletes oktatása túlnövi egy főiskolai szakban rejlő lehetőségeket. Ezért a tantervből a szakirányokat kivezették (VE, 2004), s helyettük választható tantárgyakat kínáltak, amelyek között az animátori munkához szükséges, a korábbi szakiránytárgyak kurzusait is elhelyezték (10. táblázat).

10. táblázat: Animáció a VE választható tantárgyai között (2003/2004.)

Tantárgy megnevezése	Heti óraszám	Számonkérés módja	Kredit
Animáció	2+2	gyakorlati jegy	6
Sport-rekreáció	2+0	kollokvium	3
Összesen:	4+2	2K + 1 Gy	9

A szabadon választható tantárgyakat a 4-5-6. félévben hirdették meg, amelyből következően ezeknek a kurzusoknak az elvégzéséhez is szükségesnek gondolta a szakot gondozó Turizmus Tanszék az alapozó idegenforgalmi-szállodai ismeretek elsajátítását. A szabadon választható „Animáció” és „Sport-rekreáció” tantárgyak oktatási tananyaga teljesen megegyezett a korábbi szakirányos formában oktatott kurzusok tematikájával. Azaz, amennyiben mindkét tantárgyat felvette egy adott hallgató a képzése során, akkor szinte ugyanolyan arányban (5,00%) szerezhette a képzésen belül speciális, az animatori munka elvégzéséhez szükséges szakmai ismereteket. Ami azonban lényeges változás, hogy az Animáció előadás és gyakorlat egy tantárgyként lett kezelve, a szeminárium aláírás-követelménye gyakorlati jeggyé változott, realisabb teljesítményként.

Ám ebben a rendszerben hiányzik a korábbi „Szakirány gyakorlat”, amely – véleményem szerint – sokkal jobban elősegítette a munkába állás (school-to-work) folyamatát.

A VE is indított Idegenforgalmi szakmenedzser képzést animációval, nappali és levelező tagozaton. A sport-rekreáció specializáció 4 tantárgya egészítette ki a főiskolai szak „Animáció” és „Sportrekreáció (I.)” ismereteit, a szakmai alapozás mellett (11. táblázat).

11. táblázat: Animáció a VE AIFSZ tantárgyai között (2003/2004.)

Tantárgy megnevezése	Félév	Heti óraszám	Számonkérés módja	Kredit
Sportrekreáció I.	1.	2+0 gy	gyakorlati jegy	4
Kondicionáló képességek I.	1.	2+0 K	kollokvium	4
Animáció	2.	2+2 gy	gyakorlati jegy	4
Sportrekreáció II.	2.	2+2 gy	gyakorlati jegy	5
Kondicionáló képességek II.	2.	2+2 gy	gyakorlati jegy	5
Sportrekreáció mozgásanyaga	3.	0+2 gy	gyakorlati jegy	4
Összesen:		10+8	5 Gy + 1 K	26

A 120 összkredites képzésben a sport-rekreáció specializáció 21,67%-os arányt tett ki. Ez a főiskolai szakhoz képest nagyobb arány visszavezethető arra, hogy az FSZ képzések elsődleges célja olyan szakmai képzést nyújtani a hallgatóknak, amelynek birtokában a munkaerőpiacra egyből ki tudnak lépni. Ez összecseng a szakirányvezető véleményével: az animátorok inkább FSZ, a vezető animátorok pedig graduális végzettségűek legyenek.

A Budapesti Gazdasági Főiskola Kereskedelmi, Vendéglátóipari és Idegenforgalmi Főiskolai Kar (BGF KVIFK) munkássága az animáció oktatás területén

A BGF KVIFK az animáció témakör bevezetését kizárólag az AIFSZ képzésben valósította meg az 1996. évben, s azóta működtette a 2017/2018. tanévig.

Dr. Szalók Csilla, a KVIF Turizmus Tanszékvezető elmondása szerint az intézet mellett működő szakmai tanácsadó testület tagjai javasolták az 1990-es évek első felében, hogy képezzen a KVIF a szabadidő korszerű és tartalmas eltöltésére specializálódott szakembereket, mivel a külföldi minta alapján a hazai szállodák is igénylik ezt a munkakört. A főiskolai alapképzésen is, bár tanítanak konkrét gyakorlati szakmai ismereteket is az egyes turisztikai munkakörökhöz kapcsolódóan (recepciós, vendéglátó és utazási irodai tevékenységek), azonban ez a képzési szint a menedzseri beosztást is ellátni képes szakemberek képzésére specializálódott, ahol a szakmai vállalkozás szervezésére helyezik a hangsúlyt. (Később a „bolognai rendszer” keretében azért nem sikerült beépíteni az animáció tantárgyat a BA képzésbe, mivel az egyetemi felvételik sikeressége miatt létrehozott egységes „A” és „B” modulok a tantervi hálóban jelentősen megrövidítették a korábbi rendszerhez képest a szakmai modulok lehetőségeit.)

Így a piaci szolgáltatók igényére alapozva kialakította a KVIF az **Idegenforgalmi szakmenedzser** (ISZM) képzési programját, amelyet „franchise rendszerben” vidéki és fővárosi középiskolák oktatási portfóliójában is biztosítottak. A program (házánkban egyedülálló módon) négyféle specializációt ölelt fel: 1) Idegenvezető, hostess, 2) Szálláshelyszervező, menedzselő, 3) Falusi turizmus és 4) **Szabadidő programszervező**. Az animációs szakemberek oktatása a Szabadidő programszervező specializáción folyt, amelyet akkreditált képzés formájában már a 2000/2001. tanévben elindított a Krúdy Gyula Szakközépiskola (Siófok) és a Batsányi János Gimnázium és Szakközépiskola (Csongrád). A 2001/2002. tanévtől szervezte ezt a specializációt a Közgazdasági Politechnikum Gimnázium és Szakközépiskola (Budapest) és a Péter Rózsa Szakközépiskola (Székesfehérvár). A képzést később a Xántus János Idegenforgalmi Középiskola (Budapest), a Kada Elek Közgazdasági Szakközépiskola (Kecskemét), a Ceglédi Közgazdasági és Informatikai Szakközépiskola és a Kereskedelmi és Idegenforgalmi Középiskola (Tokaj) is folytatta.

A Szabadidő programszervező szakirány (később specializáció) tanterve (7. sz. *Melléklet*) az animációhoz kötődően tartalmazta a két féléven át oktatott (Szociokulturális) animáció elméletét és gyakorlatát, valamint a Sportgyakorlatot. A képzés összes óraszámán belül ezek a konkrét animátori ismeretek 6,96%-os részarányban jelentek meg.

A 2003/2004. tanév tavaszi szemeszterében jelent meg ebben a rendszerben a turisztikai animáció oktatása. A szakirány hallgatói 3 csoportban tanultak, amelyek között az egyik csoport a turisztikai, szállodai animációs tevékenységeket ismerhette meg. A turisztikai animáció oktatása során az abban a tanévben megjelent tankönyv (Magyar, 2003) alapján folyt az elméleti képzés, a gyakorlatok során pedig a diákok megismerték a három fő terület (gyermek kézműves, sport és tánc-show) animációs programjait. Egyrészt az oktató gyakorlati prezentációin, foglalkozásain vettek részt a hallgatók, másrészt ők maguk is vezettek a társaik számára programokat. Az OKJ szakmai záróvizsga gyakorlati vizsgarésze mindhárom csoport számára a képzés egységes, életszerű lezárását jelentette: projekteket vezettek le egymás számára, különböző előre meghatározott témakörökben. A képzés gyakorlati vizsgatételei között a 2004/2005. tanév végén olyan témakörök szerepeltek, mint például 1) A magyar kultúra (hazánk történelmének, művészetének és gasztronómiájának játékos bemutatása kb. 15-16 fős külföldi csoport számára), 2) „A Kis Herceg bolygója” (kisiskolások első napjaira ismerkedési, feszültségoldó játékok) stb. A vizsga során egy 4-fős hallgatói csoport értékelte a lebonyolított játékokat, társaik közös és egyéni teljesítményét; s visszacsatolást adtak élő szóban a többi vizsgázónak. A képzés szerkezetében a 2006/2007. tanévben a Humán-erőforrás fejlesztési Operatív Program keretében az Animáció tantárgy már csak heti 2 óra előadás és 2 óra gyakorlat időben került oktatásra (Csizmár, 2006), így a 8 kredit értékű tantárgy a képzés 6,67%-át tette ki. Később a 2008/2009. tanévben bevezetett moduláris OKJ-rendszerben (egyedülálló módon) a BGF KVIFK a „2359-06 Az idegenforgalmi vállalkozások hatékony működtetése” modul kereteiben oktatta tovább korábbi szakirányait, változatlan belső tartalommal a 2006/2007. tanévhez képest. Az Animáció tantárgy értéke azonban csökkent: a változatlan időtartamban oktatott kurzus már 4 kreditet ért (Csizmár, 2008), amely a 120 kredit össz-értékű képzés 3,33%-át jelentette a 2. félévben.

A gyöngyösi Károly Róbert Főiskola munkássága az animáció oktatás területén

Dr. Martínez José Luis 1999-től oktatott az intézmény Idegenforgalmi és szálloda szakán, többek között „Idegenforgalmi animációt”. A tantárgy oktatása során a külföldön (többek között Franciaországban, Havannában stb.) szerzett ismeretei alapján ismertette meg a professzor a hallgatókkal az animáció elméleti alapjait. Az oktatási programjában az olyan szabadidős elméletekre helyezte a hangsúlyt, mint a Club Méditerranée-story (eset-tanulmány feldolgozásával), vagy a Concorde szindróma tanulságai. Itt is bemutatásra került az animáció fogalma, tényezői és problémái, az animációs stílusok és módszerek.

Az üdülőközpontok animációja mellett foglalkoztak a célcsoporti sajátosságokkal: a gyermek és ifjúsági, illetve a felnőtt csoportok animálásával, s külön óra keretében az időskorú, illetve mozgássérült vendégek aktiválásával. A disszertációban szereplő 3. táblázat animáció típusai külön-külön óra keretében kerültek elemzésre.

A tantárgy a IV. évfolyam őszi szemeszterében került oktatásra, évfolyam-előadásként. A kurzus kollokviummal zárult, 3 kreditet ért, az összes kredit-érték 1,75%-át. Az eddigi iskolákkal szemben az animációt gyakorlati foglalkozásokon nem oktatták a KRF-en.

A tematikában kötelező irodalomként itt is a (Kollarik, 1995) szerepelt.

A Heller Farkas Főiskola munkássága az animáció oktatás területén

A HFF „Rekreáció-animáció szakiránya” – megnevezésében is – egyedi kínálatot jelentett a hazai idegenforgalmi felsőoktatás piacán, a korábban bemutatott KJF mellett. A szakirány képzési célja – többek között –a végzett hallgatók sokrétű és komplex turisztikai ismeretein kívül beható ismeretek átadása a turizmus területén jelentkező szabadidőszervező, rekreációs, kulturális nevelő, szórakoztató jellegű animációs feladatok ellátásához a belföldi és a beutazó turizmus résztvevői számára.

A szakirány tantárgyai/témakörei között megjelentek az animációt támogató területek, mint „A szabadidő szociológiája”, „Attrakció-menedzsment és látogatópszichológia”, „Wellness alapismeretek”, valamint a „Motivációkutatás, motivációelméletek”.

Szűken értelmezve, az animátori munkák elvégzését közvetlenül szolgálták a 12. táblázatban szereplő kurzusok (Dr. Gáldi Gábor, személyes beszélgetés, 2016. 02. 25.), amely a 180 össz-kredit értékű képzés 6,67%-át tette ki.

12. táblázat: Animáció a HFF Rekreáció-animáció szakirányon (2003/2004.)

Tantárgy megnevezése	Félév	Óraszám	Számonkérés módja	Kredit
Az animáció elmélete és menedzsmentje	5. 6.	20+0 10+0	minősített aláírás kollokvium	3
Játékanimáció (játékmesterség, játékvezetés)	5.	0+15	gyakorlati jegy	2
Rekreáció és sportanimáció (fittség, aerobik)	5.	10+8	kollokvium	2
Sportalapismeretek, mozgásterápia, sportjátékok	5.	0+20	gyakorlati jegy	2
Nemzeti játékok Magyarország legfontosabb küldő országaiban	6.	10+10	gyakorlati jegy	2
Stílusgyakorlat, színészmesterség	6.	0+15	gyakorlati jegy	1
Összesen:		50+68	1 A + 4 Gy + 2 K	12

A Szolnoki Főiskola munkássága az animáció oktatás területén

A rendelkezésre állt tematika szerint a 2004/2005. tanévben tanulmányukat megkezdett hallgatók levelező tagozatos tanterve a IV. évfolyam 1. félévére írta elő a Szállodai specializáción az Animáció tantárgyat, a félév során 8 kontaktórában, 2 kredit értékben. Az oktatás módszertanilag interaktív előadások formájában zajlott. A számonkérési rendszerben a hallgatók 2-3 fős csoportokban készítettek szakmai beadandó feladatokat. A tematika 30,77%-a általános témákkal foglalkozott, mint az animáció fogalma, fejlődéstörténete, szerepe a turizmusban, pszichológiai vonatkozások, illem-erkölcs kérdéskörei, valamint az animációs stílusok és módszerek. A személyi és tárgyi feltételek, az animátorok feladatai a foglalkozások előkészítése és vezetése során az egyes életkori célcsoportokhoz igazodóan 23,08%-ban jelent meg. A sport- és wellness programszervezés elmélete és módszertana a kurzus 38,46%-át tette ki. A maradék 7,69% időben a Magic Life szállodák animációs tevékenységét a hallgatók esettanulmány feldolgozása formájában ismerhették meg. Kötelező irodalomként a Magyar (2003), a Kollarik (1995), illetve a Könyves és Müller (2000) könyvet nevesítette a tematika, az ajánlott sport-rekreációs könyvek mellett.

A Harsányi János Főiskola munkássága az animáció oktatás területén

A HJF animáció oktatása először az Idegenforgalmi szakmenedzser szak Szabadidő programszervező szakirányán jelent meg, a 2004/2005. tanévben, a Magyar Iparszövetség Oktatási Központ (MIOK) szakközépiskolaiban (Budapesten, Szegeden és Miskolcon). Budapesten az ELTE akkori docensével, Dr. Gáldi Gáborral, valamint az Animation Hungary Kft. munkatársaival bonyolítottuk a képzést, iskolai és külső helyszíneken. A képzés első félévében heti 4 óra előadás (4 kredit) formájában a „Turisztikai animáció I.” kurzus keretében ismertettük meg a hallgatókat az animáció általános alapvetéseivel. Az órák 16,67%-át fordítottuk az animáció általános fogalmi kereteire (szociokulturális, rekreációs és turisztikai vonatkozásban). Az animáció pszichológiai, valamint csoportdinamikai vetületeivel, és alapelveivel foglalkozó órákra a félév 26,67%-a nyújtott lehetőséget. A különböző programtípusok szemléltetésére, valamint az életkori sajátosságok bemutatására szintén az órák 18,33%-ában került sor. A programszervezési evidenciák megismertetésére, külön hangsúlyt fektetve a zene felhasználására, valamint a téli sportok és a klub animáció szervezésére az órák 36,67%-át fordítottuk. A maradék 1 tanóra (1,67%) a félév közepén az addig tanult elméleti ismeretek zárthelyi dolgozat formájában történő felmérésére szolgált.

A vizsgaidőszaki írásbeli kollokviumi vizsga mérte a hallgatók elsajátított tudásszintjét. A tantárgy irodalomjegyzéke a „Magyar (2003)” mellett Gáldi Gábor belső jegyzetét is tartalmazta (Turizmus, sportturizmus, animáció. MIOK, Budapest, 2004).

A 2. félévben heti 4 óra gyakorlat (4 kredit) keretében a „Turisztikai animáció II.” kurzus oktatói gyakorlatvezetés elméleti kiegészítéssel és hallgatói órarész-tartás formájában valósult meg. A témakörök 26,67%-át tette ki a tánc (latin-amerikai és standard társastánc, néptánc, színpadi mozgás). A gyermek foglalkozások, valamint az aerobik, a vízi- és aperitif játékok az órák 10-10%-ában kerültek lebonyolításra. A tanórák maradék 53,33%-a foglalkozott a sportjátékok edzéselméleti alapjainak, és a bemelegítés módszertanának elsajátítása után a különböző teremben és szabadban üzhető sportjátékok elméletével és gyakorlatával, amelyek a turisztikai animátori színtereken gyakran előfordultak (például tollaslabda, asztalitenisz, pétanque, strandröplabda stb.).

A számonkérés keretében a hallgatók az órarész tartásra kaptak érdemjegyet, valamint a félév során megismert elméleti ismeretekre kialakított szóbeli kollokviumi vizsgára. A két jegy átlagaként alakult ki a félév végi gyakorlati jegy.

E 2. féléves, gyakorlat-orientált kurzus során a felhasznált irodalom az oktatók által összeállított táncelméleti és –módszertani tananyag volt, valamint a Gáldi Gábor által szerzett Labdajátékok, golyós játékok (MIOK, 2004).

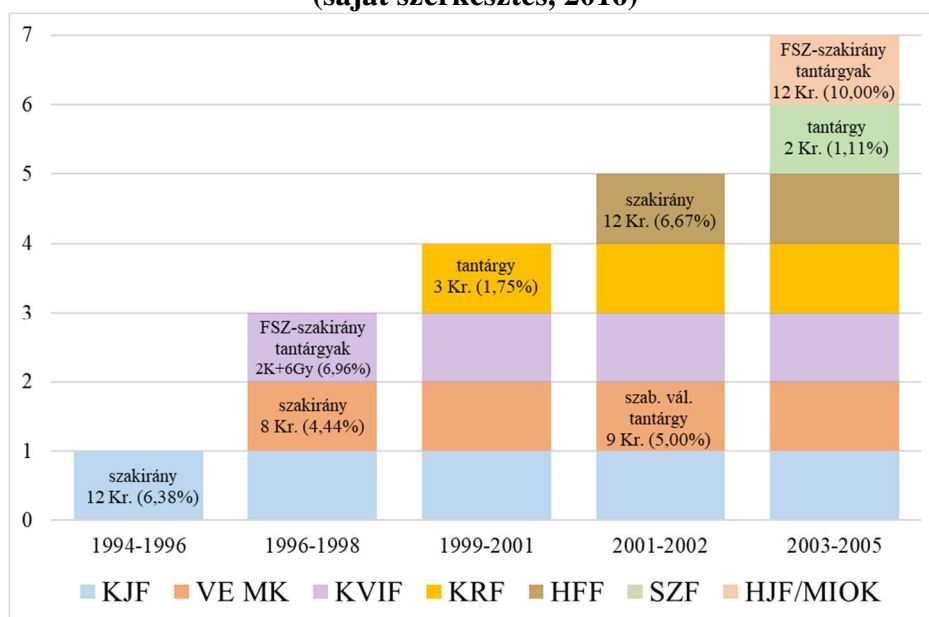
A harmadik félévben oktatásra került „Aktív turizmus” tantárgy (heti 4 óra gyakorlat, 4 kredit) keretében a hallgatók a korábbiakban megismert animációs tudás kibővítése érdekében outdoor tevékenységi formákban vettek részt, mint például vízi túra. A csapat-építés animációjának elmélete és módszertana is szerepelt a programban (20%).

A képzést hasznosan egészítette ki a 3 napos animáció tábor, ahol a hallgatók kézműves foglalkozásokat, zenés és mozgásos játékokat, valamint esti vetélkedőket vezettek le egymásnak, és az oktatók által lebonyolított sport- és játékvetélkedőkben vettek részt a Királyréti Kastélyszálló területén.

Az összes, közvetlenül az animációt érintő tantárgy 12 kredit-értéket, az összesen 120 kredites képzés 10%-át jelentette.

Az ebben az 1994-2005 közötti („hagyományos” idegenforgalmi képzésű) időszakban folytatott animáció oktatás fejlődését kifejező folyamatot a 8. *ábra* szemlélteti.

**8. ábra: Animáció helye a hagyományos idegenforgalmi képzéseken (1994-2005)
(saját szerkesztés, 2016)**

5.1.2.2. Animáció oktatása „bolognai” Turizmus-vendéglátás BA képzéseken

A Turizmus-vendéglátás BA képzésre vonatkozó (a 2016/2017. tanévben történő utolsó szakindításra vonatkozóan hatályos) KKK-t a 15/2006. (IV.3.) OM rendelet 9. melléklete tartalmazza.

A képzés célja a turizmus és a vendéglátás területein jelentkező tevékenységek végzésére, irányítására, szervezésére alkalmas gazdasági szakemberek képzése. A (legalább) két idegen nyelvből szerzett államilag elismert középfokú (B2) komplex típusú szakmai nyelvvizsga ebben a képzési rendszerben is előírásként szerepel.

A KKK 7. pontja tartalmazza a képzésen választott specializációnak megfelelő alágazatok vagy tevékenységek megnevezését, mint lehetséges elhelyezkedési területeket. Ezen a helyen feltüntették az alapvető turisztikai területek/tevékenységek (szálláshelyek, vendéglátás, utazásszervezés, térségmenedzselés) mellett a *rekreációt* is, a korábbi KKK-hoz képest új elemként. Így az „animáció” ismeretek oktatása is megjelenik az új KKK-ban, indirekt módon, a specializáció keretében. Ez a jogszabályi előírás értelmezhető úgy, hogy akár külön kurzus/okban, akár egy kurzus rész-ismereteként oktatható terület az animáció, rekreáció a Turizmus-vendéglátás szakokon. Konkrét óraszámokat, illetve krediteket sem rendelt ehhez a területhez a KKK, hanem azt fogalmazta meg, hogy a szakmai törzsanyag 70-90 kredit értékű területén kerüljenek oktatásra – többek között – a turisztikai termékek, turisztikai vállalkozások, illetve a szakképzettség részeként megszerezhető speciális tudást biztosító ismeretek témakörei.

A KKK ezen előírásait többféleképpen lehetett értelmezni, így létrejöttek olyan képzési programok, illetve tantervek – ahogyan korábban is utaltam már erre –, amelyek az animáció-rekreáció területét külön szakirányként, önálló tantárgyként, vagy egy átfogó tantárgy részismereteként biztosítják a hallgatóknak, vagy pedig nem kerülnek oktatásra. Az elmúlt egy évtizedben az animáció tantárgy, illetve az oktatási kereteit jelentő szakirányok/specializációk esetében megszűnések, átstrukturálódások is tapasztalhatók. A KRF-en 2012-ig működött négy szakirány, melyek közül az „Egészségturizmus” és a „Rendezvényszervezés” szakirányokon oktatták az Idegenforgalmi animáció tantárgyat. Azonban a 2012. évben az intézmény vezetésének döntése értelmében, a csökkenő hallgatói létszám és költségracionalizálás miatt megszüntették a szakirányokat, és szakirány/specializáció nélküli tantervet indítottak. Ebbe a tantervbe nem került bele az animáció, hanem a Rendezvényszervezés tantárgy keretein belül oktatják kisebb részben a korábbiakhoz képest. A KRF Turizmus-vendéglátás Felsőoktatási szakképzés (a korábbi AIFSZ Idegenforgalmi szakmenedzser „utód-szakja”) keretében Turizmus specializációban a tantárgy továbbra is megmaradt „Szabadidős programszervezés” néven (Bujdosó Zoltán, e-mail, 2016. 01. 02.). Az intézmény 2016. július 1-jétől az egri székhelyű Eszterházy Károly Egyetem Gyöngyösi Károly Róbert Campusaként működik. A Pannon Egyetemen 2014. szeptember 1-jétől egy belső rendelet kivezette a tantervből a szakirányokat/specializációkat, a kötelezően választható, a szakirány és a szakmai választható tantárgyakat. Az Animáció tantárgy a bolognai rendszerben a „Szálloda-szervezés” szakirányon került oktatásra heti 2 óra előadás és 2 óra gyakorlat formájában, gyakorlati jeggyel záruló kurzusként (Jancsik, 2012), ám a képzésben jelenleg nem szerepel. A Turizmus Intézeti Tanszék információi szerint a Turizmus-vendéglátás BA szakon nem indítják a kurzust sem kötelező, sem választható tárgyként. A „Szállodai menedzsment” órán mindössze egy előadás keretében ismerteti az oktató az animáció fontosabb sajátosságait (Papp Zsófia, e-mail, 2016. 01. 21.).

A korábbi Nyugat-Magyarországi Egyetem Apáczai Csere János Karán (NYME AK) Turizmus-vendéglátás BA alapszak Idegenforgalmi és szálloda specializációjára felvett hallgatók 2011/2012. tanévi mintatantervében (nappali és levelező tagozaton) még szerepelt a Szakmai alternatív tantárgyak I. blokkjában 3 kurzus, köztük az Animáció is. Ezek közül egyet kötelező volt felvennie a hallgatóknak a tanulmányaik során. Ám ezt a tárgyat később kivezették a mintatantervből. A kurzus felvételét itt is a tanulmányok végére, a 6. félévre javasolta a mintatanterv. A heti 2 óra gyakorlat formájában, 3 kreditért oktatott tárgy évközi jeggyel (gyakorlati jegy) zárult (Husz Anikó, e-mail, 2016. 02. 11.).

A METU budapesti és hódmezővásárhelyi képzésén a „Szabadidő, rekreáció, animáció” szakirány egy korábbi MAB-határozathoz igazodóan megszüntetésre került (MAB, 2016). A Szolnoki Főiskola jogutódjában, a PAE GK (jelenleg Neumann János Egyetem) tanszállodájában (Liget Hotel) működő rekreációs teremben – a gyakorlati oktatás részeként – sport animációs foglalkozások zajlanak (MAB, 2016). Konkrét tantárgyként azonban nem az animáció, hanem a rekreáció került be a képzésbe. Akkor még az SZF 2015/2016. tanévtől érvényes tanterve az „Egészségturizmus” szakirányon kizárólag a „Wellness” tantárgy keretein belül jelöli meg az animáció fogalmát és fajtáit, mint a szakirányon végzettek által ismerni szükséges területet (SZF, 2015a).

Az SZF-en a 2015/2016. tanévtől a „Szállodamenedzsment” szakirány „Élmény-menedzselés és termékfejlesztés” kurzusa is érinti az animáció témakörét a klub-üdültetés, all inclusive termékek összeállítása, kalkulációja terén (SZF, 2015b), azaz gazdasági vetületben. Animációval foglalkozik a „Szabadidő menedzsment” alapszakos törzstárgy is, más szabadidős programok (mint a fitness, wellness) mellett (SZF, 2013).

A DE GVK oktatási programjában is jelentős változáson esett át az animáció tantárgy helye. Az induláskor (2009/2010. tanév) a „Népi játékok, animáció” tantárgy a „Vidéki turizmus” szakirány választható tantárgyaként jelent meg heti 2 óra gyakorlat formájában, gyakorlati jegyes, 3 kredit értékű tantárgyként, a képzés 6. félévében (DE GVK, 2009). A 2011/2012. tanév képzési programjában ez a szakmai ismeretkör „Animáció” címszóval a Szakmai törzsanyagban található meg, változatlan óra- és kreditszámmal, valamint számonkérési formával, azonban a képzés 5. félévében (DE GVK, 2011). A 2014/2015. tanévtől a tantárgy helye az Utazásmenedzsment modulban található, az előző mintatanterv szerint bemutatott azonosítók változatlanok maradtak (DE GVK, 2014).

A 2016/2017. tanévben Turizmus-vendéglátás BA szakot indító, animáció oktatásával is foglalkozó egyetemeket és főiskolákat a 13. táblázatban foglaltam össze (az intézmények nevét az egyesülések és névváltozások utáni, jelenlegi állapotban használom).

A továbbiakban az animáció tantárgy oktatását mutatom be, elemzem a bolognai rendszerben a 2016/2017. tanévben elérhető felsőoktatási kínálat alapján, a rendelkezésemre álló tantervek és tematikák mentén, amelyek nem mindenhol voltak elérhetőek. A vizsgálat azokra a tantárgyakra korlátozódik, amelyek önállóan oktatják az animáció ismeretköreit (tantárgynévben is megjelenik), nem pedig résztémaként (így a Szabadidő menedzsment Egerben, a Rendezvényszervezés Gyöngyösön, a Rendezvénymenedzsment a szállodaiparban a Kodolányi János Főiskolán, a Szabadidő turizmus Nyíregyházán, illetve a Szabadidő menedzsment Szolnokon kihagyásra került).

**13. táblázat: Turizmus-vendéglátás szak keretében
animációt oktató hazai felsőoktatási intézmények Magyarországon (2016)**

(Intézményi mintatantervek (2012-2016) alapján saját szerkesztés; Magyar, 2016c)

Ssz.	Intézmény, kar	Animáció tantárgy helye a tantervben
1.	DE GTK	„Animáció”, specializáció-független tárgy
2.	Edutus Főiskola	„Animáció” tantárgy („Szállodai menedzsment” specializáció)
3.	EKE GTK Eger	1. „Szabadidő menedzsment” kötelezően választandó tárgy kereteiben animáció témakörök 2. „Wellness-animáció” tantárgy („Wellness, animáció” specializáció)
4.	EKE GTK Gyöngyös	„Rendezvényszervezés”: animáció témakörök
5.	KJF	„Rendezvénymenedzsment a szállodaiiparban”: animáció témák (Szállodaszervezés specializáció)
6.	ME GTK	„Animáció, programszervezés” tantárgy („Kulturális turizmus specializáció”)
7.	NYE	„Szabadidő turizmus”: animáció témakörök
8.	NJE GK (Szolnok)	„Szabadidő menedzsment”: animáció témakörök
9.	SZIE GTK	„Animáció a gyakorlatban” tantárgy („Animáció – szervező menedzser” szakirány)

Animáció oktatás a Debreceni Egyetem Gazdaságtudományi Karán (DE GTK)

A DE GTK-n a bolognai képzés kezdeteitől szerepel a Turizmus-vendéglátás alapszakon az Animáció tantárgy oktatása, bár tantervi helye többször változott. Jelenleg törzstárgy az 5. félévben, Utazás-menedzsment modulban, alapozva a korábbi szakmai ismeretekre. A rendelkezésre álló tematika heti 2 órás, gyakorlati jeggyel záruló, 2 kredites tárgyként ismerteti az Animációt, amely a teljes képzés 1,11%-a. A kurzus során megismert témakörök között 1-1 alkalom (8,33%) keretében jelennek az animáció elméleti-alapfogalmi háttere, a programtípusok, a pszichológiai és a célcsoporti jellegzetességei, illetve a programszervezési sajátosságok, valamint az esti animáció és a sport animáció. A többi képzési programhoz képest egyediséget jelent a 2 tanóránban oktatásra kerülő „Kulturális különbségek, interkulturális kommunikáció az animációban” témakör, amely az animátorként kiszolgáló eltérő nemzetiségű vendégek esetében hasznos lehet. A kurzus számonkérési rendszere részeként 3 tanórát (25%) fordítanak a hallgatók által előkészített animációs programok prezentációjára. Ezt egészíti ki egy zárthelyi dolgozat. Így a beszámolósi forma – véleményem szerint – megfelelően igazodik a szakmai sajátosságokhoz, valamint a felsőoktatási rendszerhez is.

Kötelező irodalomként a Magyar (2003/2006) könyv jelenik meg, kiegészítve ajánlott irodalomként a Váczy Sándor és kollégái által 2003-ban megjelentetett animációs könyvsorozat négy kötetével, valamint a turisztikai szakmai cikket tartalmazó folyóiratokkal.

Animáció oktatása az Edutus Főiskolán

Az Edutus Főiskola magánintézményként szerepel a hazai felsőoktatási kínálatban. Két magánfőiskola, a korábbi tatabányai székhelyű MÜTF (Modern Üzleti Tudományok Főiskolája) és a korábbi budapesti székhelyű HJF egyesülésével jött létre 2011-ben.

Az Edutus Főiskolán a turizmus képzés a korábbi HJF folytatásaként jelenik meg, így az animáció tantárgy oktatása is megjelent a korábbi struktúrától eltérően, a bolognai rendszerben már a Szállodai menedzsment szakirány kötelező tantárgyaként a szakirány első (a képzés 5.) félévében. Heti 2 óra előadás és 2 óra gyakorlat formájában oktatott, 5 kredites tantárgy (a képzés 2,78%-a), gyakorlati jeggyel záródóan.

Az elérhető (a 2012/2013. tanévből származó) tematikában elméleti (62,50%) és gyakorlati (37,50) jellegű foglalkozások egyaránt felismerhetők. Az alapfogalmi-történeti, turisztikai és pszichológiai jelentőséget tárgyaló órák mellett megjelenik a tárgyi és személyi feltételrendszerre, csoportdinamikára és a programszervezés szakaszaira vonatkozó ismeretek átadása is 1-1 órán (4,17%). Kuriózum a zenés-táncos, valamint a sportanimációs programok 8-8 tanórán (16,67%) elméleti és gyakorlati formában való megjelenése, valamint az esti animációs programok elmélete és gyakorlata (4 tanóra, 8,33%). A piaci gyakorlatban szintén jellemző gyermekanimációs programok, feszültségoldó/Ice-breaking játékok, illetve figyelemfelkeltő módszerek (plakát-készítés) gyakorlatban történő megismerésére 2-2 tanóra (4,17%) állt rendelkezésre.

Az Edutus Főiskolán is gyakorlati jegy méri a hallgatók tudását, amelyhez a hallgatók játékterveket készítenek a félév során (zenés-táncos játékest, sportanimáció, esti animációs vetélkedők vagy tematikus nap animációs programjainak kidolgozásával).

A kötelező irodalomban a „Magyar (2003)” könyv mellett megjelennek a 2014/2015. tanév őszi szemeszteréig oktató tantárgyfelelős tanulmányai is (Magyar, 2008a és b, Magyar, 2011a és c, Magyar, 2013, stb.), az ajánlott irodalomban pedig a Kodolányi János Főiskola animáció-szakirányát professzionalizáló Váczy Sándor és kollégái (2002) által írt könyvsorozat kötetei, a Finger-Gayler (2003) könyv, Kollarik (1995), valamint szabadidősport és játékok kiadványai, mint például Padisák Mihály játék-könyvei.

Animáció oktatás a korábbi Eszterházy Károly Főiskola, jelenleg Eszterházy Károly Egyetem Gazdaság- és Társadalomtudományi Karán (EKE GTK)

Ebben az intézményben az animáció témaköreivel a hallgatók csupán egy bizonyos hányada találkozik turisztikai tanulmánya során, hiszen egy választható tantárgy, illetve az egyik specializáció kurzusaként jelenik meg a kínálatban ez a terület.

A „Szabadidő menedzsment” választható tantárgy (heti 3 óra szeminárium az 5. félévben, 4 kredit) a rekreáció, wellness, fitness, sport és egyéb szabadidős programok mellett foglalkozik az animáció ismeretkörével a 11. héten, 1 alkalom keretében.

A „Wellness-animáció” specializáción oktató „Wellness, animáció” tantárgy heti 2 óra előadás és 2 óra gyakorlat formájában szerepel a mintatantervben. A gyakorlati jeggyel záruló kurzus kredit-értéke itt a legnagyobb az országban: 6 (az összes kredit 3,33%-a). Az utolsó, 6. félévben kerül oktatásra, a korábbiakkal ellentétben egy előfeltételként rögzített tantárgy (Turizmus rendszere és környezete a 3. félévből) sikeres teljesítése után. A kurzustematika az első 8 hétben (teljes kurzus 61,54%-a) a korábbi alapozó ismeretekre épített, speciális egészségturisztikai témákkal foglalkozik. A 7. hét témája (teljes kurzus 7,69%-a) az oktatói információ közlés az animáció elméletéről: a fogalmi meghatározások mellett megjelenik a fejlődéstörténet, a szabadidőhöz kapcsoltság kiemelése (rekreáció elmélet?), az animátori szerepkör és tevékenységi formák, valamint a módszerek. A programszervezés elméletét egészíti ki a terepgyakorlat. További 3 óra (teljes kurzus 23,08%-a) hallgatói prezentációkra és beszámolókra elkülönítve szerepel a tematikában. Az utolsó heti elméleti és gyakorlati órák fókuszába az aktualitások, összefoglalás és a gyakorlati jegyek megbeszélése szerepel.

A beadandó dolgozat (páros munka) témájaként a „Magyarország egy turisztikai régiójának egészségturisztikai adottságai és lehetőségeit” nevesíti a tematika, amely a félév végi jegy 20%-át teszi ki, prezentációja további 20%. Szóbeli beszámoló (50%) formájában kerül számonkérésre a tanórákon és a tanulmányi kirándulásokon elhangzott, valamint az oktató által kijelölt szakirodalom ismeretköre. A fennmaradó 10%-ban az órai munka is beszámít a félév végi érdemjegybe. Ez egy eléggé komplett számonkérési forma, amely az egészségturizmus menedzsmentjére irányul, az animáció kis arányban jelenik meg benne sajnálatos módon (indirekt módon, a többi téma mellett).

A tematikában nevesített 6 szakirodalom (könyvek) 50%-a konkrétan animáció témájú. Szerepel köztük Kollarik Amália, 2004. évi Veszprémi Egyetem számára készített (belső) jegyzete, a Finger – Váczy (2002) könyv mellett az EKF által kiadott, az akkori oktató és tantárgyfelelős által készített „Wellness-animáció. Gyakorlatorientált kézikönyv”. Az ajánlott irodalmak között megjelenik még a Magyar (2003) könyv is.

Animáció oktatás a Miskolci Egyetem Gazdaságtudományi Karán (ME GTK)

Habár 2013. szeptember 1-jétől az intézmény tantervet váltott, az „Animáció, program-szervezés” tantárgy helye és oktatási ismérvei változatlanok maradtak.

Miskolcon is a tanulmányok végén, a 6. félévben kerül oktatásra ez a kurzus, heti 1 óra előadás és 2 óra gyakorlat formájában. Számonkérés módjaként aláírás és gyakorlati jegy szerepel a tematikában, 4 kreditpontért (a teljes képzés értékének 2,22%-áért).

Habár a tematika szerint a kurzus épít a Rendezvényszervezés tantárgy ismeretanyagára, előtanulmányi feltételt ebben a tantervben nem rögzítettek az animációhoz.

A tematika közel fele (59,09%, 6,5 hét tananyaga) elméleti ismeretek átadását mutatja, egy alkalom (9,09%) zárthelyi dolgozat megírására fordított. A gyakorlati munka jellegét tükrözi egy esettanulmány feldolgozására és gyakorlati példák áttekintésére szánt idő (2×0,5 alkalom, 9,09%), csapatbemutatók ismertetésére, felkészülésére, valamint a konkrét animátori tervek bemutatására és védésére biztosított órakeret (2 hét, 18,18%), illetve egy külső helyszínen az animáció szemléltetése (0,5 alkalom, 4,55%).

Az elméleti tananyag alkalmazkodik a Magyar (2003) könyv tartalmához, amely a kötelező irodalomban is megjelenik, a szakfelelős (Dr. Dankó László) által írt (az „Északi várak útján idegenforgalmi klaszter” ÉMOP-1.2.1-2008-0032 azonosító számú projekt keretében 2010-ben készült) „Animáció - programszervezés oktatási segédlet”, valamint az előadások anyaga mellett. Az ajánlott irodalomban szerepelnek a következő tanulmányok: Magyar (2005), Bokor és Koltai (1995), Könyves és Müller (2001).

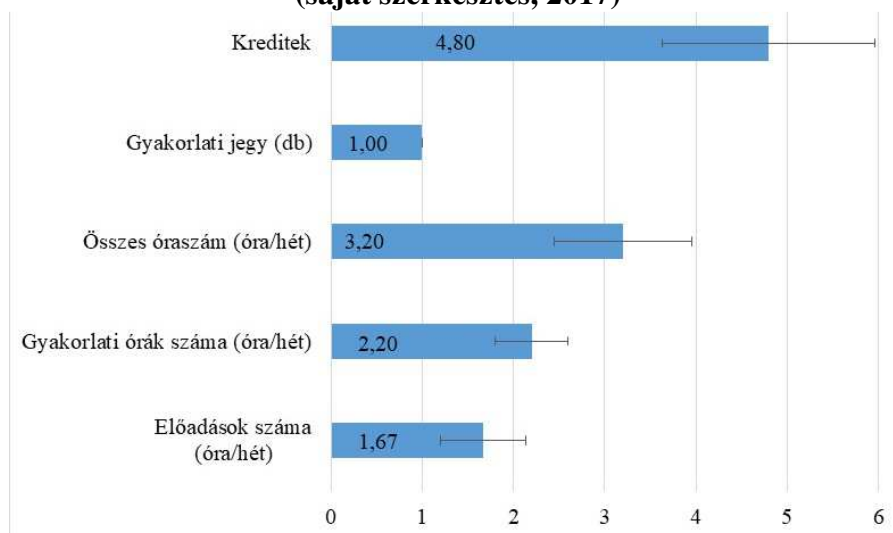
A számonkérés egyszerűen átlátható rendszerű: a 2 db zárthelyi dolgozat átlaga 70%-ban, a gyakorlati vizsgafeladat (csapatbemutató) a maradék 30%-ban képezi a gyakorlati jegy értékét a félév végén.

Animáció oktatás a Szent István Egyetem Gazdaság- és Társadalomtudományi Karán (SZIE GTK)

A gödöllői intézményben a 2016-ig érvényben lévő, és a 2017-től hatályba lépett KKK szerinti mintatantervekben is megjelenik a „Konferencia-szervező menedzser” mellett másik, választható specializációként az „Animáció-szervező menedzser”. A specializáció 2-2 tantárgyat az 5. félévre (Mozgásterápia, Rekreáció elmélet és módszertan) és a 6. félévre (Animáció a gyakorlatban, Wellness szolgáltatások) tartalmaz. A legújabb tanterv az 5. félévben Regionális gazdaságtan című tantárgyat is előír a specializációt felvett hallgatók számára, a többi tantárgynál ez nem érintette sem az óra-, sem a kreditszámokat. Az „Animáció a gyakorlatban” egy heti 3 óra gyakorlatban (levelező tagozaton 18 féléves összes óraszámban), 6 kredites (a képzés 3,33%-a) gyakorlati jegyért oktatott tantárgy. A tantárgy kredit-értéke az egri intézményhez hasonlóan, országos szinten itt a legmagasabb. A tematika nem érhető el nyilvánosan, így nem tudtam azt elemezni.

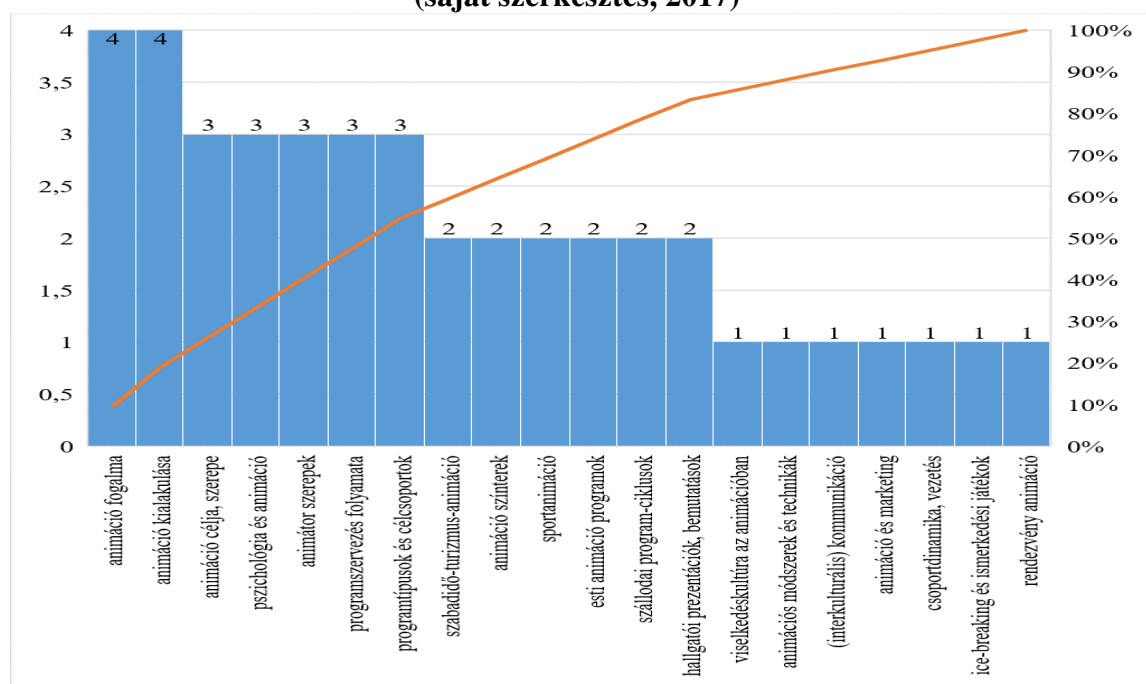
A 2016-ban animációt önálló tantárgyként oktató intézmények oktatási adatait az alábbi 9. ábra foglalja össze, szemléltetve az átlag és a szórás értékeit is.

9. ábra: Animáció tantárgy oktatásához kapcsolódó ismérvek országos átlaga és szórása Turizmus-vendéglátás BA szakokon (2016) (saját szerkesztés, 2017)

Az egyes intézményekben oktatott tananyagok előfordulási gyakoriságát országos szintre összegezve az alábbi 10. ábrán bemutatott Pareto diagram szemlélteti, csökkenő gyakorisági sorrendben. A másodlagos tengelyen az egyes tananyag-tartalmak egészhez viszonyított százalékaránya jelenik meg.

10. ábra: Animáció tantárgy oktatásában szereplő ismeretkörök gyakorisága Turizmus-vendéglátás BA szakokon (2016) (saját szerkesztés, 2017)

A felsőoktatási szakstruktúra átalakítására vonatkozóan létrejött 139/2015. (VI. 9.) Kormányrendelet a szak nevében változásokat nem hoz; a Magyar Rektori Konferencia által elkészített új KKK-tervezet sem fogalmazott meg konkrétan animációs tudás megszerzését a változatlanul 7-féléves oktatási idő alatt, hanem a szálláshelyek és a vendéglátóhelyek mellett a szabadidős létesítmények egyes típusainak működtetésére vonatkozó elveket és menedzsment módszereket írja elő (MRK, 2016a).

Míg a 15/2006. (IV. 3.) OM rendelet szerinti KKK nevesítette a specializációs ismeretek között a rekreációt, a tervezett új KKK-ban ez nem olvasható; viszont eltérés, hogy az új KKK szerint a speciális ismeretek (specializáció) kredit aránya a szakmai ismeretek 70-90 kreditjén belül legfeljebb 30 kredit lehet (a korábbi minimális 27 helyett). Másik, szintén nagyon jelentős változás a külső szakmai gyakorlat időtartamának további csökkenése, a korábbi BA-s „egy félév” helyett 12 hétre redukálódott (ellentétben a sport- és rekreációs szervezés BSc szak előírásával, ahol a minimális óraszám 270 óra, amely a 40 órás munkahéttel számítva ennek az időnek majdnem a felét, 6,75 hetet jelent).

Szalók Csilla, a BGE KVIK Turizmus-vendéglátás Intézetvezetője véleménye szerint ez egy óriási visszaesés: a BGE-n korábban előírt 960 órás (24 hét, 40 óra/héttel számolva) gyakorlati óraszámnak pont a felét jelenti. Bár az intézetvezető reméli, mire elérkezik a ciklus ezen szakaszához, addigra változni fog a rendelet. Ennek egyik elősegítése lehet a Magyar Turisztikai Ügynökség által a 2016. évben összeállított jegyzék, amelyen – többek között – a szak oktatásában érintett intézményvezetők javaslatára a gyakorlati idő bővítése is szerepel. Jandala Csilla, az Edutus Főiskola korábbi rektora és Turizmus Tanszékvezetője, aki 2017. július 1-től a Soproni Egyetem docense és a turizmus alap- és mesterképzés szakfelelőse lett (turizmus.com, 2017) úgy vélekedett, ez a változtatás az állami finanszírozású intézmények hallgatói számára nem teszi lehetővé, hogy tudásukat elmélyíthessék az adott szakterületen, hiszen kb. három hónap időtartam szükséges a beilleszkedés, munkahelyi orientáció után a megfelelő módszerek, valamint a különböző problémák megoldási lehetőségeinek elsajátítására. Habár az Edutus Főiskolán még ebben a rendszerben is hat hónap gyakorlatot írnak elő, illetve az akkori rektor asszony meggyőződése szerint a 2005 előtti, 2 hónapos gyakorlat visszaállításával valósulhatna meg a duális képzés turizmus-specifikus változata (Wagner, 2017a).

5.2. A rekreációs felsőoktatási kínálat animáció vonatkozásai

Ebben az alfejezetben mutatom be a hazai rekreációs felsőoktatás jelenlegi rendszerének kialakulását, bővülési folyamatát abból a célból, hogy a fejlődéstörténetben – a turisztikai felsőoktatáshoz hasonlóan – elhelyezhetővé váljon az animáció tantárgy megjelenése.

5.2.1. A rekreációs felsőoktatás fejlődéstörténete Magyarországon

A rekreáció képzés a testkulturális oktatási területhez tartozóan fejlődött ki, ahol az első jelentős mérföldkő 1925. november 1., amely napon Klebelsberg Kúnó (az akkori vallás- és közoktatásügyi miniszter) jóváhagyta a budapesti székhelyű Országos Testnevelési Főiskola megalakulását a 77 000–1925. XIII. sz. iktatószámmon (*Biróné, 2011*).

Közel fél évszázaddal később elkezdődtek a szabadidős, rekreációs kutatások Magyarországon, az 1970-es években. Az akkori Magyar Testnevelési Főiskolán (TF) az egészségnevelés és a sport irányából indultak el ezek a szemléletek (*Gáldi, 2011*).

A hazai rekreáció szakirodalomban (vagyis annak kezdeteiben) ekkor még döntő többséggel a rekreáció fizikai (mozgásos) területéhez kapcsolódóan jelentek meg magyar nyelvű tanulmányok (*TF Könyvtár, 1964, Hernádi, 1977, Berencsi, 1979, Marthy, 1979, Dobozy, Bajkainé és Tóthné, 1984, Bajkainé és Tóthné, 1984/1986, Kozmanovics, 1989*). Ám emellett a – még napjainkban is kisebb szerephez jutó – szellemi rekreációhoz kapcsolódóan is találhatunk publikációkat (*Fukász, 1979, Fukász 1988, Tibori, 1979, Tibori, 1984*). Ezekben az időkben az életminőség kérdéseire (*Szalai, 1982*) és a rekreációhoz kapcsolódó egyéb területeken, szociológiai témában is (*Falussy, 1975, Tóth, 1979, Vitányi, 1979, Vöröss, 1979, Andorka és Falussy, 1980, Andorka, Falussy és Harcsa, 1982*) egyre inkább rendelkezésre álltak az információk az oktatás megindításához, kidolgozásához.

A rekreáció – szabadidősport az 1979/1980. tanévben került bevezetésre (*Dobozy és Jakabházy, 1992*) a TF-en, s 1981-ben mint kísérleti, ideiglenes program kezdték el bevezetni a rekreáció tantárgyat, egy féléves, 26 óraszámú kurzusként (*Kaszás, 1989*).

A kor jelentős, a témához kapcsolódó professzorai közé tartozott Dobozy László (TF) és Jakabházy László (a TF rekreáció szak későbbi vezetője), Öryné Merő Nóra (az Eötvös Loránd Tudományegyetem Tanárképző Főiskolai Kar (ELTE TFK) Testnevelési Tanszék-vezetője), Gáldi Gábor és Kovács Tamás Attila (az ELTE TFK Rekreáció szakmacsoport későbbi vezetői).

Tehát a munkálatok a TF és az ELTE TFK keretében indultak meg. Első kérdésként merült fel, hogy vajon Magyarországon a totálisan értelmezett rekreáció melyik területe kerüljön be az oktatásba: a Szociokulturális rekreáció, a Turisztikai rekreáció, vagy a Sportrekreáció stb. A nemzetközi trendek alapján más képzési irányok is lehettek volna. Végül a közös szakmai döntés a Sportrekreáció vonalat jelölte meg (Kovács, 2015).

1984-től már szerepelt a testnevelő tanárképzés órarendjében a *sportrekreáció tantárgy* is, amelynek tantervi keretei két félévet öleltek fel a TF-en, amelyet akkoriban a Birminghami Egészségvédő Intézet munkatársa, Amanda Johnstone is örömmel fogadott (K.S., 1991). Ehhez hasonlóan Egerben, az akkori Ho Si Minh Tanárképző Főiskolán¹¹ szintén megjelent ez a kurzus (Hidvégi és Honfi, 2008).

Később a TF-en az 1988. évben elindult a testnevelő tanári szakon egy 480 órás rekreáció szakképzés, mint a fő testkulturális vonal kedvelt kiegészítése (Kovács, 2015).

Az Eötvös Loránd Tudományegyetem Tanárképző Főiskolai Kara 1975 óta foglalkozik főiskolai szintű tanárképzéssel (Hajdú, 2001). Ám másfél évtizedet szükséges várni, amíg elsőként az országban itt engedélyezte a Magyar Akkreditációs Bizottság a *Rekreáció főiskolai szakot* 40 321/1991. engedélyszámmal, képesítési követelmények nélkül, mint nappali tagozatos, 8 féléves, csak *testnevelés szakkal párosítható* képzést (Kiss, 2001).

Az ötlet azonban már korábban megszületett. Az ELTE TFK 51.409/1989. XVI. számon iktatott megkeresésében kérvényezte az önálló rekreáció szak létesítését, amelyet a Magyar Tudományos Akadémia akkori elnöke, Berend T. Iván nem támogatott. Indokként egyrészt megfogalmazta a szak tudományos háttérének hiányát és a nem megfelelő súlypontokat tartalmazó oktatási tematikát. Ám a testnevelési szakon belül, specializáció kereteiben történő rekreációs tevékenységek irányítására alkalmas szakember képzést nem kifogásolta (Berend, 1989). Szakpáros képzésként az 1990/1991. tanévre 32 fő jelentkezhetett (Cs. Benkő, 1991), s 24 fő hallgatóval indult (mb, 1990).

Az ELTE TFK-n elindított képzés mintájára 1992-ben Szegeden a Juhász Gyula Tanárképző Főiskolán (illetve későbbi nevén Szegedi Tudományegyetem Juhász Gyula Tanárképző Főiskolai Kar) is elkezdődött az oktatás a testnevelés-rekreáció főiskolai képzésen, alig egy tucat hallgatóval (Horváth, 2007).

A hagyományos főiskolai képzés időrendben harmadik képviselője a TF volt. 2001/6/XI/2/17. határozatszám alatt engedélyezték a Rekreáció főiskolai alapképzési szak indítását a Semmelweis Egyetem TSK-án (MAB, 2001).

¹¹ későbbi nevén Eszterházy Károly Tanárképző Főiskola 1990-től, majd 2000. január 1. - 2016. június 30. között Eszterházy Károly Főiskola

A testkulturális felsőoktatás alapképzési szakjainak KKK-járól szóló, a 77/2002.(IV.13.) Kormányrendelettel módosított 44/2002. (III. 21.) Kormányrendelet 2002. március 29-én lépett hatályba. A rendelet 4. § (2) bekezdése írta elő, hogy a 2002/2003. tanévben eszerint szükséges indítani az első évfolyamokat, majd felmenő rendszerben alkalmazni a továbbiakban. (Ez a jogszabály írta elő a testnevelés főiskolai szak szakpárban történő elvégzését, valamint az egyetemi szintű egy-szakos testnevelő tanárképzést.)

A Felsőoktatási felvételi tájékoztató (*Bakos és Cseh, 2002*) a 2003/2004. tanévre ezekben az intézményekben többféle különböző képzést hirdetett meg felvételiző diákok számára. Az ELTE-TFK-n 1) nappali tagozatos, testnevelés-rekreáció államilag finanszírozott és költségtérítéssel alapképzés (8 félév), 2) esti tagozatos, rekreáció-testnevelés költségtérítéssel alapképzés (8 félév) és 3) a felsőfokú (tanárszakos) oklevéllel már rendelkezők számára esti tagozatos, rekreáció szak (6 félév) költségtérítéssel formában indult.

Az SE-TSK képzési kínálatában szerepelt 1) rekreáció (főiskolai szintű) – testnevelő tanár (egyetemi) szakpáros 10-féléves alapképzés nappali tagozaton államilag finanszírozott és költségtérítéssel formában, 2) 5-féléves rekreáció szak a felsőfokú oklevéllel rendelkezők számára levelező tagozaton, valamint keresztféléves képzésben 3) 8-féléves rekreáció költségtérítéssel alapképzés levelező tagozaton és 4) ugyanebben az utóbbi meghirdetésben 10-féléves rekreáció-sportmenedzser szakpáros alapképzés.

Ebben a tanévben Szegeden 1) nappali tagozatos, rekreáció államilag finanszírozott és költségtérítéssel alapképzést (6 félév), 2) nappali tagozatos, testnevelés-rekreáció szakpáros államilag finanszírozott alapképzést (8 félév) és 3) a felsőfokú oklevéllel rendelkezőknek nappali tagozatos, rekreáció költségtérítéssel (8 félév) szakot hirdettek.

A szak történetében fontos változást hozott a 2004. év, hiszen ekkor Nyíregyházán a Testnevelési és Sporttudományi Szakmai Kollégium – a nemzetközi elfogadottság és konvergencia tükrében – eldöntötte, hogy a korábbi „testkultúra” elnevezés helyett a „sporttudomány” képzési területbe tartozzanak a képzései (*Polgár, 2009*).

Ugyanebben az évben jött létre a 252/2004. (VIII. 30.) Kormányrendelet a többciklusú, lineáris felsőoktatási képzési szerkezet bevezetésének egyes szabályairól és az első képzési ciklus indításának feltételeiről. Ezt az Alkotmánybíróság még ugyanazon évben, már a hatályba lépés után (2004. december 6-án) megsemmisítette, alkotmányellenességgel indokolva. Átdolgozás után helyette létrejött a 381/2004. (XII. 28.) Kormányrendelet kissé megváltoztatott címmel: „a többciklusú felsőoktatási képzési szerkezet bevezetésének egyes szabályairól”. Ez az első két kormányrendelet a „rekreáció alapszakot” még a „**Rekreáció-, életmód- és egészségfejlesztés**” név alatt rögzítette.

Az új képzésben összevonták a korábbi sportrekreáció és egészségtan tanár szakot (Keresztesi, 2007).¹²

Ezen a „Rekreáció-, életmód- és egészségfejlesztés” alapszakon Szegeden kezdetben *rekreációs szervező és egészségfejlesztő projektmenedzsment*, valamint *kommunikáció szakirányok* keretében szándékoztak szakismereteket adni a hallgatóknak (Tarkó, 2013). A 289/2005. (XII. 22.) Kormányrendelet pedig már (a jelenleg még használatos) „**Rekreációs szervezés és egészségfejlesztés alapszakként**” nevezte el ezt a BSc képzést, akárcsak a KKK-ról szóló 15/2006. (IV.3.) OM rendelet, amely szerint a „Rekreációs szervezés és egészségfejlesztés alapszak” a következő két szakiránnyal volt létesíthető: rekreációs szervezés, egészségfejlesztés.

Érdekesség a szak történetében, hogy 2006. szeptember 1-jén a felvett hallgatók még „életmód szakos” képzésen kezdték meg a tanulmányukat országosan, majd rövid idő elteltével a ma is ismert alapszak elnevezést használták egységesen.

2005-ben az alábbi intézmények kapták meg a szakindítási engedélyt a MAB-tól, amely alapján az alapszakos képzést elindíthatták a 2006/2007. tanévben (MAB, 2005b):

- 1) Szegedi Tudományegyetem Juhász Gyula Pedagógusképző Kar (egészségfejlesztés szakirányon)
- 2) Semmelweis Egyetem Testnevelési és Sporttudományi Kar (mindkét szakirányon)
- 3) Pécsi Tudományegyetem Egészségtudományi Kar (mindkét szakirányon)
- 4) Eötvös Loránd Tudományegyetem Pedagógiai és Pszichológiai Kar (rekreációs szervezés szakirányon)
- 5) az akkori Berzsényi Dániel Főiskola¹³ (mindkét szakirányon)
- 6) az akkori Nyugat-magyarországi Egyetem Apáczai Csere János Kar¹⁴ (mindkét szakirányon)

Hetedik intézményként csatlakozott a hazai rekreációs felsőoktatási képzési kínálatához az Eszterházy Károly Főiskola rekreációs szervezés szakiránnyal (MAB, 2012), így a ma is ismert teljeskörű kép két lépcsőben alakult ki.

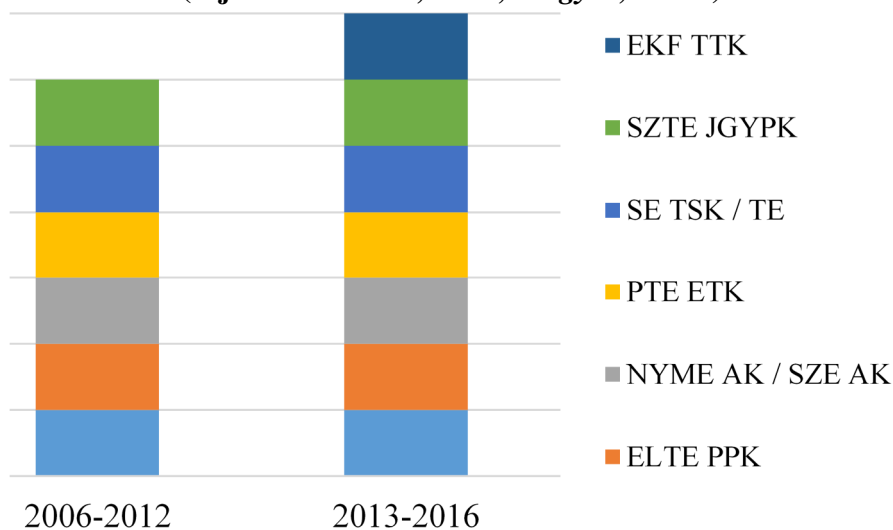
A 2006-2016 közötti (BSc rekreációs) időszak magyarországi intézményi fejlődését kifejező folyamatot a 11. ábra szemlélteti.

¹² Ehhez hasonló kezdeményezés már volt a sporttudományi felsőoktatási képzéseknél: ugyanezzel a módszerrel jött létre a testnevelő-edző szak is, párhuzamosan az előző képzési rendszerben szereplő sportmenedzser szak sportszervező alapszakra átnevezésével (Keresztesi, 2007).

¹³ a későbbi NYME SEK BDPK, majd 2017-től ELTE SEK

¹⁴ a későbbi SZE ESK

11. ábra: Hazai Rekreációs szervezés és egészségfejlesztés BSc képzések (2006-2016)
(saját szerkesztés, 2016; Magyar, 2016c)

Szegeden 2007-ben engedélyt kaptak az egészségfejlesztés szakirányon belül három specializáció indítására (életmód-tanácsadó, táplálkozási tanácsadó, szervezetfejlesztő projektkoordinátor), ám végül 2008-ban a kisebbségi egészségkoordinátor szakirányt vezették be, amely később ugyan megszüntetésre került (ahogy írta az intézmény honlapja is), ám a társadalomtudomány képzési területen önálló szakirányú továbbképzési programmá nőtte ki magát (Tarkó, 2013). Azonban ezt a 2014-ben is még létező programot a MAB „értelmezhetetlen, ebbe a szakba nem tartozó harmadik szakiránynak” nevezte a párhuzamos programakkreditációban (MAB, 2014); bár a 2016 évi felsőoktatási felvételi tájékoztatóban is megtalálható volt a felvi.hu oldalon.

A 38/2014. (IV. 30.) EMMI rendelet 37. § (2) bekezdése szerint az eddigi szakirányok helyett *specializációk* elnevezést kell használni (a rendelet 2014. június 1-jétől hatályos). A „specializáció-rendelettel” párhuzamosan a MAB 2014-ben lefolytatta az ún. párhuzamos programakkreditációs eljárását, amelynek során a Rekreációs szervezés és egészségfejlesztés szak oktatását folytató intézmények közül 5 intézményben (ELTE PPK, NYME AK, PTE ETK, TE, SZTE JGYPK) 2017. december 31-ig hatályosította az akkreditációt (különböző hiányosságok miatt), valamint 1 intézményben (NYME SEK BDPK) 2019. december 31-ig egy 2017. évben lefolytatandó monitor eljárás beiktatásával (MAB, 2014).

2014-ben már a felsőoktatás újraszabályozása is a kormány nézőpontjába került. Palkovics László, korábbi felsőoktatási és tudománypolitikai államtitkár kifogásolta néhány szakon a kompetens szakemberek képzésére vonatkozó hatékonyságot, az elhelyezkedési lehetőségek kis arányát, valamint a hiány-képesítéseket (mérnökök,

pedagógusok, orvosok, szociális szakemberek), amelyekre vonatkozóan a jövőben több hallgatót szeretnének képezni. Véleménye szerint amennyiben az újragondolandó bolognai képzés hároméves BSc-ciklusának végére „kész szakembereket” szeretnék a munkaerőpiacra bocsátani, akkor a vállalati elhelyezkedésre szükséges felkészíteni a hallgatót, nem pedig további szakosodásra. Javasolja a BSc-képzési szint kimenet-nélküliségét, s helyette/mellette az angolszász képzési rendszerben ismert és bevált BEng (Bachelor of Engineering) típusú képzés bevezetését, kevesebb elmélettel és több gyakorlattal a sikeres elhelyezkedést támogatva (Csókás, 2014).

A felsőoktatási szakstruktúra átalakítására vonatkozóan végül létrejött a 139/2015. (VI. 9.) Kormányrendelet, amely a felsőoktatásban szerezhető képesítések jegyzékében az új alapszak megnevezést „**Sport- és rekreációs szervezés**” címszó alatt határozta meg. Ezzel a szak történetében a második összevonás történt meg. A Kormányrendelet 2. melléklete szerint 2 szakiránnyal indítható ez a BSc képzés, amelyek az alábbi szakképesítést adják: 1) rekreációs szervező és egészségfejlesztő, illetve 2) sportszervező.

(Az előzőekben vizsgált Turizmus-vendéglátás szak esetében nem történt névváltozás.)

Bár a Kormányrendelet – a 9. §-ában meghatározottak szerint – 2015. szeptember 1-jén hatályba lépett, a következő 10. § (1) bekezdése azt is kimondta, hogy a legkésőbb a 2016/2017. tanévben megkezdett tanulmányokat végzők a 289/2005. (XII. 22.) Kormányrendelet, a 15/2006. (IV. 3.) OM rendelet, illetve a 39/2012. (XI. 21.) EMMI rendelet követelményei szerint végezhetik tanulmányukat.

Így 2016 szeptemberében még a „Rekreációs szervezés és egészségfejlesztés” önálló BSc alapszak volt indítható, s csak egy évvel később, a 2017/2018. tanévtől vált szükségessé először az új „Sport- és rekreációs szervezés” alapszakra felvenni hallgatókat Magyarországon. Az új alapszakos képzés KKK-it – a többi BA és BSc szakkal együtt – a 18/2016. (VIII. 5.) EMMI rendelet 3. melléklete tartalmazza.

5.2.2. Animáció tantárgy helye a rekreáció alapképzési programokban

Ebben az alfejezetben vizsgálom meg a kezdetektől (másodszak) napjainkig a rekreáció képzési programok szerkezetét, azon belül is hangsúlyosan a turizmus animátori munkakör betöltését elősegítő oktatási tevékenységeket.

5.2.2.1. Animáció oktatása a hagyományos rendszerű rekreációs képzésekben

A képzés történetében úttörőnek számító ELTE TFK Rekreáció másodszak tanterve a 8. sz. *Melléklet*ben található. A szakon végzett rekreációs szakember az értelmiségi hivatás új típusát hivatott képviselni. A felvételi vizsga három részből állt (*ELTE TFK Testnevelés és Rekreációs Tanszék*, 1992):

- 1) írásbeli vizsga: biológia témakörben, az orvostudományi egyetemek és a Testnevelési Egyetem felvételi vizsgájával megegyező anyaggal.
- 2) gyakorlati vizsga: a jelentkezők választhattak az úszás, a tenisz vagy a zenére végzett mozgásfeladat teljesítési rendszere közül.
- 3) szóbeli vizsga: a jelentkezők a társadalomtudomány körébe tartozó témakörökben adtak számot tudásukról (történeti életmód-típusok Magyarországon, változás-tendenciák a mai magyar társadalomban, életmód és fogyasztási szokások, egészség és társadalom, sport a mai ember életében), amelyhez a Tanszék ajánlott irodalomjegyzékkel segítette a leendő hallgatók felkészülését.

A képzés célrendszerében a „hagyományos” egészségmegőrző, a szabadidő eltöltésének kreativitást fejlesztő formái, a munkaerő fizikai és szellemi felfrissítése mellett megjelent a leendő rekreációval foglalkozó tanárok értékei között a felnőtt lakosság átalakuló üdülési szokásaihoz való alkalmazkodás, az életmód-váltás és az idős korosztály aktivizálásának feladatai is. A képzés 1-3. szemeszterében alapképzés folyt, olyan – napjaink tantervéből is elmaradhatatlan – tantárgyakkal, mint az Anatómia, illetve a Rekreáció elmélet és gyakorlat, amelyet kiegészítettek olyan funkcionális gyakorlati tárgyak, mint a 'Zenei alapismeretek', 'Társastánc' és 'Kreatív mozgásformák' (mai szóhasználattal élve: 'Zenés gimnasztika').

A képzés második felében, az 5-8. félévben kerültek oktatásra a 3 szakirány speciális tárgyai: 1) Egészségvédelem, 2) Idegenforgalom-turizmus és 3) Művelődésszervező.

A tantárgystruktúra megalkotásánál a Tanszék, bár figyelembe vette a külföldi tapasztalatokat, mégis a hazai viszonyok közé próbálták azokat adaptálni, valamint ennek megfelelően kialakítani – a szakirányhoz is igazodó – elhelyezkedési területeket: különböző iskolatípusok, nevelési központok, ifjúsági szervezetek, gyermek- és felnőtt üdültetés-táborozás, egyes kutatóhelyek (kultúrával, szabadidővel, sporttal, egészségmegőrzéssel, prevencióval foglalkozóan), egészségvédelem, szociális gondozás, idegenforgalom-turizmus, tömegkommunikáció, munkahelyi, lakótelepi szabadidő-szervezetek, klubok.

Ebben az első tantervben az animációs ismeretek külön címszó alatt nem jelentek meg. A hallgatók a 'Rekreáció elmélet és gyakorlat III.' kurzuson a rekreáció gyakorlataként ismerhették meg az animációs alapismereteket, az animálás elméletét és gyakorlatát. Így a 46 órás törzstárgyi rendszer 2,17%-át tette ki a szó szerint vett animáció oktatása.

A turizmusban való elhelyezkedést elősegítő ismereteket az Idegenforgalom-turizmus szakirány tárgyai adták meg. A specializációt elvégző (ajánlottan legalább középfokú nyelvvizsgával rendelkező) hallgatókat az alábbi területekre készítették fel: 1) az idegenforgalmi reklámtevékenységben való közreműködés, 2) az utazási irodák, szállodák sport-programjainak megtervezése és irányítása, valamint 3) a hazai és külföldi ifjúsági sport-táborok szervezése és vezetése. Így a szakmai elméletben megjelentek az idegenforgalmi (alap)ismeretek, a modern turizmus különböző formái (gyógyturizmus, falusi turizmus stb.), túravezetés, természetismeret, ökológia, környezetvédelem és idegenvezetés. A gyakorlat során a hallgatók különböző idegenforgalmi szervezetek munkáját, szállodákat, ifjúsági és turisztikai lehetőségeket és a hazai természetvédelmi területeket ismerhették meg.

Az első képzési struktúra óriási jelentőségének tartom, hogy ún. „Kötelezően választható tárgyak” körében az 1-4. félévben a hallgatók kétféle kurzus közül választhattak, amelyek jelentős része ma is megtalálható a képzési programokban (törzstárgyként). A 3. félévre ajánlott 'Ének, zene' és 'Képzőművészeti ismeretek' és a 4. félévre ajánlott 'Színpadi előadás' és 'Plakát, grafika' napjaink rekreáció BSc szakos tantervében nem szerepelnek.

Az első tanterv megvalósítása bár sokszínű volt, már akkoriban is felmerült a gazdasági finanszírozás nehézsége (Kovács Tamás Attila, személyes beszélgetés, 2016. 01. 14.). A tanterv rekonstrukció eredményeképpen az 1994. évi tantervben már nem találunk szakirányi ismereteket (9. sz. *Melléklet*). Viszont ez az új tanterv – a disszertáció témája szempontjából – előnyös is, hiszen az 'Animáció' önálló, heti 2 óra előadás formájában oktatott és kollokviummal záródó tantárggyá nőtte ki magát, amelyet szervesen kiegészített a 'Szabadidős játékok' című, heti 2 óra gyakorlat formájában oktatott és aláírással záródó tantárgy, valamint a „Turizmus II.'. Ebben az időszakban az 'Animáció' kurzus tartalma a Szociokulturális animáció területét fedte le, igazodva ahhoz, hogy a szakmatörténeti fejlődésben is ez az ág fejlődött ki először.

Az ELTE TFK által szervezett testnevelő-rekreáció szakpáros képzésben a szociokulturális animáció oktatása a témában ismert előadók segítségével zajlott: Pordány Sarolta, Dr. Molnár Anna és Dr. Gáldi Gábor neve fémjelzi ezt a korszakot.

A tantárgy fennmaradt tematikája célként a hátrányos helyzetű csoportok aktivizálását, motiválását, a szociokulturális animáció módszertanának megismerését tűzte ki céljául, s ezen ismeretek alkalmazását a sport-rekreáció területén. A szociokulturális animációval (definíció, történeti sajátosságok, hazai módszerei és jövőképe) a kurzus 40,00%-a, sport-animációval 20,00%-a, s 1-1 tanóra (6,67%) foglalkozott a különböző „kimaradó” csoportok elemzésével, a társadalom szubkultúráinak elemzésével, valamint egy írásbeli feladat elkészítésével, összefoglalással és a szóbeli vizsgára felkészítő konzultációval. A tantárgy ismeretköreinek elsajátításához ajánlott irodalmak között egyrészt Pordány Sarolta írásait, valamint a nemzetközi szakirodalom jeles műveit (Limbos, 1985, Girard, 1977, Bokor és Koltai, 1995) találjuk.

A 'Szabadidős játékok' című kurzus kiegészítette a 'Testnevelési játékok' kurzus keretében már elsajátított alapvető játéktípusokról szóló ismereteket, s a hallgatók egymásnak is vezetve játékokat az animátori gyakorlati készségeket elsajátíthatták.

A témám szempontjából még érdekes a Turizmus tantárgy alakulása, amely az 1994. évi tantervben – a korábbi szakirányos struktúra megszűnése miatt – csökkent óraszámban, az 5-6. félévben heti 2 óra elmélet (kollokviummal záródóan), illetve heti 2 óra elmélet és 1 óra gyakorlat formájában szerepel, s a két féléves tudást szigorlat zárta le. Ezeket a kurzusokat is turizmus szakos kollégával (KVIF) együttműködve oktatta az ELTE TFK. 'Turizmus I.' keretében az alapvető idegenforgalmi ismereteket sajátíthatták el a hallgatók (alapfogalmak, a turisztikai piac keresleti és kínálati oldalának sajátosságai, az idegenforgalmi marketing szerepe és lehetőségei), s emellett a szakmai turizmus ágak sajátosságait is megismerhették (gyógyturizmus, MICE), amelyet kiegészített a turizmus irányítási rendszere és az utazási vállalkozások működtetési sajátosságai.

A 'Turizmus II.' kurzus elmélete a turizmus hatásvizsgálatát, a ki- és beutaztatás jellegzetességeit, valamint a szállodaipart fedte le, ezen kívül további szakmai turizmuságakkal is foglalkoztak, úgymint falusi-, öko- és sportturizmus.

A gyakorlati órák a turisztikai animáció megismerésére irányultak. Ezen belül egyforma arányban (az órák 28,57%-a) foglalkoztak a fogalmi rendszerrel, élményterápiával; tárgyi és személyi feltételrendszerrel és a magyarországi lehetőségekkel, valamint a téli és nyári üdülések animációs modelljeivel (Club Med, Robinson). A maradék időt a szigorlatra való felkészülést biztosító konzultációra fordították az oktatók a tematika szerint.

Így a konkrét animációs tudást biztosító tárgyak a rekreációs tanterv 10,61%-át tették ki. Az előző változathoz képest ez közel ötszörösére (488,94%-ra) emelkedett animátori szaktudást biztosított a hallgatóknak; azaz nagyon jelentős szerepet kapott.

A következő, jelentősebb tanterv rekonstrukció a 2000/2001. tanévben zajlott (10. sz. *Melléklet*). Az 'Animáció' tantárgy változatlanul megmaradt heti 2 óra elméleti keretek között, kollokviummal záródó kurzusként a 4. félévben, változatlan szakmai tartalommal, azonban a 'Szabadidőjátékok' kurzus átkerült a kötelezően választható tanegységek közé, s mellé a legelső tantervből visszakerült a 'Képzőművészet alapjai' című tantárgy. Mindezek mellett a Turizmus 1. és 2. kurzusok megadták a hallgatók számára az előző tantervben is rögzített turisztikai ismereteket, kivéve a 'Turizmus II.' kurzus alkalmával korábban oktatott animációs témaköröket. Így a piaci munkavállaláshoz szükséges animatori szaktudást heti 4 órányi tantárgy (a tanterv 5,40%-a) biztosította. (A Testnevelő tanár szak tantárgyai közé tartozó 'Testnevelési játékok' oktatását két félévre emelték.)

A 200/2000. (XI. 29.) Kormányrendelet értelmében az ELTE-n is végrehajtották a tanterv tantárgyainak kreditekkel kiegészítését, amely szintén bizonyos kurzus-változtatásokkal is járt (11. sz. *Melléklet*). Az előbb már ismertetett kiegészítő jellegű, a Testnevelő tanár szak tantárgyai közé tartozó 'Testnevelési játékok 1-2.' tantárgy neve 'Mozgásos játékok 1-2.' lett. Az 'Animáció' elméleti kurzus változatlan névvel, óraszámával és számonkérési formával szerepel az új tantervben is (2 kredit). A 'Szabadidőjátékok' kötelezően választható kurzus kikerült, s helyette egy új törzstárgy alakult meg 'Játék és játékmester' címen, heti 2 óra gyakorlat formájában, gyakorlati jeggyel záródóan (2 kredit), valamint a 6. félévben a hallgatók egyéni választására bízva (szellemi vagy mozgásos jellegű) 2 kredites, heti 2 gyakorlati óra keretében oktatott, gyakorlati jegyes tantárgy jelent meg 'Játék 2.' és 'Játék 3.' címszó alatt, szélesítve az animatori készségek elsajátítását.

Ehhez az új tantervhez kapcsolódóan az elméleti 'Animáció' kurzus szerkezete megváltozott, tartalma fejlődött. A szociokulturális és már részben szállodai/turisztikai animáció általános elmélete a kurzus 60%-át tette ki a korábbiakhoz hasonló tartalommal, 2 alkalommal (13,33%) a csoportdinamikával foglalkoztak a hallgatók, 1 alkalommal (6,67%) az animációs módszerek, technikák és eszközök kerültek a fókuszba, míg a maradék 3 tanórában (20%) az egyes korcsoportok sajátosságait és animálási lehetőségeit tárgyalták meg. Az elméleti részek megismerését közös(ségi) játékos feladatmegoldások és elemzések egészítették ki (pl. filmelemzések, bizalmi játékok, illusztrációk készítése versekhez stb.). A kurzus értékelése szóbeli kollokvium és házi dolgozat (filmelemzés közösségi szempontok alapján, vagy animációs program elemzése témában) volt.

A 'Játék és játékmester' című kurzus célja az egyes korosztályok elvárásaihoz igazodó játékok vezetéséhez szükséges készségek fejlesztése önálló animálással, játékvezetésben. A hallgatók órai gyakorlatvezetésükről önálló elemző beszámolót készítettek.

Egy, az animáció területein hasznosítható játékos könyv elemzése is része volt a gyakorlati jegynek. (Ez az összetett számonkérés a mai napig érvényesül az ELTE-n.) Ezen kívül egy, a játékról, játékoságról, játék szokásokról szóló „mini kutatás” (min. 12 kérdéses kérdőívvel, min. 15 kikérdezettnek) elvégzése is a hallgatók feladata volt.

Ezeket kiegészítendő, választható tárgy volt a 'Játék 2.' és 'Játék 3.', ahol a hallgatók szintén önálló animálási szituációkban vettek részt játékvezetőként, a többi csoporttárs pedig játékosként. A 'Játék 2.' olyan szellemi játék típusok készítését és lebonyolítását írta elő a diákok számára, mint a rejtvények, képrejtvények, mozaikok, 2D-kirakó (puzzle), vetélkedők, kvízek stb. A 'Játék 3.' a kooperációs játékokat helyezte fókuszba. Ezek a játéktípusok a napi gyakorlatban jelenleg is előfordulnak az animációban.

Ebben az új tantervben a konkrétan animátori tudást biztosító tárgyak a rekreációs össz-óraszám 6,98%-át tették ki (az összes 80 kredithez viszonyítva pedig 7,5%). Ez az előző tantervi arányhoz képest növekedés, habár az összóraszám megemelkedett (a korábbi 74-ről 86-ra), újra 3 szaktárgy oktatása tűzte ki célul az animátori készségek fejlesztését.

Ugyan a 77/2002. (IV. 13.) Kormányrendelet 15. számú mellékletében a testkulturális szakcsoport sajátos képesítési követelményei között konkrét előírásokat nem találunk arra vonatkozóan, hogy a rekreáció főiskolai képzésben milyen tantárgyak, s milyen súlyarányal szerepeljenek a tantervekben. Ez a KKK-rendelet általánosságban határozta meg a kereteket a főiskolai és egyetemi szintű testkulturális képzésekre: a szakcsoportos alapképzés főbb tanulmányi területeire, kötelező tantárgyakra (szakos törzsképzés), kötelezően választható és szabadon választható tantárgyakra, valamint a nem közvetlenül az elméleti képzéshez kapcsolódó, intézményen kívüli gyakorlati képzésre vonatkozóan a krediteket, s azoknak a teljes képzési időhöz rendelt %-arányait. Így volt lehetséges az ELTE-n is a folyamatosan változó igényekhez igazodó tantervek kialakítása.

Ebben a hagyományos főiskolai rendszerű képzésben utoljára került sor a tantervi háló megújítására – az időközben, 2003. szeptember 1-jével megalakult ELTE Pedagógiai és Pszichológiai Karon – a 2004/2005. tanévben (12. sz. *Melléklet*). Az előző tantervben ismertetett animációs tantárgystruktúra azonban változatlanul érvényben maradt a következő jelentős változásig (bolognai típusú oktatásra való áttérés).

A 129/2001. (VII. 13.) Kormányrendelet – többek között előírta a korábbi egyetemi szintű művelődési (és felnőttképzési) menedzser szak művelődésszervező szak néven történő indítását. A jogszabály 2. mellékletében a művelődésszervező és a pedagógia egyetemi szintű szak sajátos képesítési követelményei között előírták: ezeket a szakokat első alapképzésben csak párosítva, kétszakos képzés keretében, 10 félév alatt lehet elvégezni.

A szakképzettség megszerzése érdekében indított záróvizsga feltétele volt mindkét szak esetében a társított szakon a tanulmányok előzetes lezárása oklevéllel vagy záróvizsgával. Az ELTE PPK-n így sajátos képzési formaként a művelődésszervező-rekreáció és a pedagógia-rekreáció szakpár is elindulhatott (13. sz. Melléklet).

A Semmelweis Egyetemen minden rekreációs szakon megtalálható volt az 'Animáció', a képzési időhöz és az esetleges előzetes tanulmányokhoz igazítottan eltérő óraszámban tanította a szakmai ismereteket Lacza Gyöngyvér. A sportmenedzserrel és a testnevelő tanárral párosított szakon, illetve az önálló rekreáció szakon 3 féléven át (II-III-IV. félév), a másoddiplomás képzésen (testkulturális és nem testkulturális irányú diplomások) 1 féléven át (II., III.) folyt az animáció oktatása a „Speciális szakterületi ismeretek és sportági modul” keretein belül. A legteljesebb animáció elméleti és módszertani oktatás az önálló rekreáció szakon folyt, az összesen 84 kurzus 3,57%-án (14. sz. Melléklet).

Az SE TSK-n az animáció ismeretanyagát – akárcsak az ELTE-n is – kiegészítették olyan, az animáció egyes területeihez speciális tudást biztosító tantárgyak, mint például a különböző zenés-táncos mozgások, vagy a sportjátékok kurzusai.

A Lacza Gyöngyvér által rendelkezésre bocsátott dokumentumok alapján az önálló rekreáció szak animáció tantárgyának célja volt megismertetni a hallgatókkal az animáció fogalmi, elméleti alapjait, történetét és szerepét a turisztikai és sport animációban. A tantárgy elméleti és gyakorlati foglalkozásai elősegítették a hallgatók animátori személyiségének formálását, kommunikációs képességeinek javítását szakmai szituációs helyzetekkel. Komplex animációs programszervezési tudást a résztvevők különböző részfeladatok elvégzésével szereztek az egyes célcsoportokra és programtípusokra.

Az oktatás módszertana a BGF KVIFK-n és az ELTE TFK-n is alkalmazott keretek között zajlott az SE TSK-n is: a tanár szerepe mellérendelt, részben ő is mintegy animátor dolgozik a csoport mellett. Az oktató célja a hallgatói csoport mint egész, csapattá formálása. Ennek érdekében Lacza Gyöngyvér esetében is az egyéni és (kis és nagy-) csoportmunkára épült az oktatás, kisebb részfeladatok, projektek csoportos kidolgozása, illetve ezek prezentációja keretében.

Az SE-TSK animáció tantárgyának oktatott témakörei között szerepeltek az ismerkedési (ice-breaking) játékok, az animáció fogalmi háttere, az ideális animátor személyiségjegyeinek megismerése mellett a csoportdinamika és konfliktuskezelés az animációban, a programtervezés különböző célcsoportoknál és tevékenységi területeken, valamint az animáció adminisztratív hátterének elsajátítása (beleértve a baleseti jegyzőkönyv felvételét is).

A hallgatók egy- és többnapos programokat terveztek, forgatókönyvvel és plakátokkal, valamint értékelték az órai keretek között lebonyolított animációs programokat.

A tantárgyi értékelés az írásos beszámolóra és a program prezentációjára vonatkozott.

Az SE-TSK rekreációs képzésén a hallgatók az animáció mellett a turizmusról is kaptak alapinformációkat a 2-féléves „Rekreáció és idegenforgalom” című tantárgy kereteiben.

5.2.2.2. Animáció oktatása a „bolognai” rekreációs szervező BSc képzésekben

A 2016/2017. tanévre vonatkozóan még hatályos KKK-rendelet (15/2006. (IV.3.) OM rendelet) a 2. számú mellékletében tartalmazta a sporttudomány képzési területéhez tartozó Rekreációs szervezés és egészségfejlesztés alapképzési szak előírásait, ahol a turisztikai animáció ismeretköreihez kapcsolódóan a szakmai törzsanyag (60-80 kredit értékű) részeként találjuk meg a 'turizmus alapjai' témakört, és a differenciált szakmai ismeretek (50-60 kredit) részeként a rekreációs szervezés szakirány/specializáció szakmai ismeretei között az 'animációt' és a 'játékokat'. Vagyis ezen a BSc szakon – ellentétben a Turizmus-vendéglátás BA képzéssel – egyértelműen deklaráltan tanulnak a hallgatók animációs ismereteket, és az elhelyezkedéshez igazolt, központilag előírt tudást kapnak.

A továbbiakban az animáció tantárgy oktatási sajátosságait mutatom be, elemzem a bolognai rendszerben a 2016. évben elérhető rekreációs szervezés és egészségfejlesztés BSc szak felsőoktatási kínálata alapján. A 7 intézmény közül azonban csak négyben tudtam ezt részletesen megtenni, a rendelkezésemre álló tantervek és tematikák mentén, mivel a PTE ETK, a SZE AK és az SZTE JGYPK tematikái nem voltak elérhetőek.

Animáció oktatás az Eszterházy Károly Főiskolán/Egyetemen (EKF/EKE TTK)

A korábbi szakalapító és tantárgyfelelős távozása után a szakmai tárgyak újra elosztása történt meg az EKF-n. A 2015/2016. tanévben elérhető tanterv és tematika alapján végeztem el az alábbi elemzéseket.

A tantárgy változatlanul a tanulmányok közepén, a 4. félévben kerül oktatásra, heti 2 óra gyakorlat formájában, 2 kreditért, gyakorlati jeggyel történő számonkérés keretében. Az elérhető tematika általános tematika, így nem hetekre bontva tartalmazza a témaköröket. Általános témaként a szabadidő és animáció kapcsolatrendszere, elhelyezése a rekreáció rendszerében, a megvalósítási helyszínek és a programtervezés szempontjai a témakörök 28,57%-át teszi ki. A korosztályspecifikus (gyermek, felnőtt) animációk 14,29%, a speciális (esti, téli, vizes sportok és túrázás) animációs lehetőségek 28,57%, míg további

7,14% részarányt képviselnek a sajátos helyzetűek animálása, kézműves technikák, tematikus napok és ünnepkörök programlehetőségei.

Az előadás mellett műhelyfoglalkozás, interaktív óra és projektfeladatok is szerepelnek. Az oktató egy tematikus nap részletes megtervezését kérte beadandóként a tematikában. A kurzus oktatása során előírt kötelező irodalomban található az intézmény saját kiadású online jegyzete (Herpainé Lakó, Boda, Révész és Bíró, 2015) mellett a Finger és Váczy (2002), a Barabás (2002) és a Kollarik (1995) művek. Ajánlott irodalomként szerepelnek a Fritz (2011), a Pusztai Gabriella és Váczy Sándor által közösen írt Esti animáció, valamint a Gáldi (2011) könyvek.

Animáció oktatás az ELTE-n (ELTE PPK)

Az ELTE PPK-n a vizsgált 2016. évben a jelen disszertáció szerzője oktatta az animáció elméletét és gyakorlatát az 'Animáció' és a 'Játékmester', tehát a dolgozat témájához szorosan kapcsolódóan 2 tantárgy keretében, egymásra épülően.

Az 'Animáció' heti 2 órás előadás formában oktatott, gyakorlati jeggyel záródó tantárgy a képzés közepén, a 4. félévben, 2 kredit értékben. Az előadások témakörei között általános témák (fogalma, helye a rekreációban, fejlődéstörténete, célrendszere) 33,33%-os; a pszichológiai vetületek, a viselkedés- és vezetési kultúra, valamint a klubbizmus, mint speciális (ideális) turisztikai animáció helyszín egyforma arányban: 8,33%-ban (1-1 előadás), a programszervezés elmélete 12,5%-ban jelenik meg. Az olyan speciális témák, mint a csapatépítés animációja és a húsvéti tematikus játékok (ünnepismertető és szellemi játék, kézműves foglalkozás, valamint mókás váltóverseny) lebonyolítása a tematika szerint a kurzus 16,67%-át teszik ki.

Habár előadás formájában oktatott tárgyat jelent az 'Animáció', a gyakorlati aspektus megjelenik a húsvéti játékok mellett a videós szemléltetések, plakátkészítés formájában, valamint az oktatói előadásokat a hallgatói prezentációk színesítik, aktualizálják.

A tantárgy számonkérési rendszerében 60%-os részarányban jelenik meg a zárthelyi dolgozat, valamint 40%-ban a szabadon választott házi dolgozat (témáját tekintve vagy valamelyik előadáshoz igazítottan, vagy pedig egy turisztikai animációs szervezet 1 hetes programtervének elemzése a félév során tanult szakmai szempontok alapján).

Kötelező irodalomként szerepel a tematikában a Magyar (2003/2006) könyv, a Bösze Júlia és Magyar Márton által 2009-ben készített 'Szabadidős programok szervezése animátorok számára' című kiadvány, valamint az ugyanebben Magyar Márton által megírt 'Kommunikáció és protokoll animátorok számára' című tréning-tananyag.

Az ajánlott irodalmak között van feltüntetve a Finger és Váczy (2002), a Finger és Gayler (2003), a Kollarik (1995), a Limbos (1985) könyvek mellett Horváth Zoltán 'Játék és szabadidősport' című 1999-es könyve, a volt Berzsenyi Dániel Főiskola kiadásában.

Az animáció gyakorlatát a 'Játékmester' kurzus keretében sajátítják el a hallgatók az ELTE PPK-n, jelenleg ugyanúgy az elméletet oktató szaktanár vezetésével.

A 'Játékmester' heti 2 óra gyakorlat formájában, 2 kreditért gyakorlati jeggyel záruló tantárgy az 5. félévben, amelynek gyenge előfeltétele az Animáció (elmélet). Praktikusan van ez a tantervben, hiszen a hallgatók nyár folyamán szerzett gyakorlatára is építhetünk. A kurzus 25,00%-ban (3 tanóra) általános játékelméleti és játékvezetési felkészítés zajlik. A további 9 órában (75,00%) gyakorlati munka zajlik. A hallgatók vezetnek egymásnak játékokat – a hagyományos képzésben már megismert módszertan alapján, illetve vizes animációs programokat terveznek. A játékvezetési témák között találhatók az Ice-breaking játékok, a csoportalakító és csoportos játékok (szellemi és mozgásos), az őszi félévre eső ünnepek (Halloween, téli ünnepkör) tematikus játécai, mesés játékok, zenés játékok és Mini Disco, esti hotel vetélkedő játékok, valamint a színpadi animáció is.

A tantárgyi számonkérés megőrizte a 2000. évi „kredit-rendelet” alapján módosított tantervben szereplő „Játék és játékmester” kurzus sajátosságait. A hallgatói játékvezetés, majd az erről készített írásbeli elemző dolgozat és játékos könyv szakmai, tartalmi elemzése mellett azonban megjelent egy olyan feladat, amely a 3. félévben tanult 'Játékok' kurzus ismeretanyagát is szintetizálta ebbe a kurzusba: mozgásos játékok (korábbi szóhasználattal „testnevelési játékok”) alapkategóriára vonatkozó játékleírás készítése páros munka keretében, az animáción tanult sajátosságok beépítésével. Az egyes részfeladatok aránya a gyakorlati jegy kialakításában: 50-20-15-15%.

Animáció oktatás a Nyugat-magyarországi Egyetemen (NYME BDPK/MNSK)

A Szombathelyen folytatott rekreáció BSc képzés 2010-től érvényes mintatantervében 3 tantárgy jelent meg, amelyek az animáció elméletével és módszertanával foglalkoztak.

Egy képzési ciklus (3 évfolyam) kifuttatása után átrendezések történtek a tantervben, igazodva az oktatás során nyert tapasztalatokhoz. A testnevelő-edző volt a főszak, hiszen hagyományosan tanárszakos képzések folytak a kezdetektől fogva Szombathelyen. Így vannak olyan tantárgyak a testnevelő-edző alapszakon, amelyek, ha illeszkednek más képzés tartalmához, akkor azt gazdasági és szervezési szempontból közösen szervezték. Például az 'Animáció (I.)' a testnevelő-edző és a rekreációs szervezés-egészségfejlesztés szakon is megjelent a mintatantervben (erre utal a BANTE kód). A BANSZA kód az összes

sportszakon megjelenik, azaz ugyanarra az egy előadásra járt be bármely szakos diák szaktól függetlenül, vagy például a megegyező tartalmú Gimnasztika gyakorlaton kevert csoportok is létrejöhetnek (H. Ekler Judit, személyes beszélgetés, 2017. 11. 05.).

Az 'Animáció (I.)' (BANTE 5412) a tanterv 5. félévében szereplő, 2 kredites, kollokviummal záródó, heti 2 órás előadás. Ez az ún. „Szakmai törzsanyagban” szerepelt, tehát az Egészségfejlesztés szakirányon végzettek számára is előírt kurzus volt.

Hasonlóan az ELTE PPK gyakorlatához, ez a kurzus is jellemzően az elméleti alapozást tűzte ki céljául. Az előadások témakörei között általános témák (fogalma, helye a rekreációban, általános turizmuselméleti kapcsolódások) 20,00%-os; a pszichológiai vetületek 10%-os, a viselkedés- és vezetési kultúra 20%-os arányban jelenik meg. Az animációs programtípusokkal s a munka színtereivel a tematika 10-10%-a foglalkozik. Az olyan speciális témák, mint az animációs módszerek és technikák, különböző képességű csoportok animálása és az „eladható kultúra (népdal, néptánc), mint animációs tevékenység” a tematika szerint a kurzus 30,00%-át teszik ki.

A tematika nem tért ki a félév végi értékelés jellegére (szóbeli vagy írásbeli).

Kötelező irodalomként tünteti fel a tematika korábban (EKF GTK) már említett Kollarik (2004) könyvet, valamint a Váczy Sándor által szerkesztett „Animátor könyvsorozat” (2002) I., III. és IV. kötetét.

Az 'Animáció II.' (BANTE 6413) a tanterv 6. félévében szereplő, 2 kredites, gyakorlati jeggyel záródó, heti 1 órás tantárgy. Előfeltételként épít az 'Animáció I.' kurzusra.

A szaktárgy tematikáját áttekintve sajátosságként emelhető ki a korábbi OKJ-s Rekreációs mozgásprogramvezető Animátor szakirány (NSZFH, 2008) egyik szóbeli vizsgarészeként nevesített 2. vizsgafeladata (animátori tevékenység táborokban, klubokban, civil szervezetekben, egyéb szabadidős programokban); valamint az egyik gyakorlati vizsga részeként nevesített 5. vizsgafeladat (nyitott rendezvényre animálási forgatókönyv készítése), amely a számonkérés alapját is jelentette a lebonyolításra kapott osztályzattal. Így ez a kurzus gyakorlatilag az ELTE PPK gyakorlatában alkalmazott 'Játékmester' kurzushoz hasonlóan tekinthető.

A kötelező irodalom megegyezett az 'Animáció I.' kurzusnál írt munkával. Ajánlott irodalomként itt a tantárgyfelelős a Kollarik (1995), a Finger és Váczy (2002), a Magyar (2003), a Limbos (1985), a Finger és Gayler (1990) könyveket tüntette fel, illetve Dosek Ágoston 1997-ben kiadott „Erdők, hegyek sportjai” c. munkát.

A 'Sportturizmus, sportanimáció' (BANTE 6434) szintén a 6. félévben, egy heti 1 órás, 2 kredites, gyakorlati jeggyel záródó kurzusként jelenik meg, a tanulmányok végén.

Előfeltétele ennek a kurzusnak is az 'Animáció I.' sikeres teljesítése. A kurzus azon általános célok közé helyezte el az animációt, amelyek szerint a hallgatók képessé válnak (földrajzi környezet ismeretében is) a sportturizmus kínálati lehetőségeinek tervezésére. A tantárgytematikában felsorolt témakörök 90%-a a sport és a turizmus kapcsolatrendszeréhez kötődik, közülük indirekt utalás a (sport)animátorok tevékenységére a „táborjellegű sportturizmus”, valamint a „gyerekek sportturizmusra nevelése”. Egy témakör (10%) nevesíti konkrétan az animációt: „Sportturisztikai helyszíneken lehetséges animációs tevékenységek, különféle módszerek alkalmazásával”.

A hallgatók számára előírt szemináriumi feladatok között a meghatározott témakörökhöz igazodó kiselőadás tartása mellett megtalálható a választott sportturisztikai (in-, outdoor) tevékenység animációja, illetve az „Animáció a turizmusban, turisztikai animáció”.

Kötelező és ajánlott irodalomként aktív- és sportturizmus témában írt művek olvashatók. (A 2017. évi ELTE-hez csatlakozással a kifutó képzés évfolyamain még ezek a tematikák használhatók, a 2017/2018. évi tanévtől pedig a budapesti képzőhellyel megegyező tanmenetek alapján történik az oktatás ezen a területen is, specializációs eltérésekkel.)

Animáció oktatás a Pécsi Tudományegyetemen (PTE ETK)

A rekreáció BSc képzés tantervében (2014-2015) a „Differenciált szakmai tantárgyak” között található az „Animátor, animáció (ik: animáció, sportjátékok” című tantárgy az V. félévben. A kurzus féléves óraszámaként 10 óra előadás és 14 óra gyakorlat került beillesztésre a tantervi hálóba, amiből feltételezhető, hogy heti 2 órás kurzust jelent (pluszban nevesítve egy 20+46 óra időtartamú egyéni felkészülés) a nappali tagozaton. A kurzus értéke 1 + 2, összesen 3 kredit gyakorlati jegyes számonkérés formájában. (A levelező tagozaton 4 óra előadás és 4 óra gyakorlat szerepel féléves összóraszámként, valamint 26+56 óra egyéni felkészülés megegyező számonkéréssel és kreditszámmal.)

Az intézmény honlapján nem volt elérhető tematika, így ezt nem tudtam elemezni.

Animáció oktatás a Széchenyi István Egyetemen (SZE AK, majd SZE ESK)

A győri rekreáció képzés kerete 2015 szeptemberében még a Nyugat-Magyarországi Egyetem, míg 1 évvel később már a Széchenyi István Egyetem (azonos nevű) Apáczai Csere János Kara, majd jelenleg az Egészség- és Sporttudományi Kar (ESK). A 2015-től hatályos mintatervben a „Képesség- és készségfejlesztés” tárgyai között találjuk a 'Rekreációs animáció I.'-et; a „Rekreációs sportszakmai ismeretek” között pedig a 'Rekreációs animáció II.'-t.

Az I. féléves tárgy – a többi intézmény gyakorlatától jelentősen eltérve – a tanulmányok legelején, az 1. félévben található, heti 2 órás, 2 kredites gyakorlati jegyes tárgy.

A II. féléves tárgy (az előzőt előfeltételként előírva) pedig a következő (2.) félévben található, mint heti 2 órás, 3 kredites „vizsga” formában záródó tantárgy. (Azonban a kurzust gyakorlati óra formájában tartják meg.)

A mintatantervben a 4. félévre javasolt 2 olyan, kötelezően választható tantárgy, melyek egyike az 'Animáció' (a másik pedig a 'Foglalkozásvezetés'). Ezt a kurzust heti 2 gyakorlati órán, 2 kreditért „vizsga” számonkérési formával teljesíthetik a hallgatók.

A fenti 3 tantárgy levelező tagozaton is megjelenik (féléves összóraszámok: 8).

Az intézmény honlapján nem volt elérhető tematika, így ezt nem tudtam elemezni. Az oktató és tantárgyfelelős részére küldött e-mailemre (2016. 01. 31.) nem kaptam választ.

Animáció oktatás a Szegedi Tudományegyetemen (SZTE JGYPK)

Az intézmény honlapján elérhető „Képzési program neve: Rekreációs-szervező_N_2011” többféle változatban tartalmaz animáció elméletével - gyakorlatával kapcsolatos kurzust.

Az S-REGR03 „*Rekreáció gyakorlata II.*” tantárgy egy szabadon választható formában teljesíthető kurzusnak látszódik, ahol a blokkban meghirdetett tárgyak közül min. 5 kreditet szükséges teljesítenie a hallgatóknak (szak, illetve szakirány szintjén). Ennek a blokknak a tárgyai közé tartozott az „Animáció” gyakorlat (1 óra/hét, gyakorlati jegy, 5. félév, 1 kredit) mellett a „Hátrányos helyzetűek és fogyatékossgal élők rekreációja”, a „Fittségi vizsgálatok” (Kollokvium) és a „Rendezvényszervezés” (Kollokvium).

A 6. félév meghirdetett kurzusai között szerepelt a „Vizes-sport animáció” heti 1 óra (60 perc) gyakorlat formában, gyakorlati jeggyel záródóan (oktatási helyszín: uszoda), amely az ún. S-REGR10 „Fitness, wellness” specializáció kötelezően választható tantárgyblokkjának szabadon választhatóként teljesíthető kurzusainak egyike.

A „*Fitness, wellness*” specializáció számára meghirdetett ezen blokkból a tájékoztató szerint a minimálisan teljesítendő kreditek száma: 0. Ebben a blokkban található még az előbb említett „Vizes-sport animáció” mellett az „Etikett-protokoll”, a „Konfliktuskezelés, önismeret, csapatépítés”, a „Reformtáplálkozás, méregtelenítő kúrák”, a „Magyarország gyógyvizei”, a „Prevenációs mozgásprogramok”, illetve a „Fittnessirányzatok elmélete és gyakorlata”.

Az „*Animáció-játékmester*” specializáció hallgatói részére előírt ilyen jellegű blokk (szintén minimális 0 kredit-teljesítéssel) a következő tárgyakat tartalmazta: „Animáció elmélete” (előadás, 1 óra/hét, kollokvium, 2 kredit, 5. félév), „Személyiségfejlesztés”

(gyakorlat, 3 óra/hét, gyakorlati jegy, 3 kredit, 5. félév), „Projekt menedzsment” (gyakorlat, 1 óra/hét, gyakorlati jegy, 2 kredit, 6. félév), „Tárgyalási stratégiák és módszerek” (szeminárium, 1 óra/hét, minősítés, 1 kredit, 6. félév), illetve „Pályaorientációs ismeretek” (szeminárium, 1 óra/hét, minősítés, 2 kredit, 6. félév).

A szabadon választható 5 „Animáció-játékmester” specializációs, valamint 1 „Fitness, wellness” specializációs kurzus közül azok indulásáról, tematikájáról érdeklődő e-mailemre (2016.01.26.) a szakfelelőst és a képzést bonyolító Rekreáció Tanszék vezetőjét megkeresve nem kaptam sajnos választ. Így ebben az intézményben sem tudtam elemezni az animáció oktatás intézményi sajátosságait a fentiekén kívül.

Animáció oktatás a Testnevelési Egyetemen

A TF 2015-2016. tanévében érvényes mintatanterv a Rekreációs-szervezés specializációhoz rendelt tantárgyak között tünteti fel a két féléven át (4-5.) oktatott Animációt. Ez jelentős visszalépés az előző rendszer szerinti (14. sz. *Melléklet*ben is szereplő) 8-féléves önálló rekreáció szak 3-féléves szakmai képzéséhez képest.

A TF-en folyó „animátor képzés” célja változatlan az előző rendszerben bemutatottaktól, tantárgyi módszertana is megegyezik a korábban leírt „best practice”-szel. Tehát az egyéni és csapatmunka (kis- és nagycsoportos), kisebb részfeladatok, projektek megoldása és prezentálása is helyet kap az oktatási eszközök között.

Az 'Animáció I.' heti 2 gyakorlati órás, 2 kreditet adó, gyakorlati jeggyel záródó tárgy. Elméleti (a kurzus tematika 46,15%-ában) és gyakorlati (53,85% arányú) felkészítés egyaránt zajlik ebben a félévben. Az elméleti témák között szerepel az ismerkedési (Ice-breaking) játékok fogalma, az animáció fogalma, kialakulása, animátori szerepek és tevékenységi területek, csoportdinamika, vendégtípusok és vezetési stílusok, program tervezés folyamata, reklám-marketing eszközök animációs-specifikusan, valamint a konfliktuskezelés, illetve a baleseti és egyéb jegyzőkönyvek készítése.

Gyakorlati téma a szakmaspecifikus kérdőívkészítés kiértékeléssel, ajánlat-, plakát- és forgatókönyvkészítés, saját (hallgatói) rendezvénytervezés és lebonyolítás, értékeléssel.

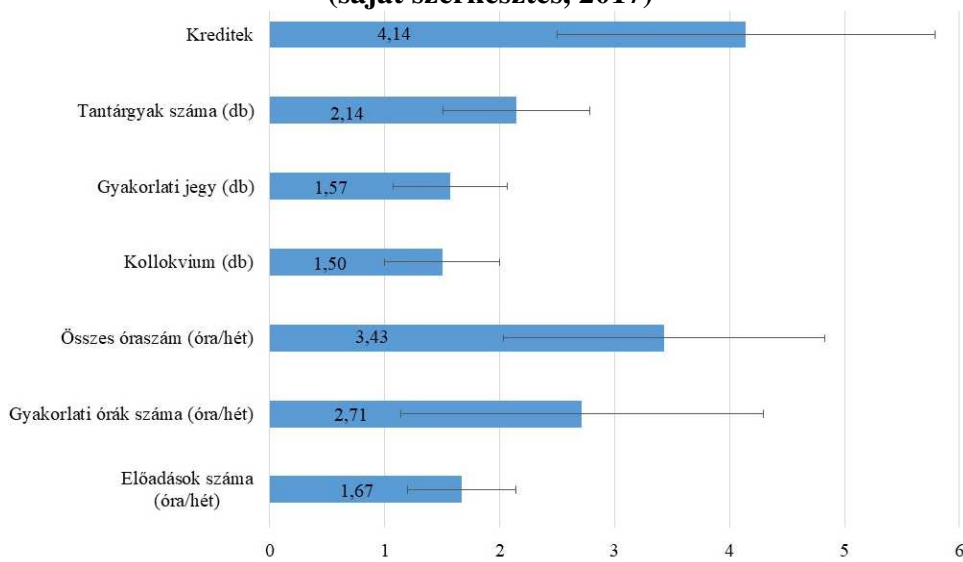
Az 'Animáció II.' is heti 2 gyakorlati órás, 2 kreditet adó, gyakorlati jeggyel záródó tárgy a következő gyakorlati foglalkozásokban: gyermek 1-2., felnőtt 1-2. és senior programok, esti animációs programok 1-2. (mikrofonos gyakorlattal kiegészítve). Ezt egészíti ki a hátrányos helyzetűek integrációja, rendezvények animációja, szállodai több napos és hetes programok szervezési sajátosságainak megismerése.

Teljesítési feltételként egy egyszeri, írásbeli beszámoló készítését (adott rendezvény látogatásáról), folyamatos csoportmunkát (animációs program tervezési, előkészítési és prezentációs szakaszaiban), valamint gyakorlati vizsgát írt elő a tematika.

Kötelező irodalmak között szerepel a Lacza (2008), a Lacza és Keszei (2008) cikk mellett a Magyar (2003) könyv. Az ajánlott irodalmak sokszínűek: Bokor és Koltai (1995), Finger és Váczy (2002), Kollarik (1995), Limbos (1985) mellett a Váczy-féle *Animateur* könyvsorozat III. (Esti animáció) és V. (Gyerek animáció) kötetét, KVIF-es jegyzeteket (Endrődy-Kozma (1998) *Rendezvényszervezés*, Kaspar (1992) *Turisztikai alapismeretek*, Király (1998) *Szabadidőmenedzsment*), Kraiciné Szokoly Mária (2004) *Felnőttképzési Módszertanát*, Gyarmati Ildikó (2005) *Rendezvényszervezési Kalauzát*, Rudas János *Delfi örökösei* című művét, és egy angol nyelvű szakkönyvet (Niepoth (1983): *Leadership, working with people in recreation and Park settings*) is megtalálhatjuk 8 db játékos könyv és a Cser Kiadó „Színes ötletek” című kézműves könyvsorozata mellett.

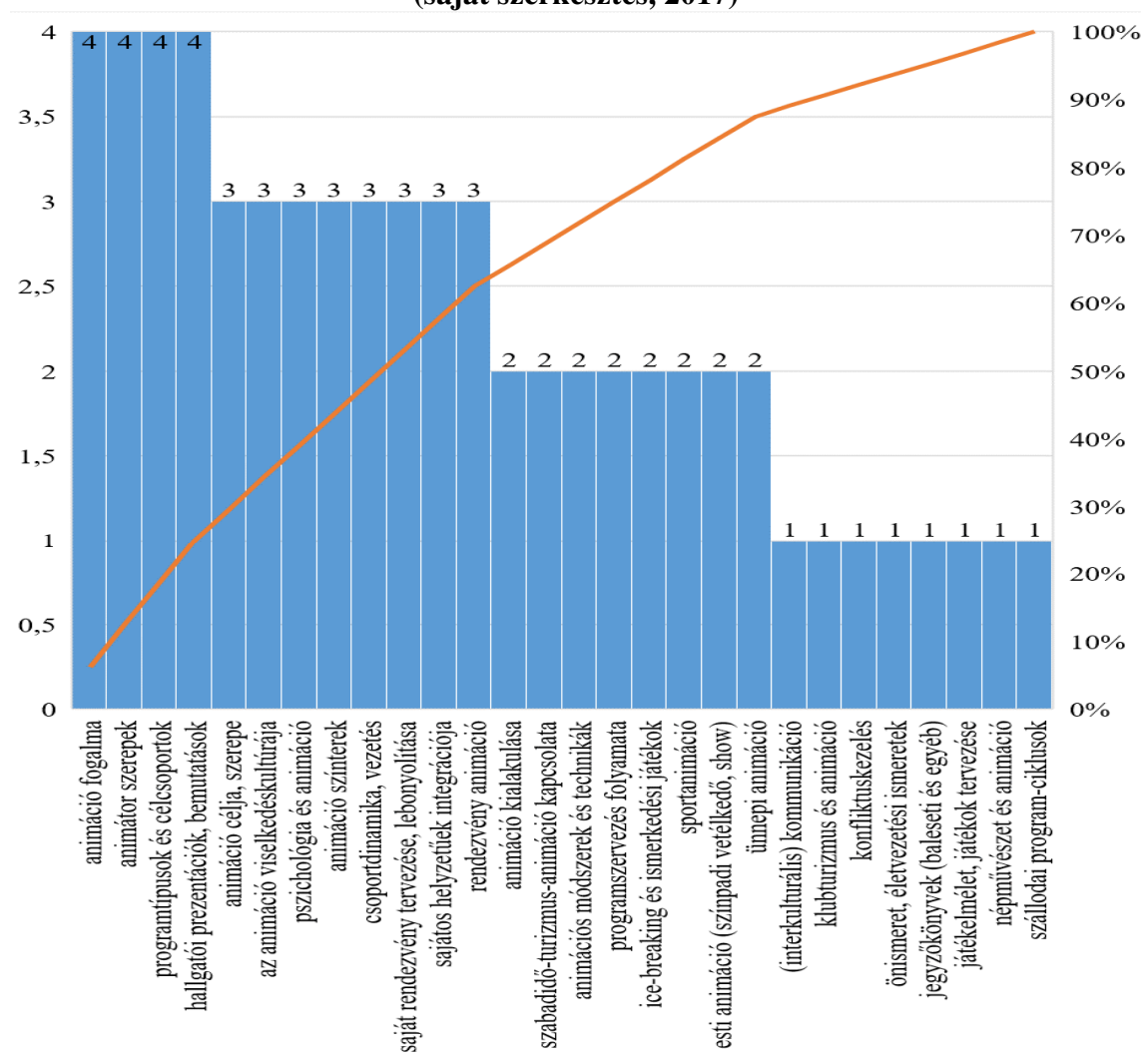
A 2016-ban animációt (a tanterv kötelező elemeként) oktatót rekreáció BSc képzést folytató képzőintézmények oktatási ismérveit az alábbi 12. ábra foglalja össze, szemléltetve az átlag és a szórás értékeket is.

12. ábra: Rekreációs szervezés és egészségfejlesztés BSc képzések animáció tantárgyának oktatási sajátosságai Magyarországon (2016) (saját szerkesztés, 2017)

A rekreációs képzések tananyag-tartalmai előfordulását összegezve a 13. ábra Pareto diagramja szemlélteti, csökkenő gyakorisági sorrendben. A másodlagos tengelyen az egyes tananyag-tartalmak egészhez viszonyított százalékaránya jelenik meg.

**13. ábra: Animáció tantárgy oktatásában szereplő ismeretkörök gyakorisága
Rekreációs szervezés és egészségfejlesztés BSc szakokon (2016)
(saját szerkesztés, 2017)**

A Magyar Rektori Konferencia az Emberi Erőforrások Minisztériuma felkérésére a 2015. évben elkezdte a megújult felsőoktatási szakjegyzék szakjainak KKK átdolgozását, a Magyar Képesítési Keretrendszerbe illesztését, a képzési területek szerinti szaktanárságok munkájában (MRK, 2015, Rádli, 2015).

2016. augusztus 5-én az EMMI kibocsátotta a 18/2016. számú rendeletét, amely az új, egybevonat szak KKK-it nyilvánosságra hozta, kisebb módosításokkal a 2016 januári, az MRK által szervezett konzultációkra készült tervezethez (MRK, 2016b) képest.

Az új KKK szerint a képzési idő változatlanul 6 félév, habár egy hetedik féléves, összefüggő szakmai gyakorlat a turizmus képzéshez hasonlóan indokolt és hasznos lehetne piaci szereplők igénye szerint (Lacza és Nagy, 2011). Az új KKK is deklarálta előírja a sportszakmai képességek között az animációt különböző színterekre.

6. PIACI TAPASZTALATOK A TURISZTIKAI ANIMÁCIÓ TANTÁRGY OKTATÁSÁHOZ (KUTATÁSI EREDMÉNYEK II.)

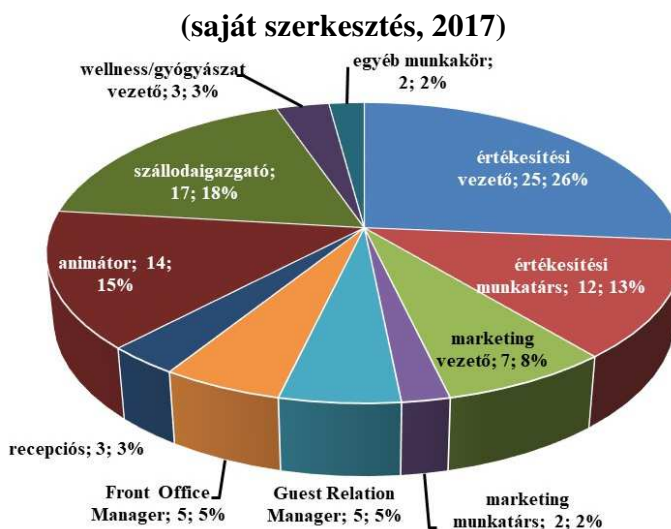
Ebben a fejezetben foglalom össze a felmérések legfontosabb, kapcsolódó eredményeit a magyarországi szállodai animáció piacának két oldalán (kereslet és kínálat).

6.1. A hazai szállodai animációs piac kínálati oldala

A kutatásban való részvételi hajlandóság szerint a 2014. augusztus 25. – 2015. január 1. közötti időszakban visszaérkezett kérdőívek a teljes sokaság 71%-át (95 szálloda) teszik ki. (A kérdőívet első körben 2014. augusztus 25. – 2014. szeptember 2. között küldtem ki. Majd egy megerősítő e-mailt küldtem a még nem válaszolt szállodákba 2014. október 3-án, illetve két héttel később további 3 főnek volt szükséges elküldeni újból a csatolmányt, mivel vagy nem érkezett meg az e-mail, vagy nem tudta kitölteni az illető. Habár a korábbi kutatások tapasztalataira támaszkodva, nem a forgalmas nyári időszakra, hanem annak végére időzítettem a kikérdezés idejét.)

Az animációs programokat kínáló hazai szállodák képviselőitében többféle pozíció betöltői válaszoltak a kérdésekre, többségében értékesítési vezetők ($n = 25$; 26%), illetve szállodaigazgatók ($n = 17$; 18%) és animátorok ($n = 14$; 15%) (14. ábra).

14. ábra: Animációs szolgáltatói kérdőív kitöltőinek megoszlása beosztás alapján

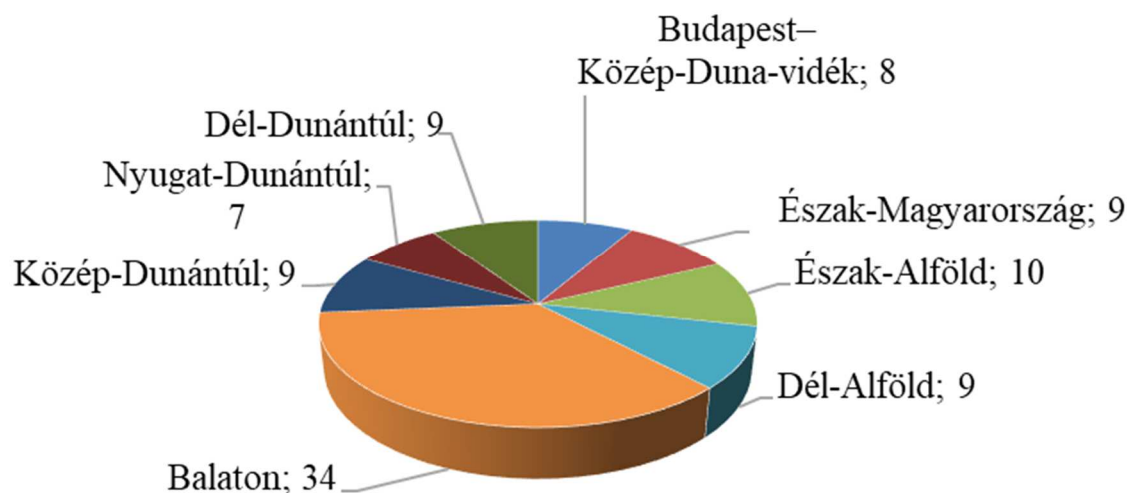

6.1.1. Az „üzlethálózat” nagysága és koncentrációja Magyarországon

Hazánkban a legtöbb „animációs szálloda” (36,79%) a Balatoni régióban található (7,37-10,53%), míg a többi régióban szinte egyforma jelenlét tapasztalható, kivéve a Tisza-tavi régiót, ahol nincs ilyen szolgáltatást kínáló komplexum a válaszadók között (15. ábra),

bár a Tisza Balneum Hotel**** Konferencia és Wellness Központ is kínál gyermek-animációs programokat a MóKaland Játsház márkanév alatt (Tisza Balneum, 2015).

15. ábra: Animációs szállodák regionális megoszlása Magyarországon (2014)
(Magyar, 2016d)

Az animáció kifejezetten a nyaraló- és wellness szállodák specialitása, s azok zömmel a Balatonnál találhatók, míg Budapest és környéke a konferencia/ rendezvényturizmusra szakosodott (az egészség- és örökségturizmus mellett), ahol az animációnak ma még csak kis szerepe van (pl. csapatépítő tréningek formájában).

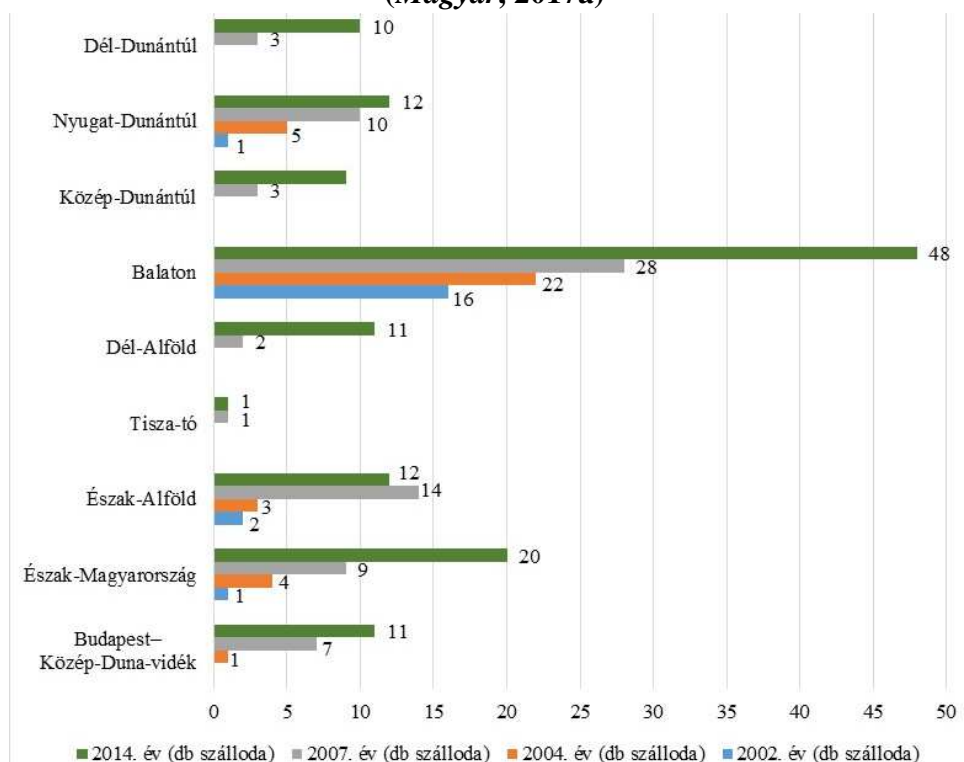
A teljes sokaság (N=134) esetében a Balaton 36%-kal, Észak-Magyarország 15%-kal, az Észak-Alföld és a Nyugat-Dunántúl 9-9%-kal, a Dél-Alföld és Budapest – Közép-Duna-vidék 8-8%-kal, a Tisza-tó 1%-kal, a többi régió 7-7%-kal részesedik ezen a piacon.

Minden vizsgálati periódusban (2002, 2004, 2007 és 2014) a Balatonnál kiemelkedő az animációt kínáló házak száma hazánkban, amely részben azzal is indokolható, hogy az animáció az üdülőszállodák sajátosságos profiltervékenysége (Juhász, 2014), amely szállodatípusból a legtöbb egység ebben a régióban található.

Mindemellett a 16. ábra azt is jól szemlélteti, hogy az eltelt több mint egy évtized alatt jelentős bővülés figyelhető meg más régiókban is, kifejezetten Észak-Magyarországon (ahol Eger és környékén 9 db), a Dél-Alföldön, a Nyugat-Dunántúlon (ahol csak Bükön 4 db), a Budapest–Közép-Duna-vidék régióban (ahol Visegrádon 3 db), valamint az Észak-Alföldön (ahol csak Hajdúszoboszló területén 8 db szálloda kínál animációs szolgáltatást a kutatási eredmények alapján).

16. ábra: Animációs szállodák területi transzformációja hazánkban (2002-2014)

(Magyar, 2017a)

A piac, másik értelemben véve, az oktatási intézmények hálózataként is értelmezendő, ahol a szakemberképzés zajlik. Ahogyan korábban bemutatásra került, Magyarországon több településen folyik animáció oktatás a tercier képzés alapszakjain, ám nem minden turisztikai régióban található képző intézmény, így a szállodai felvevő piachoz képest a lokációs oktatási lefedettség nem mondható egyenletesnek hazánkban (14. táblázat).

14. táblázat: Animációs szállodák és tercier szakmai képzések területi kapcsolata

(Magyar, 2016d kiegészítve)

Intézmények\ Turisztikai régió	Szállodák száma	Rekreációs-szervezés képzők száma	Turizmus-vendég- látás képzők száma
Budapest–Közép-Duna-vidék	8	2	3
Észak-Magyarország	9	1	3
Észak-Alföld	10	0	3
Tisza-tó	0	0	0
Dél-Alföld	9	1	1
Balaton	34	0	0
Közép-Dunántúl	9	0	1
Nyugat-Dunántúl	7	2	0
Dél-Dunántúl	9	1	0
Összesen	95	7	11

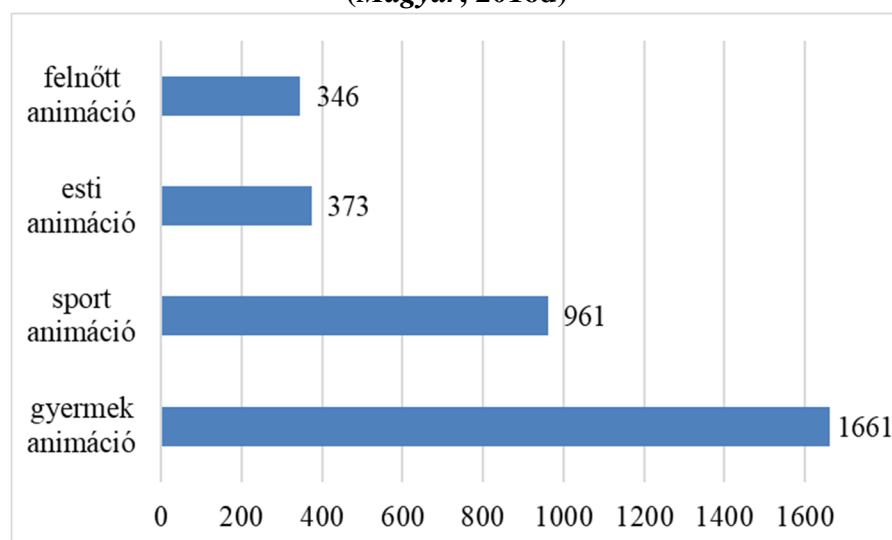
A Rekreációs szervezés és egészségfejlesztés BSc képzés szempontjából „hiány-régiók” közül néhány területen Turizmus-vendéglátás szakon animáció tantárgyat vagy részismeretet oktató felsőoktatási intézmények is találhatóak Magyarországon, azonban a Tisza-tavi, a Balatoni, a Nyugat-dunántúli és a Dél-dunántúli régió lefedettsége még nem biztosított jelenleg ezen a területen.

6.1.2. Szállodai animációs programok elterjedtsége Magyarországon

Hazánkban is – akárcsak a nemzetközi gyakorlatban – az animációs programok háromféle típusa jelenik meg: 1) gyermek-, 2) sport- és 3) esti animáció (Demír és Demír, 2015). A felméréseim során azonban megjelent egy negyedik terület is: a felnőtt animáció, amelynek keretében azt kutattam, hogy a felnőtt vendégkör számára a sport programokon kívüli egyéb, például szellemi rekreáció vagy gasztronómiai program keretébe sorolt tevékenység megjelenik-e a hazai kínálatban. A 2014. évi felmérésben pedig megjelent a csapatépítő tréning is, mint az animáció egy speciális területe.

A válaszok alapján, a kitöltők által megjelölt programok összesítése alapján megállapítható, hogy napjainkban a legszélesebb körben kínált aktivitások a gyermek animáció területéről találhatóak meg, ezt követi a sport (illetve sport- és wellness), majd az esti és végül a felnőtt (kulturális) animáció szegmense (17. ábra).

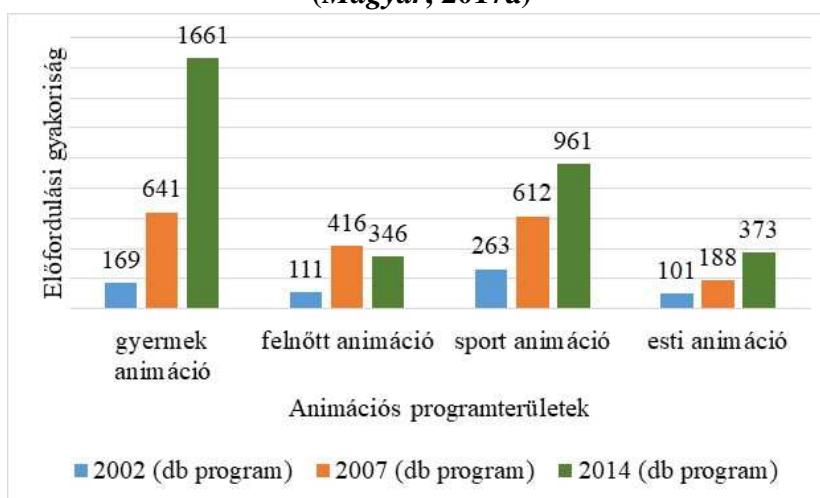
17. ábra: Animációs programok elterjedtsége Magyarországon (2014)
(Magyar, 2016d)

Megállapítható, hogy a legdinamikusabb bővülés a gyermekanimációs programterületre volt jellemző az elmúlt 12 év során, s napjainkban is ez a legelterjedtebb és legszélesebb körben bővíthető, színesíthető animációs programterület hazánkban (18. ábra).

Kisebbségi visszaesés tapasztalható a felnőtt animáció területén 2007-2014 között, illetve jelentős bővülés az esti animáció területén (a bázisévhez képest 269,31%-os). Az előbbi változás egyik oka lehet talán az, hogy – tapasztalat alapján – a felnőtt vendégek (egy része) az üdüléskor inkább a passzív pihenés felé orientálódik; illetve a szülők jobban szeretnek kisebb gyermekeikkel kikapcsolódni, amely viszont a családi animáció előtérbe kerülését indukálná.

18. ábra: Animációs programterületek transzformációja hazánkban (2002-2014)
(Magyar, 2017a)

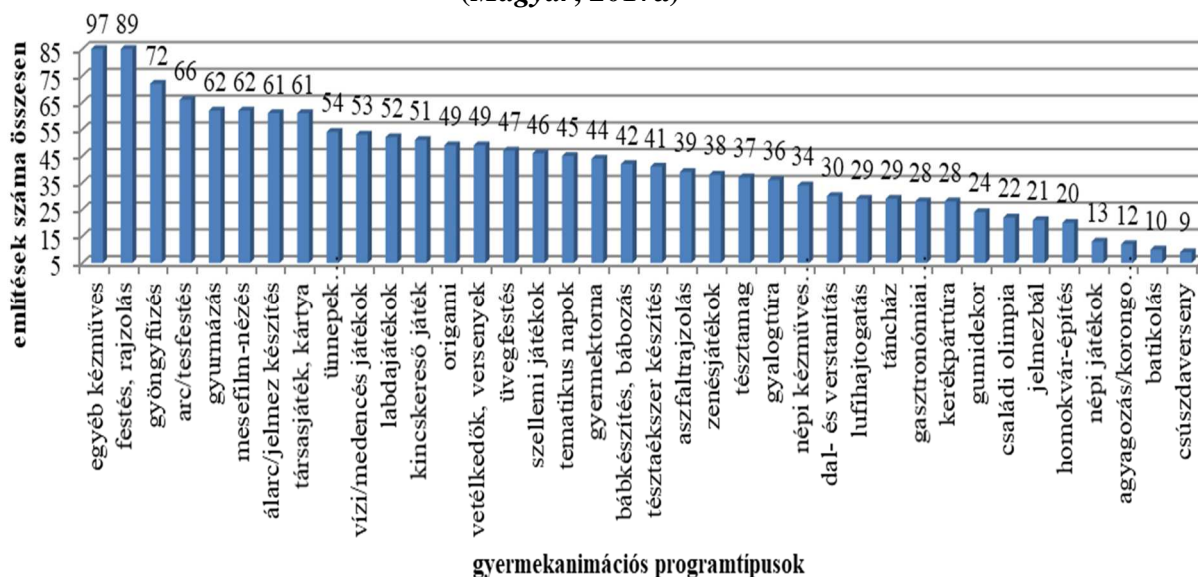
Hazánkban legnagyobb arányban a gyermekanimációs programok közül az egyszerűen kivitelezhető, s viszonylag alacsony ráfordítás-igényű kézműves foglalkozások (festés-rajzolás, gyöngyfüzés, gyurmázás, álarckészítés, origami) találhatók meg a kínálatban. Ezek mellett az üvegfestést és a ma már rendezvényeken is nagyon népszerű arc- vagy testfestést (gyakran csillámtetoválással vagy hennázással kiegészítve) szintén több helyen igénybe vehetik a vendégek.

Jellemzőek a különböző mozgásos játékok is, mint például a közkedvelt labdás és vízi/medencés játékok, illetve a számtalan formában kivitelezhető, és egyedi élményeket kínáló kincskereső játékok, vetélkedők és versenyek is.

Speciális jellege vagy eszközigénye miatt lehet kevésbé elterjedt Magyarországon a csúszdaverseny (ellentétben például egyes törökországi klubszállodákkal), a batikolás, agyagozás, homokvár-építés, gumilap-figurák készítése, gyermek túrák, vagy éppen a luftballon-hajtogatás területe. Szintén kiemelendő a nemzeti tudat ápolása miatt jelentős különböző népi (szellemi és mozgásos) hagyományok bemutatására, megismerésére szolgáló játékok alacsony jelenléte a hazai animációs programkínálatban (19. ábra).

19. ábra: Gyermekanimációs programok elterjedtsége Magyarországon (2014)

(Magyar, 2017a)

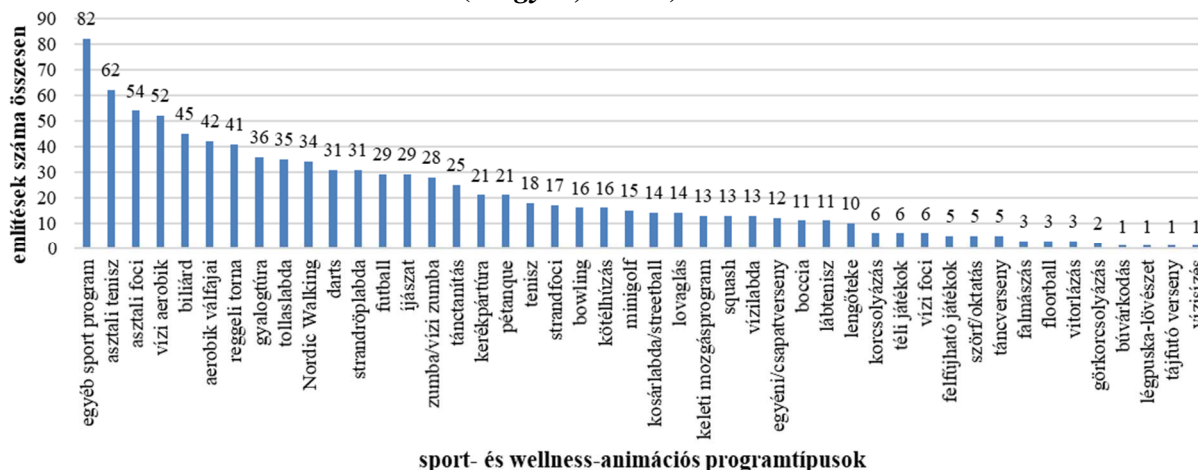

Egyéb kézműves programok között említésre került például az ünnepi hagyományok, szokások kiegészítésére a tojásfestés (n=4) és tökfáragás (n=3), az üvegmatrica (n=4), a hűtőmágnes (n=4), illetve a krepp-papír termékek – például rózsza (n=3) készítése.

A sportanimáció – vagy talán a jelenlegi struktúrát értékelve, a kínálat jellegét jobban kifejező terminusként: „sport- és wellness animáció” – területén is az alacsony beruházási és fenntartási költséggel jellemezhető programok szerepelnek az élvonalban (az első 1/3-ban), mint amilyenek az ütős sportok közé tartozó asztalitenisz és tollaslabda; a fittségi programok közé tartozó szárazföldi és a vízi aerobik, valamint a reggeli torna; az animáció keretei nélkül is játszható/játszott darts, biliárd és a túrák (20. ábra).

20. ábra: Sportanimációs programok elterjedtsége Magyarországon (2014)

(Magyar, 2017a)

Az újabb piaci trendeknek megfelelő programok is biztosítottak ma már több hazai szállodában, mint például a Nordic Walking és a szárazföldi vagy vízi zumba.

A nemzetközi hotelanimáció gyakorlatában (*Camarda és Badau, 2010*) is széles körben elterjedt sportprogramokat is megtaláljuk hazánkban (strandröplabda, pétanque, futball, kosárlabda), bár eltérő elterjedtségi fokon.

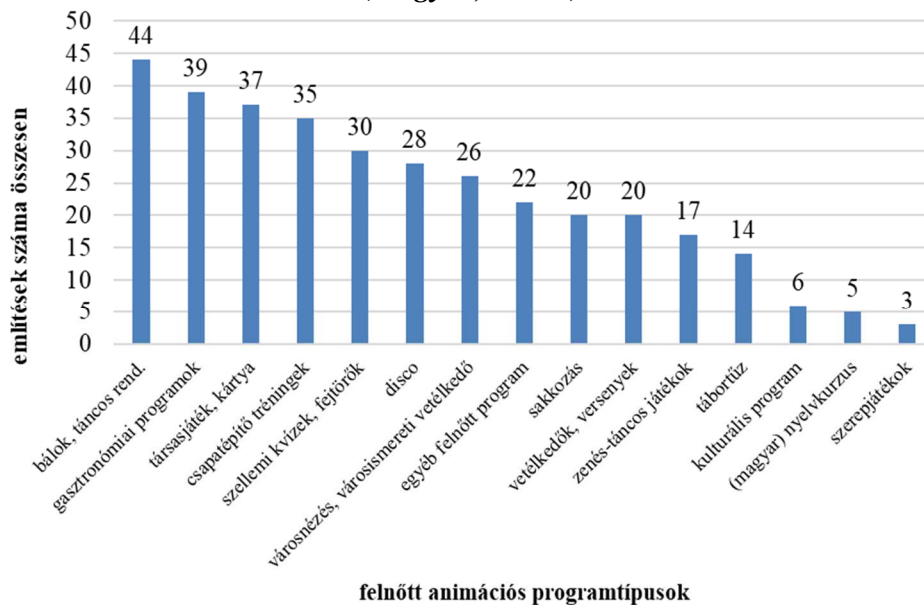
Kisebb arányban, ám szintén „újkeletű” irányzatként a hazai szállodákban is megjelennek – valószínűleg a Wellness Hotelstars kritériumok kapcsán (*MSZÉSZ, 2013; MSZÉSZ, 2016*) – a keleti mozgásprogramok (13). Köztük legnagyobb arányban (40,91%) a jógával, majd a chi kunggal (22,73%) és a pilates-szel (18,18%) találkozhatunk.

Szintén csak elvétve találkozunk hazánkban olyan vízi sport programokkal, mint a vízisí, vitorlázás, szörf, búvárkodás, vagy a görkorsolya, amelyek külföldi klubszállodák szinte elválaszthatatlan programelemei (*Jakovlev, Koteski, Bardarova és Serafimova, 2014*) – kiegészítve a gyermekek körében is kedvelt vízi banánozással; bár jellemzően térítés ellenében vehetők igénybe egy ingyenes, animáció keretében biztosított kipróbálás után. Az egyéb nevesített sportprogramok között említhető a stretching és a gerinctorna (n=6), a frízbi (n=5) és a fitball (n=3).

Az elterjedtségi rangsor következő területe a felnőtt (kulturális) animáció. A jelenleg legelterjedtebb programok között találhatók a zenés-táncos rendezvények, valamint a felnőttek körében közkedvelt borkóstolókat (n=14), és főképpen a hölgyek érdeklődését felkeltő különböző sütő-főző programokat (n=12) is tartalmazó gasztronómiai tevékenységek. Ebbe a legújabb felmérésbe bekerült a csapatépítő tréning, mint speciális felnőtt animációs programtípus mérése is, amely az előzetes becsléseket igazoltan a második legelterjedtebb területet jelöli ezen a téren. A gyermekanimációhoz hasonlóan itt is nagy arányban megjelennek a szellemi rekreáció területéhez kötődő társasjátékok és kártyajátékok, illetve emellett a különböző szellemi kvízek, fejtörők. Az egyéb programok között nagy arányban (5) jelentek meg a népi hagyományokhoz köthető programok, mint például a téltemetéshez vagy a húsvétkor (21. ábra).

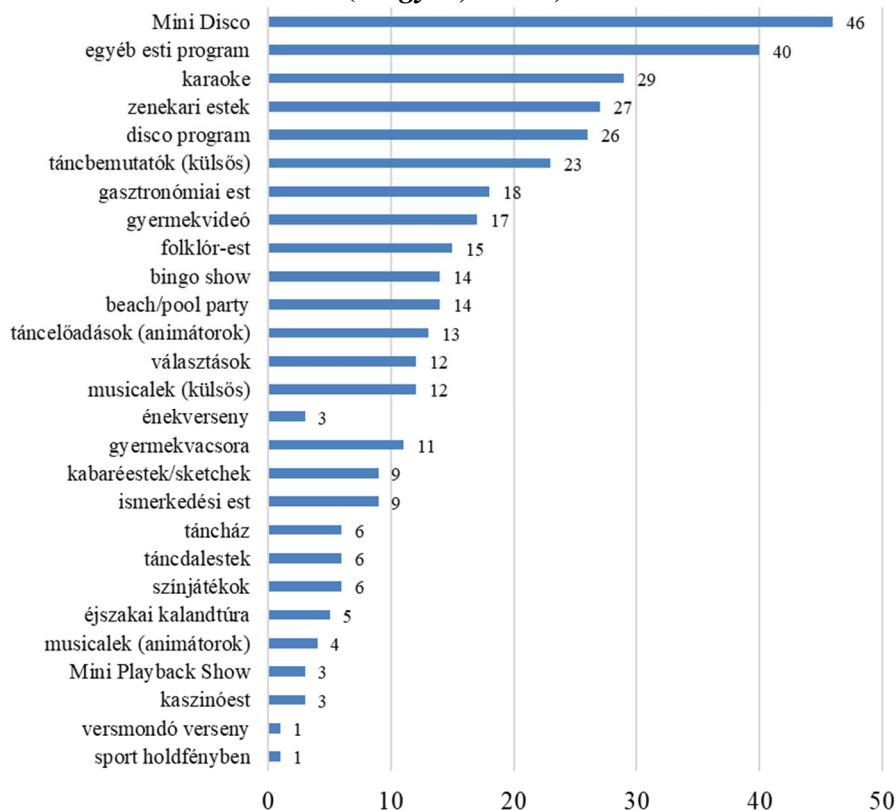
Az egyéb felnőtt animációs programok közül a magyarországi szállodai animációs kínálatban találkozhatunk a horgász, vadász és lovas (kocsikázás) programokkal (n=2), illetve 1-1 válaszadó említésében olvasható például a paintball, hajókirándulás, életmód-programok, (3D-)mozis filmvetítések mellett az egyes ünnepkörökhöz kapcsolódó programok: kiszabás égetése, „Forradalmi játékok március 15. tiszteletére”, (húsvéti) népszokások felelevenítése és tojáspatkolás, stb.

21. ábra: Felnőtt animációs programok elterjedtsége Magyarországon (2014)
(Magyar, 2017a)

Az esti animációs programok a magyarországi szállodai animációs kínálat legkevésbé elterjedt területét jelentik még napjainkban is. Ezzel szemben külföldön ez az a terület, amely a nemzetközi (klub)szállodai gyakorlat elválaszthatatlan részét képezi; sokszínű, minden estére másfajta kikapcsolódást, s akár egy estén belül is több programot kínálva.

22. ábra: Esti animációs programok elterjedtsége Magyarországon (2014)
(Magyar, 2017a)

A legelterjedtebb (s van, ahol az egyetlen) esti animációs program hazánkban a Gyermek Disco (22. *ábra*), amely fél vagy egy órás időtartamban kedvelt gyermekdalokra végzett egyszerű koreográfiák közös táncolását jelenti. Habár disco program is megjelenik a kínálatában, ez vélhetően nem a külföldi gyakorlat szerinti animációs program, aminek szerves része az animátorok tánca ösztönzése, a vendégek felkérése.

Egyéb esti programok közül nagyobb számban került feltüntetésre a népszokásokhoz igazodó „püNKöSDi királylány- és király-választás”, az Ismerkedési est és más interaktív showk (n=3), valamint a külsős programok közül a bábszínház és bűvész műsor (n=2).

Az esti szórakoztatás Magyarországon, a korábbi felmérések adatai alapján is (18. *ábra*), s jelenleg is egy viszonylag kevésbé kiaknázott animációs területként azonosítható. Ennek talán az egyik oka lehet az, hogy a külföldi esti animáció keretében zajló programok többsége „színpadhoz kötött”, s a nagy ráfordítás igényű színpad-technika mellett különböző jelmezekre és kiegészítőkre, valamint speciális szakszemélyzetre (rendező, koreográfus, jelmeztervező, színpadi rendező, fény- és hang-technikusok) van szükség, s a teljes animátorcsapat részvételére (Beckmann, 2014).

6.2. A hazai szállodai animációs piac keresleti oldala

A 2010-2011. évben 1 000 fős mintát vizsgáltam. Többségében nők (64,2%) vettek részt a kutatásban. Életkori csoportok szerint a 25-40 éves 37,0%-ban, a 18-24 éves 33,9%-ban, a 41-60 éves 20,1%-ban és a 60 év feletti korosztály 3,0%-ban szerepelt (Magyar, 2011b). A teljes mintából 416 fő már vett részt animációs programon, így ők tudták véleményezni az animációs programokhoz kapcsolódó nevesített élményfaktorokat is.

A válaszok alapján a hazai turisták utazási döntéseiben (mint előzetes elvárások) a leginkább jellemző szempont a kedvező árkategória (N=696), az új élmények keresése (N=691) és a változatos (fakultatív) programok a szálláshely közelében (N=587). Az animációs programlehetőségek a 13. helyre sorolódtak (N=53), a legkevésbé fontos helyi idegenvezető jelenléte (N=32) elé. A szállodában szerzett legjobb élmények rangsorát vizsgálva kijelenthető, a magyar turisták számára a „hagyományos” szolgáltatások kedveznek: elhelyezkedés, külső környezet (3,88), barátságos, segítőkész személyzet (3,33), és tisztaság, higiénia (2,63). Sajnos ebben az időszakban az aktív szabadidő eltöltési szolgáltatások, mint a wellness (5,30), a kölcsönözhető sporteszközök (6,36) és az animáció (7,04) nem jelentettek nagy élményt a számukra, hiszen a 10-es skálán a legrosszabbként a 10-est értékelve, a rangsor vége felé állnak (Magyar, 2011a és 2011b).

A 15. táblázat megmutatja, hogy a 2010-es évek elején a hazai turisták értékelése alapján (külföldi és belföldi viszonylatban) átlagosan a legnagyobb élményt nyújtó animációs programterület az esti animáció területe, míg a legkevésbé élményszerző terület a kitöltő (felnőtt) vendégek számára a gyermek és egyéb animáció területe volt.

15. táblázat: Animációs programok kedveltsége hazai turisták körében (2010-2011)
(Magyar, 2011b)

	gyermek animáció	felnőtt (sport) animáció	esti (show) műsorok	szellemi játékok	egyéb
N Valid	302	326	346	306	67
Missing	698	674	654	694	933
Mean	2,78	3,30	3,67	2,66	2,27
Mode	1	4	5	3	1

Az egyéb animációs területek között a válaszadók említésében előfordult nagyobb arányban a kirándulás, városnézés (n=5) mellett a klubbánc naponta többször, a spanyol nyelvlecke, a tánc(tanítás), valamint az ügyességi játékok.

Az életminőségre gyakorolt hatást is vizsgáló, második adatfelmérés (2011. július 1. – 2014. december 20. között N=945) során a mintán belül a nemek szerinti megoszlás (nők: 67,7%, férfiak: 32,3%) és az életkori csoportok aránya (25-40 éves: 41,6%, 18-24 éves: 27,0%, 41-60 éves: 25,0%, 60 év feletti: 6,5%) szinte megegyezett az előző felméréssel. Ebben a második kutatásban alkalmazott kérdőív a hazai turisták utazási döntéseiben szerepet játszó tényezők (mint előzetes elvárások) rangsorolását kérte (16. táblázat).

16. táblázat: Utazási döntésekben szerepet játszó tényezők (2011-2014)
(saját felmérés és szerkesztés, 2017)

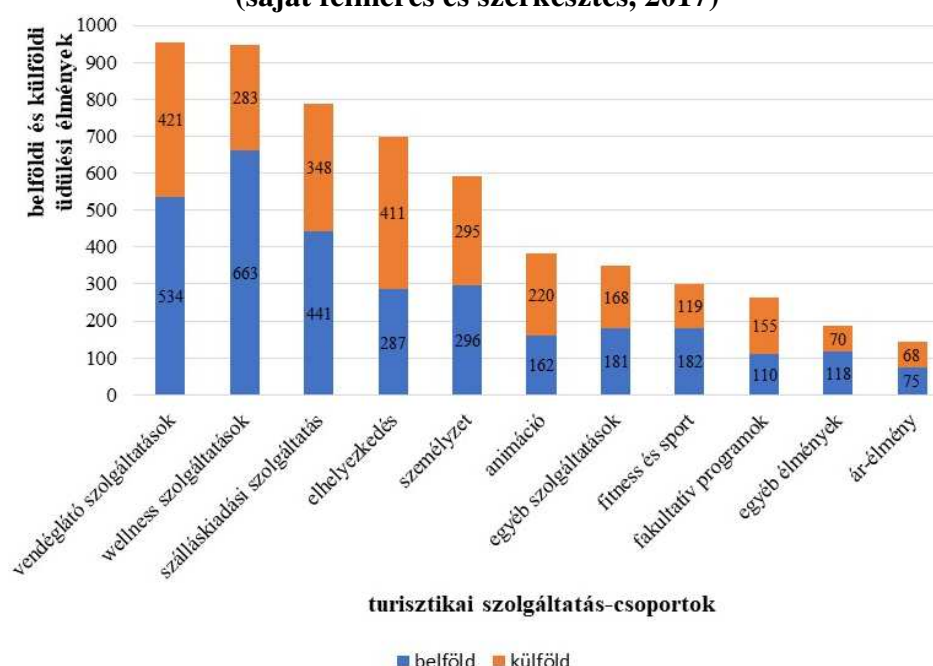
	társsal, barátokkal	családdal utazás	új élmények	korábbi, jó helyek	kedvező árak	helyi idegenvezető	sok csillag
N Valid	923	920	927	925	922	916	907
Missing	22	25	18	20	23	29	38
Mean	4,05	4,01	4,31	3,24	4,32	1,94	2,50
Mode	5	5	5	3	5	1	1

	sok szolgáltatás	zöld természet	vízpart, medence	család barát	animáció	fakultatív programok	egyéb szempont
N Valid	924	926	900	909	908	920	65
Missing	21	19	45	36	37	25	880
Mean	3,79	3,70	3,89	2,27	2,27	3,49	4,58
Mode	5	5	5	1	1	4	5

A második vendégoldali felmérés alapján megállapítható, a leginkább jellemző utazási döntést meghatározó szempontok (előzetes elvárások) rangsorában még mindig a kedvező árkategória és az új élmények keresése a két vezető item (habár az egyéb¹⁵, nem csoportosított ismérvek 4,58-as átlagértékkel szerepelnek). A korábban harmadik helyre került fakultatív programok ebben a rangsorban a 9. helyre csúsztak. A családbarát, animációs és helyi idegenvezetői szolgáltatások itt is a legkevésbé fontos szempontok.

A szállodában szerzett legjobb élmények rangsorát a kikérdezettek egyéni, szubjektív válaszainak csoportosításával, bel- és külföldi desztinációk esetén a 23. ábra mutatja.

**23. ábra: Üdülési élmények egyes turisztikai szolgáltatás-csoportokban (2014)
(saját felmérés és szerkesztés, 2017)**

A magyar turisták a „trendinek” minősülő wellness szolgáltatások (korlátlan használat = 252, víz, medence = 201, szauna = 92, masszázs = 82) által kaptak pozitív utóhatásokat (tapasztalt szolgáltatás) belföldön. Ebben az értékítélet-rangsorban a fitness és sport (7/12), illetve az animációs szolgáltatáshoz (9/12) kötődő vélemények jelentősen előrébb helyezkednek el. Külföldön viszont a gasztronómiai, vendéglátó szolgáltatásokból (n=421) nyert élmények állnak az első helyen, ezt követik a ’lokációs élmények’, azaz a szálloda elhelyezkedése, közvetlen környezete, a környékben található egyéb lehetőségek (n=421). Belföldön az animáció a 9-dik helyen (n=162), külföldön viszont már a 7-dik helyen (n=220) helyen szerepelt, összesítésben is a rangsor közepén található (n=382).

¹⁵ A kikérdezettek válaszai között szerepelt például a szórakozási lehetőség, az állatbarát szálláshelyi profil, a higiénia, a központi elhelyezkedés, a közelben kulturális látnivalók, korábbi vendégek értékelése, stb.

Az animációs programok részvételi adataira és az animációs élmények kikérdezésére vonatkozó kérdések különválasztva kerültek feltüntetésre: a kikérdezett felnőtt válaszadó és a családtagja (jellemzően gyermeke) által elért élményeket külön-külön vizsgáltam. A teljes mintából 410 (43,4%) fő saját maga vett részt animációs programon, míg 339 fő (35,9%) esetében a válaszadó valamelyik családtagja (*Magyar, 2016d*).

Az animációs területek kedveltségi rangsorában a válaszadók saját véleménye szerint a belföldi piacon a legrelevánsabb a sport- és a show-animáció. Külföldi nyaralások esetén ugyanezen két terület jelenik meg, ám fordított sorrendben (*17. táblázat*).

17. táblázat: Animációs programok kedveltsége hazai turisták körében (2011-2014)
(saját felmérés és szerkesztés, 2016)

pozitív hatású animáció-típus (belföldön, saját)			pozitív hatású animáció-típus (külföldön, saját)		
	Programterület	említések		Programterület	említések
Valid	gyermekanimáció	55	Valid	gyermekanimáció	32
	sportanimáció	151		sportanimáció	116
	esti (show) műsorok	119		esti (show) műsorok	175
	szellemi játékok	30		szellemi játékok	14
	egyéb program	1		egyéb program	3
Total		945	Total		945

A családtagok (például a szülőként válaszoló turisták gyermekei) által megélt pozitív animációs élmények között belföldön a gyermek- és sportanimáció egyforma aránnyal jelentkezik első helyen, amelyet az esti programok követnek. Külföld esetében ugyanaz a rangsor-sorrend alakult ki, mint a saját (felnőtt) élményeknél: az esti show-műsorok jelentenek igazán nagy élményt, pozitív emlékeket a nyaralásokról (*18. táblázat*).

18. táblázat: Animációs programok kedveltsége hazai turisták családtagjai körében (2011-2014)

(saját felmérés és szerkesztés, 2016)

pozitív hatású animáció-típus (belföldön, családtag)			pozitív hatású animáció-típus (külföldön, családtag)		
	Programterület	említések		Programterület	említések
Valid	gyermekanimáció	93	Valid	gyermekanimáció	61
	sportanimáció	93		sportanimáció	64
	esti (show) műsorok	77		esti (show) műsorok	131
	szellemi játékok	27		szellemi játékok	21
	egyéb program	0		egyéb program	1
Total		945	Total		945

6.3. Szállodai programok élménymenedzsmentje

A szállodai animációs programok során elérhető élmények kialakulásához, annak folyamatos biztosításához számos tényezőre van szükség.

Egyrészt a szakirodalom alapján meghatározott SERVQUAL-modell saját adaptálásával vizsgáltam a szolgáltatásminőség-összetevők alakulását a keresleti és a kínálati oldalon; másrészt a folyamatszemléletű minőségirányítási rendszerhez igazodóan a személyi feltételrendszer megjelenési sajátosságait a kutatásban résztvevő szolgáltatók között.

Az eredeti SERVQUAL-kérdőívben 22 db, minőséggel kapcsolatos állítás található, egy 1-7 fokozatú Likert-skálán történő értékelésre. Ezt módosítottam és adaptáltam az animációra, 18-ra csökkentve az itemek számát, s elkerülve a problémát okozni képes pozitív és negatív állítások keveredését. Olyan szolgáltatáselemeket definiáltam, amelyek az animációs szolgáltatás által szerzett élményben szerepet játszhatnak.

A SERVQUAL-kérdőív szerinti bontásban az első adatfelmérésben alkalmazott animációs élmény-faktorok így jelentek meg (*Magyar, 2011a és Magyar, 2013*):

- megbízhatóság (eredetileg 5 állítás): ismerős játék.
- ígéret / bizalom / biztonság (eredetileg 4 indikátor): 1.) magyar nyelven zajlik a program; 2.) sok résztvevője van; 3.) barátokkal, ismerősökkel részvétel.
- kézzelfoghatóság / tárgyi elemek (eredetileg is 4 indikátor szerepelt Zeithaml és mtsainál): 1.) a felhasznált eszközök; 2.) a helyszín, ahol zajlik a szállodában; 3.) vízben játszott program; illetve 4.) zene szól hozzá.
- empátia (eredetileg 5 állítás): az animátor maga.
- fogékonyság (eredetileg 4 indikátor): 1.) ajándékot kapnak a résztvevők; valamint 2.) több nyertest hirdetnek a játékban.
- egyéb (eltérően az eredeti módszertől, amelynek jellemző-csoportjaiba ezek az animációra jellemző indikátorok nem fértek bele): 1.) maga a játék (játszási lehetőség); 2.) több nyelven vezetett program; 3.) mindössze néhány (nem sok) résztvevő a programon; 4.) jó időjárás; 5.) újszerű játék; 6.) új emberekkel lehet a játék közben megismerkedni; 7.) napközben/naponta ismétlődik egy adott játék többször is (például nem csak délelőtt).

A másik változtatás az 1-7 skálára vonatkozott. Ehelyett az Európában könnyebben értelmezhető 1-5-rendszert alkalmaztam. Ez tükrözi az iskolarendszerű (formális) értékelést, amelyhez a magyar nemzetiségű kikérdezettek is jobban tudnak viszonyulni.

A 2011–2014. évben lefolytatott kutatás kérdőívében az értékelésre előre megadott élményfaktorok számát az előző kutatás tapasztalatai alapján hárommal csökkentettem (a programok lebonyolításához használt eszközök, a vezetés során alkalmazott több (idegen) nyelv, valamint a programoknak helyszínt adó terület jellegének szerepe).

6.3.1. Szállodai animáció élménymenedzsmentje a turista szemszögéből

A 2010-2011. évben végzett felmérésem során a válaszadók egy 1-5 közötti, növekvő Likert-skála segítségével értékelhették az egyes megadott élményfaktorokat. A kapott adatok átlagolása alapján a legnagyobb élményelemekként a lebonyolító animátor személye (3,97), a barátoknak, ismerős játékosársaknak (3,84) és magának a játéknak (3,80), valamint a zenének (mint háttérzene, vagy a program szerves részekénti) szerepe (3,64) nevesíthető (19. táblázat).

19. táblázat: Animációs programok élményelemei (2010-2011)

(Magyar, 2016d)

	játék szerepe	animátor szerepe	eszközök szerepe	magyar nyelv szerepe	többnyelvűség szerepe	kevés résztvevő szerepe	sok játékos szerepe	helyszín szerepe	víz szerepe
N Valid	396	395	395	395	394	392	394	394	395
Missing	604	605	605	605	606	608	606	606	605
Mean	3,80	3,97	2,93	2,81	2,27	1,77	2,88	3,00	2,82

	jó időjárás szerepe	ismert játék szerepe	újszerűség szerepe	barátok szerepe	új emberek szerepe	ajándék szerepe	több nyertes szerepe	zene szerepe	ismétlődés szerepe
N Valid	395	394	395	394	394	395	395	395	395
Missing	605	606	605	606	606	605	605	605	605
Mean	3,40	2,25	2,92	3,84	3,41	2,29	2,39	3,64	2,01

A 2011–2014. évben lefolytatott kutatás kiértékelésével megállapítható, az élményelemek prioritási sorrendjében (szintén a kikérdezettek érték-ítéletében szereplő rangsorpontok átlagolásával nevesítve) kisebb változás történt az előző felméréshez képest.

A legnagyobb hangulati elem ebben a periódusban is a lebonyolító animátor személyéhez kapcsolódik (4,23), és ezt követi a kellemes időjárás (4,04), majd a barátok, ismerős játékosársak (4,02), illetve a vizes jellegű helyszínen lebonyolított játék (3,68) szerepe. A válaszadók kisebb jelentőséget tulajdonítottak magának a játék lehetőségének (5. a rangsorban) és a zenének (6. hely), mint az előző kutatás során (20. táblázat).

20. táblázat: Animációs programok élményelemei (2011-2014)*(Magyar, 2016d)*

	játék szerepe	animátor szerepe	magyar nyelv szerepe	kevés résztvevő szerepe	sok játékos szerepe	jó időjárás szerepe	víz, uszoda, tenger szerepe
N Valid	386	390	385	382	385	388	387
Missing	559	555	560	563	560	557	558
Mean	3,62	4,23	3,13	2,11	2,80	4,04	3,68

	ismerős játék szerepe	újszerű játék szerepe	barátok szerepe	új emberek szerepe	ajándék szerepe	több nyertes szerepe	zene szerepe	ismétlődés szerepe
N Valid	387	381	390	387	387	384	391	383
Missing	558	564	550	558	558	561	554	562
Mean	2,70	3,51	4,02	3,44	2,87	2,94	3,59	2,15

Mindkét felmérés alapján kijelenthető, hogy a külföldön megszokott egyik animáció menedzsment eszköz, a programok napszakon belüli ismétlődésének szerepe (2,01; illetve 2,15) kevésbé fontos a hazai turisták számára – ellentétben a nemzetközi színtereken tapasztalható gyakorlattal, ahol például egy strandröplabda bajnokságot a nagy érdeklődésre való tekintettel délelőtt és délután is megrendeznek, így lehetőséget biztosítanak az egyik napszakban esetleg egy másik programon, vagy házon kívüli elfoglaltságban (például szervezett kirándulás) résztvevő vendégeknek; akárcsak az ajándék (2,29; illetve 2,87), amit egy-egy játék, verseny, bajnokság során jutalomként kaphatnak a győztesek, ezzel is ösztönözve esetleg őket a további részvételre.

A kutatás lezárulta után 3 évvel jelent meg a publikációk között *Albayrak, Caber és Öz* (2017) munkája, amely hasonló, ám más faktorokon keresztül vizsgálta az animációs szolgáltatás minőség dimenzióit (N=213, 2012. július-szeptember) az alábbi szolgáltatásminőség elemcsoportokban:

- szakértelem, udvariasság, figyelem: 1.) kielégítő válaszokat adnak az animátorok, 2.) megbíznak az animátorokban a vendégek, 3.) udvariasak az animátorok, 4.) ápoltság megjelenésük az animátorok, 5.) jól informáltak az animátor csapat. (M=3,94)
- kézzelfoghatóság / tárgyi elemek: 1.) jó minőségű, biztonságos eszközök, 2.) modern eszközök használata, 3.) megfelelő nagyságú programterület, 4.) tiszta, karbantartott eszközök használata, 5.) az activityhez hangolt terület és eszközök. (M=3,95)
- hitelesség, biztonság: 1.) változatos programok, 2.) jó a program szolgáltatási időszaka, 3.) biztonsági, óvatossági szempontok érvényesítése. (M=3,96)

Eredeti terveik szerint szerepelt a kérdéssorban még az animátorok által használt jelzések, az animátorok kitüntetett figyelme a vendégek felé, az animátorok kommunikációs készsége, a programok megtartása az ígért (meghirdetett?) időpontokban, a higiéniai előírásoknak megfelelő szolgáltatás, a vendégek javaslatainak figyelembe vétele is.

Albayrak és mtsai (2017) vizsgálatai kimutatták, hogy a vizsgálatba bevont vendégek átlagosan 3,94-3,96 értékben elégedettek az animációs szolgáltatásokkal egy Törökországban, Antalyában található öt-csillagos szállodában.

6.3.2. Szállodai animáció élménymenedzsmentje a szolgáltató szemszögéből

A szállodai szolgáltatók felmérése során is lekérdezésre kerültek a turisták által is értékelt élményfaktorok, szintén 1-5 közötti, növekvő Likert-skála segítségével.

A szolgáltatók értékelésének átlagai alapján a legnagyobb élményelemek között a turisták értékítéletéhez hasonlóan megtaláljuk a lebonyolító animátor személyét (4,77), magát a játék jellegét (4,15) és a barátoknak, ismerős játékosársaknak tulajdonított hatást (3,82); azonban a keresleti oldallal szemben a kínálati oldalon az ajándék szerepe nagyobb fontosságúnak vélt (3,60; a 4. helyen) (21. táblázat).

21. táblázat: Animációs élményelemek hazai szolgáltatók megítélésében (2014)
(saját felmérés és szerkesztés, 2016)

	játék szerepe	animátor szerepe	magyar nyelv szerepe	kevés résztvevő szerepe	sok játékos szerepe	jó időjárás szerepe	víz, uszoda, tenger szerepe
Valid	81	86	80	78	83	82	74
Missing	14	9	15	17	12	13	21
Mean	4,15	4,77	3,54	2,33	3,20	3,05	2,82

	ismerős játék szerepe	újszerű játék szerepe	barátok szerepe	új emberek szerepe	ajándék szerepe	több nyertes szerepe	zene szerepe	ismétlődés szerepe
Valid	79	80	83	78	82	78	77	80
Missing	16	15	12	17	13	17	18	15
Mean	2,63	3,34	3,82	3,19	3,60	3,19	2,95	2,34

A 22. táblázat áttekintésével megállapítható, hogy átlagosan szinte egyformán értékelik a keresleti és kínálati oldalon összességében véve az animációs programok élmény-elemeit (1,54%-os eltérés).

22. táblázat: Animációs élményelemek eltérése hazai szolgáltatók (szállodák) és turisták megítélésében (2014)

(saját felmérés és szerkesztés, 2016)

Élmény-elemek	Keresleti oldal véleménye	Kínálati oldal véleménye	Eltérés (kereslet = 100%)
ajándék szerepe	2,87	3,60	25,51%
animátor személyiségének szerepe	4,23	4,77	12,75%
barátok, ismerősök szerepe	4,02	3,82	-5,05%
ismerős játék szerepe	2,70	2,63	-2,51%
ismétlődés szerepe	2,15	2,34	8,90%
játék szerepe	3,62	4,15	14,59%
jó időjárás szerepe	4,04	3,05	-24,53%
kevés résztvevő szerepe	2,11	2,33	10,57%
magyar nyelv szerepe	3,13	3,54	13,20%
sok résztvevő szerepe	2,80	3,20	14,39%
több nyertes lehetőségének szerepe	2,94	3,19	8,40%
új emberek megismerésének szerepe	3,44	3,19	-7,25%
újszerű játék szerepe	3,51	3,34	-4,82%
víz, uszoda, tenger szerepe	3,68	2,82	-23,31%
zene szerepe	3,59	2,95	-17,79%
ÖSSZESEN			1,54%

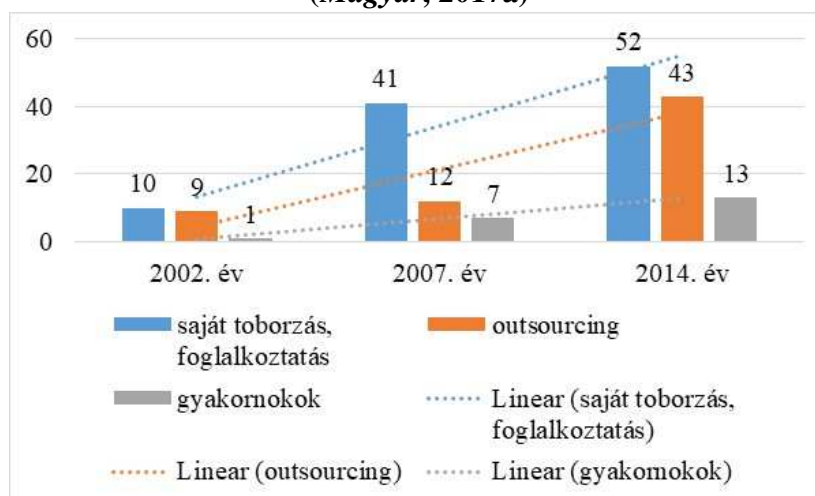
A legnagyobb eltérés, azaz a szolgáltatói oldalon nagyobb vélelmezett hatással bír az animációs játékokhoz kapcsolódóan kapott ajándék (+25,51%), a programokon résztvevő nagyobb vendégszám (+14,39%) és az animátor személyisége (+12,75%). A vendégekhez képest a szolgáltatók sokkal kevésbé tulajdonítanak jelentőséget a jó időjárásnak (-24,53%), illetve a vizes animációs helyszíneknek (-23,31%) és a programokhoz sugárzott / felhasznált zenének (-17,79%).

6.3.3. Szállodai animációt befolyásoló személyi feltételek alakulása hazánkban

A 4. ábrán bemutatott folyamatszemplétű minőségirányítási rendszer az animációban tartalmazta az egyik minőséget meghatározó tényezőként az animátor munkakört betöltő személyek szerepét is. Ehhez kapcsolódóan a kutatások során megvizsgáltam a szolgáltatás személyi feltételeinek alakulását is.

Az elmúlt másfél évtized során folyamatosan emelkedett a hazai animációt kínáló szállodák számával együtt az alkalmazott animátorok létszáma is. Mind a három területen bővülés figyelhető meg. Jelenleg azt állíthatjuk, legnagyobb arányban a saját toborzás, kiválasztás útján alkalmazott belső munkaerő (48,15%) jelenik meg a hazai szolgáltatási piacon, illetve a kiszervezés (outsourcing) keretében egy animátor cégtől igénybevett foglalkozásvezető (39,81%). Kisebb arányban (12,04%) alkalmaznak a hazai hotelek gyakornokokat ezen a területen (24. ábra).

24. ábra: Animátorok foglalkoztatásának transzformációja hazánkban (2002-2014)
(Magyar, 2017a)

A saját animátor csapatot foglalkoztató házak 11,53%-a vegyes animátor csapattal rendelkezik, azaz a saját állományukat kiegészítik külsős animátorokkal is (Magyar, 2016d). Ezek az arányok hasonlóak Lacza és Keszei (2008) kutatási eredményeihez ($n_{\text{saját}} = 21, 60,00\%$; $n_{\text{külső}} = 9, 25,71\%$; $n_{\text{vegyes}} = 5, 14,29\%$), habár a saját toborzás útján alkalmazott animátorok aránya napjainkra jelentősen megemelkedett.

A hazai szállodapiacra az alkalmazotti létszám a 2007. és 2014. évi felmérés szerint is átlagosan 3 fő (23. táblázat), ellentétben a nemzetközi piacon tapasztalható – szélesebb szolgáltatási programkörre alkalmazott – akár 30-40 főhöz képest.

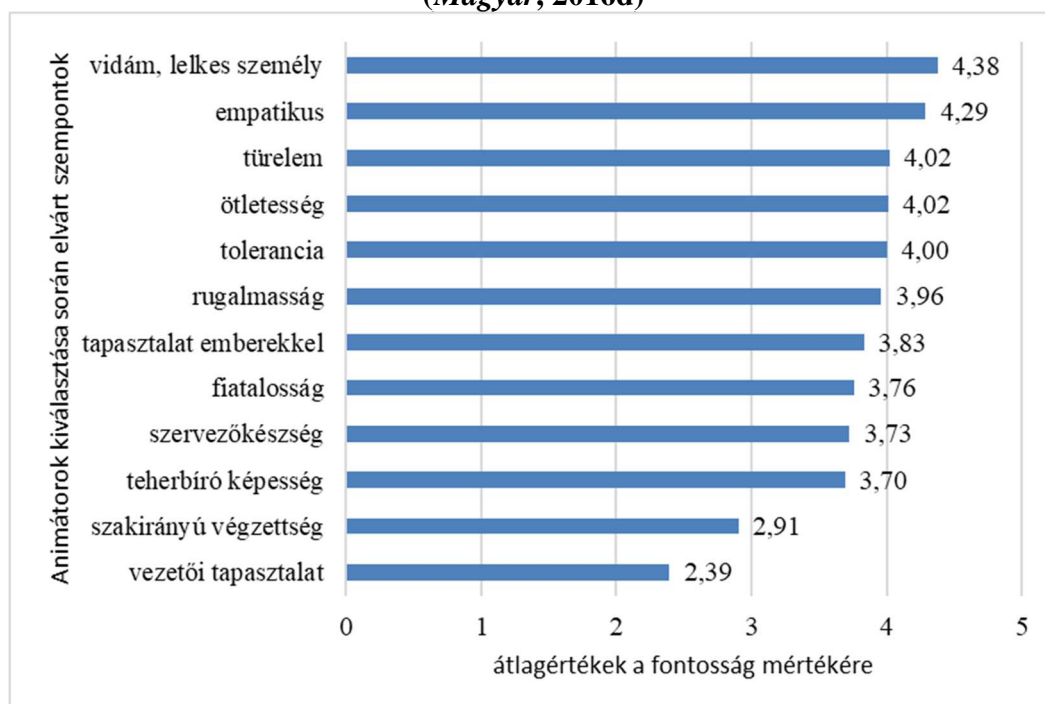
A két vizsgálati időszakban szereplő adatok nagyságrendben hasonlóak egymáshoz, habár kisebb mértékű visszaesés tapasztalható a válaszok alapján szinte minden részterületen (leginkább a tánc területén), s így az átlagos létszámban is, amelynek okai között valószínűsíthető a költséghatékony gazdálkodási koncepció szerinti működés.

23. táblázat: Az animátori munkakörök sajátosságai Magyarországon (2007-2014)
(Magyar, 2017a)

Animátorok 2007. évi munkaköri megoszlása				Animátorok 2014. évi munkaköri megoszlása			
Animátor	létszám (fő)	szálloda (db)	átlag (fő/db)	Animátor	létszám (fő)	szálloda (db)	átlag (fő/db)
vezető	15	15	1,00	vezető	25	27	0,93
gyermek	56	28	2,00	gyermek	131,5	76	1,73
sport	43	27	1,59	sport	64,5	42	1,54
tánc	14	4	3,50	tánc	13	9	1,44
technikus	5	5	1,00	technikus	3,5	4	0,88
egyéb / n.a.	34	19	1,79	egyéb / n.a.	13,5	7	1,93
Összesen:	167	55	3,04	Összesen:	251	85	2,95

A személyzet létszámnagysága mellett a szolgáltatási élmény másik meghatározó, szubjektív eleme az animátorok viselkedési, megnyilvánulási és a végzettséghez kapcsolódó kompetenciái. A vizsgált szállodákban alkalmazott animátorokra vonatkozóan a szolgáltatók körében a kiválasztásnál előtérbe kerülő legfontosabb tulajdonságok, illetve személyiségjegyek értékelésére használt növekvő 1-5 közötti Likert-skála értékeinek átlagolásai alapján megállapítható, hogy a leginkább elvárt kompetenciák közé tartozik a vidám, lelkes személyiség (4,38), az empátiakészség (4,29), a türelem (4,02), az ötletesség, kreativitás (4,02) és a tolerancia (4,00) (25. ábra).

25. ábra: Szállodák elvárásai az animátoraik felé napjainkban
(Magyar, 2016d)

A szakirányú végzettség rangsorban mindössze a 11. helyen szerepelt (2,91 átlagos fontossággal), amelyhez kapcsolódóan lehet, hogy a korábbi és a jelenlegi képzési rendszer által generált kimenet nem felelt meg a hazai szolgáltatók elvárásainak.

Lacza és Keszei (2008) korábban viszont azt állapította meg, hogy a vizsgálatukba bevont animátorok 45%-a tanult animációt, illetve 20%-uk sportoktatói végzettséggel rendelkezett. (Külsős alkalmazottak esetében ez az arány alacsonyabb volt.)

Az egyik, a hazai szállodai animációs piacon két évtizedes múlttal rendelkező, és releváns szerepet betöltő hotel programszervezőjének a válasza szerint:

„Az animátorképzésről/fakultációról kikerülő hallgatók alig rendelkeznek használható gyakorlati tudással. Egy sor elméleti ismerettel érkeznek, de legtöbbször már ott megakadnak, hogy pl. alkossunk 2 csapatot. Ennek okán immár 18 éve inkább a pedagógusképző intézetekből érkező hallgatókat vagy végzett szakembereket preferálok felvételnél.”

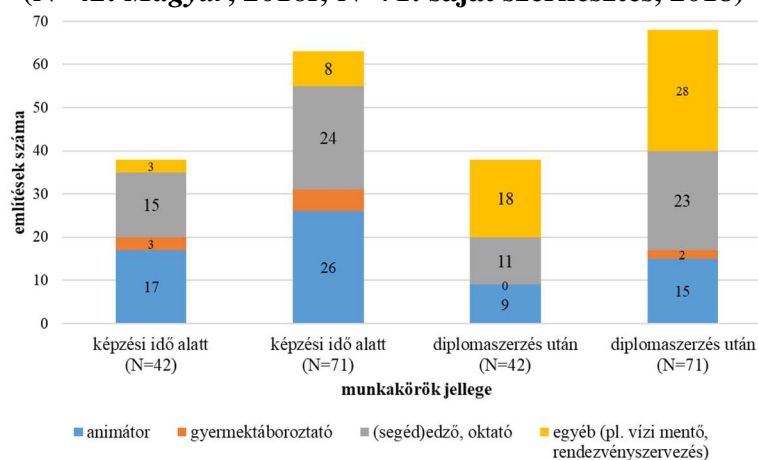
Ez arra enged következtetni, hogy még több gyakorlati ismeretre, valamint csoportdinamikai ismeretekre lesz szükség a jövőben az animátor képzések során.

Ahogy ez korábban is bemutatásra került, a rekreáció szakon hallgatók szélesebb ismeretkörrel rendelkeznek az animáció sokszínű lebonyolítási területeihez igazodóan (sportági és zenés-táncos szakmai ismereteket is szereznek). Így a rekreációs szervezés és egészségfejlesztés szakon végzett hallgatók körében folytatott pályakövetési kérdőívvel megvizsgáltuk a végzett hallgatók munkaköri sajátosságait is, hiszen a DPR jelentésekből ugyan kimutatták, hogy a sporttudomány területén végzettek 40,6%-a esetében jellemző az 1 hónapnál rövidebb idő alatti elhelyezkedés (*Veroszta*, 2015), azonban az nem derül ki, hogy szakspecifikus, vagy egyéb állás lehetőség esetén alakul ez a kedvező időtartam. A 26. ábra áttekintésével megállapítható, hogy az ELTE PPK budapesti rekreáció BSc szakos hallgatói főképpen tanulmányaik ideje alatt foglalkoztak animációs munkákkal ($n_{42}=17$; 44,74%; $n_{71}=26$; 41,27%), míg a diploma kézhezvétele után ez az arány kisebb mértékben megfigyelhető ($n_{42}=9$; 23,68%; $n_{71}=15$; 22,06%). Ennek egyik okaként valószínűsíthetjük – a többi rekreációs munkakörhöz (például indoor környezetben edzők) képest – a szezonalitást, valamint a kisebb munkabéreket.

A szállodai kutatás eredményei ezt alátámasztják: a hazai szállodák többsége (60,00%) ünnepek alkalmával, 51,58%-uk a nyári szezonban, 40,00%-uk az iskolai szünetek ideje alatt, 38,95%-uk pedig hosszú hétvégeken építi be a szolgáltatáscsomagokba az animációt, s mindössze 31,58% biztosítja folyamatosan, egész évben (*Magyar*, 2016d).

26. ábra: Budapesti rekreáció szakos hallgatók munkaköri sajátosságai a képzés ideje alatt és a diplomaszerezés után

(N=42: Magyar, 2016f; N=71: saját szerkesztés, 2018)

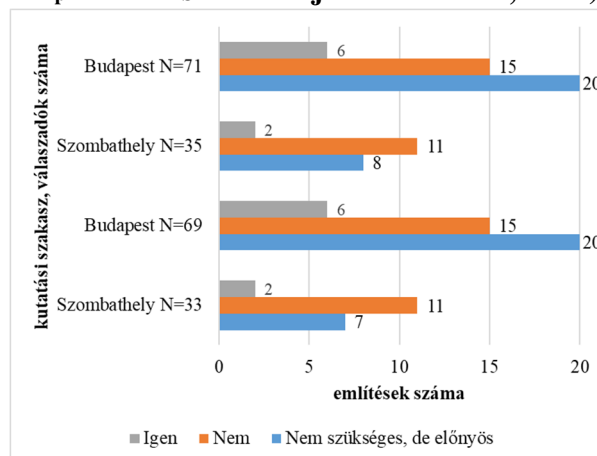

A szombathelyi és a budapesti képzőhelyen végzett rekreáció BSc szakos hallgatók esetében az elhelyezkedéshez szükséges idegen nyelvtudás nyelvvizsgával igazolt mivolta eltérő képet mutat (27. ábra). A nyugati határszélén jellemzően nem csak magyarországi, hanem ausztriai munkavállalás is jellemző a végzett rekreátorok esetében, így számukra az idegen nyelvtudás (főként német) piaci alapevidenciaként érvényesül.

27. ábra: Munkáltatói elvárások rekreáció szakos hallgatók idegen nyelv tudására

(N_{Bp}=69 és N_{Szh}=33: Némethné Tóth, Magyar, Nagy és Patakiné Bősze, 2017b;

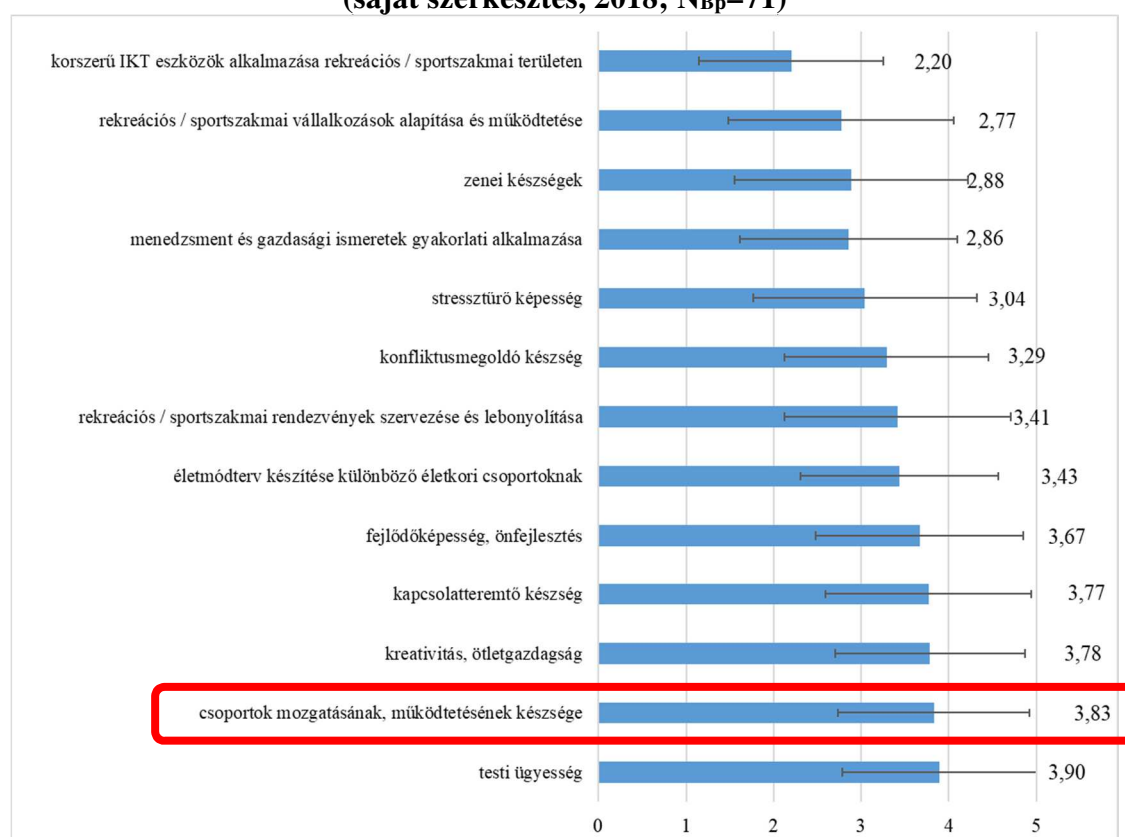
N_{Bp}=71 és N_{Szh}=35: saját szerkesztés, 2018)

A pályakövetési kérdőívünkben a válaszadók véleményét kértük a képzés során tanult kompetenciák értékelésére vonatkozóan is. Ezek között fontos elem az animációs munkák szempontjából – a korábban ismertetett szolgáltatói igényhez kapcsolódóan is – a „csoportok mozgatására, működtetésére vonatkozó készség”, melynek értéke a budapesti kutatásban résztvevők szerint kevésbé olyan magas ($M_{Bp65}=3,77$; $SD_{Bp65}=1,11$), mint a testi ügyesség esetében ($M_{Bp65}=3,86$; $SD_{Bp65}=1,11$) (Patakiné Bősze és Magyar, 2017c).

A 28. ábra áttekintésével megállapítható, hogy a kikérdezett, Budapesten végzett hallgatók véleményére alapulva leginkább az informatikai ($M_{Bp71}=2,20$; $SD_{Bp71}=1,05$), a vállalalkozási ($M_{Bp71}=2,77$; $SD_{Bp71}=1,29$) és gazdasági ($M_{Bp71}=2,86$; $SD_{Bp71}=1,24$), valamint a zenés ($M_{Bp71}=2,88$; $SD_{Bp71}=1,33$) tantárgyak területén szükséges a fejlődés, mind a tananyag-tartalom korszerűsítése, mind pedig a tanrendben elfoglalt hely (tanóraszám) emelésével, amennyiben lehetséges.

28. ábra: ELTE rekreáció BSc szakon Budapesten végzettek megítélése néhány, a képzés során jelentkező képesség és készség fejlődéséről (átlag és szórás értékek) (saját szerkesztés, 2018; $N_{Bp}=71$)

Az ELTE szombathelyi képzőhelyén (a korábbi NYME BDPK-n) végzett hallgatók értéktétele alapján hasonló preferenciasorrendet kaptunk, mint Budapesten, ám eltérő értékekkel. A Vas megyeszékhelyi képzés esetében is az első helyen, a legjobban értékelt képesség a testi ügyesség ($M_{Bp71}=3,90$; $SD_{Bp71}=1,11$; $M_{Szh35}=4,21$; $SD_{Szh35}=0,95$), ami úgyszintén a képzés sporttudományi jellegének köszönhető; azonban itt csak a harmadik legjobban értékelt helyen áll a csoportok mozgatása, foglalkozásvezetés ($M_{Szh35}=3,74$; $SD_{Szh35}=1,04$), a budapestihez közel egy tizeddel kisebb átlagértékkel ($M_{Bp71}=3,83$; $SD_{Bp71}=1,09$). Itt ugyanúgy a vállalalkozási ($M_{Szh35}=2,26$; $SD_{Szh35}=1,17$), gazdasági ($M_{Szh35}=2,57$; $SD_{Szh35}=1,07$) és informatikai ($M_{Szh35}=2,77$; $SD_{Szh35}=1,29$) képzési területen szükséges leginkább a fejlődés, a visszajelzések alapján.

7. ÖSSZEFOGLALÁS ÉS AJÁNLÁSOK

A szolgáltatások, köztük a rekreációs és animációs szolgáltatások is összetett tevékenységek, s a jelenlegi oktatáspolitikai elvárásokhoz igazodóan a tevékenységet végző alkalmazottak megfelelő felkészítése evidenssé vált napjainkban.

Hazánkban még nem rendelkezik nagy múlttal az animáció, sem a szállodák (1985-től), sem pedig a felsőoktatás (1990-től) területén; szemben például a Mediterrán térséggel, ahol az 1950-es évektől a Club Med tevékenységében már elérhető volt ez a szolgáltatás. A disszertáció 2. fejezetében a turisztikai animáció fogalmi háttere, fejlődéstörténete hazai és külföldi viszonylatban, programtípusok kerültek bemutatásra, és bemutattam annak interdiszciplináris jellegét is – konkrét példákkal alámásztva a sporttudomány (rekreáció), a gazdaságtudományon (turizmus és szolgáltatásmarketing), valamint a pszichológia kapcsolódási pontjait szemlélve, a korábbi tanulmányaim kiegészítésével.

Megállapítható, hogy az iskolai, köznevelési, oktatási szférában is helye és szerepe volt a szociokulturális animációnak, a közművelődésen kívül.

7.1. A kutatási eredmények összefoglalása

Kutatásaim két vonalon történtek: szakmatörténeti kutatás és szállodapiaci elemzés.

7.1.1. Szaktárgyi felsőoktatás története, illetve helyzete napjainkban

Egy korábbi tanulmányomban (*Magyar, 2004*) bemutattam a 21. század elejei időszak jelentősebb animáció-oktatási és tréning példáit a nemformális (céges), valamint a formális képzések középfokú és felsőoktatási területén, az intézmények akkor elérhető weboldalai és a szakirányfelelősökkel készített interjúk alapján. Jelen disszertációban pedig a felsőoktatási (tercier) oktatási piacra szűkítettem a kutatási fókuszot, a turizmus és a sporttudományi (rekreációs) képzési programok összehasonlító vizsgálatával.

Az 5. fejezet az animáció szaktárgy felsőoktatási történetét foglalja össze, elhelyezve az alapszakot adó képzések és intézmények történetében, oktatáspolitikai dokumentumok elemzésével. Ezzel szemléltettem azt a folyamatot, melynek során fokozatosan önállósult a két terület önálló szakká, s azon belül az animáció helye is folyamatosan változott.

A **sporttudományi és sportszakmai képzésekben** ugyan már az 1980-as évek elején megjelent a rekreáció mint tantárgy, azonban az első **főiskolai szintű rekreáció képzés (testneveléssel szakpárban)** csak az 1990/1991. tanévtől jelent meg az akkori ELTE Tanárképző Főiskolai Karán.

Az **idegenforgalmi** (napjainkban **turizmus-vendéglátás** BA szakos) oktatás ugyan már 1913-tól jelen volt hazánkban is tanfolyami formában, önálló szakká csak közel nyolc évtizeddel később tudott alakulni.

A rendszerváltás után az 1991. évtől lehetett a KVIF-en elsőként önálló Idegenforgalom-szálloda szakon tanulmányokat folytatni, ám animáció nélküli szakismeretek formájában. Akkor, amikor az *ELTE TFK*-n már második éve indult a testnevelés-rekreáció főiskolai szak, benne a (szociokulturális) animáció tantárggyal.

1992-2005 között a sporttudományi vonalon még csak két intézmény csatlakozott az animáció felsőoktatási kínálatához: 1992-től Szeged, illetve a 2002-es tanévtől a SE TSK, ahol már az *önálló rekreáció főiskolai szak* is megjelenhetett.

Az idegenforgalmi felsőoktatásban több intézmény vállalkozott az animáció oktatására. Ezek között az első volt a *Kodolányi János Főiskola* (KJF) *önálló Animáció szakiránya* (1994/1995-2001/2002. tanévek között), ahol mára az animáció már csak a „Rendezvény-menedzsment a szállodaiparban” című tantárgyban jelenik meg, részismeretként.

A *Veszprémi Egyetem* (ma PE) *Vendégfogadás szakiránya* (1996/1997-től) másodikként jelent meg a szaktárgy oktatási piacon; ám itt is folyamatosan csökkent annak oktatási aránya az évek során, s mára már szintén csak tantárgyi részismeretet jelent.

A harmadik, jól működő, best practice a *HFF* (jelenleg: METU HFTGK) *rekreáció-animáció (későbbi elnevezésében: Szabadidő-rekreáció-animáció) szakiránya* volt, amely szakirány a 2015/2016. tanévben került utoljára meghirdetésre.

A főiskolai képzés mellett ún. *Idegenforgalmi szakmenedzser FSZ*-képzésen is tanítottak animációt (VE, BGF KVIFK, illetve 'franchise partnerei', HJF - MIOK).

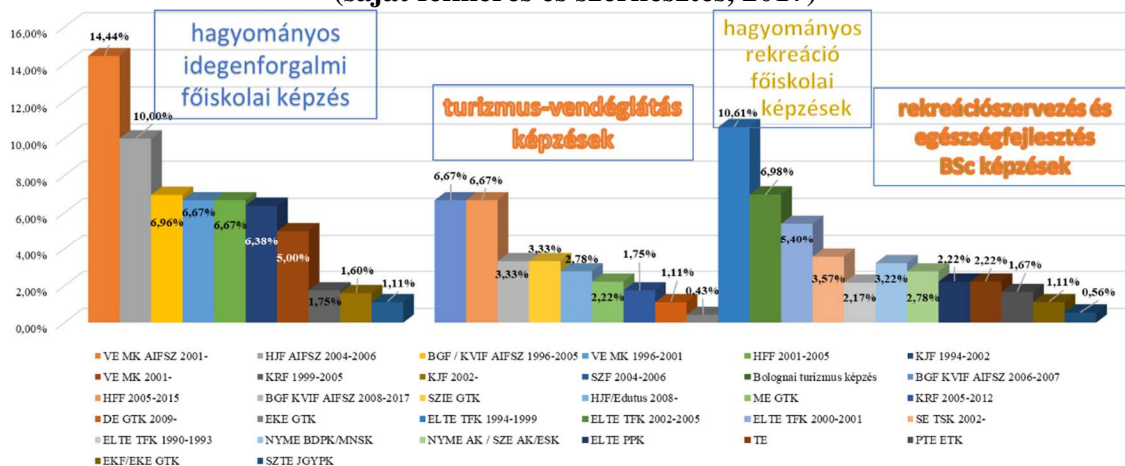
A hagyományos főiskolai idegenforgalmi képzésben az animáció oktatása megjelent a *KRF*-en is (1999-2012 között), valamint az *SZF*-en is. Szolnokon is a bolognai rendszerű képzésben tantárgyi részismeretté vált az elmúlt időszak során az animáció témaköre.

A „bolognai” turizmus-vendéglátás képzésbe 2016-ig további 12 képzőhely csatlakozott. Az animáció oktatása is további 7 intézményben indult el. Önálló tantárgyként a 2016/2017. tanévben felsőoktatási kínálata alapján négy, valamint egy tantárgy részismeretként is további négy egyetemen oktatják az animációt (egyikük két kampuszán is).

A bolognai ciklusban a rekreáció oktatását végző felsőoktatási intézmények száma is jelentősen bővült. A bolognai képzés (első) időszakában az ország 7 egyetemén folyt a rekreációs-szervezés BSc képzésen a KKK által kötelezően deklarált animáció oktatása.

Az egyes oktatási ciklusokban a turizmus és a rekreációs képzéseket indító iskoláknál az animáció oktatás tantervi értékét (kredit-, óraszámok alapján) mutatja a 29. ábra, folyamatosan csökkenő részaránnyal az összes kredit-/óra-számhoz viszonyítva.

29. ábra: Az animáció tantervi helyének rangsora Magyarországon az idegenforgalmi/turisztikai és rekreációs képzésekben (1994-2016) (saját felmérés és szerkesztés, 2017)

A turizmus képzések animáció oktatásának első korszakában a legszélesebb animáció tudást – óra- és kreditszámban vizsgálva – a VE AIFSZ képzése (14,44%), a HJF AIFSZ képzése (10,00%) és a BGF AIFSZ képzése (6,96%) biztosította a hallgatónak.

A régi főiskolai szintű képzésben a legszélesebb körű animációs tudást a VE Vendégfogadás szakirányán 1996-2001 között és a HFF rekreáció-animáció szakirányán (6,67%) szerezhették meg a hallgatók, rangsorban követte e két intézményt a KJF önálló Animáció szakiránya 2002-ig (6,38%), illetve a VE választható tantárgykerete (5,00%).

A bolognai időszakban a legtöbb animációs ismeret a BGF FSZ képzésén volt 2007-ig és a HFF/METU-n 2015-ig indított Szabadidő-rekreáció-animáció specializáción (6,67%).

A rekreációs hagyományos főiskolai képzés időszakában a legtöbb felkészítést az ELTE TFK 1994-1999 közötti időszaka (10,61%), majd az ELTE TFK 2002-2005 között indított tantervei szerint folyt oktatás (6,98%) nyújtotta konkrétan animáció témakörben.

A bolognai képzési ciklusban, a 2016. évet vizsgálva – kredit számok alapján – a legtöbb animációs ismeretet kínáló rekreációs képzés (a szabadon választható kurzusok nélkül) a szombathelyi (3,22%), majd győri képzés (2,78%), illetve az ELTE PPK és a TE (2,22%).

A turizmus képzéseknél a kezdetektől számos átrendeződés figyelhető meg. Napjainkban egyre kevesebb helyen oktatják önálló tantárgyként az animációt. Nevére utaló specializáció csak a SZIE-n található, s mára már csak 9 turisztikai profilú felsőoktatás intézményben oktatják, az összes képzőhely mindössze 37,5%-ában, szemben a rekreáció szakos egyetemekkel, ahol a KKK szerint is oktandó terület az animáció.

7.1.2. Piaci determinánsok a szaktárgyi oktatás fejlesztéséhez

A piac kétoldali feltárásai arra engednek következtetni, hogy az animáció egyre inkább elterjedő terület a szolgáltatási kínálatban ($N_{2002}=20$, $N_{2004}=35$, $N_{2007}=77$, $N_{2014}=134$).

A legelterjedtebb terület a kínálati elemek száma alapján a gyermek-animáció, majd a sport- és wellness-, illetve esti animációs programok (követve a külföldi csoportosítást).

Felméréseim alapján bemutattam a legelterjedtebb programokat is területenként.

Keresleti oldali felméréseimből kiderült, hogy a magyarok utazási döntéseiben még nem az aktív szabadidőeltöltést szolgáló (köztük animációs és családbarát) programok jelenlétét, hanem inkább a kedvező árakat helyezik előtérbe. Ezekkel az előzetes elvárásokkal szemben a szolgáltatásminőségi modellek másik aspektusában a szállodai tartózkodás során megélt élmények, azaz a tapasztalt szolgáltatás minőségi dimenziójába került elemek szerepelnek. A nevesített 12 szegmens között az animáció már előkelőbb helyet, a 6. helyet szerezte meg, összesítve a külföldi és a belföldi értékeléseket.

A már ezen a területen is tapasztalt vendégek a vizsgált minta jelentős hányada ($N_{2010-2011}=1000$, $n_{2010-2011}=416$, $N_{2011-2014}=945$, $n_{(a)2011-2014}=410$, családtagjaik révén: $n_{(b)2011-2014}=339$). Többé-kevésbé elégedettek az animációs szolgáltatással (átlagosan 3,08 az első felmérés alapján, egy 5-fokozatú, emelkedő Likert-skálán). Leginkább az esti és sport (és wellness) animáció területéről alakítottak ki pozitív véleményt, mindkét vizsgálati periódusban. A családtagokra vonatkozó kérdés a második szakaszban viszont kimutatta a gyermek-animáció belföldi nagyarányú kedveltségét a sportanimáció mellett.

A SERVQUAL-kérdőív általam adaptált változatával vizsgáltam az animációs élmény kialakulásában szerepet játszó faktorokat (első felmérésben 18, másodikban 15 item) is, szintén egy emelkedő 5-fokozatú Likert skálával. A vizsgált animációs élmény-faktorok a hazai vendégek értékelésében átlagosan 1,77–3,97 ($n_{2010-2011}=416$) és 2,11–4,23 ($n_{(a)2011-2014}=410$) között alakult, habár minden élményfaktor fontos, csak változó mértékben. 0 értékelést (nem játszik szerepet az adott tényező az élmény kialakulásában) leginkább a kevés résztvevő szerepénél választottak a válaszadók, amely előnyösen ítéltető meg.

Az animátor személye ($M_{2011-2014}=4,23$, $M_{2010-2011}=3,97$), a barátok, ismerős játékos társak ($M_{2011-2014}=4,02$, $M_{2010-2011}=3,84$), a játék jellege ($M_{2010-2011}=3,80$), a kapcsolódó zene ($M_{2010-2011}=3,64$) és a vizes helyszínen lebonyolított játék ($M_{2011-2014}=4,23$) szerepe fontos leginkább a vendégek számára. Ezek közül a gyakorlati oktatás során az animátor személyiségjegyek kialakítására szükséges figyelmet fordítani, a zenés programok és a vízi játékok módszertana mellett.

Albayrak, Caber és Öz (2017) kutatási eredményei viszont azt mutatták ki, hogy az animáció minden szolgáltatásdimenziója szinte egyforma hatást gyakorol a szállodai elégedettségre, bár a törökországi szálloda vendégeinek értékítélete a spa & wellness szolgáltatások esetén nagyobb értékeket mutatott. Az animáció esetében 3,94 – 3,96, míg a wellness és spa esetében 4,09 – 4,23 között mozogtak az átlagértékek. (Az én kutatási eredményeim csak az animációra irányultak, más módszertannal, s nem egy konkrét szállodában, hanem globálisan vizsgálva, s a mért átlagértékek eltérést mutatnak).

E különbségből azt a következtetést lehet levonni, hogy a magyar vendégek által tapasztalt animáció minőségében (egyes dimenziók esetében) még lehetne fejleszteni.

A regionális elterjedtséget is szemléltettem a szállodák és a felsőoktatási képzőhelyek aspektusában. Az oktatás vonatkozásában hiányterület a sokoldalúbban képző rekreációs szervező BSc szak vonatkozásában a Tisza-tó, a Balaton és a Közép-Dunántúl.

A szolgáltatói (szállodai) oldalon történt felmérés keretében megvizsgáltam a minőség kialakulásában szerepet játszó személyi feltételek alakulását is. Habár egyre több turistának van már alkalmuk részt venni hazánkban is a programokban, az animáció személyi feltételei nem követik a külföldi példákat: kevés animátort ($N_{2007}=3,04$, $N_{2014}=2,95$) foglalkoztatnak, főként az egyes ünnepek alkalmával (60,00%), a nyári főszezonban (51,58%), valamint különböző iskolai szünetek időszakában (40%), illetve a külföldi szokásoktól eltérően hosszú hétvégék esetén (38,95%) is. Az oktatáshoz kapcsolódó fejlesztéshez viszont pozitív tendencia a gyakornokok alkalmazásának - még kis arányú (12,04%) – megjelenése is, a főszezonon kívül is foglalkoztathatók a diákok.

A felmérés arra nem adott választ, hogy rekreáció, vagy turizmus, vagy egyéb más szakról milyen arányban fogadnak a szállodák animátor gyakornokokat, azonban a kiegészítő kutatásként megjelenő, még le nem zárult ELTE PPK Pályakövetési kérdőívéből kitűnik, hogy az animátori gyakorlat a budapesti ($N_{71fős\ minta}=26$, 41,27%) és a szombathelyi hallgatók esetében is az első számú helyen szerepel ($N_{35fős\ minta}=11$, 52,38%), egyéb rekreációs feladatok (mint például segédedző, rendezvényszervező, vízi mentő) előtt. (Megjegyzendő, hogy a rekreáció szakosok félév közben és a nyári időszakban is teljesíthetik gyakorlatot a képzés során.) A diplomaszerezés után viszont kevesebb hallgató ($N_{71fős\ minta}=15$, 22,06% és $N_{35fős\ minta}=12$, 32,43%) helyezkedett el animátorként. A szállodai munkáltatók esetében az animátorokkal szemben támasztott követelmények között leginkább a vidám, lelkes személyiség, az empátiakészség, a türelem, a kreativitás és a tolerancia szerepelt a rangsor elején. Ezek többségében veleszületett képességeknek minősíthetők, azonban a képzések során (például kommunikációs tréning) fejleszthetők.

Legkevésbé elvárt tulajdonságok közé tartozik a vezetői tapasztalat, illetve a szakirányú végzettség. Ez utóbbi indoklására egy családbarát, 21 éve a piacon működő szálloda válaszából a szakirányú képzésről érkezett jelöltek szakmai kompetenciahiányai közül a csapatképzés, csoportdinamikai ismeretek fejlesztésére való feladatot szűrhetjük le.

Habár a rekreációs szervező szakon végzett hallgatók pályakövetési kérdőívéből kapott válaszokból kiderült, hogy a képzés során második, illetve harmadik legjobban fejlődött kompetencia az animáció szempontjából is fontos csoportok mozgatásához kapcsolódik, mivel az átlagérték 4 alatti értékű ($M_{Bp71}=3,83$; $SD_{Bp71}=1,09$; $M_{Szh35}=3,74$; $SD_{Szh35}=1,04$), így az előző fejlesztési feladatot a szakmai oktatás számára ez is alátámasztja.

7.2. A tanulmány korlátai

A kutatás lezárta után még más szállodák is bevezették az animációs szolgáltatást.

A kutatás végeztével is folytattam a piaci folyamatok figyelemmel kísérését. További 6 szálloda és 1 panzió animáció bevezetéséről szereztem információkat. Ezek közé tartozik a siófoki Hotel Yacht^{****} Wellness és Business, ahol 2016 augusztus óta a MóKaland játszóház hosszú hétvégék és ünnepek alkalmával kínál animációt (*turizmus.com*, 2016a).

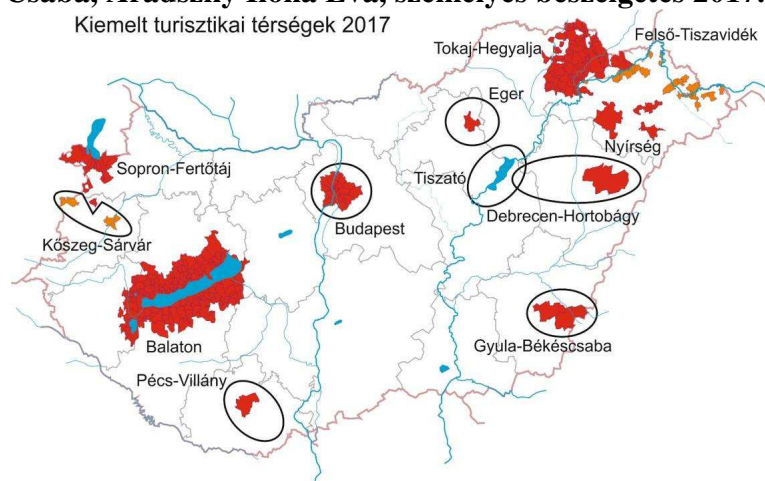
A siófoki Sungarden Hotel nyári és halloween-ünnepi gyermekanimációval várja a vendégeit. A De la Motte kastély épületében 2016. márciusában megnyitott 36-szobás Tündéerkert Hotel^{***} és Rendezvény-központ Noszvajon mindennapos animációval áll a vendégek rendelkezésére. A Lentiben található, 2016 június 16-tól üzemelő Thermal Hotel Balance Lenti^{****} napi 4-órás gyermekanimációval biztosítja a programélményeket. A korábbi Hotel Hollókőből 2016 augusztusában Castellum Hotel Hollókő^{****} néven újraindított szálloda is kínál animációs programokat. Illetve egy ugyan nem szálloda, hanem panzió kategóriába tartozó szálláshelyen, a móri Fogadó az Öreg Préshez a 2016. augusztus 20-i ünnepekhez igazodóan kínált csomagajánlatában játékos animációs programokat (*Hoteltel Kft.*, 2016).

Szintén időszakosan, ünnepi csomagok keretében biztosít animációt a gyermek vendégei számára a Park Inn by Radisson Zalakaroson (*Park Inn Zalakaros Resort & Spa*, 2018), valamint a Diamant Hotel, Szigetköz^{****}, egyéb időszakban játszóházat (*Diamant Hotel*, 2017a; *Diamant Hotel*, 2017b). (A Diamant szállodában korábban a hotel nagysága és a vendégkör eltérő igényei miatt nem biztosítottak animációt nagyobb volumenben, csak a hétvégenként megrendezett 1 órás bohóc műsort, lurkómozit és a szerdánkénti babaúszás programot (Fördös Barbara, e-mail, 2014. 08. 28.).

A 2016 nyár elején megnyílt körmendi Mjus World Resort & Thermal Park****superior szálloda a hét minden napján (Mjus, 2018a), valamint a kiemelt időszakokban (Mjus, 2018c, 2018d), főszezonon kívül (Mjus, 2018b) és speciális wellness ajánlatokban (Mjus, 2018e, 2018f) is kínál animációs programokat gyermek- és felnőtt vendégei számára. Ám e néhány szálloda hiányzó adata véleményem szerint nem befolyásolja jelentősen a kutatás során megállapítható következtetéseket.

A szállodai és felsőoktatási (rekreáció és turizmus oktatási profilú) intézmények vizsgálatát a korábban érvényes kilenc turisztikai régió felosztásában végeztem, azonban időközben hatályba lépett a 2016. évi CLVI. törvény szerinti új szabályozás. A turisztikai fejlesztésekhez ún. turisztikai térségeket (desztinációkat) és kiemelt turisztikai fejlesztési térségeket jelöl ki a közeljövőben a kormány. Az eddig kihirdetett kiemelt turisztikai fejlesztési térségek a következők: (1) Balaton és (2) Sopron-Fertő¹⁶, (3) Tokaj, Felső-Tisza és Nyírség¹⁷, (4) Debrecen – Hajdúszoboszló és (5) Hortobágy – Tisza-tó¹⁸, valamint (6) Dunakanyar¹⁹. Korábbi tervek alapján várható a Duna-Tisza köze, mint kerékpáros térség is. 2018. január 31-én, Guller Zoltán, az MTÜ Zrt. vezérigazgatója az évértékelő sajtótájékoztatóján jelentette be, hogy 2018 tavaszán kormányjavaslatban rögzítenek három további kiemelt turisztikai térséget: a budapesti agglomerációs gyűrűt, a Szeged-Makó és a Mátra-Bükk területét (turizmus.com, 2018). Egy békéscsabai, középiskolai turizmusföldrajz szakos tanár sajtómegjelenések alapján mutatja be a további, tervezett magyarországi térségeket is (30. ábra).

30. ábra: Jelenlegi és tervezett „Kiemelt turisztikai térségek” Magyarországon (Gila Csaba, Aradszky Ilona Éva, személyes beszélgetés 2017.03.26.)

¹⁶ 429/2016. (XII. 15.) Korm. rendelet

¹⁷ 140/2017. (VI. 9.) Korm. rendelet

¹⁸ 1522/2017. (VIII. 14.) Korm. határozat

¹⁹ 1550/2017. (VIII. 18.) Korm. határozat

A fentiek alapján jól látszódik, hogy ezek a tervezett térségek nem fedik le hazánk teljes területét, így a területi statisztikáim elkészítéséhez a 4/2000. (II.2.) GM-rendeletben hatályosított kilenc turisztikai régió alkalmazása volt indokolt.

A vizsgálataim során a BSc / BA képzési szintre koncentráltam, így más szintű képzések nem kerültek be a kutatásomba.

A **Felsőoktatási szakképzés** szintjének elemzése csak az előző, 2006 előtti oktatási rendszer időszakában, az akkor ezen a képzési szinten animációt oktató intézmények (VE, BGF KVIFK, illetve HJF – MIOK) gyakorlatában jelent meg, mint neves reprezentánsok, amikor még a főiskolai / BSc szintű képzésekben nem terjedt el. Habár 2017-től már a BGE Turizmus-Vendéglátás FOSZK Turizmus szakirányán belül sem indítanak szabadidő specializációt (BGE, 2017c; BGE, 2017d), csak a Turizmus-Vendéglátás BSc szakon egy Rekreáció című tantárgyat az Egészség-, sport- és ökoturizmus specializáción (BGE, 2017a; BGE, 2017b).

Szintén nem szerepelt a vizsgálataimban a BA képzési körbe tartozó, szociokulturális animációt oktató **közösségszervezés és andragógia** szak, valamint a **szakirányú továbbképzések** (Rekreáció- és szabadidősport-szervező az ELTE PPK-n, Outdoor programvezető az ELTE PPK-n és a Nyíregyházi Egyetemen, Sportanimátor Nyíregyházán, Fitness, aquafitness és sportanimátor Pécsen, Wellness és Spa szakközgazdász, Wellness és spa szakmenedzser a DE-n, Vezető animátor az SZTE-n, illetve a társadalomtudományi képzések közé tartozó Közösségi animátor képzés a DE-n) és a **mesterképzések** (Rekreáció mesterszak, Játék- és szabadidőszervező tanár) kínálatában megjelenő animáció oktatási tartalom.

További korlátot jelentett még a disszertáció készítés időszakában fennálló kettős kép a turisztikai animáció felsőfokú képzése kapcsán, amely szerint kétféle KKK szerinti képzés valósult meg az oktatás a kutatás utolsó szakaszában, ám a 2016 augusztusában kibocsátott követelmények szerinti, új képzési tantervek vizsgálata nem történhetett meg.

7.3. Javaslatok a turisztikai animáció felsőoktatási modernizálására

Az animátor szakma piaci igényeit egyrészt a kutatásaim is igazolták, másrészt pedig *Kővári és mtsai* (2009) már nyolc évvel ezelőtt is megfogalmazták az animátor (gyermekfelügyelő) képzettség felsőfokon történő megszerzésének szükségességét:

„Turizmus-vendéglátás főiskolai végzettség, javasolt lenne animáció szakirány, óvónő- vagy tanítóképző főiskola, vagy animátor oklevél. Javasolt lenne minimum egy nyelv középfokú ismerete. ... Az animátor is hiányzik, mint szakma. Nem a sportanimátor, hanem a wellness, gyógyászati ismeretekkel is rendelkező wellness animátor, wellness tanácsadó.”

A fenti, lassan egy évtizede készített, munkaerőpiaci felmérésen alapuló javaslattevés után ugyan megjelent a hazai oktatási piacon az **OKJ**-regiszterében mint szakképesítés-ráépülés a **Rekreációs mozgásprogramvezető** 8 szakiránnyal, melyik egyike volt az **Animátor** (*NSZFH*, 2008). Azonban egy 2012. évi OKJ-módosítás következményeként átstrukturálódott a szakmaszerkezet, s – többek között – kivezetésre került a **Rekreációs mozgásprogramvezető** (*NSZFH*, 2016a, *Szlamka*, 2016). A szakirányok OKJ szakmai záróvizsgáit utoljára még a 2013/2014. tanévben lehetett megszervezni (*Magyar*, 2016c). 2013. október 29-én az ELTE PPK-n a Magyar Sporttudományi Társaság Rekreációs Szakbizottsága és az ELTE Egészségfejlesztési és Sporttudományi Intézete közös szervezésében megrendezett „Perspektívák a rekreációban” – Rekreációs konszenzus konferencián is felmerült a rekreáció sokszínű értelmezése, valamint a munkapiacra még nem „kristálytiszta tudatosult” munkakör-tartalmú paradoxon, amelyet csak erősített a nevében deklaráltan szakmát adó OKJ szakirányú végzettségek megszüntetése. Itt Dr. Bárdos György felvetette, hogy az egyes képzőintézményeknek specializálni lenne szükséges a képzési kínálatukat, olyan kimeneteket (oklevél betétlapokat) adó tantervekkel, amelyek a munkavállalók és a munkáltatók felé is egyértelműsítik a szűkebb területen, ám mélyebb tudással rendelkező hallgatók elhelyezkedési lehetőségeit. Az újragondolt képzési programokat az adott régióban jelentkező rekreációs trendekhez igazodóan lenne indokolt kialakítani, s a korábbi, OKJ-s Rekreációs mozgásprogramvezető szakirányai alapján lehetne speciális kimenetet szerezni a felsőoktatásban. Ezt az elképzelést megerősítette egy, a közigazgatásból érkezett személy véleménye is:

„Maga a szak szerintem nagyon jó, meg az ismeretek is, amiket tanítanak, csak a munkaerőpiacon kéne rendet tenni, hogy el tudjanak ugyanúgy helyezkedni, mint a testnevelők, kéne nekik egy önálló szegmens.” (*Szlamka*, 2016).

A számadatok és a szerző oktatási tapasztalatai szerint egy jól működő, széleskörű felkészültséget adó, sikeresen indítható képzést jelentett a rekreáció OKJ, amelynek tapasztalatai és „best practice”-ei felhasználhatóak egy felsőoktatási szakmai specializáció kialakításánál is; még ha az alapját képező sportedző képzésen végzett tanulóknak csak 13,91-33,24%-a tanult tovább ezen a szakképesítés-ráépülésen, valamint átlagosan a 2010-2014 közötti 5 év során 72,58%-uk szerzett bizonyítványt (24. táblázat).

24. táblázat: Rekreációs és Sportedző OKJ képzés nyilvántartott beiratkozott tanulói és vizsgázói létszáma Magyarországon (2010-2014)

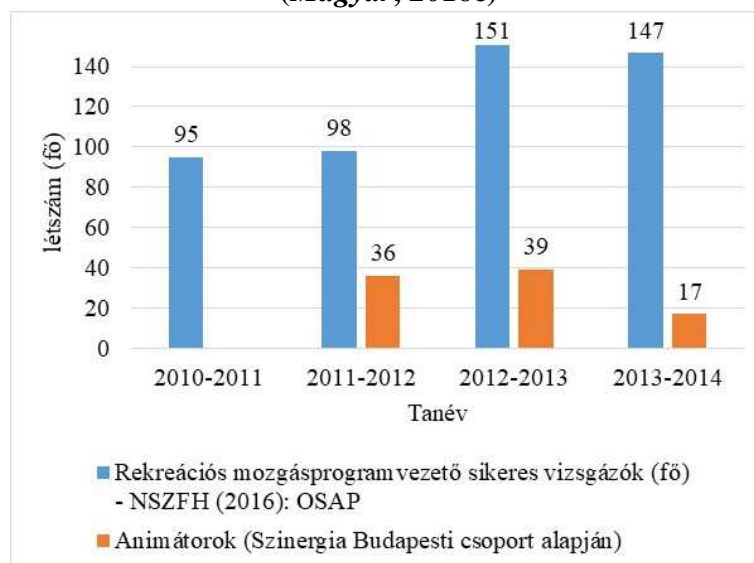
(NSZFH, 2016d alapján saját szerkesztés, Magyar, 2016c)

OKJ 52-813-01-0001-54-01 Rekreációs mozgásprogram-vezető (a szakirány megjelölésével)	Végzés éve: 2010	Végzés éve: 2011	Végzés éve: 2012	Végzés éve: 2013	Végzés éve: 2014
a képzésbe beiratkozottak száma (fő)	117	123	133	241	192
sikeresen vizsgát tettek száma (fő)	94	95	98	151	147
vizsgázók aránya a beiratkozottak számához (%)	80,34	77,24	73,68	62,66	77,00
52-813-01-0010-52-02 Sportedző (sportág megjelölésével)	2010	2011	2012	2013	2014
a képzésbe beiratkozottak száma (fő)	566	699	964	1 643	1 587
sikeresen vizsgát tettek száma (fő)	352	514	737	1 395	1 380
vizsgázók aránya a beiratkozottak számához (%)	62,19	73,53	76,45	84,91	86,96

A Nemzeti Szakképzési és Felnőttképzési Hivatal (2017. január 1-jétől már a Pesti Kormányhivatal által kezelt) ezen nyilvános OSAP (Országos Statisztikai Alapprogram) adatbázisában nem került rögzítésre a beiratkozottak és a sikeres vizsgát tevők száma szakirányok szerinti bontásban az OKJ-s rekreátor képzésen. A sportos OKJ vizsgák ügyvitelért felelős személyek megkérdezése sem vezetett eredményhez ezen adatok megszerzésében. Elmondásuk szerint vélhetően az animátor, személyi edző, gyermekkori mozgásprogram-vezető és aqua tréner szakirány a leginkább kedvelt a tanulók körében.

Az oktatói munkámban használt szakiránynévsorok szerint a 31. ábra mutatja az országos szinten végzett összes OKJ-s rekreátorok számához viszonyítva a Szinergia Üzleti Szakképző Iskolában végzett animátorok létszámát.

31. ábra: OKJ-s rekreátorok és animátorok száma 2010-2014 között
(Magyar, 2016c)

Érdekesség, hogy az OKJ rekreátor képzés esetében mind a képző, mind a vizsgaszervező intézmények többségükben a Közép-Magyarországi régióban voltak megtalálhatók (a beiratkozott összes hallgató 99,5%-a és a sikeresen vizsgát tettek számának 62,39%-a). Ezt követte az Észak-Magyarországi régió (0,5% és 20,51%) a rangsorban. A vizsgaszervező intézmények között a Dél-alföldi régió is megjelent a 2013. évben, 50 fő vizsgázóval, amely az adott évi összes vizsgázóhoz viszonyított 33,12%-át tette ki (*Pest Megyei Kormányhivatal*, 2017 alapján saját számítások).

A jelenleg Magyarországon megszerezhető OKJ-szintű sportszakmai végzettségek (a 3. (Oktatás) szakmacsoportból, a XXXVII. Sport ágazatba soroltan) között ugyan a Fitness-wellness instruktorként nevesíti az SZVK (Szakmai és vizsgakövetelmény) a szakképesítéssel betölthető munkakörök között a „Sportanimátor” profilt (*NSZFH*, 2016b), azonban ez nem fedi le teljes egészében a korábban bemutatott, szerteágazó animátori feladatokat sem a szakirodalom, sem a munkapiacon (a szállodákban) ellátandó tevékenységek területén.

A 8-szintű MKKR (Magyar Képesítési Keretrendszer) a téma szempontjából kiemelt Fitness-wellness instruktorként képzés esetében az 5. szintet határozta meg, amely ún. „felsőoktatási szakképzés” (FOSZK) meghatározásnak felel meg (*Farkas*, 2016), akárcsak a ráépülő szakképzésként megjelenő Személyi edző végzettség. Habár ilyen szó szerinti FSZ vagy FOSZK képzés a sport területén nem indult, a TF tervezett ugyan okleveles edző és edző-menedzser képzést erre a szintre (*Szlamka*, 2016).

A 2017. szeptember 1-től induló Sport- és rekreációs szervezés BSc alapszak viszont az MKKR besorolása szerint a 6-os szinten szerepel.

Habár a Fitness-wellness instruktorképzés – a szakmai és vizsgakövetelményei alapján – feljogosít sportanimátori feladatok elvégzésére, nem teljeskörűen fedi le ezt a szakmát, így indokolt lehet a továbbtanulás és speciálisabb, további ismeretek megszerzése a 6-os MKKR-szintű rekreáció szakirányos BSc képzésen, ahol a középszintű végzettség többletpontot is jelent a felvételi folyamat során: „Az 1993 után szerzett, az Országos Képzési Jegyzékben szereplő emelt szintű vagy felsőfokú szakképzésért, a hatályos jogszabályok szerint szakiránynak megfelelő továbbtanulás esetén 32 pont” (*felvi.hu*, 2017, 32. o.) adható, amely a maximum 400+100 pontos rendszerben 6,4%-os beszámításnak felel meg, a többletpontok 32%-ának. (A *felvi.hu* pontszámító generátora a többletpontok rendszerénél az „OKJ szakképzések” menüpontban tartalmazza a Fitness-wellness instruktort kiválasztható szakképzésként.)

A következőekben konkrét javaslataimat foglalom össze, amelyek egyrészt a korábban bemutatott információkon, másrészt az egyéni szakmai tapasztalataimon alapulnak.

J1 A Sport- rekreációs szervezés BSc alapszak animáció kimenetet adjon.

A korábban bemutatott munkaerőpiaci információk adatában szükséges a szakképzett animátorok jelenléte, azonban a jelenlegi OKJ struktúrában ez nem lehetséges, illetve nem teljes körűen. A szakirányú továbbképzések szintjén megjelenő, a végzettséget igazoló dokumentumon konkrétan megjelenő animátor képzések elvégzőiről és sikeres munkaerőpiaci elhelyezkedéséről nincsen tudomásom.

Az új képzés (Sport- és rekreációs szervezés BSc) KKK-ja előírja, a korábbiakkal megegyező 180 össz-kredit értékű képzésen a végzettek egyik deklarált képessége kell legyen a sport, szociokulturális, turisztikai és gyermek animációs programok tervezésére, szervezésére és lebonyolítására való alkalmasság.

Az ilyen területű szakmai, speciális ismeretek megszerzésére kétféle lehetőség kínálkozik a KKK-szabályok figyelembe vételével. Az egyik opció az ún. szabadon választható 10 kredites tantárgysávban létrehozni választható animációs tárgyakat.

A másik lehetőség, az új KKK szerint a rekreációs szervező szakirány 120 kreditén belül egy 30-40 kredit értékű specializáció kialakítása, így az előző indokok alapján az animátor, animáció területen ez egy valós piaci igényeket kielégítő képzés lehet, amely oklevél-betétlap formájában – az előző opciótól eltérően – a munkáltatók számára is egyértelművé teszi a jelentkező szakmai végzettségét.

Ennek az ötletnek a kidolgozására már 2015 novemberében elkezdtek a lépéseket, akkor még csak a KKK-tervezet tükrében. Később több hónapos finomítások zajlottak, az időközben az ELTE-hez csatlakozott korábbi szombathelyi NYME Sporttudományi Intézetének több oktatójával. Az alapozó ismeretek (mindkét szakirány számára) és a differenciált szakmai törzsanyag (rekreációs szervezés szakirány számára) kidolgozása során az egyes tudományterületi előírásokat is figyelembe vettük a kredit-számok kialakításánál. Végül csak a rekreációs szakirány számára dolgoztunk ki a tanterv-tervezetben a KKK-adta lehetőség figyelembe vételével specializációkat, melyek közül kettőt a budapesti képzőhely (Szállodai és rendezvény animátor, valamint Fitness és wellness szakértő), illetve másik kettő a szombathelyi campus (Szabadidősport szakértő, és Egészségfejlesztés) sajátosságaihoz igazodott.

Korábban az ELTE PPK Rekreációs szervezés-egészségfejlesztés BSc alapszakán, a 2016-ig érvényben lévő mintatanterve Rekreáció szervező szakirány (animátor, játékmester és instruktorként) 3 konkrét tantárgyat (Játékok, Animáció és Játékmester) tartalmazott, illetve a Rekreációs gyakorlat 3. (külső helyszínen 60 munkaóra) keretében biztosítottunk lehetőséget a hallgatóknak az animatori munkakör betöltéséhez szükséges kompetenciák elsajátításához. Az új BSc képzésre alkotott specializációs tanterv-tervezetben (15. sz. *Melléklet*) viszont az alábbi tárgyak találhatók: 1) Játékok, 2) Animáció, 3) Játékmester 1-2. (a 2. féléves kurzus a specializációt választók számára), Rekreációs gyakorlat 2. (szálláshelyi területen, külső helyszínen 90 munkaóra) és Rekreációs gyakorlat 3. (rendezvény területen, külső helyszínen 90 munkaóra)

Ennek hatására jelentős többlettartalmat érhetünk el az animatori felkészítés érdekében: +6 kredit (a tantervi összes kreditszámhoz viszonyítva +3,33%), +126 óra, ám ami a legjelentősebb, hogy végzettséget igazoló betétlapot adhatunk a hallgatóink számára.

További, itt nem nevesített tantárgyak is szerepelnek a mintatantervben, mint a közös szakirányos tárgyak között elhelyezkedő „Zenés rekreációs programok I-II.” (nagyobb óraszámú), „Sportjátékok 1-2.”; vagy a specializációra tervezett „Csoportdinamika és közösségfejlesztés”, az „Aquafit és vízi játékok”, „Vízi foglalkozások szervezése”, amelyek a piaci tapasztalatokhoz is igazodó animátor-felkészítésben szerepet játszanak.

A tisztadili.com Kft. cégvezetője is elismeri az új tanterv által szerorzhető oktatási előnyöket, a szakma valós ismereteinek elsajátítására érdekében. Tapasztalatai azt mutatják, hogy még a legtöbb felsőoktatási intézményben „lealacsonyítóan beszélnek erről a típusú munkáról, miközben a piacon egyre nő a képzett animátorok iránti igény.

Véleménye szerint egy tantárgy keretében, a jól felkészült oktató ellenére sem lehet ezt a szerteágazó tevékenységet mélységében úgy oktatni, hogy megfelelő ismerettel, tudással rendelkezzenek a diákok. Így a piacon működő animátor cégek saját szervezésű képzései is szükségesek. Ez utóbbit – többek között – a megrendelői oldalról érkező (változó) elvárások is befolyásolják (Marácz Ágnes, személyes beszélgetés, 2018. 04. 07.).

A Coachgame Hungary Kft. animátor trénere is üdvözlí a több animációs szakmai tárgyat felvonultató tantervet, ám további kiegészítéseket javasol. Szerinte nagyobb hangsúly szükséges a korosztályszerifikus játékok oktatása mellett a „gyermek ismeretekre” (mozgásfejlődésük és pszichológiai életkori sajátosságai), mivel az animátorok munkája gyakran ehhez a korosztályhoz kötődik. Emellett javasolná a szellemileg vagy testileg korlátozott gyermekek és felnőttek animálási sajátosságainak oktatását is (habár egy ún. Speciális célcsoportok rekreációja című tantárgy is szerepel a Társadalomtudomány ág részeként a Rekreációs szervezés és egészségfejlesztés szakirány közös moduljában), és a további tantárgyak közül a kommunikációhoz kapcsolódóan fejlesztene szakmailag kapcsolódó kompetenciákat (Sándor Martina, személyes beszélgetés, 2018. 04. 04.).

J2 Oktatásmódszertani kérdések

Ahogy a korábban bemutatott „best practice-ek” is szemléltették, az animációs tárgyak oktatásában a **mellérendelt oktatás**, az oktató **facilitátor** szerepe indokolt.

Integrált, szintetizáló ám rekreációs jellegű oktatást próbálunk megvalósítani, azaz a korábbi tárgyak tudásanyagának feltételezése mellett a munkaerőpiaci sajátosságokhoz, a szállodai programszervezéshez, rendezvényekhez igazított profillal kerüljön oktatásra az adott tárgy, nem mintha testnevelő tanárokat, vagy edzőket képeznénk.

Azaz például a **gimnasztika** kurzus keretében a témakörök között szükséges az animátori munkavégzéshez a reggeli torna módszertana is, felnőtt és gyermek korcsoport számára. Az **aerobik** tárgy adjon megfelelő alapokat a szállodai reggeli torna és vízi aerobik, valamint a társastáncsal ötvözve a zumba megtartásához.

A **zenés rekreációs programok** megalapozhatják a hallgatók speciális kompetenciáit (ritmus/ütem érzék, tánc mozgás kultúra, lépések ismerete) a tánc tanítás programhoz, illetve a színpadi show produkciókhoz (esti animáció).

A **sportjáték kurzusok** keretében az **ütős sportok** közül az asztali tenisz, tollaslabda és a minigolf; a **labdás sportok** közül a strandröplabda, a futball, a strandfoci és a kosárlabda/streetball; illetve a **golyós játékok** közül a biliárd, a pétanque és a bowling oktatása lehet indokolt.

A *Nem sportági testkulturális mozgásprogramok* vagy a *táborok* ismeretanyagába praktikus beleépíteni a gyalog- és kerékpártúrát, a Nordic Walkingot, az íjászatot.

Az *Aquafit és vízi játékok*, valamint a *Vízi foglalkozások szervezése* kurzusok tematikájába érdemes beleépíteni a vízi aerobikot, vízilabdát és a vízi vetélkedőket.

Mindemellett praktikus a sportági kurzusok mindegyikébe beleépíteni a felmérések alapján is eddig hiányos kompetenciaként megjelenő **foglalkozásvezetést**, azaz a hallgatók az animáción kívüli kurzusokban is szerezzenek tapasztalatot önálló játékvezetésben, ne csak szabályismereti elméleti tudást.

Az oktatás eszközei között a **tanári szemléltetések** pozitív példát mutatnak a hallgatóknak. „Csarnoki órákon” a tanár általi gyakorlatbemutatóként, az elméleti órákon pedig példák ismertetésével, illetve oktatófilmek levetítésével megoldható.

Az animátori munkavégzéssel kapcsolatban készült 22 évvel ezelőtt egy oktató **film**, amely a siófoki Hotel Ezüstpart példáján mutatja be a gyakorlatban több animációs program (beltéri kézműves foglalkozások, kültéri vízi játékok és labdás sportok, jelmezbál, kulturális program stb.) megvalósíthatóságát, azonban ez már nem mondható korszerűnek. A Youtube-on számtalan videó megtalálható, akár a klubszállodák építészeti sajátosságainak szemléltetésére, akár az egyes programok élőben, vendégeknek történő lebonyolításának prezentálására (például az oktatási tematikák elemzésekor tapasztalt, csak néhány helyen megjelenő felnőtt esti színpadi vetélkedők, vagy a zenés-táncos show műsorok esetében).

A foglalkozásvezetések során fontos kihangsúlyozni az **egyéni és csoportos értékelés** szerepét, amelynek során a hallgatók saját magukat is értékelni próbálják játékvezetés közben, illetve a játékban résztvevő hallgatótársak is mondhatják el pozitív véleményeiket, ám a fejleszteni javasolt részeket is. Ebből, a nemformális oktatás keretében (tanfolyamokon) használt technikából nagyon sokat tud indirekt módon tanulni minden egyes animátor jelölt. Ehhez praktikus megfigyelési szempontokat kiadnia a szaktanárnak (testtartás, térköz kezelése, kommunikáció jellege, buzdítás, eredményhirdetés, dinamika, time management; eszköz kezelés).

Az animáció gyakorlati kurzus végére a hallgatók által beadott játékleírásokból javasolt egy olyan **egyedi játéktár** összeszerkesztése a hallgatók számára, amely méltó segítséget adhat a munkaerőpiacon elhelyezkedő leendő animátorok sikeres felkészüléséhez is az egyes programok, rendezvények előtt.

A korábban, OKJ szintjén történő szakmai felkészítések számadatai alapján is javasolt a felsőoktatásban is a **kiscsoportos oktatás**. A hatékony készség fejlesztés érdekében

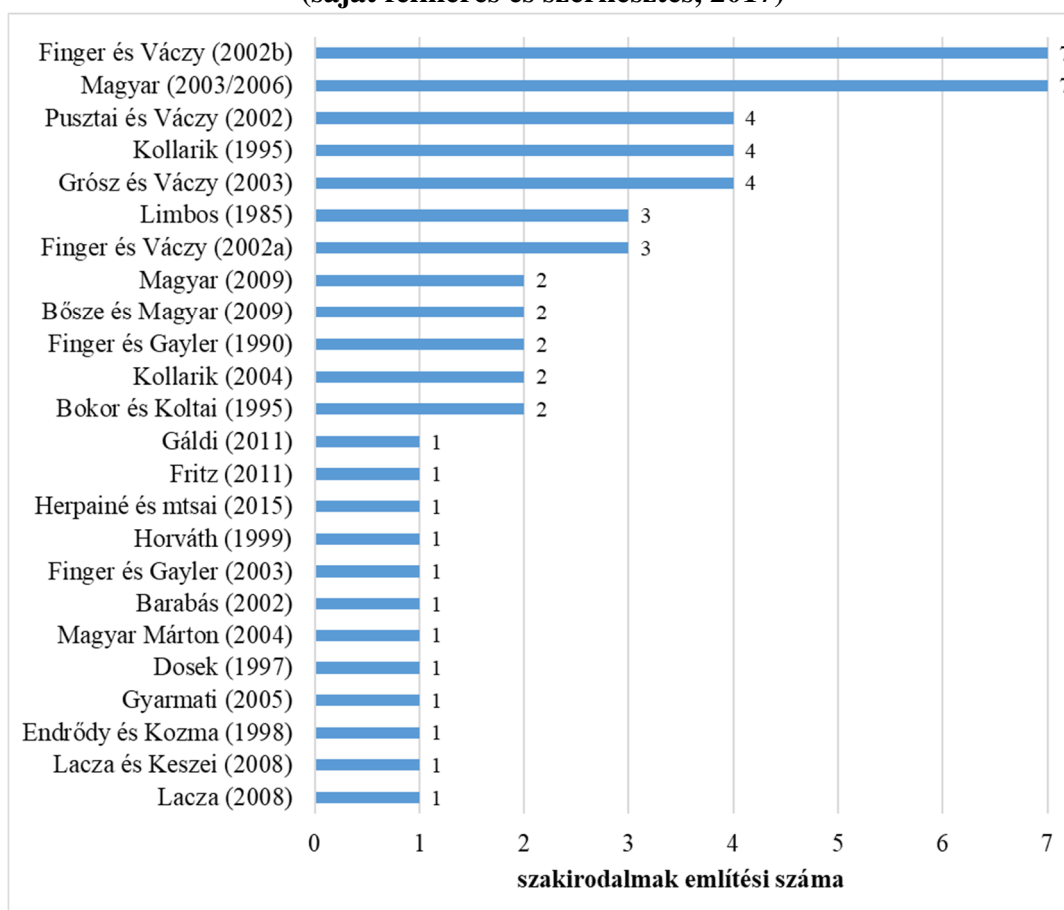
alkalmazandó nem túl magas csoport létszámok kialakítása mellett javasolt a képzés hallgatóbarát jellegének megőrzése is (mint például a Szinergia Üzleti Szakképző Iskola Rekreációs mozgásprogramvezető szak animátor specializációján is maximum egy osztálylétszám, kb. 30 fő vett részt).

S végül, de nem utolsósorban kiemelném az oktatás során használt kötelező és ajánlott irodalmak felújításának szükségességét, hiszen a tematikák elemzése során kiderült, hogy az országos szinten, mind a turizmus-vendéglátás, mind pedig a rekreáció szakokon alkalmazott forrásmunkák között a leggyakrabban a Magyar (2003), illetve a 2002-2003-ban kiadott Animateur könyvsorozat elemei fordultak elő (32. ábra).

Az oktatáshoz használt irodalmak átlagosan 2001. évi kiadásúnak minősülnek.

32. ábra: A hazai animáció oktatásban használt kötelező és ajánlott irodalmak előfordulási gyakoriságának rangsora (turizmus-vendéglátás, rekreáció)

(saját felmérés és szerkesztés, 2017)

J3 A minőség folyamatos mérése

A minőség nem egy statikus modell, a jelenleg megállapított módszertani javaslatok nem „örök érvényűek”. Ennek érdekében szükséges lehet az alábbiak folyamatos biztosítása:

- az **utánkövetési kérdőívek** rendszeres alkalmazása a végzettek körében, illetve Alumni találkozók szervezése a tapasztalatok elmondása a képzésben még bent lévőknek (oktatással, munkaerőpiaci elhelyezkedéssel kapcsolatban);
- **Szakmai Tanácsadó Testület** létesítése rekreációs szolgáltatók, munkáltatók részvételével, akik a változó piaci tendenciákat, a gyakornoki munkalehetőségeket is tudják közvetíteni, illetve a képzés modernizálását elő tudják segíteni;
- a folyamatosan **megújuló piaci termékek és szolgáltatás újítások** figyelembe vétele az oktatás során (érdemes a kurzusokba beépíteni például a tinédzserek és a fiatal felnőttek körében népszerű *Segwayt* és *Hoverboard*-ot; illetve a *Tegballt*, amely a labdarúgás és az asztalitenisz elemeit vegyítő sport, s már beépült a szállodai rekreációs sportok körébe is, például megjelenik a síófoki Hotel Azúrban);
- a külső szakmai gyakorlatok során **egyetemi instruktori kontroll** lehet praktikus, amely így szorosabb kapcsolatot teremt az iskola-gyakornok-munkahely között;
- bizonyos szakmai elméleti témakörökről **külső szakértő** tart órát; vagy külső záró vizsgabizottsági tagként vesz részt a munkában;
- szigorlati, záróvizsga **témakörök frissítése** 3-4 évente, követve a piaci változásokat;
- gazdasági és pedagógiai szakmai szempontból is indokolt lehet kialakítani egy **hibrid rendszert a gyakorlólhelyeken**: az egyetemi gyakornokok és a céges dolgozók (szállodai alkalmazottak, már dolgozó rendezvényanimátorok) együtt végezzék az animációt, a „seniorok” segítsék a „juniorokat”.

Az animációs programok és azok folyamatos fejlesztése az egyes turisztikai települések és régiók életében ma már elválaszthatatlan szolgáltatáselemet jelentenek, jellemzően a szállodai struktúrában, ahol a gyermekanimáció fordul elő leggyakrabban (*Gyurácz-Németh, Priszinger és Friedrich, 2015; Magyar, 2017a*) s ezt a fejlesztési folyamatot a (felső)oktatási platformoknak is követniük szükséges a hallgatók sikeres felkészítése, a munkaerőpiacra való átmenet / „school-to-work” hatékonyságának elősegítése érdekében. A területi fejlesztések középpontjába került az animáció (*Horkay, 2003*), amely fontosságát tekintve a szállással és az ellátással egy szinten említve (*Jakovlev, Serafimova és Koteski, 2016*) közvetve is képes a pozitív desztináció imázs kialakítására (*Stamenković, Blešić, Pivac és Džigurski, 2015*).

Úgy gondolom, a kitűzött céljaimat sikerült elérnem.

A szakirodalmi áttekintés és a piaci vizsgálatok alapján bemutattam a modern kori turisztikai animáció összetett rendszerét, amelyek között kiemelkedik hazánkban a gyermek- és a sport- (és wellness) animáció területe, amelyek elméleti és gyakorlati megismertetésére szükséges nagyobb hangsúlyt helyezni a formális oktatásban is.

A turisztikai és a rekreációs felsőoktatás hazai történeti fejlődését oktatásügyi dokumentumok alapján bemutattam, kiemelve az animáció képzés megjelenését és elterjedését különböző diagramokon is.

Az animáció tantárgy oktatásban betöltött helyét szemléltettem a hazai turisztikai és rekreációs felsőoktatás tantervi hálókban óraszámok, kreditértékek, számonkérési formák területén, és tartalomelemzéssel megállapítottam az oktatott témakörök elterjedtségét is.

Az animáció oktatásában hasznosítható piaci determinánsok feltérképeztem, javaslatokat fogalmaztam meg az animáció oktatás módszertanára, valamint egy új tantervet is bemutattam az ELTE képzésének tartalmasabbá, piac-konformabbá tételére.

7.4. Rövid kitekintés a szakmai terciér oktatásra külföldön

Ebben az alfejezetben próbálok egy képet bemutatni arról, hogy a világ számos más országában is összetett az animáció jelenléte a felsőoktatási programokban, s szintén turizmus és rekreációs területeken kerül oktatásra ez a szaktárgy. Sajnos nem minden esetben állt rendelkezésre itt sem tanterv vagy tantárgyi tematika.

7.4.1. A kanadai és amerikai felsőoktatási programok példája

Kanadában a **University of Waterloo** az elsők között vezette be a rekreáció alapképzést (undergraduate, BSc-szint) „Recreation and Leisure Studies” néven (University of Waterloo, é.n.a), akárcsak az első MA képzést és PhD programokat (University of Waterloo, é.n.c). 1972-ben négy választható területtel indult az alapképzés (leisure studies, terápiás rekreáció, rekreációs adminisztráció, outdoor rekreáció és képzés), amelyet 3 évvel később követett a master képzés. 1985-ben jelent meg a szakirányi kínálatban a „turizmus és rekreáció”, illetve 1995-ben elindult a kanadai első PhD-program is „Recreation and Leisure Studies” néven, illetve – többek között – a „Turizmus és park menedzsment” képzés 2012-ben (University of Waterloo, é.n.d). Habár nem animáció néven, ám „Játék, kreativitás és gyermek fejlődés”, és „Program menedzsment és értékelés” kurzus megjelenik az alapképzési szakon (University of Waterloo, é.n.b).

Minnesota állam karrier portálja 9 rekreációs major szakot nevesít, melyek között olyanok is megtalálhatók, amelyek hazánkban nem – például “Horgászat és horgász tudományok és menedzsment”, “Erdészet” (Minnesota State CAREERwise Education, 2018a). Rekreációs szakember (Recreation Worker) munkakör betöltésére alkalmas a “Parks, Recreation and Leisure Studies” major szak a Winona State Egyetemen, többek között szórakoztató, szerencsejáték és (egyéb, nem nevesített) rekreációs intézményekben (Minnesota State CAREERwise Education, 2018c). Az animátorok tevékenységével, az activities-zel nevesített “Leisure and Recreational Activities” major szakon a speciális programok (kurzusok) között – többek között – társas-, kártya- és szerepjátékok, sport, színház stb. is megjelenik az általánosan megfogalmazott szabadidős tevékenységek (Leisure and Recreational Activities, General és Other) mellett a Bemidji State University (Minnesota State CAREERwise Education, 2018b).

7.4.2. Az ausztrál felsőoktatási programokról

Ausztrália területén sem találtam konkrétan animáció, animator elnevezést a képzésre. Viszont azt érdemes kiemelni *Lynch és Jonson* (1999) kutatásai alapján, hogy ezen a kontinensen a rekreációs felsőoktatás fejlődése két szakaszban értelmezhető. Az egyik szakasz az 1933-1974 közötti időszakban jellemzően a fitnessz, jól-lét, sport, művészetek, tánc témaköreit tartalmazó kurzusokat jelentette (amely hasonlóságot mutat a magyarországi rekreáció képzéssel), jellemzően felnőttképzési és nemzeti szövetségek által szervezett rövid idejű képzéseken. A fejlődés másik szakasza az 1974-től napjainkig terjedő időszakot öleli fel, amikor a fizikai/mozgásos rekreáció mellett megjelent az outdoor rekreáció, a közösségi rekreáció, a művészetek, szórakoztatás, otthoni szabadidőeltöltési lehetőségek, sport és turizmus. Ausztráliában a teljesidejű alap- és mesterképzési, valamint PhD-programok az 1980-as évek közepétől kezdtek elterjedni, habár az 1970-es években is lehetett 2-éves kiegészítő képzéssel Associate Diploma-t szerezni a rekreáció területén, illetve 1976-ban a Perth-i University of Western Australia képzésén Master of Education diplomát Leisure Studies specializációval. 1979-ben már önálló BA rekreáció szak indult a Melbourne-i Phillip Institute of Technology-n, valamint PhD-program szintén Melbourne-ben, a Footscray Institute of Technology-n 1989-ben. *Sibson* (2011) kutatásai rámutatnak, hogy Ausztráliában is a kevésbé kutatott területek egyike a rendezvény-, sport- és rekreációmenedzsment (BESM, azaz önálló Bachelor of Event, Sport and Recreation Management) szak végzett hallgatóinak karrier vizsgálata.

7.4.3. Az animáció szakmai oktatási példája Törökországból

A török kulturális és turisztikai minisztérium kutatási és képzési főigazgatósága jelentésében szerepel, hogy a formális turizmus oktatás keretében az Anatóliában működő szállodai és turisztikai képzést biztosító szakközépiskolákban is megjelenik az “entertainment” területén belül az (általános) animáció és a gyermekanimáció témaköre; valamint a 2012-2013 év között 19,4%-kal, 53.828 főre növekedett a sport és entertainment/animáció területén a foglalkoztatottak száma török társadalombiztosítási szerv adatai alapján (*Republic of Turkey Ministry of Culture and Tourism*, 2014).

A turisztikai rekreáció felsőoktatás mint a turizmus és a sport intézetek közös képzési profilja olyan tantárgyak oktatását teszi szükségessé Kaya (2017) szerint, mint a ritmika és tánc képzés (az ELTE PPK új tantervében a Zenés rekreációs programok 1-2. kurzussal feleltethető meg), az aerobik, a rekreáció és animáció, illetve külön kiemelten a gyermekanimáció, valamint a színjátszás (dráma).

A Sakarya University Turizmus karán indított Turizmus Management BSc-szintű kurzuson az animációs tudás megszerzéséhez a 3. félév tantárgyai között találhatunk egy 4 kredit értékű, heti 4+0 óraszámban oktatott „Recreation Management” című kurzust, amelyet kiegészít a 6. félévben heti 2+1 óraszámban oktatott, 3 kredit értékű „Educational games” (amelyet talán a magyar rekreációs oktatásban korábban is jelen volt iskolai és népi játékokkal azonosíthatnánk) és a 7. féléves heti 3+0 óraszámú, 3 kredit értékű „Recreational Sport” nevezetű kurzus. Konkrétan a „Recreation Management” kurzus 50%-át kitevő ismeretet jelent az animáció az alábbi témakörökben: fogalma, tartalma, típusai; szervezése; tevékenységpéldák, tervezés-megvalósítás lépései; valamint a 11-14. hét témájaként konkrét gyakorlatok (*Sakarya University Faculty of Tourism*, 2018).

7.4.4. Az animáció oktatása néhány európai felsőoktatási intézményben

Bulgáriában a várnai Tourism College at the University of Economics által kínált háromféle program (szak) a Turizmusmenedzsment, a Leisure Management és a Szállodai és éttermi menedzsment. Az első szakon végzett hallgatók egyik elhelyezkedési területe, karrier-lehetősége az entertainment területéhez kapcsolódik. A Leisure Management végzett diákjai emellett – többek között – sport és activity szervezők is lehetnek például vidámparkokban és témaparkokban (*Vodenska és Mileva*, 2017).

Vodenska és Mileva (2017) külön kiemeli a 2003-ban alapított, Blagoevgradban működő КОЛЕЖ ПО ТУРИЗЪМ / College of Tourism intézmény turisztikai animáció oktatását.

Az intézmény BSc-szintű oktatást két főszacon végez: Turisztikai szolgáltatások szervezése és menedzsmentje, illetve Szálloda-vendéglátás szervezés és -menedzsment. Mindkét területen megjelenik a következő három kurzus, amelyek az animációs tudást biztosítják a hallgatók számára. Az 1. és 5. félévben oktatott „Aktív rekreáció és Leisure Time”, 3 kredit értékű, írásbeli vizsgával záródó kurzus 1-1 témakörként jelenik meg a turisztikai animációval szorosabb kapcsolatban: rekreációs lehetőségek és rekreációs turizmus, szabadidő felhasználás, szabadidőszervezés a turizmusban a rekreációs tevékenységekben (activities) való részvétel által. Emellett szerepel a 0 kredites „Sport” kurzus, heti 1 tanóraban, ahol atlétika, kosárlabda, foci, aerobik, pilates, asztalitenisz, túrázás jelenik meg a képzés 5 félévében. Konkrét tantárgyként a „Turisztikai animáció és idegenvezetés” kurzus jelenik meg a képzési programban a 4. félévben, heti 2+2 tanóraban, 5 kreditért. A tematikában az a következő, animációra vonatkozó témakörök szerepelnek: sajátosságai, fejlődéstörténete, típusai, erőforrásai, modellje (*College of Tourism Blagoevgrad*, 2015a; *College of Tourism Blagoevgrad*, 2015b).

Macedóniában Ohrid városában a St. Kliment University Turizmus és vendéglátás karán a a Bsc-szintű Szálloda és vendéglátás menedzsment képzés tantervében a 6. félév kurzusai között találjuk a 3+1 óraszamban, 5 kreditért oktatott önálló „Animáció a turizmusban és a vendéglátásban” című kurzust (*St. Kliment University Ohridski FTU*, 2015). A tematika szerint az oktatás témakörei között megjelenik a fogalmi háttér, az animáció mint a modern turisztikai kínálat eleme, antropológiai, szociokulturális és kommunikációs aspektusok, a pihenés és animáció kapcsolata, animáció típusok, animátori tulajdonságok, tervezés, szervezés és a programok hatásainak értékelése. A számonkérési formában megtalálható a zárhelyi dolgozat mellett a projekt munka / esettanulmány készítés is (*St. Kliment University Ohridski FTU*, 2011).

Szerbiában a University of Niš Sport és Testnevelési Karán a sport BSc-szintű képzésen hasonló sporttudományi, testkulturális tantárgyak találhatók meg, mint Magyarországon (*University of Niš*, 2017b). Ezek közül a Methodics of Recreation In Tourism (Turisztikai rekreáció módszertana) című, 5. félévben oktatott, 6 kredit értékű választható kurzus tantervi tematikájában a témakörök között szerepel (55,56%-ban) az animáció fogalma, alapelvei, fejlődéstörténete, formái és szervezése mellett a korosztályszerkesztés (óvodás, kisgyermek, serdülő és idősebb iskolás gyermekek, felnőtt) programok, az esti tematikus programok és a napközbeni animációs programok / activityk. A kurzus értékelésében többségében (60%-ban) az elméleti vizsga számít bele, emellett gyakorlati feladatok, házi dolgozatok teljesítése is szerepel a számonkérésben (*University of Niš*, 2017a).

7.5. Rövid konklúzió és a kitűzött célok értékelése

Úgy gondolom, az elsőként kitűzött célokat sikerült elérnem, azaz a szakirodalmi áttekintés és a piaci vizsgálatok alapján megfelelően tudtam szemléltetni, hogy a modern kori turizmus szolgáltatásai között mennyire összetett rendszer az animáció, amely élmény- és elégedettség-növelő szereppel a szállodai tartózkodás során is, és a visszatérő vendégkör kialakításában is jelentősen elősegítheti a vállalkozások piaci működését.

A programterületek közül kiemelkedik a gyermek- és sport- (és wellness) animáció, mind elterjedtségét (17. ábra), mind pedig a vendégek elégedettségét (15., 17., 18. táblázat) tekintve, így elméleti és gyakorlati megismertetésük a formális oktatásban is szükséges.

A turisztikai és a rekreációs felsőoktatás hazai történeti fejlődését az 5.1. alfejezetben mutattam be, kiemelve az animáció tantárgy(ak) megjelenését és elterjedését diagramokon is. A turisztikai területen egyre kisebb arányú az animáció szaktárgy jelenléte, ellentétben a rekreáció szakos intézményekkel. Ennek egyik oka lehet a KKK azon előírása, hogy a turizmus szakon nem, a rekreáció szakon kötelező az animáció (és játék) tantárgyak oktatása. Így a rekreáció oktatás tartalmasabbá tétele lehet indokolt a jövőben.

Az animáció tantárgy oktatásban betöltött helyét szemléltettem a turisztikai és rekreációs felsőoktatás tantervi hálói mentén óraszámok, kreditértékek, számonkérési formák területén, diagramon megjelenítve az átlag- és szórásértékeket (9., 12. ábra), tartalom-elemzéssel pedig megállapítottam az oktatott témakörök elterjedtségét is (10., 13. ábra).

Az animáció oktatásában hasznosítható piaci determinánsokat feltérképeztem (7.1.2. alfejezet), javaslatokat fogalmaztam meg az oktatás módszertanára és a minőség fejlesztésére is (7.3. alfejezet), valamint egy új tantervet is bemutatam (15. sz. Melléklet).

A külföldi kitekintés példái nem tükrözik a teljes valós képet a külföldi terciér oktatásban az animáció szaktárgy helyzetéről, azonban azt sugallmazzák, hogy a hazai képzések, különösen a javaslatként bemutatott új ELTE-s animátor specializáció komplexebb képzést nyújthat az ebben a szakmában elhelyezkedni szándékozó hallgatók számára. Illetve egy esetlegesen megvalósuló nemzetközi felsőoktatási cross-tréning programban a hallgatóink tudása megfelelően beszámíthatóvá, elfogadhatóvá válhat.

Az egyes animátor cégek képzési portfóliójával nehéz, szinte lehetetlen összevetni a felsőoktatási gyakorlatot, hiszen ezek mint know-how jelennek meg a vállalkozásoknál. Az animátor cégek saját szervezésű (nonformális) képzései is szükségesek, habár egy, az iskolarendszerben animátor specializáción jól felkészített hallgató számára ez csak kiegészítő, részképzést jelentene (Marácz Ágnes, személyes beszélgetés, 2018. 04. 07.).

7.6. A kutatás folytatásának lehetséges jövőbeli irányai

A turisztikai animáció tanterveken belüli helyére vonatkozóan további vizsgálati szempontok lehetnek volna még, így a kutatás jövőbeni irányát is kijelölhetik:

- 1) az egyes képzésen belüli és képzés végi számonkéréseken (kollokvium, szigorlat, záróvizsga) általános vagy a specializációra vonatkozó témakörökön belül az animáció tartalmú kérdések, tételek jelenléte témakörök és %-os arányok szerint;
- 2) szakmai gyakorlat keretében mennyire képviselik magukat (akár rendezvény-, akár szálláshelyi) animáció-profilú gyakorlók az egyes képzőhelyeken.

A téma magában rejti a játék, mint humán tevékenység további vizsgálatát is. Itt nem csak a gyermekkori, hanem a felnőtt korban megvalósuló játék mint szabadidős vizsgálatára gondolok. Ez a szociológiai, pedagógiai és pszichológiai kutatás érdekes eredményeket mutathat fel, akár olyan újszerűnek mutató területen, mint a virtuális játékok egyik alterülete, az e-sport (például a FIFA-játékon keresztül), amely a Nemzetközi Olimpiai Bizottság tervei között is megjelenik, mint esetleges jövőbeni olimpiai sportág.

Az animátori munkakörök vizsgálata kapcsán felmerülhet még kutatási irányként a szállodán kívüli további turisztikai színterek, mint például a fürdők animációjának vizsgálata, amely a standardok bemutatásánál (6. táblázat) is látszódott, hogy minőségi kritériumként animátorok alkalmazásával segíthetik elő a vendégelégedettséget.

Az animáció mint a családbarát turizmus eszköze szintén egy kutatási aspektus lehet. A tágabban értelmezett animatív szemlélet szerint a programszervezésen kívüli egyéb családbarát szolgáltatások helyzete a hazai turizmusban a KidsOasis szakmai konferenciáin is megjelent, illetve a jövőben is meg fog jelenni. Ennek egyik részterületként a senior vendégkör szolgáltatásainak fejlesztése is indokoltá vált napjainkra. A szolgáltatók tevékenységének menedzseléséhez hatékony lenne egy részletes védjegy, minősítési kritériumrendszer illetve kézikönyv megalkotása.

S végül, de nem utolsó sorban említeném meg a külföldi tanulmányutakat, illetve a más országok ebben a témában oktató és kutató kollégáival esetlegesen kivitelezhető közös felméréseket, amelyek során talán a nemzetiségi kulturából adódó eltérések vagy hasonlóságok is kimutathatók lennének.

KÖSZÖNETNYILVÁNÍTÁS

Ezúton szeretnék köszönetet mondani:

- **Dr. Bárdos György professzor úrnak**, az ELTE PPK Egészségfejlesztési és Sporttudományi Intézet megalakítójának, aki a kezdetektől fogva támogatott a rekreáció képzésen a turizmus és az animáció témaköreinek oktatásában, kutatásában, illetve vállalta a doktori disszertációm témavezetői feladatainak ellátását;
- **Dr. Szalók Csillának**, a Budapesti Gazdasági Egyetem KVI Kar Turizmus-Vendéglátás Intézet vezetőjének, aki a turisztikai felsőoktatás történeti kialakulása, s ezen belül az Animáció megjelenése kapcsán szolgált értékes információkkal;
- **Dr. Jusztin Mártának**, a Budapesti Gazdasági Egyetem KVI Kar Turizmus-Vendéglátás Intézet főiskolai tanárának, aki az egyetem jogelődjében 2003-ban mint szakdolgozati konzulens, majd az Idegenforgalmi szakmenedzser képzés Szabadidő-programszervező szakirány vezetőjeként a turisztikai animáció oktatásában elindított;
- **Dr. Gáldi Gábornak és Kovács Tamás Attilának**, az ELTE-n korábban a rekreáció szak felelőseinek, akik a rekreáció szakmai képzésen belül elismerve az animációs szaktudásomat, folyamatosan buzdítanak a kutatási és oktatási tevékenység végzésére, illetve a rekreáció szakmatörténeti gyökereinek feltárására;
- **Dr. Lacza Gyöngyvérnek**, a Testnevelési Egyetem docensének, aki rendelkezésemre bocsátotta a korábbi Semmelweis Egyetem TSK, valamint az önálló Testnevelési Egyetem gyakorlatából a tantervi hálókat és tantárgyi tematikákat;
- **Dr. Rátz Tamarának**, a Kodolányi János Főiskola Turisztikai és Gazdaságtudományi Intézet igazgatójának, aki szintén támogatja az animációs munkámat;
- **Dr. Martinez José Louis-nak**, a Kodolányi János Főiskola korábbi oktatójának, illetve a gyöngyösi Károly Róbert Főiskola korábbi Turizmus Tanszékvezetőjének; aki rendelkezésemre bocsátotta az intézményünkben akkor folyó animáció-oktatást reprezentáló hálótérveket és tantárgyismertetőket;
- **Patakiné Dr. Bősze Júliának**, az ELTE PPK Egészségfejlesztési és Sporttudományi Intézet adjunktusának, akinek köszönhető a korábbi, főiskolai rendszerű, rekreáció másodszak részletes megismerése az animáció oktatás területén;
- s végül, de nem utolsó sorban **Dr. Kollarik Amáliának**, akinek a nevéhez fűződik a hazai turisztikai animáció elindulása, a Veszprémi Egyetem korábbi professzora, aki biztosította számomra korábban az egyetemünkön folyó animáció oktatási anyagokat, illetve a Turisztikai animáció c. könyvem elkészültében is segített, bátorított, további kutatásokra ösztönzött a témában. Sajnálatos módon őt már nem tudtam meghívni a disszertáció védésére, hálámat kifejezve ezzel az induló lépéseimhez, hiszen 2007. januárjában sajnos végleg itt hagyott bennünket. Örökké fog élni emlékezetemben.

IRODALOMJEGYZÉK

- Ábrahám Júlia (2010a): *Rekreációs Alapok*. Budapest: NEFMI Sportért Felelős Szakállamtitkárság. Letöltés: <https://atletikamagazin.files.wordpress.com/2014/12/rekreacios-alapok.pdf> (2015. 05. 10.)
- Ábrahám Júlia (2010b): *Tájékoztató a sportszakmai képzések felülvizsgálatáról*. Letöltés: <http://tf.hu/wp-content/uploads/2010/04/tajekoztato-a-sportszakmai-kepzesek-felulvizsgalatarol.pdf> (2015. 06. 10.)
- Ábrahám Júlia és Bárdos György (2014): Szabadidő és rekreáció. *Kultúra és közösség*, **5.** 1. sz. 25-30.
- Ács Pongrác (2009): *Sporttudományi kutatások módszertana*. Pécsi Tudományegyetem TTK Testnevelés- és Sporttudományi Intézet, Pécs.
- ADAC Verlag (2015): *ADAC Campingführer Südeuropa 2015*.
- Albayrak, T., Caber, M. és Öz, E. K. (2017) Assessing Recreational Activities' Service Quality in Hotels: An Examination of Animation and Spa & Wellness Services. *Journal of Quality Assurance in Hospitality & Tourism*, **18.** 2. sz. 218-234.
- Állami Számvevőszék (1998): *Jelentés a Magyar Nemzeti Üdülési Alapítványnak juttatott állami eszközök felhasználásának és működtetésének pénzügyi-gazdasági ellenőrzéséről*. Letöltés: <http://www.asz.hu/ASZ/jeltar.nsf/0/B4B4DE3F36D8428EC1256CB10044A061?OpenDocument> (2016. 01. 19.)
- Andorka Rudolf (2006) *Bevezetés a szociológiába*. Osiris Kiadó, Budapest.
- Andorka Rudolf és Falussy Béla (1980): A magyar társadalom életmódja az 1976-1977. évi adatfelvétel alapján. *Statisztikai Szemle*, **58.** 8–9. sz. 828–842.
- Andorka Rudolf, Falussy Béla és Harcsa István (1982, szerk.): *Időmérleg. A magyar társadalom életmódja az 1976/77. évi időmérleg felvétele alapján. Részletes adatok.* (Társadalomstatisztikai közlemények). Budapest.
- Antal Livia (2014): Családbarát szolgáltatásokra fókuszálnak. *Zala Média online*, 2014. szeptember 29. Letöltés: <http://www.zalamedia.hu/gazdasag/57543-csaladbarat-szolgáltatásokra-fókuszálnak.html> (2014. 11. 28.)
- Aquarell Hotel**** (2017): *Karácsonyváro programok a MóKalandban*. Letöltés: <https://www.facebook.com/AquarellHotel/posts/1665801550107687> (2017. 12. 23.)
- Bábosik István (1972, főszerk.): *A szakszervezeti gyermeküdültetés kézikönyve*. Táncsics Könyvkiadó, Budapest.
- Baczek, Jakub B. (2013): *Leisure-time animation. A practical handbook for animators*. Stageman, London.
- Bajkainé Hegedüs Gabriella és Tóthné Végh Márta (1984/1986): *Rekreáció : válogatott bibliográfia*. Magyar Testnevelési Főiskola, Budapest.
- Bajusz Klára (2011): *A felnőttkori tanulás szakágazatai. A felnőttoktatás funkciórendszere és kompetenciái*. Pécsi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar, Pécs.
http://janus.ttk.pte.hu/tamop/tananyagok/felnottkori_tanulas/informlis_tanuls.html (2017. 05. 30.)
- Bakos Károly és Cseh Boglárka (2002): *Felsőoktatási felvételi tájékoztató 2003*. Oktatási Minisztérium – Országos Felsőoktatási Felvételi Iroda, Budapest.
- Balogh Albert (2010): A minőségmenedzsment oktatási ismeretanyagának rendszerezése I. rész. *Minőség és Megbízhatóság*, **44.** 1. sz. 18-26.
- Bánhidi Miklós (2011): *Sportföldrajz*. Dialóg Campus Kiadó, Budapest-Pécs.
- Bánhidi Miklós (2012): *Rekreológia alapismeretek. Rekreológia, Leisure Science*. Sporttudományi Füzetek MSTT, 2012/3.
- Bánhidi Miklós (2016): *Rekreológia*. Magyar Sporttudományi Társaság, Budapest.

- Bartosné Baranyai Ágnes, Gálffy Józsefné, Kapócsyné Halász Ildikó, Tóth Pál és Tullner Márta (1980): *Üdülővezetői szervezési ismeretek*. Központi jegyzet. SZOT, Budapest.
- Beckmann, G. (2014): *Als Animateur ins Ausland*. interconnections medien & reise e.K., Freiburg, Germany.
- Beisgen, B. A. és Kraitichman, M. C. (2003): *Senior Centers: Opportunities For Successful Aging*. Springer Publishing Company, New York, USA.
- Berencsi György (1979): A rekreáció biológiai alapjai. *Városépítés*, **16.** 6. sz. 13.
- Berend T. Iván, 1989. 10. 13. Tárgy: *ELTE TFK Rekreáció szakindítási kérelem elutasítása*, levél Dr. Manherz Károly művelődési miniszterhelyettes részére. (55.250/1989.)
- BGE / Budapesti Gazdasági Egyetem (2017a): *Turizmus-vendéglátás BSc képzés nappali mintatanterv a 2017/18. tanévtől*. https://www.uni-bge.hu/documents/hallgatoi_ugyek/Tantervek/2017-2018/Alapkepzesi-szakok-tantervei/Nappali-munkarend/MT_BSc_Turizmus-vendeglatas_N_170505.xlsx (2017.09.04.)
- BGE / Budapesti Gazdasági Egyetem (2017b): *Turizmus-vendéglátás BSc képzés távoktatás mintatanterv a 2017/18. tanévtől*. https://www.uni-bge.hu/documents/hallgatoi_ugyek/Tantervek/2017-2018/Alapkepzesi-szakok-tantervei/Tavoktatas-munkarend/MT_BSc_Turizmus-vendeglatas_T_170505.xlsx (2017.09.04.)
- BGE / Budapesti Gazdasági Egyetem (2017c): *Turizmus-vendéglátás Felsőoktatási szakképzés nappali mintatanterv a 2017/18. tanévtől*. https://www.uni-bge.hu/documents/hallgatoi_ugyek/Tantervek/2017-2018/Felsooktatasi-szakkepzesek-tantervei/Nappali-munkarend/MT_F_Turizmus-vendeglatas_N_170505.xlsx (2017.07.08.)
- BGE / Budapesti Gazdasági Egyetem (2017d): *Turizmus-vendéglátás Felsőoktatási szakképzés levelező mintatanterv a 2017/18. tanévtől*. https://www.uni-bge.hu/documents/hallgatoi_ugyek/Tantervek/2017-2018/Felsooktatasi-szakkepzesek-tantervei/Levelezo-munkarend/MT_F_Turizmus-vendeglatas_L_170505.xlsx (2017.07.08.)
- Bhatia, A. K. (2006): *The business of tourism. Concepts and Strategies*. Sterling Publishers Ltd., New Delhi, India.
- Bíróné Nagy Edit (2011, szerk.): *Sportpedagógia – Kézikönyv a testnevelés és sport pedagógiai kérdéseinek tanulmányozásához*. Dialóg Campus Kiadó – Nordex Kft., Pécs-Budapest.
- Blednick, P. (1988): *Another day in paradise ..? The Real Club Med Story*. Macmillan of Canada – Toronto, Ontario, Canada.
- Boda Eszter és Herpaine Lakó Judit (2015a): *A rekreáció elmélete és módszertana 3. A rekreáció és a szabadidő eltöltésének színterei, speciális területei és formái*. Eszterházy Károly Főiskola - EKF Líceum Kiadó, Eger.
- Boda Eszter és Herpaine Lakó Judit (2015b): *A rekreáció elmélete és módszertana 4. Az animáció szerepe a szabadidő-eltöltésben, az animáció területei*. Eszterházy Károly Főiskola - EKF Líceum Kiadó, Eger.
- Bodnár Dorottya, Zámbó Veronika és Záray Szilvia (2014): Az OFF2013 magyar-lengyel európai uniós szociálturisztikai projekt eredményei. *Turizmus Bulletin*, **16.** 2. sz. 2-13.
- Bodor Tamás (2014): *Ifjúsági közösségfejlesztés – animáció*. Enigma 2001 Kiadó, Budapest.
- Bokor Béla és Koltai Dénes (1995): *Szociokulturális animáció*. Janus Pannonius Tudományegyetem, Pécs.

- Busics György (2006): *Minőségbiztosítás*. Nyugat-Magyarországi Egyetem Geoinformatikai Kar, Székesfehérvár.
- BusinessDictionary (2015): *co-creation*. Letöltés: <http://www.businessdictionary.com/definition/co-creation.html#ixzz3yeVvjgv2> (2015. 10. 11.)
- Buzsik Krisztina és Jónás-Berki Mónika (2014): Változó profil, változó értékelk? – A magyarországi rekreációs terek. In: Kóródi Tibor, Sansumné Molnár Judit, Siskáné Szilai Beáta és Dobos Endre (szerk.): *VII. Magyar Földrajzi Konferencia Kiadványa*, Miskolci Egyetem, Miskolc. 698-704.
- California State Parks (2005): *The Health and Social Benefits of Recreation: An Element of the California Outdoor Recreation Planning Program*. Sacramento, California, USA.
- Camarda, A. és Badau, D. (2010): Entertainment and sports animation - Effects and benefits. *Ovidius University Annals, Series Physical Education and Sport/Science, Movement and Health*, **10**. 2. sz. 858-862.
- Chakor, S. (2004): *L'animation touristique: quelle méthodologie de formation*. Letöltés: <http://www.bladi.net/forum/17347-lanimation-touristique-methodologie-formation/> (2011. 05. 15.)
- Club Aloha Animation (2017): *Névjegy*. Letöltés: <https://www.facebook.com/pg/ClubAlohaAnimation/about/> (2017. 08. 23.)
- Club Magic Life (2007): *Mungo Konzept 2007*. Magic Life der Club International Hotelbetriebs GmbH, Wien, Österreich.
- Club Magic Life (2017): *Family & Kids*. Letöltés: <https://www.magiclife.com/en/en/das-ist-tui-magic-life/dieser-club-passt-zu-mir/family-and-kids/> (2018. 01. 23.)
- Club Med (2016): *2016 Trident Brochure*. Letöltés: <http://viewer.zmags.com/publication/a4b5d66f#/a4b5d66f/1> (2016. 01. 24.)
- Club Med (2017): *After a successful 2016, Club Med is accelerating its growth in 2017. Press release, Paris, 26 January 2017*. Letöltés: http://corporate.clubmed/wp-content/uploads/2017/02/CP_Club-Med_Corporate_26-january-2017_ENG.pdf (2017. 08. 06.)
- Club Med (é.n.): *Children & teens holidays*. Letöltés: <https://www.clubmed.co.uk/l/childcare> (2018. 01. 23.)
- Club Med + Skift (2015): *The Evolution of the All-Inclusive Resort*. Letöltés: <http://sete.gr/media/2633/150507-skiftreport-clubmed-the-evolution-of-the-all-inclusive-resort.pdf> (2015. 06. 10.)
- College of Tourism Blagoevgrad (2015a): *Information pack specialty „Organization and management of tourist services” – full-time*. Letöltés: <http://temp.cotur.org/en/wp-content/uploads/2015/06/info-omts.pdf> (2017. 12. 30.)
- College of Tourism Blagoevgrad (2015b): *Information pack specialty „Organization and management of hotels and restaurants” – full-time*. Letöltés: <http://temp.cotur.org/en/wp-content/uploads/2015/06/info-omhr.pdf> (2017. 12. 30.)
- Cooper, C. és Hall, C. M. (2008): *Contemporary Tourism: An International Approach*. Butterworth Heinemann – Elsevier, Oxford.
- Costa, G., Glinia, E., Goudasc, M. és Antonioua, P. (2004): Recreational services in resort hotels: customer satisfaction aspects. *Journal of Sport & Tourism*. **9**. 2. sz. 117-126.
- Creative Tourism Network (2016): *About the Creative Tourism*. Letöltés: <http://www.creativetourismnetwork.org/about/> (2016. 01. 29.)
- Cruz, Z. L. (2008): *Principles of Tourism. Part II*. (Updated Edition.) Rex Book Store, Quezon City, Metropolitan Manila, PH.
- Cs. Benkő Judit (1991): Ma még csak tantárgy. *Népszabadság*, február 14.

- Császi Erzsébet (2015): Elbűvöl a misztikus Észak-Afrika: tanulmányúton Tunéziában. Letöltés:
http://turizmusonline.hu/kulfold/cikk/elbuvol_a_misztikus_eszak_afrika__tanulmany_uton_tuneziaban (2015. 05. 17.)
- Cseke Méri és Miklós (2003): Játszóbusz: minőség, piaci alapon... In: Tóbiás László (szerk.): MindenGyerek Konferencia 2003. ELTE Szociális Munka és Szociálpolitika Tanszék – Hilscher Rezső Szociálpolitikai Egyesület – Gyerektoparadicsom Alapítvány, Budapest. 119.
- Csider Sándor (2000): *Kulturális animáció* 1-2. kötet. Berzsenyi Dániel Tanárképző Főiskola (BDTF), Szombathely.
- Csikszentmihályi Mihály (2010): *Flow: - az áramlat. A tökéletes élmény pszichológiája*. Akadémiai Kiadó, Budapest.
- Csizmadia László (2007): *Szabadidő ismeretek*. Budapesti Gazdasági Főiskola Kereskedelmi, Vendéglátóipari és Idegenforgalmi Főiskolai Kar, Budapest.
- Csizmadia László (2008): A turizmus oktatásának 40 éve a KVIFK-n. In: Szalók Csilla (szerk.): *Új kihívások a turizmusban és a szállodaiparban. Konferenciakötet. Budapest, 2008. november 23-25.*, BGF KVIFK, Budapest. 17-26.
- Csizmadia László és Petykó Csilla (2003): *Az Idegenforgalmi szakmenedzser felsőfokú szakképesítés képzési programja. Általános irányelvek a szakképesítés megszervezéséhez*. Budapesti Gazdasági Főiskola Kereskedelmi, Vendéglátóipari és Idegenforgalmi Főiskolai Kar, Budapest.
- Csizmár József (2006, szerk.): *Tájékoztató. 2006/2007. tanév. Felsőfokú szakképzés*. Budapesti Gazdasági Főiskola KVIFK, Budapest.
- Csizmár József (2008, szerk.): *Tájékoztató. 2008/2009. tanév. Felsőfokú szakképzés. Nappali tagozat*. Budapesti Gazdasági Főiskola KVIFK, Budapest.
- Csókás Adrienn (2014): Új testület szólhat bele a rektorválasztásba. *Magyar Nemzet Online*, 2014. november 10. http://mno.hu/magyar_nemzet_belfoldi_hirei/uj-testulet-szolhat-bele-a-rektorvalasztasba-1257593 (2016. 01. 07.)
- Csorba György (2017): *ÁFA a turizmusban – Infojegyzet 2017/51. (2017. június 7.)*. Országgyűlés Hivatala Közgyűjteményi és Közművelődési Igazgatóság Képviselői Információs Szolgálat, Budapest. Letöltés:
http://www.parlament.hu/documents/10181/1202209/Infojegyzet_2017_51_afa_a_turizmusban.pdf/82fd663d-9e39-4c9e-81a4-6259057060e0 (2017. 11. 02.)
- Dávid, M. (2012): *A tanácsadás és konfliktuskezelés elmélete és gyakorlata*. Szent István Társulat, Budapest.
- DE GVK (2009): *Turizmus-vendéglátás BA szak képzési programja 2009*. Letöltés:
https://portal.agr.unideb.hu/media/Tanerv_Turizmus_2009_pdf_15586.pdf (2016. 01. 13.)
- DE GVK (2011): *Turizmus-vendéglátás BA szak képzési programja 2011*. Letöltés:
https://portal.agr.unideb.hu/media/Turizmus__vendeglatus_2011_modositva_20120201_14574.xls (2016. 01. 13.)
- DE GVK (2014): *Turizmus-vendéglátás BA szak képzési programja 2014*. Letöltés:
https://portal.agr.unideb.hu/media/BSc_TV_2014_23365.xlsx (2016. 01. 13.)
- DE Sajtóiroda – TH (2016): Diplomázz Kisvárdán! (2016. február 4.) Letöltés:
<http://www.unideb.hu/portal/node/17611> (2016. 02. 11.)
- Demir, M. és Demir, S. S. (2015): Otel Animasyon Hizmetlerinin Yöneticiler ve Turistlerin Bakış Açısıyla Değerlendirilmesi / The Evaluation of Hotel Animation Services from Managers and Tourists Perspective. *International Journal of Social Sciences and Education Research*, 1. 1. sz. 44-61.

- Demeter Katalin és Ladáné Dauda Györgyi (2016, szerk.): *Tantervi tájékoztató a Felsőoktatási szakképzési tanulmányaikat 2014 szeptemberében megkezdő hallgatók részére. Szociális és ifjúsági munka Felsőoktatási szakképzés Ifjúságsegítő szakiránya.* ELTE TÓK, Budapest. Letöltés: http://www.tok.elte.hu/file/FSZIF_tanterv_2014.pdf (2017. 12. 30.)
- Diamant Hotel (2017a): *Indián nyár a Szigetközben.* Letöltés: <https://diamanthotel.hu/Szolgáltatásaink/Indian-nyar-a-szigetkozben/459/> (2017. 08. 30.)
- Diamant Hotel (2017b): *Október 23-i hosszú hétvégi pihenés a Szigetközben.* Letöltés: <https://diamanthotel.hu/Szolgáltatásaink/Október-23-i-hosszu-hetvegi-pihenés-a-szigetkozben/490/> (2017. 10. 08.)
- Dobozy László és Jakabházy László (1992): *Sportrekreáció.* Magyar Testnevelési Egyetem, Budapest.
- Dobozy László, Bajkainé Hegedűs Gabriella és Tóthné Végh Márta (1984): *Rekreáció. Válogatott cikkek a világ sportszakirodalmából c. sorozat.* Magyar Testnevelési Főiskola Könyvtári Szakirodalmi Tájékoztató Szolgálat, Budapest.
- eduline (2014): *Felvételi ponthatárok 2014 Szent István Egyetem Gazdaság- és Társadalomtudományi Kar.* Letöltés: http://eduline.hu/felveteli_ponthatarok_2014/szent_istvan_egyetem_gazdasag_es_tarsadalomtudomanyi_kar (2016. 01. 13.)
- eduline (2015): *Felvételi ponthatárok 2015 Szent István Egyetem Gazdaság- és Társadalomtudományi Kar.* Letöltés: http://eduline.hu/felveteli_ponthatarok_2015/szent_istvan_egyetem_gazdasag_es_tarsadalomtudomanyi_kar (2016. 01. 13.)
- eduline (2016a): *Felvételi ponthatárok 2016 Debreceni Egyetem Gazdaságtudományi Kar.* Letöltés: http://eduline.hu/felveteli_ponthatarok_2016/debreceni_egyetem_gazdasagtudomanyi_kar (2016. 08. 06.)
- eduline (2016b): *Felvételi ponthatárok 2016 Nyugat-magyarországi Egyetem Közgazdaságtudományi Kar.* Letöltés: http://eduline.hu/felveteli_ponthatarok_2016/nyugatmagyarorszagi_egyetem_kozgazdasagtudomanyi_kar (2016. 08. 06.)
- eduline (2016c): *Felvételi ponthatárok 2016 Szent István Egyetem Gazdaság- és Társadalomtudományi Kar.* Letöltés: http://eduline.hu/felveteli_ponthatarok_2016/szent_istvan_egyetem_gazdasag_es_tarsadalomtudomanyi_kar (2016. 08. 06.)
- ELTE (2016): *Diplomás pályakövetés – intézményi online kutatás, 2016. Végzetek 2016. ELTE INTÉZMÉNYI KÉRDÉSEK.* Letöltés: http://minoseg.elte.hu/file/Online_vegzett_DPR_kerdoiv_2016.pdf (2016.06.04.)
- ELTE PPK Egészségfejlesztési és Sporttudományi Intézet (é.n.): *Tanszéki archívum.* Budapest.
- ELTE TFK (1990): *Rekreáció másodszakirány képzési tájékoztató.* Budapest.
- ELTE TFK Testnevelés és Rekreációs Tanszék (1992): *Felvételi tájékoztató.* Budapest.
- Erzsébet Utalványforgalmazó Zrt. (2017): *Erzsébet-program.* Letöltés: <http://www.erzsebetprogram.hu/az-erzsebet-programrol> (2017. 11. 02.)
- Európa Tanács (2001): *Európai Sport Charta és a sport etikai kódexe.* Az Európa Tanács Miniszteri Bizottsága által 1992. szeptember 24-én elfogadott és 2001. május 16-án átdolgozott Rec(92) 13 és Rec(92) 14 számú ajánlások. Letöltés: [http://www.europatanacs.hu/pdf/CM_Rec\(1992\)13.pdf](http://www.europatanacs.hu/pdf/CM_Rec(1992)13.pdf) (2018. 01. 30.)
- Falus, I. (2011) Minta és mintavétel. In: Falus Iván, Tóth Istvánné Környei Márta, Bábosik István, Réthy Endréné, Szabolcs Éva, Nahalka István, Csapó Benő, Mayer Miklósné Nádasdi Mária: *Bevezetés a pedagógiai kutatás módszereibe.* Műszaki Könyvkiadó, Budapest. 14-16. Letöltés: http://www.tankonyvtar.hu/hu/tartalom/tamop425/2011_0001_531_pedagogia/2011_0001_531_pedagogia.pdf (2017. 10. 25.)

- Falussy Béla (1975, szerk.): *A szabadidő szociológiája*. Gondolat Könyvkiadó, Budapest.
- Farb, B. (2014. 01. 12.): *News in brief: Club Med, Starwood, Avani. Hotels. Passion for hospitality*. Letöltés: <http://www.hotelsmag.com/Industry/News/Details/54711> (2014. 01. 13.)
- Farkas Éva (2016): *Módszertani útmutató a szakmai végzettségek (felnőttképzési szakmai programkövetelmények) magyar képesítési keretrendszer szerinti szintjének meghatározására, besorolására*. MKIK, Budapest. Letöltés: http://www.mkik.hu/upload/mkik/felnottkepzes/utmutato_mkkr_besorolas_vegleges_20161006_fe.pdf (2017. 06. 10.)
- FATOSZ / Falusi és Agroturizmus Országos Szövetsége (2011): „*Falusi szálláshely napraforgóval*” minősítésének tanúsító védjegy szabályzata (módosításokkal egységes szerkezetben). Letöltés: http://www.fatosz.eu/ftp/vedjegy_informaciok/vedjegy_szabalyzat.pdf (2013. 11. 15.)
- FATOSZ / Falusi és Agroturizmus Országos Szövetsége (2012): *Falusi szálláshelyek szakosodása*. Letöltés: http://www.fatosz.eu/ftp/vedjegy_informaciok/szakosodas2012.pdf (2013. 11. 15.)
- Felfújható Játékvilág Kft. (2006): *Szállodai animáció*. Letöltés: http://www.jatekvilag.hu/?page_id=84 (2017. 09. 24.)
- felvi (2016a): *Turizmus-vendéglátás szak Debreceni Egyetem GTK (Kisvárdá)*. Letöltés: http://www.felvi.hu/felveteli/egyetemek_foiskolak/IntezmenyiOldalak/meghirdetes.php?meg_id=15611#lab_1 (2016. 02. 13.)
- felvi (2016b): *Turizmus-vendéglátás szakkereső*. Letöltés: http://www.felvi.hu/felveteli/szakok_kepzesek (2016. 02. 13.)
- felvi (2017): *KÖZLEMÉMÉNY – Szakok és érettségi vizsgatárgyak, többletpontok a 2017. évi felsőoktatási felvételi eljárások során*. Letöltés: https://www.felvi.hu/pub_bin/dload/FFT_2017A/FFT_2017A_1sz_tablázat.pdf (2017. 06. 10.)
- Finály Henrik (2010): *A latin nyelv szótára. Online szótár*. Letöltés: <http://latin.oszk.hu/cgi-bin3/index.cgi> (2015. 11. 28.)
- Finger, C. és Gayler, B. (1990): *Animation im Urlaub : Studie für Planer und Praktiker*. (2. Auflage.) Studienkreis für Tourismus e.V., Starnberg.
- Finger, C. és Gayler, B. (2003): *Animation im Urlaub : Handbuch für Planer und Praktiker*. (3. Auflage.) Oldenbourg Verlag, München/Wien.
- Finger, C. és Váczy Sándor (2002): *Az animáció alapjai*. KJF, Székesfehérvár.
- Finger, C. és Váczy Sándor (2002): *Az animáció alapjai*. Kodolányi János Főiskola, Székesfehérvár.
- Finger, C., Gayler, B., Hahn, H. és Hartmann, K. D. (1975): *Animation im Urlaub : Studie für Planer und Praktiker*. Studienkreis für Tourismus e.V., Starnberg.
- Fitness Akadémia (1998): *Rekreáció és idegenforgalom. Fitt Szabadidősport Magazin. A Nemzeti Sport és az OTSH Lapja*. 6. 42. sz. 8.
- Fodor Eszter (2017): *Napos partok és aranyló homok – Bulgária a Robinson Tours-szal. Turizmus Panoráma*, 17. 7-8. sz. 42-43.
- Földiák András (1977): *A klubmozgalom útjai, lehetőségei (részletek)*. In: Varga A. Tamás (szerk.): *A klub mint aktivizáló környezet*, Népművelési Propaganda Iroda, Budapest. 11-25.
- Földiák András (1995): *Egy hivatás szakmai esélyei - A művelődés szervezésének szakszerűsége*. In: Bokor Béla és Koltai Dénes (szerk.): *Szociokulturális animáció*. Janus Pannonius Tudományegyetem, Pécs. 82-83.
- Freyer, W. (2011): *Tourismus: Einführung in die Fremdenverkehrsökonomie*. 10., überarbeitete und aktualisierte Auflage. Oldenbourg Verlag, München.

- Fritz Péter (2011, szerk.): *Mozgásos rekreáció*. Bába Kiadó, Szeged.
- Fucskó Hajnalka (2011): Vigyázz, kész, csússz! – Szlovák síterek lendületben. *Turizmus Panoráma*, 11. 12. sz. 26-27.
- Fukász György (1979): Szabadidő, rekreáció, zeneművészet. In: Berey Katalin [et al.]: *Üdülés, rekreáció és településfejlesztés : Országos szakági konferencia*. Tata, 1979. szeptember 13-15. Magyar Urbanisztikai Társaság, Budapest. 11.
- Fukász György (1988): *Szabadidő és kultúra*. Kossuth Könyvkiadó, Budapest.
- Gáldi Gábor (1997): *A sportedző (sportrekreáció szakágon) szakképesítés központi programja*. Országos Testnevelési és Sporthivatal, Budapest.
- Gáldi Gábor (2011): A rekreáció mint szakma. In: Nádori László, Gáspár Mihály, Rétsági Erzsébet, H. Ekler Judit, Szegerné Dancs Henriette, Woth Péter és Gáldi Gábor: *Sportelméleti ismeretek*, PTE, SZTE, NyME, EKF, Dialóg Campus Kiadó-Nordex Kft., Budapest-Pécs. 184-195. Letöltés: http://www.tankonyvtar.hu/hu/tartalom/tamop425/0025_Nadori-Dancs-Retsagi-Ekler-Gaspar-Sportelméleti_ismeretek/0025_Nadori-Dancs-Retsagi-Ekler-Gaspar-Sportelméleti_ismeretek.pdf (2016. 05. 24.)
- Girard, A. (1977): Animáció. In: Maróti Andor (1983, szerk.): *Andragógiai szöveggyűjtemény. I. kötet. Válogatás a felnőttnevelés elméletének polgári szakirodalmából (Európai országok)*. Tankönyvkiadó, Budapest. 155-178.
- GKRTE / Gödöllő Környéki Regonális Turisztikai Egyesület (2015): *Szakmai rendezvények 2004-2015*. Letöltés: http://www.gkrte.hu/public/magazin2.php?id=448&kat_id=3 (2016. 01. 06.)
- Gold Lemon Event Marketing Kft. (2016): *A cégről*. <http://showanimacio.hu/a-cegrol/> (2017. 09. 24.)
- Gondos Borbála (2017): A turizmus és életminőség kapcsolata a fogyatékkal élők esetében. In: Jandala Csilla (főszerk.): *ACTA PERIODICA EDUTUS 11 (Oknyomozó tudomány - Multidiszciplinaritás@Edutus)*, Tatabánya; Budapest. 56-69.
- Gondos Borbála és Magyar Márton (2011): Relationship between Quality of Life and Guest Satisfaction in the Hungarian Hotel industry: Életminőség és vendégelégedettség összekapcsolódása a hazai szállodaiiparban. In: Ferencz Árpád (szerk.): *Erdei Ferenc 6. tudományos konferencia – „Válságkezelés a tudomány eszközeivel”*, Kecskeméti Főiskola Kertészeti Főiskolai Kar, Kecskemét, II. kötet, 451-456.
- Gondos Borbála és Magyar Márton (2013): Szállodai vendégelégedettség hatása az életminőségre. In: Michalkó Gábor és Rátz Tamara (szerk.): *Jó(l)lét és turizmus: utazók, termékek és desztinációk a boldogság és a boldogulás kontextusában (Turizmus Akadémia 6.)*, Kodolányi János Főiskola, MTA CSFK Földrajztudományi Intézet, Magyar Földrajzi Társaság, Székesfehérvár–Budapest. 73-82.
- Gray, D. és Greben, S. (1974): Future perspectives in recreation. *Parks and Recreation*, 9. 7. sz. 26-35.
- Gray, D. és Pelegriño, D. (1973): *Reflections on the Park and Recreation Movement*. William C. Brown Company, Dubuque, Iowa, USA.
- Grönroos, C. (2001): *Service Management and Marketing. A Customer Relationship Management Approach*. (2nd Ed.) John Wiley and Sons, West Sussex.
- Guth László (2013): *Turisztikai termékek*. SZIE Egyetemi Kiadó, Gödöllő.
- Gyetzainé Zováth Anikó (2017): *Válassz kabalafigurát, és biztos a siker!* <https://kidsoasis.hu/szakmai-oldalak/tudastar/valassz-kabalafigurat-es-biztos-a-siker/> (2018. 03. 22.)
- Györffy Árpád (2017): Gyenesdiás Diási Játék strand. Letöltés: http://www.balatontipp.hu/balatoni_strandok/gyenesdias-diasi-jatekstrand/ (2017. 07. 03.)

- Győri Ferenc (2013a): Bevezetés az egészségturizmusba. In: Balogh László, Győri Ferenc, Hézsóné Böröcz Andrea, Kiss Gábor, Lehmann-Dobó Andrea és Meszlényi-Lenhart Emese (szerk.): *Wellness, sport- és egészségturizmus*, SZTE JGYPK, Szeged. Letöltés: http://www.jgypk.u-szeged.hu/tamop13e/tananyag_html/wellness/a_wellnessturizmus.html (2016. 07. 29.)
- Győri Ferenc (2013b): A rekreáció, sport és turizmus közös területei. In: Kiss Gábor, Dr. Győri Ferenc, Dorka Péter, Domokos Mihály: *Rekreáció I.* SZTE JGYPK, Szeged. http://www.jgypk.hu/tamop13e/tananyag_html/tananyag_reki_1/ii_a_rekreaci_sport_s_turizmus_kzs_terletei_dr_gyri_ferenc.html (2017. 12. 12.)
- Gyurácz-Németh, P. – Priszinger, K. – Friedrich, N. (2015): Innovációk és kockázatok a Balaton Régió szállodáiban. In: Rátz Tamara és Michalkó Gábor (szerk.): *Kreativitás és innováció a turizmusban*. KJF – MTA CSFK Földrajztudományi Intézet – Magyar Földrajzi Társaság, Székesfehérvár–Budapest. 194-208.
- Hahn, H. (1974): Urlaub 74. Wissen Sie eigentlich, was für ein Urlaubstyp Sie sind? *Für Sie*, 25. 01. 1974., 2-4.
- Hajdú Erzsébet (2001): A harmadik évezred első nevelői lesznek. Empirikus kutatás az ELTE Tanárképző Főiskolai Kar hallgatói körében. *Új Pedagógiai Szemle*, **51.** 9. sz. 25-35. Letöltés: <http://epa.oszk.hu/00000/00035/00052/2001-09-ta-Hajdu-Harmadik.html> (2016. 01. 02.)
- Harangi László és Magyar Edit (1982): *Andragógiai értelmező szótár*. Tudományos Ismeretterjesztő Társulat, Budapest.
- Have Fun Animation (2017): *Névjegy*. Letöltés: <https://www.facebook.com/pg/animaciohungary/about/> (2018. 03. 04.)
- Henry, J. (2006): Strategies for Achieving Well-being. In: Csikszentmihalyi, M. és Csikszentmihalyi, I. S. (szerk.): *A Life Worth Living: Contributions to Positive Psychology*. (Series in Positive Psychology), Oxford University Press Inc. New York, USA, 120-142.
- Hernádi Zsuzsa (1977, szerk.): *Válogatott cikkek a világ sportszakirodalmából. Rekreáció. Szabadidő-sport*. Magyar Testnevelési Főiskola, Budapest.
- Herpainé Lakó Judit (2015): *Szociokulturális animáció. Munkafüzet az Egri Roma Szakkollégium számára*. Eger: Eszterházy Károly Főiskola. Letöltés: http://ekfromaszakkoli.hu/statpages/downloads/4_munkafuzet_herpaine_lako_judit_2015.06.23.pdf (2016. 05. 24.)
- Herpainé Lakó Judit, Boda Eszter, Révész László (szerk.) és Bíró Melinda (szerk.) (2015): *A rekreáció elmélete és módszertana 4. Az animáció szerepe a szabadidő-eltöltésben, az animáció területei*. EKF Líceum Kiadó, Eger. Letöltés: http://tesi.uni-eger.hu/public/uploads/reki-elm-modsz-4_56e83151e9785.pdf (2016. 05. 24.)
- Hidvégi Péter és Honfi László (2008): Fogyatékos személyek rekreációja. In: Honfi László (szerk.): *Acta Academiae Paedagogicae Agriensis, Nova Series Tom. XXXV. Sectio Sport. Testnevelés, sport, rekreáció, sporttáborok*, EKF Líceum Kiadó, Eger. 21-36.
- Holiday Animation (2017): *Szolgáltatásaink*. Letöltés: <http://www.holidayanimation.eu/#> (2017. 11. 02.)
- Horkay Nándor (2003): Turisztikai márka és márkapolitika a desztinációmenedzsmentben II. rész. *Turizmus Bulletin*, **7.** 2. sz., 21-30.
- Horn Miklós (2009, főszerk.): *A BGF Kereskedelmi, Vendéglátóipari és Idegenforgalmi Kar 40 éves jubileumi kiadványa*. BGF KVIFK, Budapest.
- Horváth Ágnes (2016): *Jubileum és sárkányok Bükön*. Letöltés: <https://turizmus.com/szallashely-vendeglatas/jubileum-es-sarkanyok-bukon-1136248> (2016. 06. 10.)

- Horváth Levente (2007): *Rekreáció felsőfokon. Délmagyarország*, 2007. november 17. Letöltés: http://www.delmagyar.hu/szeged_hirek/rekreacio_felsofokon/2038136/ (2016. 01. 02.)
- Hotel Azúr (é.n.) *Vigye haza Azúrkát.* <http://azurevent.hu/azur-deluxe-club/fooldal/vigye-haza-azurkat/> (2018. 03. 22.)
- Hotel Azúr (2016): *Megújulás a Hotel Azúrban – Még nagyobb kényelem a Balaton partján.* *Turizmus Panoráma*, **16.** 4. sz. 11.
- Hoteltel Kft. (2016): *Akciós csomagok - Családi kedvezmények.* Letöltés: <http://www.akcioscsomagok.hu/csaladi-kedvezmenyek.html> (2016. 08. 18.)
- H. Ekler Judit (2011): Sport. In: Nádori László, Gáspár Mihály, Rétsági Erzsébet, H. Ekler Judit, Szegerné Dancs Henriette, Woth Péter és Gáldi Gábor: *Sportelméleti ismeretek*, PTE, SZTE, NyME, EKF, Dialóg Campus Kiadó-Nordex Kft., Budapest-Pécs. 9-13. Letöltés: http://www.tankonyvtar.hu/hu/tartalom/tamop425/0025_Nadori-Dancs-Retsagi-Ekler-Gaspar-Sportelméleti_ismeretek/0025_Nadori-Dancs-Retsagi-Ekler-Gaspar-Sportelméleti_ismeretek.pdf (2016. 05. 24.)
- IM / Igazságügyi Minisztérium (2017a): *Céginformációs Szolgálat – Animation Club Bt.* Letöltés: <https://www.e-cegjegyzek.hu/?cegadatlap/0106726884/TaroltCegkivonat> (2017. 09. 24.)
- IM / Igazságügyi Minisztérium (2017b): *Céginformációs Szolgálat – Játszóbusz Kft.* Letöltés: <https://www.e-cegjegyzek.hu/?cegadatlap/0106722984/TaroltCegkivonat> (2017. 09. 24.)
- IM / Igazságügyi Minisztérium (2017c): *Céginformációs Szolgálat – Fair Play Event Kft.* Letöltés: <https://www.e-cegjegyzek.hu/?cegadatlap/0109678953/TaroltCegkivonat> (2017. 09. 24.)
- IM / Igazságügyi Minisztérium (2017d): *Céginformációs Szolgálat – Animation Hungary Kft. (Rendezvényműhely Kft.)* Letöltés: <https://www.e-cegjegyzek.hu/?cegadatlap/0109678953/TaroltCegkivonat> (2017. 09. 24.)
- IM / Igazságügyi Minisztérium (2017e): *Céginformációs Szolgálat – Animation Agency Bt.* Letöltés: <https://www.e-cegjegyzek.hu/?cegadatlap/0106772825/TaroltCegkivonat> (2017. 09. 24.)
- IM / Igazságügyi Minisztérium (2017f): *Céginformációs Szolgálat – Rendezvényműhely Programiroda Kft.* Letöltés: <https://www.e-cegjegyzek.hu/?cegadatlap/0109916475/TaroltCegkivonat> (2017. 09. 24.)
- IM / Igazságügyi Minisztérium (2017g): *Céginformációs Szolgálat – Coach Game Kft.* Letöltés: <https://www.e-cegjegyzek.hu/?cegadatlap/0109953779/TaroltCegkivonat> (2017. 09. 24.)
- IM / Igazságügyi Minisztérium (2017h): *Céginformációs Szolgálat – Coachgame Hungary Kft.* Letöltés: <https://www.e-cegjegyzek.hu/?cegadatlap/0109200384/TaroltCegkivonat> (2017. 09. 24.)
- IM / Igazságügyi Minisztérium (2017i): *Céginformációs Szolgálat – Provide Rendezvény-ügynökség Kft.* Letöltés: <https://www.e-cegjegyzek.hu/?cegadatlap/0109701278/TaroltCegkivonat> (2017. 09. 24.)
- IM / Igazságügyi Minisztérium (2017j): *Céginformációs Szolgálat – tisztadili.com Kft.* Letöltés: <https://www.e-cegjegyzek.hu/?cegadatlap/1309143979/TaroltCegkivonat> (2017. 09. 24.)
- Jakovlev, Z., Koteski, C., Bardarova, S. és Serafimova, M. (2014): *The Sports-Recreational Animation as a Factor for Tourism.* *Journal of Tourism and Hospitality Management*, **2.** 1. sz. 1-5.

- Jakovlev, Z., Serafimova, M. és Koteski, C. (2016): Entrepreneurship and cultural animation in tourism. *Journal of the Institute of Economics – Skopje*, **18**. 1-2. sz. 379-392.
- Jancsik András (1995): A turizmus fejlesztésével kapcsolatos új oktatási-szakképzési igények. In: SZVT Turizmus Szakosztálya, Kodolányi János Főiskola: *Magyarország turizmus-stratégiája a XXI. századra – XI. Idegenforgalmi Akadémia az Országos Idegenforgalmi Hivatal támogatásával. Balatonfüred, 1995. április 27-29.*, OIH, Budapest, 31-38.
- Jancsik András (2002): „Minden szinten szinte minden” – avagy a turisztikai felsőoktatás fejlesztésének lehetséges útjai. In: Aubert Antal (szerk.): *Kutatás a turizmusban – A turizmus aktuális kérdései Magyarországon. Országos Turisztikai konferencia 2002. 02. 22-23. Pécs*, Pécsi Tudományegyetem Természettudományi Kar Földrajzi Intézet Turizmus Tanszék, Pécs, 130-137.
- Jancsik András (2012, szerk.): *Turizmus-vendéglátás alapképzési szak tanterv*. Letöltés: http://uni-pen.hu/files/tanulmanyi_osztaly/tantervek/turba_12_nap.pdf (2016. 01. 11.)
- Jandala Csilla (1997): Az oktatás mint a turizmus minőségének kritériuma. *Turizmus Bulletin*, **1**. 4. sz. 13-17.
- Jandala Csilla (2009a): A felsőfokú turisztikai oktatás helyzete a bolognai rendszerre való áttérés után : Összefoglaló a Nemzeti Turisztikai Bizottság részére. *Turizmus Trend*, **9**. 12. sz. 35-37.
- Jandala Csilla (2009b): *Képzési helyzetkép, a felsőfokú képzés aktuális helyzete és a jelenlegi adottságok felhasználási lehetőségei a vállalkozások mindennapjaiban. ÁPB: Turizmus-Vendéglátás. 2009. december 28.* Letöltés: http://www.tpk.org.hu/resource.aspx?ResourceID=apb_doku_turizmus_kepzes_1002_04 (2015. 01. 01.)
- Jandala Csilla (2010): A turisztikai felsőoktatás helyzete és kérdőjelei 2010-ben Magyarországon. *Turizmus Bulletin*, **14**. 3. sz. 72-76.
- Jandala Csilla (2014): *Turizmus-ipar. Bejárható Magyarország program, Szabadidő-szervező és programkoordinátori képzés, 2. modul*. Letöltés: http://uni-nke.hu/downloads/konyvtar/digitgy/bmop/jandala_2modul.pdf (2015. 03. 01.)
- Jenkei László (2002): *Idegenforgalmi értelmező kézikönyvtár*. Budapesti Gazdasági Főiskola Kereskedelmi, Vendéglátóipari és Idegenforgalmi Kar, Budapest.
- Juhász, L. (2014): *Szállodák és szálláshelyek priorszegmenseinek harmóniája – díszharmóniája*. Letöltés: http://hotel2022.hu/hotel_2022_media/files/szallodak-priorszegmenseinek-harmonizacioja-es-diszharmonizacioja-dr.-juhasz-laszlo-2104.pdf (2016. 01. 14.)
- Juran, J. M. és Godfrey, A. B. (1998): *Juran's Quality Control Handbook*. (Fifth Edition.) McGraw-Hill, New York.
- Jusztin Márta (2009): Élmény a (JoHari)-ablakban. Gondolatok kreativitásról, turizmusról. In.: Hanusz Árpád (szerk.): *Turisztikai desztináció - „Desztinációs menedzsment”. A Nyíregyházán 2009. május 20-21-én megtartott konferencia előadásai*, Debrecen, 61-71. http://zeus.nyf.hu/~foldrajz/konyvek/tdm_2009.pdf (2015. 11. 22.)
- K.S. (1991): Vidióta gyerekek – Az angol hölgy örül és bírál. *Nemzeti Sport*, **2**. 65. sz. 1.
- Kaya, K. O. (2017): Suggestion for Transition from Tourism Animation Associate Degree Program to Recreation Undergraduate Program. *International Journal of Recreation and Sport Science*, **1**. 1. sz. 47-54.
- Kandampully, J., Mok, C. és Sparks, B. (2001): *Service Quality Management in Hospitality, Tourism and Leisure*. Routledge-Haworth Hospitality Press, New York.

- Kapronczay Károly (2000): Társadalombiztosítás a II. világháború után. In: Kollega Tarsoly István (főszerk.): *Magyarország a XX. században. II. kötet. Természeti környezet, népesség és társadalom, egyházak és felekezetek, gazdaság*. Babits Kiadó, Szekszárd. 277-284.
- Kardos Zoltánné (2011, szerk.): *Turisztikai ismeretek. (Regionális turisztikai menedzsment modul)*. DE GVK – PE GK – SZTE MK, Keszthely. Letöltés: http://www.tankonyvtar.hu/hu/tartalom/tamop425/0034_turisztikai_ismeretek/turisztikai_ismeretek.docx (2015. 01. 17.)
- Kaspar, Claude és Fekete Mátyás (2011): *Turisztikai alapismeretek. A turizmus elmélete és gyakorlata, turizmuspolitika, turizmusmarketing*. BGF KVIK – Magyar-Svájci Turisztikai Továbbképző Intézet, Budapest.
- Kaszás, S. (1989): A kihívásokra válaszolni kell. Két egyetemen dolgoznak a tantárgytervért. *Népsport*, **45.** 277. sz. 8.
- Kátay Ákos (2011): Minőségmenedzsment a turizmusban. In: Aubert Antal (szerk.): *Turizmus-menedzsment*. Pécsi Tudományegyetem – Kempelen Farkas Hallgatói Információs Központ, Pécs. Letöltés: http://www.tankonyvtar.hu/hu/tartalom/tamop425/0051_Turizmusmenedzsment/ch04s03.html (2016. 01. 20.)
- Kelendi Gyuláné (1980): *Gyerekek a napköziben*. Tankönyvkiadó, Budapest.
- Keogh Hoss, M. A. és Armstrong, M. (2016): Recreational Therapy. In: Royal, P. L. (szerk.): *Today's Health Professions: Working Together to Provide Quality Care*, F A Davis Company, Philadelphia, PA, USA. 277-288.
- Keresztesi Katalin (2007): A magyarországi sportszakember képzés helyzete, feladatai. *Magyar Sporttudományi Szemle*, **7.** 1. sz. 60-61.
- KidsOasis (2014): *KidsOasis kategóriák*. Letöltés: <http://kidsoasis.hu/szallashelyek/kids-oasis-kategoriak/> (2014. 11. 21.)
- KidsOasis (2016): *Programok és animáció a Halloween Hosszú Hétvégén. (Hotel Azúr)* Letöltés: https://secure.roomreservation.com/kids_oasis/hotel-azur/oszi-szunet?indulas=2016-11-01&tavozas=2016-11-03 (2016. 11. 01.)
- Kincses Gyula, Borbás Ilona, Mihalicza Péter, Udvardy Enikő és Varga Eszter (2009): *Az orvosi szolgáltatásokra alapuló egészségturizmus tendenciái*. Egészségügyi Stratégiai Kutatóintézet, Budapest.
- Kiss Gabriella (2004) A szabadidő-szociológia legújabb trendjei és aktuális problémái. In: Kiss Gabriella, Csoba Judit és Czibere Ibolya (szerk.): *Idővonat (Tanulmányok a társadalomtudományok köréből)*, Kossuth Egyetemi Kiadó, Debrecen. 6-36.
- Kiss Péter (2001, szerk.): *Akkreditáció Magyarországon 8. Tájékoztató a Magyar Akkreditációs Bizottság 2000. évi működéséről*. Magyar Akkreditációs Bizottság, Budapest. Letöltés: <http://www.mab.hu/web/doc/kiadvanyok/Evkonyv2001.doc> (2016. 01. 02.)
- Kiss Péter (2002, szerk.): *Akkreditáció Magyarországon 11. Tájékoztató a Magyar Akkreditációs Bizottság 2002. évi működéséről*. Magyar Akkreditációs Bizottság, Budapest. Letöltés: <http://www.mab.hu/web/doc/kiadvanyok/Evkonyv2002.doc> (2016. 01. 02.)
- KJF / Kodolányi János Főiskola (2012): *Felvételi tájékoztató*. Letöltés: https://www.kodolanyi.hu/images/tartalom/File/kepzesek_adatai.pdf (2016. 01. 02.)
- Kolacsek András (1966): Az idegenforgalom egyetemi oktatásának tapasztalatai. In: Országos Idegenforgalmi Hivatal: *III. Idegenforgalmi Kollokvium, Budapest - 1966. november 22-24*. Panoráma Kiadó, Budapest, 304-309.
- Kollarik Amália (1995): Animáció a turizmusban. In: Kollarik Amália (szerk.): *Animátorok kézikönyve*, Hunguest Rt., Budapest. 76-141.

- Koltai Dénes (1995a): A művelődés néhány stabilizációs funkciója. In: Bokor Béla és Koltai Dénes (szerk.): *Szociokulturális animáció*. Janus Pannonius Tudományegyetem, Pécs. 115-116.
- Koltai Dénes (1995b): A szociokulturális animáció elmélete és gyakorlata. In: Bokor Béla és Koltai Dénes (szerk.): *Szociokulturális animáció*. Janus Pannonius Tudományegyetem, Pécs. 73-74.
- Koltai Dénes és Krisztián Béla (1995): Munkanélküliség és kezelhetőség társadalmi problémák kezelésére: a szociokulturális animáció. In: Bokor Béla és Koltai Dénes (szerk.): *Szociokulturális animáció*. Janus Pannonius Tudományegyetem, Pécs. 213.
- Kotler, Ph. (2000): *Kotler a marketingről. Jönni, látni, győzni – a piacon*. Park Könyvkiadó, Budapest.
- Kotler, Ph. (2001): *Marketing menedzsment*. Műszaki Kiadó, Budapest.
- Kotler, Ph. és Keller, K. L. (2006): *Marketing menedzsment*. Akadémiai Kiadó, Budapest.
- Kovács Ernő, Csité András, Oláh Miklós és Bokor Ibolya (2004): Sziget a magyar tengeren: külföldi ingatlantulajdonosok a Balatonnál. *Szociológiai Szemle*, **14**. 3. sz. 79-106.
- Kovács Erzsébet (2002. 09. 09.): Szociokulturális animáció előadás. *Budapesti Gazdasági Főiskola KVIK Kar, Idegenforgalmi szakmenedzser képzés*, Budapest.
- Kovács Tamás Attila (2001): *A rekreáció elmélete és módszertana*. Fitness Kft, Budapest.
- Kovács Tamás Attila (2002): Útkeresés a hazai rekreációoktatásban. Rekreációs konferencia az ELTE Tanárképző Főiskolai Karon. *Iskolai testnevelés és sport*, **3**. 11. sz. 30-31.
- Kovács Tamás Attila (2004): *A rekreáció elmélete és módszertana*. Fitness Kft, Budapest.
- Kovács Tamás Attila (2007): A rekreáció kultúrája. A rekreáció főbb alrendszerei. *Magyar Sporttudományi Szemle*, **8**. 2. sz. 13-24.
- Kovács Tamás Attila (2015): A rekreációs sport helyzete és jellemzői. In: Laczkó Tamás és Rétsági Erzsébet (szerk.): *A sport társadalmi aspektusai*, Pécsi Tudományegyetem Egészségtudományi Kar, Pécs. 2015. 195-205. Letöltés: http://www.etk.pte.hu/files/tiny_mce/File/oktatasi/OktatasiAnyagok/!Palyazati/ASportTarsadalmiAspektusaiN.pdf (2016. 01. 07.)
- Kovalcsik József (1984): A közösségi művelődés színtereiről (Előzmények, lehetőségek). *Kultúra és közösség*, **11**. 2. sz. 79-97.
- Ködmön József (2013): Animáció az egészségturizmusban. In: Könyves Erika, Müller Anetta és Ködmön József (szerk.): *Az egészségturizmus fókuszai*, Debreceni Egyetemi Kiadó, Debrecen. 199-220.
- Könyves Erika és Hekliné Herbály Katalin (2005): *EU vidékfejlesztési politikája. – Agroturizmus*. FVM Képzési és Szaktanácsadási Intézet, Budapest. Letöltés: www.vkszi.hu/cikk/256_4.pdf (2013. 08. 20.)
- Könyves Erika és Müller Anetta (2001): *Szabadidős programok a falusi turizmusban*. Szaktudás Kiadó Ház, Budapest.
- Kővári István, Mezősi Csilla, Ruzinkó Ádám, Szalai Emese, Szőke Tünde, Vermesi Andrea, Vizi István és Vörös Imre (2009): *Egészségturisztikai munkaerő-piaci kutatás (2009. december)*. Letöltés: http://www.meme.hu/memedok/egesszegturisztikai_munkaero-piaci_kutatas_2009.pdf (2016. 01. 11.)
- Kraiciné Szokoly Mária (2001): Animáció és animátorképzés a turizmusban. *Kultúra és közösség*, **5**. 2-3. sz. 43-49.
- Kraiciné Szokoly Mária (2005): Az ifjúságsegítők kulcskompetenciái. *Új Ifjúsági Szemle*, **3**. 4. sz. 22-33.
- Kraiciné Szokoly Mária (2015): *Szabadidő, rekreáció, turizmus. Tanári útmutató „A turizmus egészségfejlesztési lehetőségei” képzési modul oktatásához*. Nemzeti

- Egészségfejlesztési Intézet, Budapest. Letöltés: http://egeszseg.hu/documents/161600/2172759/9_Turizmus_tanari+utmutato.pdf/33f71b38-1144-470e-a779-9a99e1ae58e9 (2015. 11. 23.)
- Krippendorff, J. (1987): *The Holiday Makers: Understanding the Impact of Leisure and Travel*. Heinemann, London.
- KSH / Központi Statisztikai Hivatal (2014): *A kereskedelmi szálláshelyek kapacitása, 2014. július 31.* Letöltés: https://www.ksh.hu/docs/hun/xstadat/xstadat_eves/i_oga001.html (2015. 02. 18.)
- KSH / Központi Statisztikai Hivatal (2017): *Turizmus-szatellitszámlák, 2013.* Letöltés: <http://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/idoszaki/turizmszatt/turizmszat13.xls> (2017. 04. 22.)
- Lacza Gyöngyvér (2008): Az animáció fogalma, kapcsolata a rekreációval – Turisztikai és rendezvényanimáció. *Kalokagathia*, **46.** 1. sz. 134-154.
- Lacza Gyöngyvér (2014): A magyarországi rekreációs felsőoktatási képzési rendszer hatékonyságának vizsgálata és aktualizálásának lehetőségei a piaci igények tükrében. Doktori értekezés. Budapest: Semmelweis Egyetem Sporttudományok Doktori Iskola. Letöltés: http://phd.semmelweis.hu/mwp/phd_live/vedes/export/laczagyongyver.d.pdf (2014. 10. 04.)
- Lacza Gyöngyvér és Fritz Péter (2011): Az animáció fogalma és kialakulásának története. Turisztikai és rendezvényanimáció. In: Fritz Péter (szerk.): *Mozgásos rekreáció (Rekreáció mindenkinek 1.)* (2. kiadás) Bába Kiadó, Szeged. 298-316.
- Lacza Gyöngyvér és Keszei Réka (2008): A sport és rekreációs szakemberek elhelyezkedési sikerei a turisztikai animáció területén, magyar szállodai körkép – 2007. *Magyar Sporttudományi Szemle*, **9.** 36. sz. 8-11.
- Lacza Gyöngyvér és Nagy Kinga (2011): Alkalmi munka - közepes megbecsültség: A rekreációs szakemberek iránti kereslet a hazai munkaerőpiacon az üzleti szektorban 2009-2010 között. *REKREACIO.EU*, **1.** 4. sz. 18-23.
- László Éva, Mayer Péter, Péntes Ibolya és Rátz Tamara (2011): Szociológiai jellegű módszerek a turisztikai kutatásban. In: Kóródi Márta (főszerk.): *Turizmus kutatások módszertana*. Pécsi Tudományegyetem – Kempelen Farkas Hallgatói Információs Központ, Pécs. Letöltés: http://www.tankonyvtar.hu/hu/tartalom/tamop425/0051_Turizmus_kutatasok_modszertana/ch03s03.html (2016. 01. 31.)
- Leiper, N. (1990): *Tourism systems: An interdisciplinary perspective*. Occasional Paper No. 2 Department of Management Systems, Business Studies Faculty, Massey University, Palmerston North, New Zealand.
- Lengyel Márton (2002): A turizmus új oktatási és szakképzési rendszerének kialakítása. In: Aubert Antal (szerk.): *Kutatás a turizmusban – A turizmus aktuális kérdései Magyarországon. Országos Turisztikai konferencia 2002.* 02. 22-23. Pécs, Pécsi Tudományegyetem TTK Földrajzi Intézet Turizmus Tanszék, Pécs, 97-100.
- Lengyel Márton (2004): *A turizmus általános elmélete*. KIT - Heller Farkas Gazdasági és Turisztikai Szolgáltatások Főiskolája, Budapest.
- Lenkey-Tóth Péter (2015) Az óvodai vizuális nevelés módszertana. In: Pálfi Sándor (szerk.): *Óvodapedagógiai módszertani kézikönyv*. Debreceni Egyetem, Debrecen, 78-112. Letöltés: http://tanarkepzes.unideb.hu/szaktarnet/kiadvanyok/ovodapedagogiai_modszertani_k_ezikonyv.pdf (2018. 01. 30.)
- Limbos, E. (1985): *Kulturális és szabadidős csoportok animálása*. Népművelési Intézet, Budapest.

- Lynch, R. és Jonson, P. (1999): A Chronology of Australian Courses in Recreation and Leisure Studies. *Annals of Leisure Research*, 2. 1. sz. 120-130.
- Lyubomirsky, S. (2008): *Hogyan legyünk boldogok? Életünk átalakításának útjai tudományos megközelítésben*. Ursus Libris, Budapest.
- MAB (1997): *Akkreditációs értesítő. A Magyar Akkreditációs Bizottság Hivatalos Lapja*, 2. 1. sz. 20. Letöltés: http://www.mab.hu/web/doc/kiadvanyok/Ertesito2000_2.doc (2016. 01. 02.)
- MAB (2000): *Akkreditációs értesítő. A Magyar Akkreditációs Bizottság Hivatalos Lapja*, 5. 2. sz. 35. Letöltés: http://www.mab.hu/web/doc/kiadvanyok/Ertesito2000_2.doc (2016. 01. 02.)
- MAB (2001): *Akkreditációs értesítő. A Magyar Akkreditációs Bizottság Hivatalos Lapja*, 6. 3. sz. 20. Letöltés: <http://www.mab.hu/web/doc/kiadvanyok/Ertesito2001-3.pdf> (2016. 01. 02.)
- MAB (2005a): *A MAB 2005. évi 6. rendes ülésének emlékeztetője*. 2005. július 1. Letöltés: http://web.mab.hu/tir/web/tir/emlekeztetok/050701emlek_hat.doc#h_10_2_104 (2016. 01. 02.)
- MAB (2005b): *A MAB 2005. évi 8. rendes ülésének emlékeztetője*. 2005. október 14. Letöltés: http://web.mab.hu/tir/web/tir/emlekeztetok/051014emlek_hat.doc#h_3_2_192 (2016. 01. 02.)
- MAB (2006): *A MAB 2006. évi 6. ülésének emlékeztetője*. 2006. június 30. Letöltés: http://web.mab.hu/tir/web/tir/emlekeztetok/060630emlek_hat.doc#h_10_3_18 (2016. 01. 02.)
- MAB (2007): *A MAB 2007. évi 10. ülésének határozatai*. 2007. december 7. Letöltés: http://web.mab.hu/tir/web/tir/emlekeztetok/071207emlek_hat.doc#h_12_3_8 (2016. 01. 02.)
- MAB (2008a): *A MAB 2008. évi 5. ülésének emlékeztetője*. (2008. július 03.) Letöltés: http://web.mab.hu/tir/web/tir/emlekeztetok/080530emlek_hat.doc#h_8_4_1 (2016. 01. 02.)
- MAB (2008b): *A MAB 2008. évi 6. ülésének emlékeztetője*. (2008. július 04.) Letöltés: http://web.mab.hu/tir/web/tir/emlekeztetok/080704emlek_hat.doc#h_9_3_1 (2016. 01. 02.)
- MAB (2008c): *A MAB 2008. évi 8. ülésének emlékeztetője*. (2008. október 31.) Letöltés: http://web.mab.hu/tir/web/tir/emlekeztetok/081031emlek_hat.doc#h_5_2 (2016. 01. 02.)
- MAB (2011): *A MAB 2011. évi 7. ülésének (szeptember 30.) emlékeztetője*. Letöltés: http://web.mab.hu/tir/web/tir/emlekeztetok/110930emlek_hat.doc#h_8_7 (2016. 01. 02.)
- MAB (2012): *A MAB 2012. évi 1. ülésének (január 27.) emlékeztetője*. Letöltés: http://web.mab.hu/tir/web/tir/emlekeztetok/120127emlek_hat.doc#h_11_7 (2016.01.02.)
- MAB (2014): *Párhuzamos programakkreditációs eljárás az orvos- és egészségtudomány, valamint a sporttudomány képzési területen 2013/2014. A MAB 2014/10/XII/2. sz. határozata. Sporttudományi képzések akkreditációs jelentés*. (2014. december 12.) Letöltés: http://www.mab.hu/web/tir/jelentesek/P16_141212_jelentesH.pdf (2015. 01. 12.)
- MAB (2016): *Párhuzamos programakkreditációs eljárás a gazdaságtudomány képzési területen 2014/2015. A MAB 2016/1/VII. sz. határozata. Akkreditációs jelentés*. (2016. január 29.) Letöltés: http://www.mab.hu/web/images/tir/jelentesek/P17_160129_jelentesH.pdf (2016. 02. 12.)

- Magánszállásadók Országos Szövetsége (2011): *Tanúsító védjegy működési szabályzat*. – „Vendégszoba, vendégház, apartman, koronával” minősítésének tanúsító védjegye – *Működési szabályzat*. Letöltés: <http://www.maganszallasadok.hu/images/vedjegyszabalyzat.pdf> (2013. 08. 15.)
- Magyar Fürdőszövetség (2014a): *Az élményfürdők védjegy minősítés követelmény és szempontrendszere 1-5 csillagos besoroláshoz*. Letöltés: <http://www.furdoszovetseg.hu/doc/vedjegy/elmenyfurdo-vedjegy-minosites-pdf.pdf> (2015. 09. 04.)
- Magyar Fürdőszövetség (2014b): *A gyógyfürdő védjegy minősítés követelmény és szempontrendszere 1-5 csillagos besoroláshoz*. (1. számú melléklet) Letöltés: <http://www.furdoszovetseg.hu/doc/vedjegy/gyogyfurdo-vedjegy-minosites-h.pdf> (2015. 09. 04.)
- Magyar Fürdőszövetség (2014c): *A strandfürdő védjegy minősítés követelmény és szempontrendszere 1-5 csillagos besoroláshoz*. Letöltés: <http://www.furdoszovetseg.hu/doc/vedjegy/strand-vedjegy-minosites-pdf.pdf> (2015. 09. 04.)
- Magyar Fürdőszövetség (2014d): *Az uszodalétesítmények védjegy minősítés követelmény és szempontrendszere 1-5 csillagos besoroláshoz*. Letöltés: <http://www.furdoszovetseg.hu/doc/vedjegy/uszoda-vedjegy-minosites-pdf.pdf> (2015. 09. 04.)
- Magyar Fürdőszövetség (2014e): *A wellness (medical wellness) fürdő védjegy minősítés követelmény és szempontrendszere 1-5 csillagos besoroláshoz*. Letöltés: <http://www.furdoszovetseg.hu/doc/vedjegy/wellnessfurdo-vedjegy-minosites-pdf.pdf> (2015. 09. 04.)
- Magyar Kempingek Szakmai Szövetsége (2010a): „*Kemping csillaggal*” minősítésének tanúsító védjegye – *Működési szabályzat*. Letöltés: http://www.camping.hu/pdf/kemping_csillaggal.pdf (2013. 08. 15.)
- Magyar Kempingek Szakmai Szövetsége (2010b): „*Üdülőháztelép osztállyal*” minősítésének tanúsító védjegye – *Működési szabályzat*. Letöltés: <http://www.camping.hu/pdf/udulohaztelep%20osztallyal.pdf> (2013. 08. 15.)
- Magyar Márton (2002): *A szállodai animáció pszichológiai és szakmai szempontú bemutatása, elemzése*. Szakdolgozat, Budapesti Gazdasági Főiskola Kereskedelmi, Vendéglátóipari és Idegenforgalmi Főiskolai Kar, Budapest.
- Magyar Márton (2003/2006): *Turisztikai animáció*. Budapesti Gazdasági Főiskola Kereskedelmi, Vendéglátóipari és Idegenforgalmi Főiskolai Kar, Budapest.
- Magyar Márton (2004): *A (turisztikai) animáció oktatása Magyarországon, a Budapesti Gazdasági Főiskola KVIF Kar példáján keresztül*. Szakdolgozat, Budapesti Gazdasági Főiskola Kereskedelmi, Vendéglátóipari és Idegenforgalmi Főiskolai Kar, Budapest.
- Magyar Márton (2005): *A szállodai és vendéglátó szolgáltatások fejlesztése az animációs programok bevezetésével*. In: Majoros Pál (szerk.): *BGF Tudományos Évkönyv 2004: „Tudástranszfer és információs társadalom”*, Budapesti Gazdasági Főiskola, Budapest, 191-209.
- Magyar Márton (2007): *Animációs szolgáltatások minősége és helyzete a hazai turizmusban*. Diplomadolgozat, SZIE GTK, Gödöllő.
- Magyar Márton (2008a): *A szállodai animáció helyzete Magyarországon, illetve fejlesztési lehetőségek a külföldi példák tükrében*. In: Szalók Csilla (szerk.): *Új kihívások a turizmusban és a szállodaiparban*, Budapesti Gazdasági Főiskola Kereskedelmi, Vendéglátóipari és Idegenforgalmi Főiskolai Kar, Budapest. 94-102.
- Magyar Márton (2008b): *Felmérés a szállodai animációról: Élménymenedzsment a gyakorlatban*. *Turizmus Trend*, 5. 1-2. sz. 26-27.

- Magyar Márton (2011a): About problems and opportunities in measuring service quality and guest satisfaction in the Hungarian hotel industry. In: Ferencz Árpád (szerk.): *Erdei Ferenc 6. tudományos konferencia – „Válságkezelés a tudomány eszközeivel” II. kötet*, Kecskeméti Főiskola Kertészeti Főiskolai Kar, Kecskemét. 445-450.
- Magyar Márton (2011b): Recreational services in tourism nowadays – experiences from a survey. In: Darabos Ferenc (szerk.): *„Kincs, ami van – fókuszban az egészségturizmus”: III. Nemzetközi Turizmus Konferencia, Tanulmányok*, Nyugat-magyarországi Egyetem Kiadó, Győr, 64-71.
- Magyar Márton (2011c): Szállodai élménymenedzsment napjainkban. In: Juhász Krisztina és Balázs József (szerk.): *Határok nélküli Tudomány: Kihívások és lehetőségek a tudományterületek határain: Innováció és Turizmus-Ízelítő a Harsányi János Főiskolán folyó kutatói munkákból*. Harsányi János Főiskola, Budapest, 68-75.
- Magyar Márton (2012): Minőségmenedzsment kérdései a szállodai animációs tevékenységben. In: Jandala Csilla (főszerk.): *Acta Periodica 9. kötet. „Válság és növekedés – 20 éves az Edutus Főiskola”*, Edutus Főiskola, Tatabánya, 330-343.
- Magyar Márton (2013): A survey on tourism experiences by Hungarian travellers: towards guest-satisfaction. In: Ophem, J.v. (főszerk.): *APSTRACT (Applied Studies in Agribusiness and Commerce)*, 7. 1. sz. 73-76. DOI: 10.19041/Apstract/2013/1/13
- Magyar Márton (2015a): Színházi élmények. Győri Balett: Ne bánts! *Recreation: A Közép-Kelet-Európai Rekreációs Társaság Tudományos Magazinja*, 5. 4. sz. 32-33.
- Magyar Márton (2015b): Víz – rekreáció – animáció: A víz és a vizes animációs programok jelentősége napjainkban. „A víz és a rekreáció” Konferencia, 2015. 09. 22., Budapest.
- Magyar Márton (2016a): A víz rekreációs és élményközvetítő szerepe. *Recreation: A Közép-Kelet-Európai Rekreációs Társaság Tudományos Magazinja*, 6. 2. sz. 39-43. DOI: 10.21486/recreation.2016.6.2.3
- Magyar Márton (2016b): Az animáció oktatása Magyarországon – közép vagy felsőfokon? *MAGYAR SPORTTUDOMÁNYI SZEMLE*, 17. 66. sz. 44-45.
- Magyar Márton (2016c): Az animáció oktatása Magyarországon – Közép- vagy felsőfokon? *XIII. Országos Sporttudományi Kongresszus* (e-poszter), Szombathely, 2016. május 28.
- Magyar Márton (2016d): Az animáció piaci helyzete és oktatása Magyarországon. In: Karlovitz János Tibor (szerk.): *Társadalom, kulturális háttér, gazdaság: IV. IRI Társadalomtudományi Konferencia (tanulmánykötet)*, International Research Institute, Štúrovo, Szlovákia, 403-417. DOI: 10.18427/iri-2016-0048
- Magyar Márton (2016e): Új perspektívák az animáció oktatásában a rekreáció BSc-szintű képzésben. *XVI. Országos Neveléstudományi Konferencia* (poszter), Szeged, 2016. november 17.
- Magyar Márton (2016f): Új perspektívák az animáció oktatásában a rekreáció BSc-szintű képzésben. In: Zsolnai Anikó és Kasik László (szerk.): *A tanulás és nevelés interdiszciplináris megközelítése: XVI. Országos Neveléstudományi Konferencia: Program, absztraktkötet*, SZTE BTK Neveléstudományi Intézet; MTA Pedagógiai Tudományos Bizottság, Szeged, 410.
- Magyar Márton (2017a): A szállodai animáció transzformációs viszonyai a XXI. században Magyarországon. In: Régi Tamás, Rátz Tamara, Michalkó Gábor (szerk.): *Turizmus és transzformáció. Turizmus Akadémia 8. kötet*, Kodolányi János Főiskola; MTA CSFK Földrajztudományi Intézet; Magyar Földrajzi Társaság, Orosháza-Budapest. 251-266.

- Magyar Márton (2017b): Animation-Entertainment Service Value in the Hungarian Wellness Profile Hotels. In: Szabó Zoltán (szerk.): *The values of spa towns*, Magyar Fürdővárosok Szövetsége, Szentes. 90-113.
- Magyar Márton (2018.02.03.): Szabadidős tevékenységek szervezési ismeretei; animáció a falusi turizmusban. *Győr-Moson-Sopron Megyei Falusi Turizmus Egyesület: „Lehetőségek a falusi turizmusban”*, Győr.
- Magyar Márton, Nagy Oxána és Patakiné Bösze Júlia (2016a): ELTE-n végzett rekreáció szakosok pályakövetése XVI. Országos Neveléstudományi Konferencia (poszter), Szeged, 2016. november 17.
- Magyar Márton, Nagy Oxána és Patakiné Bösze Júlia (2016b): ELTE-n végzett rekreáció szakosok pályakövetése. In: Zsolnai Anikó és Kasik László (szerk.): *A tanulás és nevelés interdiszciplináris megközelítése: XVI. Országos Neveléstudományi Konferencia: Program, absztraktkötet*, SZTE BTK Neveléstudományi Intézet; MTA Pedagógiai Tudományos Bizottság, Szeged, 409.
- Magyarország Kormánya (é.n.): Az egész életen át tartó tanulás szakpolitikájának keretstratégiája a 2014/2020 közötti időszakra. <http://www.kormany.hu/download/7/fe/20000/Egész%20%életen%20át%20tartó%20tanulás.pdf> (2017. 05. 30.)
- Magyarországi Ifjúsági Szállások Szövetsége (2014): *Védjegyről turistáknak. Miért érdemes „Hátizsákos védjeggyel” ellátott szálláshelyen megszállni?* Letöltés: http://www.miszz.hu/hatizsakos_szallashelyek (2015. 12. 18.)
- Majthényi László (2013. 04. 16.): Szociális üdültetés és táboroztatás. *Edutus Főiskola „Üdültetés újragondolva - „Erzsébet program” szakkollégium*, Budapest.
- MARESZ / Magyarországi Rendezvényszervezők és -szolgáltatók Szövetsége (2015): Védjegyekkel a versenyképességért. *Rendezvény szakmai magazin*, 2015. 1. sz. 6-7. Letöltés: https://dl.dropboxusercontent.com/u/1275075/Rendezveny_2015_01.pdf (2015. 11. 20.)
- Markos Béla (1966): Az idegenforgalmi szakoktatás Magyarországon. In: Országos Idegenforgalmi Hivatal: *III. Idegenforgalmi Kollokvium, Budapest - 1966. november 22-24.* Panoráma Kiadó, Budapest. 90-94.
- Maróti Andor (1983, szerk.): *Andragógiai szöveggyűjtemény. I. kötet. Válogatás a felnőttnevelés elméletének polgári szakirodalmából (Európai országok).* Tankönyvkiadó, Budapest.
- Marschall Mónika (2012): Érték a mértékben. – Soft All Inclusive a Greenfieldben. *Turizmus Panoráma*, 12. 11. sz. 52.
- Marthy Gábor (1979): Rekreáció és testedzés. *Városépítés*, 16. 6. sz. 15-16.
- Martinez, José Luis (1998): *Animáció előadás-jegyzetek idegenforgalom-szálloda szakos hallgatók számára.* Kodolányi János Főiskola, Székesfehérvár.
- Maszler Irén (1996): *Játékpedagógia.* Comenius Bt., Pécs.
- mb (1990): Nem kreáció – rekreáció! Fehér hollókból első fecskék. *Nemzeti (nép)sport*, 1. 61. (1990. 05. 12.)
- Mi is az a rekreáció? (1998). *Fitt Szabadidősport Magazin. A Nemzeti Sport és az OTSH Lapja*. 6. 42. sz. 3.
- Michalkó Gábor (2010): *Boldogító utazás – a turizmus és az életminőség kapcsolatának magyarországi vonatkozásai.* MTA Földrajztudományi Intézet, Budapest.
- Michalkó Gábor (2011): A turisztikai termék. In: Boros Szilvia, Csapó János, Happ Éva, Horváth Pál, Husz Anikó, ... és Kalmárné Rimóczi Csilla: *Turisztikai terméktervezés és fejlesztés.* Pécsi Tudományegyetem, Pécs. Letöltés: [http://www.eturizmus.pte.hu/szakmai-anyagok/Turisztikai terméktervezés és fejlesztés/book.html#d6e51](http://www.eturizmus.pte.hu/szakmai-anyagok/Turisztikai_termektervezes_és_fejlesztés/book.html#d6e51) (2015. 01. 17.)

- Michalkó Gábor (2012): *Turizmológia. – Elméleti alapok*. Akadémiai Kiadó, Budapest.
- Michalkó Gábor és Rátz Tamara (2005): A kulturális turizmus élmény-gazdaságtani szempontjai. In: Enyedi György és Keresztély Krisztina (szerk.): *A magyar városok kulturális gazdasága*, MTA Társadalomkutató Központ, Budapest, 123-141.
- Michalkó Gábor és Rátz Tamara (2011, szerk.): *Egészségturizmus és életminőség Magyarországon*. MTA Földrajztudományi Intézet, Budapest.
- Minnesota State CAREERwise Education (2018a): *Major Search Results*. Letöltés: <https://careerwise.minnstate.edu/education/majorList?qt=recreation> (2018. 01. 17.)
- Minnesota State CAREERwise Education (2018b): *Major: Leisure and Recreational Activities*. Letöltés: <https://careerwise.minnstate.edu/education/major?id=3601> (2018. 01. 16.)
- Minnesota State CAREERwise Education (2018c): *Recreation Workers*. Letöltés: <https://careerwise.minnstate.edu/careers/careerDetail?id=6&oc=399032#titles> (2018. 01. 16.)
- Mjus World Resort & Thermal Park (2018a): *Kis vendégeink – különleges figyelmet szentelünk a gyermekes családoknak*. Letöltés: <http://www.mjusworld.com/hu/kis-vendegeink/> (2018. 03. 04.)
- Mjus World Resort & Thermal Park (2018b): *Special Offer – Családi hetek*. Letöltés: <http://www.mjusworld.com/hu/egyedi-ajanlatok/csaladi-hetek/> (2018. 03. 04.)
- Mjus World Resort & Thermal Park (2018c): *Special Offer – Különleges húsvét*. Letöltés: <http://www.mjusworld.com/hu/egyedi-ajanlatok/kulonleges-husvet/> (2018. 03. 04.)
- Mjus World Resort & Thermal Park (2018d): *Special Offer – Varázslatos karácsony*. Letöltés: <http://www.mjusworld.com/hu/egyedi-ajanlatok/varazslatos-karacsony/> (2018. 03. 04.)
- Mjus World Resort & Thermal Park (2018e): *Special Offer – Wellness Escape*. Letöltés: <http://www.mjusworld.com/hu/egyedi-ajanlatok/wellness-escape/> (2018. 03. 04.)
- Mjus World Resort & Thermal Park (2018f): *Special Offer – Wellness Deluxe*. Letöltés: <http://www.mjusworld.com/hu/egyedi-ajanlatok/wellness-deluxe/> (2018. 03. 04.)
- MKKSZ / Magyar Kajak-Kenu Szövetség (2015): „Lapátos vízi megállóhelyek” védjegy. *Tájékoztató*. Letöltés: http://www.magyar-vizitura.hu/wp-content/uploads/2015/02/12-tajekoztato-a-lapatos-vedjegyrol_v09_20150205.pdf (2015. 06. 30.)
- MRK / Magyar Rektori Konferencia (2015): *Átdolgozott képzési és kimeneti követelmények – az MRK a munkába bekapcsolódni kívánó további szakmai szervezetek jelentkezését várja*. 2015.11.12. <http://www.mrk.hu/2015/11/12/megujulo-kovetelmenyek-a-felsooktatásban/> (2016. 02. 17.)
- MRK / Magyar Rektori Konferencia (2016a): *Gazdaságtudományi alapszakok képzési és kimeneti követelményei*. 2016.01.19. <http://www.mrk.hu/wp-content/uploads/2015/06/GAZDASAGI-ALAPSZAKOKjav.docx> (2016. 02. 17.)
- MRK / Magyar Rektori Konferencia (2016b): *Sporttudományi alapszakok képzési és kimeneti követelményei*. 2016.01.08. <http://www.mrk.hu/wp-content/uploads/2015/06/SPORT-ALAPSZAKOK.docx> (2016. 02. 17.)
- MSZÉSZ / Magyar Szállodák és Éttermek Szövetsége (2010): *Szállodai Kategorizálás 2010-2014*. Letöltés: <http://www.hotelstars.hu/Default.aspx?tabid=86> (2010. 12. 14.)
- MSZÉSZ / Magyar Szállodák és Éttermek Szövetsége (2013): *Wellness kritériumok*. Letöltés: <http://www.hotelstars.hu/LinkClick.aspx?fileticket=IjK6lzUtw0%3d&tabid=86&mid=437> (2013. 11. 13.)
- MSZÉSZ / Magyar Szállodák és Éttermek Szövetsége (2014): *Szállodai Kategorizálás 2015-2020*. Letöltés:

- <http://www.hotelstars.hu/LinkClick.aspx?fileticket=Ijvp1Zuksgk%3d&tabid=86&mid=437> (2014. 10. 30.)
- MSZÉSZ / Magyar Szállodák és Éttermek Szövetsége (2016): *A Wellness-szállodák kötelezően előírt kritériumai*. Letöltés: <http://www.hotelstars.hu/LinkClick.aspx?fileticket=Wf7aFBkWMvo%3d&tabid=86&mid=437&forcedownload=true> (2016. 12. 13.)
- MSZT / Magyar Szabványügyi Testület (2016): *Turisztikai szolgáltatások és ökoturizmus bizottsághoz tartozó szabványok*. Letöltés: <http://www.mszt.hu/web/guest> (2016. 01. 30.)
- MT / Magyar Turizmus Zrt. (2010): *A Turizmus Bulletinben megjelent cikkek listája, 1997-2010*. Letöltés: <http://neta.itthon.hu/szakmai-oldalak/letoltesek/bulletintartalomjegyzek-110126> (2016. 01. 16.)
- MT / Magyar Turizmus Zrt. (2016): *Turizmus Bulletin*. Letöltés: <http://neta.itthon.hu/szakmai-oldalak/letoltesek/turizmus-bulletin-egyeb-110131> (2016. 01. 16.)
- MTI (2013): *Egymilliárdos fejlesztés a Balaton családi fürdőjében*. Letöltés: <http://turizmus.com/innovacio/turizmus-vendeglatas-alapszak-jovore-hodmezovasarhelyen-1093947> (2013. 01. 18.)
- MTMT / Magyar Tudományos Művek Tára (2016): *Az MTMT koncepciója és működése*. Letöltés: <https://www.mtmt.hu/magyar-tudomanyos-muvek-tara> (2016. 01. 17.)
- MTÜ / Magyar Turisztikai Ügynökség Zrt. (2017a): *Nemzeti Turizmusfejlesztési Stratégia 2030*. http://www.kormany.hu/download/8/19/31000/mtu_kiadvany_EPUB_297x210mm%20-%20preview.pdf (2018. 01. 14.)
- MTÜ / Magyar Turisztikai Ügynökség Zrt. (2017b): *Turizmus Magyarországon 2016. Riport a rekordévről*. Letöltés: http://itthon.hu/documents/28123/40413859/Turizmus_mo_2016.pdf/09e2cca9-58b7-46c7-8cd1-f62fc351e81c (2017. 09. 12.)
- Müller Anetta, Seres János, Széles-Kovács Gyula, Kristonné Bakos Magdolna és Váczi Péter (2010): Az animátorok szerepe az egészségturizmus területén. *Acta Academiae Agriensis, Sectio Sport*, Nova series **37**. 75–86.
- Nádasi Mária (2011a): A kikérdezés a pedagógiai kutatásban. In: Falus Iván, Tóth Istvánné Környei Márta, Bábosik István, Réthy Endréné, Szabolcs Éva, Nahalka István, Csapó Benő és Mayer Miklósné Nádasi Mária: *Bevezetés a pedagógiai kutatás módszereibe*, Educatio Társadalmi Szolgáltató Nonprofit Kft., Budapest. Letöltés: http://www.tankonyvtar.hu/hu/tartalom/tamop425/2011_0001_531_pedagogia/ch07.html (2016. 01. 31.)
- Nádasi Mária (2011b): Dokumentum- és tartalomelemzés. In: Falus Iván, Tóth Istvánné Környei Márta, Bábosik István, Réthy Endréné, Szabolcs Éva, Nahalka István, Csapó Benő és Mayer Miklósné Nádasi Mária: *Bevezetés a pedagógiai kutatás módszereibe*, Educatio Társadalmi Szolgáltató Nonprofit Kft., Budapest. Letöltés: http://www.tankonyvtar.hu/hu/tartalom/tamop425/2011_0001_531_pedagogia/ch11.html#id562581 (2016. 01. 31.)
- Nagy Ádám (2016): Az ifjúsági munka három tradíciója és magyarországi értelmezése. In: Elek Tímea (szerk.): *25 év – Jelentés az ifjúságügyről*, Iuvenis - Ifjúság szakmai Műhely, Ifjúság szakmai Együttműködési Tanácskozás, Budapest. 115-131. Letöltés: <http://www.ifjusagugy.hu/kotetek/25ev%20web.pdf> (2017. 12. 30.)
- Nagy Enikő (2012): A turizmusoktatás története. In: Aubert Antal, Gyuricza László és Huszti Zsolt (szerk.): *A kultúra turizmusa – a turizmus kultúrája*, Pécsi

- Tudományegyetem Természettudományi Kar Földrajzi Intézet és Illyés Gyula Gazdaságtudományi és Turisztikai Intézet, Pécs, 493-502.
- Nagy Henriett és Oláh Attila (2014): A pozitív pszichológia. In: Bányai Éva és Varga Katalin (szerk.): *Affektív pszichológia – az emberi késztetések és érzelmek világa*, Medicina Könyvkiadó Zrt., Budapest. 557-579.
- Nagy Levente és Papanek Gábor (2011): *A szálloda-menedzser képzés fejlesztése. Beszámoló a REG_EM_09-3-2009-0006 sz. „Oktatási innováció a szálloda-menedzser képzés területén” tárgyú Baross G. kutatási projekt eredményeiről. 1. kötet.* Eszterházy Károly Főiskola, Eger. Letöltés: <http://www.szallodamenedzsment.ektf.hu/sdown/zaro1.doc> (2016. 01. 02.)
- Nagy Oxána, Magyar Márton és Patakiné Bösze Júlia (2017a): Az ELTE-n végzett rekreáció szakos hallgatók elhelyezkedésének vizsgálata. *MAGYAR SPORTTUDOMÁNYI SZEMLE*, 18. 70. sz. 63-64.
- Nagy Oxána, Magyar Márton és Patakiné Bösze Júlia (2017b): Az ELTE-n végzett rekreáció szakos hallgatók elhelyezkedésének vizsgálata. XIV. Országos Sporttudományi Kongresszus (e-poszter), Szombathely, 2017. június 3.
- Nagy Oxána, Magyar Márton, Patakiné Bösze Júlia és Némethné Tóth Orsolya (2017): Rekreáció BSc szakot végzettek pályakövetése a nyugati határszélről- gyorsjelentés. In: Kerülő Judit, Jenei Teréz és Gyarmati Imre (szerk.): *XVII. Országos Neveléstudományi Konferencia: Program, absztraktkötet*, MTA Pedagógiai Tudományos Bizottság, Nyíregyházi Egyetem; Nyíregyháza. 559.
- Neckermann (2015): *Club Med szállodák – 2015. november 1-jétől kizárólag a Neckermann-nál foglalhatók.* Letöltés: <https://turizmus.com/utazas-kozlekedes/club-med-szallodak-2015-november-1-tol-kizarolag-a-neckermann-nal-foglalhatok-1133125> (2015. 12. 17.)
- Német Andrea (2012): Trend a lelkük. Lifestyle hotelek. *Turizmus Panoráma*, 12. 10. sz. 36-38.
- Németh Andrea (2014): Szélforgó a családbarát szállásoknak. – Indul a Kids Oasis védjegyrendszer. *Turizmus Panoráma*, 14. 3. sz. 46.
- Némethné Tóth Orsolya (2016): Sportszakos hallgatók pályakövetéses vizsgálata a Nyugat-magyarországi Egyetem Savaria Egyetemi Központ 2012-2015 között végzett hallgatói körében. *MAGYAR SPORTTUDOMÁNYI SZEMLE*, 17. 66. sz. 49.
- Némethné Tóth Orsolya, Magyar Márton, Nagy Oxána és Patakiné Bösze Júlia (2017a): Budapesten és Szombathelyen rekreáció BSc szakot végzettek munkaerőpiaci megjelenése. In: Kerülő Judit, Jenei Teréz és Gyarmati Imre (szerk.): *XVII. Országos Neveléstudományi Konferencia: Program, absztraktkötet*, MTA Pedagógiai Tudományos Bizottság, Nyíregyházi Egyetem; Nyíregyháza. 560.
- Némethné Tóth Orsolya, Magyar Márton, Nagy Oxána és Patakiné Bösze Júlia (2017b): Budapesten és Szombathelyen rekreáció BSc szakot végzettek munkaerőpiaci megjelenése. VII. Országos Neveléstudományi Konferencia (poszter), Nyíregyháza, 2017. november 9.
- NIRSA / National Intramural-Recreational Sports Association (1996): *General and specialty standards for collegiate recreational sports*. Human Kinetics, Champaign, IL, USA.
- NSZFH / Nemzeti Szakképzési és Felnőttképzési Hivatal (2008): *ANIMÁTOR (Rekreációs mozgásprogram-vezető) központi program.* Letöltés: https://www.nive.hu/Downloads/Szakkepzesi_dokumentumok/Kozponti_programok/2008/KPPR031_Animator.pdf (2013. 12. 12.)
- NSZFH / Nemzeti Szakképzési és Felnőttképzési Hivatal (2016a): *2016. évi Országos Képzési Jegyzék (20160810).* Letöltés: https://www.nive.hu/Downloads/Szakkepzesi_

- dokumentumok/OKJ/DL.php?f=OKJ_150_2012_VII_6_Korm_rend_20160810.xlsx (2017. 06. 10.)
- NSZFH / Nemzeti Szakképzési és Felnőttképzési Hivatal (2016b): *A 168. sorszámú Fitness–wellness instruktorképzés megnevezésű szakképzés szakmai és vizsgakövetelménye a 27/2016. (IX. 16.) EMMI rendelet alapján. Hatályos: 2016.09.16-től.* Letöltés: https://www.nive.hu/Downloads/Szakkepzesi_dokumentumok/Szakmai_es_vizsgakovetelmenyek/2016/DL.php?f=54_813_01_Fitness_wellness_instruktor_2016.pdf (2017. 06. 10.)
- NSZFH / Nemzeti Szakképzési és Felnőttképzési Hivatal (2016c): *A 169. sorszámú Sportedző (a sportág megjelölésével) megnevezésű szakképzés szakmai és vizsgakövetelménye a 27/2016. (IX. 16.) EMMI rendelet alapján. Hatályos: 2016.09.16-től.* Letöltés: https://www.nive.hu/Downloads/Szakkepzesi_dokumentumok/Szakmai_es_vizsgakovetelmenyek/2016/DL.php?f=54_813_02_Sportedzo%C5%91_a_sportag_megjelolesevel_2016.pdf (2017. 06. 10.)
- NSZFH / Nemzeti Szakképzési és Felnőttképzési Hivatal (2016d): *Online OSAP 1665-ös statisztika.* Letöltés: <https://statisztika.nive.hu/> (2016. 02. 03.)
- Nyilas András (1991): Üdülés – egyenlő esélyekkel. *Esély*, 3. 1. sz. 77-81.
- NYME (2015): *A Turizmus-vendéglátás alapszak mintatanterve.* Letöltés: http://www.nyme.hu/fileadmin/dokumentumok/ktk/Mintatantervek/BA_TVA_mintatanterv.pdf (2015. 12. 28.)
- Oberhuemer, P. és Ulich, M. (1997): *Working with Young Children in Europe: Provision and Staff Training.* Paul Chapman Publishing Ltd. Staatsinstitut für Frühpädagogik, München.
- OKISZ *üdülők.* (é.n.). Ipari Szövetkezetek Országos Tanácsa, Budapest.
- online Idegen szavak szótára* (2015). Tinta Könyvkiadó, Budapest. Elérés: http://www.tintakiado.hu/dictionary_idogenszotar.php (2015. 11. 28.)
- online Magyar értelmező kéziszótár* (2010). Akadémiai Kiadó, Budapest. <http://www.nyelvtudor.hu/portal.aspx/product/show/671ba6bc-b171-4a3c-a348-72733c64e000> (2010. 07. 28.)
- Oxigén Hotel (2018): *Az Oxigén Hotel****superior Family & Spa Noszvaj animációs programjai gyerekeknek – 4-12 éves korig. 2018. 03. 12. – 2018. 03. 18. Magyarok hete.* <https://oxigenhotel.hu/szallodai-programok.html> (2018. 03. 14.)
- Page, S. J., Connel, J. (2006): *Tourism: A Modern Synthesis.* (Second Edition.) Thomson Learning, Boston, Massachusetts, USA.
- Parasuraman, A., Zeithaml, V.A. és Berry, L.L. (1985): A Conceptual Model of Service Quality and Its Implications for Future Research. *Journal of Marketing*, 49. (Fall). 41-50.
- Parasuraman, A., Zeithaml, V.A. és Berry, L.L. (1988): SERVQUAL: A Multiple-Item Scale for Measuring Consumer Perceptions on Service Quality. *Journal of Retailing*, 64. 1. sz. 12-40.
- Park Inn Zalakaros Resort & Spa (2018): Szabadulj fel! - Március 15. Letöltés: <https://parkinnzalakaros.hu/ajanlatok/szabadulj-fel?utm> (2018. 03. 04.)
- Patakiné Bösze Júlia és Magyar Márton (2017a): Development of professional competencies by recreation university training. *HuCER – Hungarian Conference on Educational Research 2017* (poszter), Budapest, 2016. május 26.
- Patakiné Bösze Júlia és Magyar Márton (2017b): Rekreatív szakos hallgatók kompetencia fejlődése. *MAGYAR SPORTTUDOMÁNYI SZEMLE*, 18. 70. sz. 67-68.
- Patakiné Bösze Júlia és Magyar Márton (2017c): Rekreatív szakos hallgatók kompetencia fejlődése. *XIV. Országos Sporttudományi Kongresszus* (e-poszter), Szombathely, 2017. június 3.

- Patakiné Bösze Júlia, Nagy Oxána, Magyar Márton és Némethné Tóth Orsolya (2017): Budapesten és Szombathelyen rekreáció BSc szakot végzettek megítélése egyes tantárgyakról. In: Kerülő Judit, Jenei Teréz és Gyarmati Imre (szerk.): *XVII. Országos Neveléstudományi Konferencia: Program, absztraktkötet*, MTA Pedagógiai Tudományos Bizottság, Nyíregyházi Egyetem; Nyíregyháza, 563.
- Pest Megyei Kormányhivatal (2017) *OSAP 1665 Statisztikai felület*. Letöltés: <https://statisztika.mer.gov.hu/> (2015. 01. 20.)
- Pintér Tünde (2014): Hurrá, gyerekek! – Osztrák attrakció, amit imádnak a magyar családok. *Turizmus Panoráma*, **14.** 12. sz. 20-21.
- Pintér Tünde (2016): Új vizekre evez a BAHART – Interjú Kollár József vezérigazgatóval. *Turizmus Panoráma*, **16.** 4. sz. 35.
- Polgár Tibor (2009): A sporttudomány és sportgyakorlat kapcsolódásának legmodernebb lehetőségei. In: *Sportszakember továbbképzési konferencia sorozat*, Nemzeti Sportszövetség, Budapest. 49-57.
- Pompl, W. (2000): *Turisztikai menedzsment 1*. Springer, Budapest.
- Pordány Sarolta (1996): *Animáció előadásvázlatok ELTE Testnevelés-rekreáció szakos hallgatók számára*. ELTE Tanárképző Főiskolai Kar, 1995/1996. tanév II. félév.
- Pordány Sarolta (1997): A szocio-kulturális animáció oktatása és gyakorlati alkalmazása Magyarországon. *Szín*, **1.** 1-2. sz. 17–20.
- Rádli Katalin (2015. 06. 10.): A képzési és kimeneti követelmények felülvizsgálatának folyamata, fő szempontjai. A *KKK-kat átdolgozó indító konferencia*, Budapest. <http://www.mrk.hu/wp-content/uploads/2015/06/RadliKatalin.ppt> (2016. 02. 17.)
- Rátz Tamara (2009. november 17.): Élmények, fesztiválok, turizmus. *Fesztiválok Éve 2010 Szakmai Konferencia*, Budapest. Letöltés: <http://itthon.hu/szakmai-oldalak/letoltesek/letoltheto-prezentaciok> (2010.09.18.)
- Republic of Turkey Ministry of Culture and Tourism (2014): *Training in Turkish Tourism*. Letöltés: <http://www.comcec.org/wp-content/uploads/2015/07/7-Turkey.pdf> (2018. 04. 12.)
- Rétsági Erzsébet (2011): Kultúra – testkultúra. In: Nádori László, Gáspár Mihály, Rétsági Erzsébet, H. Ekler Judit, Szegerné Dancs Henriette, Woth Péter és Gáldi Gábor: *Sportelméleti ismeretek*, PTE, SZTE, NyME, EKF, Dialóg Campus Kiadó-Nordex Kft., Budapest-Pécs. 6-9. Letöltés: http://www.tankonyvtar.hu/hu/tartalom/tamop425/0025_Nadori-Dancs-Retsagi-Ekler-Gaspar-Sportelmeleti_ismeretek/0025_Nadori-Dancs-Retsagi-Ekler-Gaspar-Sportelmeleti_ismeretek.pdf (2016. 05. 24.)
- Robertson, T. és Long, T. (2008, szerk.): *Foundations of Therapeutic Recreation – Perceptions, philosophies, and practices for the 21st century*. Human Kinetics, Champaign, IL, USA.
- ROP Irányítási Hatóság (2010): *Turizmusfejlesztés a Regionális Operatív Programokban*. Nemzeti Fejlesztési Ügynökség Regionális Fejlesztési Programok Irányító Hatósága, Budapest. Letöltés: palyazat.gov.hu/download/32047/turizmus_ROP.pdf (2015.04.02.)
- Sakarya University Faculty of Tourism (2018) Tourism Management Bachelor's Degree. Letöltés: http://www.turizm.sakarya.edu.tr/en/7136/ebs_bolum_lisans (2018. 01. 02.)
- Sántha Pál (1978): *Diákok iskolai klubélete*. Tankönyvkiadó, Budapest.
- Sántha Pál (1980): *Szabadidő-közösségek az iskolában*. Tankönyvkiadó, Budapest.
- Sári Mihály (1997): A művelődési animáció feltételei ifjúsági és felnőtt közösségekben. In: Tibori Tímea és T. Kiss Tamás (szerk.): *Közösség – Közösségi kommunikáció (Szöveg- és szemelvénygyűjtemény a közösségelmélet szakirodalmából) II. kötet*, OKKER Oktatási Iroda, Budapest. 300-320.

- Sibson, R. D. (2011): Career choice perceptions of undergraduate event, sport and recreation management students: An Australian case study. *Journal of Hospitality, Leisure, Sports and Tourism Education*, **10**. 2. sz. 50-60.
- Simándi Szilvia és Boehm, Jan (2014): Kulturális turizmus mint informális tanulási színtér. *Kulturális Szemle*, **1**. 1. sz. 41-50. Letöltés: <http://www.kulturalisszemle.hu/1-szam/hazai-tudomanyos-muhely/dr-simandi-szilvia-dr-boehm-jan-kulturalis-turizmus-mint-informalis-tanulasi-szinter> (2018. 01. 08.)
- Siposné Major Erika (2013, szerk.): *Évkönyv. 2008/2009-2012/2013. tanévek. A győri tanítóképzés 235., a főiskolává válás 38. tanévében*. Palatia Nyomda és Kiadó Kft., Győr. http://www.nyme.hu/fileadmin/dokumentumok/atfk/evkonyv/Evkonyv_2008-2013.pdf (2016. 01. 02.)
- Smith, W. L. (2006): Experiential Tourism Standards: The Perceptions of Rural Tourism Providers. *International Journal of Services and Standards*, **2**. 3. sz. 273-285.
- Sportszövetségek Műhelye a Sportoktatásban (2006): *Jelentkezési felhívás Sportoktatói tanfolyamra*. Letöltés: <http://www.nanbudo.hu/docs/sportoktatoitanf.pdf> (2016. 07. 15.)
- St. Kliment University Ohridski FTU (2011): *ЕЛАБОРАТ за прв циклус на универзитетски студии за студиска програма ТУРИЗАМ*. Letöltés: <http://ftu.uklo.edu.mk/FTU/html/soopstenija/Elaborat%20Turizam%20prv%20ciklus.pdf> (2018. 01. 21.)
- St. Kliment University Ohridski FTU (2015): *Студиска програма Хотелско - ресторански менаџмент – Тригодишни студии*. Letöltés: http://www.ftu.uklo.edu.mk/sites/default/files/public/field/course-program/elaborat-hrm-1-3_0.pdf (2018. 01. 20.)
- Stamenković, I., Blešić, I., Pivac, T. és Džigurski, A. I. (2015): Attitudes of Participants of Tourist Animation – Case Study: Thematic Events as A Practical Training (Novi Sad, Serbia). *Turizam*, **19**. 4. sz. 146-154.
- Stöckert Károlyné (2011): *Kis játépszichológia*. Eötvös József Könyvkiadó, Budapest.
- Szabó Zoltán és Szabó Zsuzsanna (2017): Turisztikai értékteremtés ökológiai védjegyekkel. In: Szabó Zoltán (szerk.): *The values of spa towns*. Magyar Fürdővárosok Szövetsége, Szentes. 194-206.
- Szalai Sándor (1982): Quality of life and the individual use of time. In: Cseh-Szombathy László (szerk.): *Hungarian Sociology today*, Hungarian Sociological Association Institute of the Hungarian Academy of Sciences, Budapest. 5-26.
- Szalay Éva (2017): Halászfaluból üdülőparadicsom – Hurghada a Kartago Tours-szal. *Turizmus Panoráma*, **17**. 7-8. sz. 38-39.
- Szántó Szilvia (2001): „A vevő, a szolgáltató és az elégedettség... - egy márkaszervíz kapcsán. *Marketing & Management*, **35**. 3. sz. 49-57.
- Szerényi Szabolcs (2014): Törökország: a turizmus éltanulója. – Szállodanézőben Antalyától Alanyaig. *Turizmus Trend / Vendég & Hotel*, **16**. 6. sz. 30-32.
- SZF / Szolnoki Főiskola (2013): *Képzési program Turizmus-vendéglátás alapképzési szak. Tanterv. Érvényes a 2013/2014. tanévtől felmenő rendszerben*. Letöltés: <http://www.szolfportal.hu/downloadmanager/download/nohtml/1/id/3002946/m/10> (2016. 01. 13.)
- SZF / Szolnoki Főiskola (2015a): *Egészségturizmus szakirány tájékoztató*. Letöltés: http://ttt.szolfportal.hu/images/specializacio/ttt_szall_men_specializacio_2015.pdf (2016. 01. 13.)
- SZF / Szolnoki Főiskola (2015b): *Egészségturizmus szakirány tájékoztató*. Letöltés: http://ttt.szolfportal.hu/images/stories/szakjaink/turizmus_vendeglatas/egeszsegturizmus_szakirany.pdf (2016. 01. 13.)

- Szlamka Erzsébet (2016): Empirikus kutatás a sportszakmai képesítési rendszerről – I. rész. *Neveléstudomány*, **4.** 3. sz. 82-97. Letöltés: http://nevelstudomany.elte.hu/downloads/2016/nevelstudomany_2016_3_82-98.pdf 2017. 03. 18.
- Tapps, T., Wells, M. S. (2018, szerk.): *Introduction to Recreation and Leisure*. Human Kinetics, Champaign, IL, USA.
- Tarkó Klára (2013): Egészségfejlesztés továbbra is felsőfokon. In: Tarkó Klára és Lippai László (szerk.): „Gyümölcs? A fa beváltja azt, amit virágával ígért”. *Tanulmányok Benkő Zsuzsanna 60. születésnapjára.*, SZTE JGYPK Alkalmazott Egészségtudományi és Egészségfejlesztési Intézet, Szeged. 13-38.
- Tények és lehetőségek. „A Balaton: Európa Családi Tava.” (2010) *Turizmus Trend*, **12.** 3. sz. 27.
- TF Könyvtár (1964, szerk.): *Bibliográfia a rekreáció tárgyköréből*. Tömegtestnevelési Közlemények sorozat, 1. Testnevelési Tudományos Kutató Intézet, Budapest.
- Théry, H. és Lagrange, M. G. (1966): *Equiper et animer la vie sociale*. Centurion, Paris.
- THV / Thermál Hotel Visegrád (2018): *Húsvéti programajánló 2018. március 30 - április 02. között*. Letöltés: https://thv.hu/download_file/view/761/223 (2018. 03. 16.)
- Tibori Tímea (1979): *Adalékok a szórakoztató intézmény vizsgálathoz*. Kulturális Minisztérium Tudományos Koordinációs Bizottsága, Magyar Színházi Intézet, Budapest.
- Tibori Tímea (1984): *Mire való a zene?* Művelődéskutató Intézet, Budapest.
- Tisza Balneum Thermal Hotel Tiszafüred (2015) *MóKaland Játsszoház*. Letöltés: <http://balneum.hu/hu/elmenyek/gyerekvilag-3455.html> (2016. 07. 26.)
- Tomcsányi Pál (1994): *Piaci áruelemzés és marketing termék-stratégia*. Budapest: OMMI.
- Torkildsen, G. (2012): *Leisure and Recreation Management*. (4nd Edition.) E & F Spon, London.
- Tótfalusi István (é.n.): *Magyar etimológiai nagyszótár*. Letöltés: <http://www.szokincshalo.hu/szotar/?qbetu=r&qsearch=&qdetail=9479> (2015. 11. 28.)
- Tóth László (1979): A rekreációs tevékenység fejlesztésének gazdasági feltételei és lehetőségei. *Városépítés*, **16.** 6. sz. 11-13.
- Tóthné Parázsó Lenke (2011): *A kutatómódszertan matematikai alapjai*. Eszterházy Károly Főiskola, Eger. Letöltés: http://www.tankonyvtar.hu/hu/tartalom/tamop425/0005_31_kutatosmodszertan_scorm_02/232_kutatsi_stratgik.html (2016. 01. 31.)
- Trencsényi László (2006): ÁMK – általános művelődési központ, többcélú intézmény. In: Trencsényi László (szerk.): *Iskolán kívüli nevelés – A gyakorlati pedagógia néhány alapkérdése*, Bölcsész Konzorcium, Budapest. 34-35.
- Tribe, J. (2016): *The economics of recreation, leisure, and tourism*. (5th Edition.) Routledge, Oxon-New York.
- Turizmus Bulletin (2001): *A Turizmus Bulletin új szerkesztőbizottsági tagjainak bemutatása*. Letöltés: http://itthon.hu/site/upload/mtrt/Turizmus_Bulletin/01_09/Ta66.htm (2016. 01. 04.)
- turizmus online (2013): *Dino Club animátor tréning Egyiptomban*. Letöltés: http://turizmusonline.hu/aktualis/cikk/dino_club_animator_trening_egyiptomban (2013. 11. 30.)
- Turizmus Panoráma (2016): Síelj és csobbanj! – Téli utazás Szlovákiában. *Turizmus Panoráma*, **16.** 12. 32-33.

- turizmus.com (2010): *Turizmus-vendéglátás alapszak jövőre Hódmezővásárhelyen.*
Letöltés: <http://turizmus.com/innovacio/turizmus-vendeglatas-alapszak-jovore-hodmezovasarhelyen-1093947> (2016. 01. 03.)
- turizmus.com (2016a): *A Mókaland brand új tagja: Hotel Yacht**** Wellness & Business Siófok.* Letöltés: http://turizmus.com/szallashely_vendeglatas/a-mokaland-brand-uj-tagja-hotel-yacht-wellness-amp-business-siofok-1138402 (2016. 08. 18.)
- turizmus.com (2016b): *Hétvégén nyit a Hungarospa Hajdúszoboszló strandja.* Letöltés: <https://turizmus.com/szabalyozas-orszagmarketing/hetvegen-nyit-a-hungarospa-hajdusoboszlo-strandja-1135489> (2016. 07. 28.)
- turizmus.com (2017): *Távozik a Harsányi János – Edutus Főiskolától Jandala Csilla.*
Letöltés: <https://turizmus.com/szemelyi-hirek/tavozik-a-harsanyi-janos-edutus-foiskolatol-jandala-csilla-1152444> (2017. 07. 02.)
- turizmus.com (2018): *MTÜ: fejlesztésdömping 2018-ban.* Letöltés: <https://turizmus.com/szabalyozas-orszagmarketing/mtu-fejlesztessedmping-2018-ban-1155844> (2018. 02. 01.)
- turizmusonline (2011): *Turizmus és marketing szakon indult képzés Hódmezővásárhelyen.* Letöltés: http://www.turizmusonline.hu/aktualis/cikk/turizmus_es_marketing_szakon_indult_kepzes_hodmezovasarhelyen (2016. 01. 03.)
- turizmusonline (2017): *Víz Világnapja: hastánc, cigányzene és szelfirekord a budapesti fürdőkben.* Letöltés: http://turizmusonline.hu/belfold/cikk/viz_vilagnapja_hastanc_ciganyzene_es_szelfirekord_a_budapesti_furdokban (2017. 03. 17.)
- Udvardi Lakos Endre (1995): Mi is az animáció? In: Bokor Béla és Koltai Dénes (szerk.): *Szociokulturális animáció.* Janus Pannonius Tudományegyetem, Pécs. 11.
- UNESCO (2006): *Towards Sustainable Strategies for Creative Tourism. Discussion Report of the Planning Meeting for 2008 International Conference on Creative Tourism,* Santa Fe, New Mexico, U.S.A. October 25-27, 2006. Letöltés: <http://unesdoc.unesco.org/images/0015/001598/159811e.pdf> (2016. 01. 29.)
- United Nations – UNWTO (2010): *International Recommendations for Tourism Statistics 2008 (IRTS 2008).* United Nations' Department of Economic and Social Affairs Statistics Division. Studies in Methods. Series M. **83.** 1. sz. New York. Letöltés: http://unstats.un.org/unsd/publication/SeriesM/SeriesM_83rev1e.pdf (2015. 01. 17.)
- University of Niš (2017a): *Methodics of Recreation In Tourism - Course Unit Descriptor.* Letöltés: <https://www.ni.ac.rs/en/studies-and-admission/studies/course-catalogue/courses/send/265-sports/2766-355-methodics-of-recreation-in-tourism> (2018. 01. 28.)
- University of Niš (2017b): *Undergraduate Professional Studies / Sports.* Letöltés: <https://www.ni.ac.rs/en/studies-and-admission/studies/course-catalogue/courses/category/265-sports> (2018. 01. 28.)
- University of Waterloo (é.n.a): *About Recreation and Leisure Studies.* Letöltés: <https://uwaterloo.ca/recreation-and-leisure-studies/about> (2018. 01. 16.)
- University of Waterloo (é.n.b): *Course Descriptions - Undergraduate Calendar 2017-2018.* Letöltés: <http://www.ucalendar.uwaterloo.ca/1718/COURSE/course-REC.html#REC100> (2018. 01. 16.)
- University of Waterloo (é.n.c): *Enhancing the quality of individual and collective lives.* Letöltés: <https://uwaterloo.ca/recreation-and-leisure-studies/> (2018. 01. 16.)
- University of Waterloo (é.n.d): *Our history.* Letöltés: <https://uwaterloo.ca/recreation-and-leisure-studies/about/our-history> (2018. 01. 16.)

- Vadász Istvánné (1982): *A SZOT üdülők kulturális és sportmunkájának jelenlegi helyzete és továbbfejlesztésének feladatai*. Hajdúszoboszló.
- Vajk Brigitta (2011): Taoista tengerjárás. – Élet az úszó városban. *Turizmus Panoráma*, **11.** 12. 28-29.
- Varga A. Tamás (1977): Az animátor. In: Varga A. Tamás (szerk.): *A klub mint aktivizáló környezet*, Népművelési Propaganda Iroda, Budapest. 187.
- Várhelyi Tamás (szerk.), Müller Anetta Éva, Torday Judit és Kovács Bence (2009): *Világrendek a turizmus-iparban. Az egészségturizmus nemzetközi gyakorlata*. Szolnoki Főiskola – Regionális Turisztikai Tudásközpont, Szolnok.
- VE / Veszprémi Egyetem (2004): *Képzések, szakok*. Letöltés: www.vein.hu/public_staff/szakok_kepzések/menu.php (2004. 01. 12.)
- Vercseg Ilona (1987): Népművelők szerepértelmezése és szakmai tevékenysége. *Kultúra és közösség*, **14.** 2. sz. 76-90.
- Vercseg Ilona, Kovács Edit (2012): *Ifjúsági közösségfejlesztés (Animáció)*. Az ifjúságsegítő képzés interprofesszionális fejlesztése „TÁMOP-5.4.4-09/2-C-2009-0002” projekt. Kecskemét. Letöltés: http://oszkdk.oszk.hu/storage/00/00/51/48/dd/1/ifj_kozossegefejlesztes.pdf (2017. 12. 30.)
- Vereckei András (2009): Intézményvezetők az oktatásról – A turisztikai szakmai felsőoktatás szereplői reagálnak szeptemberi vitaindító cikkünkre. *Turizmus Trend*, **9.** 10. 34-35.
- Veres Zoltán (1998): *A szolgáltatásmarketing alapkönyve*. Műszaki Könyvkiadó, Budapest.
- Veres Zoltán (2009): *A szolgáltatásmarketing alapkönyve*. Akadémiai Kiadó, Budapest.
- Veroszta Zsuzsanna (2015): *Frisssdiplomások 2014. Kutatási zárótanulmány. Diplomás Pályakövetési Rendszer országos kutatás*. Educatio Nonprofit Kft. Felsőoktatási Osztály, Budapest. Letöltés: http://www.felvi.hu/pub_bin/dload/DPR_tanulmanyok/frisssdiplomások_2014_zarotanutmany.pdf (2016.01.30.)
- Vitányi Iván (1979): Szabadidő, rekreáció, közművelődés az Egyesült Államokban. *Kultúra és közösség*, **6.** 4. sz. 74-82.
- Vodenska, M. és Mileva, S. (2017): Sixty years of tourism higher education and research in Bulgaria. *European Journal of Tourism Research*, **15.** 64-74.
- Vovk, I. és Vovk, Y. (2017): Development of family leisure activities in the hotel and restaurant business: Psychological and pedagogical aspects of animation activities. *Economics, Management and Sustainability*, **2.** 1. sz. 67-75.
- Vöröss László (1979): Rekreáció és környezetvédelem. *Városépítés*, **16.** 6. sz. 17-18.
- Wagner Zsuzsa (2015): Fontos apróságok a szállodában – Fókuszban a családbarát turizmus. *Turizmus Panoráma*, **15.** 1-2. sz. 12-13.
- Wagner Zsuzsa (2016): Havas hegymenet – Sútak felfutóban. *Turizmus Panoráma*, **16.** 12. sz. 28-30.
- Wagner Zsuzsa (2017a): Felezett gyakorlati idő – Újabb kurtítás a szakmai felsőoktatásban. *Turizmus Panoráma*, **17.** 1-2. sz. 12-13.
- Wagner Zsuzsa (2017b): Végtelen vizes élmények – Aquaparkok szezonja. *Turizmus Panoráma*, **17.** 6. sz. 44-45.
- Zalakarosi Turisztikai Egyesület (2014): Négy évszakos családi fürdő. – Újragondolt Zalakaros. *Turizmus Panoráma*, **14.** 1-2. sz. 50-51.
- Zalakarosi Turisztikai Egyesület (2015): A kék óceán stratégia mezsgyéjén. – Zalakarosi sikerek egy igazi csapattal. *Turizmus Panoráma*, **15.** 1-2. pp. 45.
- Zátori Anita (2014): Élményszemlélet a turizmusban. A turisztikai élményteremtés koncepciói. *Turizmus Bulletin*, **16.** 2. sz. 51-60.

- Zeithaml, V.A., Parasuraman, A. és Berry, L.L. (1985): *Problems and Strategies in Services Marketing*. Journal of Marketing. Vol. 49. (Spring 1985). pp. 33-46.
- Zobori Kalandozoo (2014): Szabad a kaland. – Zalaszabar: Táborból szabadidő-komplexum. *Turizmus Panoráma*, 14. 9. sz. 37.
- Zrinszky László (1995): Andragógiai megfontolások a franciaországi szociokulturális animáció értelmezéséhez. In: Bokor Béla és Koltai Dénes (szerk.): *Szociokulturális animáció*. Janus Pannonius Tudományegyetem, Pécs. 204-205.

Törvények, rendeletek, egyéb jogszabályok

- 4/1996. (I. 18.) Korm. rendelet a közgazdasági felsőoktatás alapképzési szakjainak képesítési követelményeiről. Letöltés: http://www.mkvkok.hu/dynamic/4_1996_kr.pdf (2016. 01. 02.)
- 200/2000. (XI. 29.) Korm. rendelet a felsőoktatási tanulmányi pontrendszer (kreditrendszer) bevezetéséről és az intézményi kreditrendszerek egységes nyilvántartásáról. *Magyar Közlöny*, 2000. 116. sz. 7260-7265. (módosította a 186/2002. (VIII. 29.) Korm. rendelet)
- 129/2001. (VII. 13.) Korm. rendelet a felsőoktatásban a bölcsészettudományi és egyes társadalomtudományi alapképzési szakok képesítési követelményeiről. *Magyar Közlöny*, 2001. 80. sz. 5856-5937. (a 289/2005. (XII. 22.) Korm. rendelet hatályon kívül helyezte)
- 44/2002. (III. 21.) Korm. rendelet a testkulturális felsőoktatás alapképzési szakjainak képesítési követelményeiről. *Magyar Közlöny*, 2002. 37. sz. 2267-2276. (a 289/2005. (XII. 22.) Korm. rendelet hatályon kívül helyezte)
- 77/2002. (IV. 13.) Korm. rendelet a felsőoktatási alapképzési szakok képesítési követelményeinek kreditrendszerű képzéshez illeszkedő kiegészítéséről. *Magyar Közlöny*, 2002. 47. sz. 3223-3254. (módosította a 167/2003. (X.21.) Korm. rendelet)
- 54/2003. (VIII. 29.) GKM rendelet a kereskedelmi és a fizető-vendéglátó szálláshelyek osztályba sorolásáról, valamint a falusi szálláshelyek minősítéséről szóló 45/1998. (VI. 24.) IKIM rendelet módosításáról. *Magyar Közlöny*, 2003. 101. sz. 7867-7883.
- 252/2004. (VIII. 30.) Korm. rendelet a többciklusú, lineáris felsőoktatási képzési szerkezet bevezetésének egyes szabályairól és az első képzési ciklus indításának feltételeiről. *Magyar Közlöny*, 2004. 130. sz. 10861-10887.
- 381/2004. (XII. 28.) Korm. rendelet a többciklusú felsőoktatási képzési szerkezet bevezetésének egyes szabályairól. *Magyar Közlöny*, 2004. 203. sz. 16216-16236. (hatályon kívül helyezte a 289/2005. (XII. 22.) Korm. rendelet)
- 289/2005. (XII. 22.) Korm. rendelet a felsőoktatási alap- és mesterképzésről, valamint a szakindítás eljárási rendjéről. *Magyar Közlöny*, 2005. 166. sz. 10468-10510. (hatályon kívül helyezte a 139/2015. (VI. 9.) Korm. rendelet)
- 15/2006. (IV.3.) OM rendelet az alap- és mesterképzési szakok képzési és kimeneti követelményeiről. *Magyar Közlöny*, 2006. 36. sz. I. kötet pp. 3069.
- 24/2010. (V. 14.) OKM rendelet Az alap- és mesterképzési szakok képzési és kimeneti követelményeiről szóló 15/2006. (IV. 3.) OM rendelet módosításáról. *Magyar Közlöny*, 2010. 79. sz. 17527-17811.
- 38/2014. (IV. 30.) EMMI rendelet az alap- és mesterképzési szakok képzési és kimeneti követelményeiről szóló 15/2006. (IV. 3.) OM rendelet, valamint a szakirányú továbbképzés szervezésének általános feltételeiről szóló 10/2006. (IX. 25.) OKM rendelet módosításáról. *Magyar Közlöny*, 2014. 61. sz. 8929-8975.

- 139/2015. (VI. 9.) Korm. rendelet a felsőoktatásban szerezhető képesítések jegyzékéről és új képesítések jegyzékbe történő felvételéről. *Magyar Közlöny*, 2015. 79. sz. 7131-7158.
- 18/2016. (VIII. 5.) EMMI rendelet a felsőoktatási szakképzések, az alap- és mesterképzések képzési és kimeneti követelményeiről, valamint a tanári felkészítés közös követelményeiről és az egyes tanárszakok képzési és kimeneti követelményeiről szóló 8/2013. (I. 30.) EMMI rendelet módosításáról. *Magyar Közlöny*, 2016. 116. sz. Melléklet. 10473-10955. (Az alapképzési szakok képzési és kimeneti követelményei)
2016. évi CLVI. törvény a turisztikai térségek fejlesztésének állami feladatairól. *Magyar Közlöny*, 2016. 203. sz. 82116-82120.
- 429/2016. (XII. 15.) Korm. rendelet a turisztikai térségek és a kiemelt turisztikai fejlesztési térségek meghatározásáról. *Magyar Közlöny*, 2016. 203. sz. 82261-82263.
- 140/2017. (VI. 9.) Korm. rendelet a turisztikai térségek és a kiemelt turisztikai fejlesztési térségek meghatározásáról szóló 429/2016. (XII. 28.) Korm. rendelet módosításáról. *Magyar Közlöny*, 2017. 86. sz. 8595-8598.
- 1522/2017. (VIII. 14.) Korm. határozat a Debrecen, Hajdúszoboszló, Hortobágy és Tisza-tó kiemelt turisztikai fejlesztési térség meghatározásáról és a térségben megvalósítandó egyes beruházásokról. *Magyar Közlöny*, 2017. 129. sz. 18327-18331.
- 1550/2017. (VIII. 18.) Korm. határozat a Dunakanyar kiemelt turisztikai fejlesztési térségben megvalósítandó egyes fejlesztésekről. *Magyar Közlöny*, 2017. 131. sz. 18522-18527.

A TURIZMUS-VENDÉGLÁTÁS BA SZAKOS TANTERVEK ELEMZÉSÉHEZ FELHASZNÁLT DOKUMENTUMOK

Debreceni Egyetem Gazdaságtudományi Kar:

tanterv: https://portal.agr.unideb.hu/media/BSc_TV_2014_23365.xlsx

tematika: <http://modulkatalogus.econ.unideb.hu/pdf/animacio.pdf>

Edutus Főiskola:

tanterv: <http://www.edutus.hu/feltoltesek/fajlok/Mintatervek%20xls/uj-egyseg/turizmus%20alap.pdf>

tematika: https://issuu.com/edutus_foiskola/docs/tematik_k_2012_bb

Eszterházy Károly Főiskola/Egyetem Gazdaság- és Társadalomtudományi Kar:

tanterv: <http://gti.ektf.hu/tanegyseglisak/nap%20Turizmus->

[vendeglatas%20BA%20TANEGYSEGLISTA%202014%20VEGLEGES\(honlapra\).pdf](http://gti.ektf.hu/tanegyseglisak/nap%20Turizmus-vendeglatas%20BA%20TANEGYSEGLISTA%202014%20VEGLEGES(honlapra).pdf)

tematika: Nagy és Papanek, 2011, 208-209. o.

http://gti.uni-eger.hu/public/uploads/mcs-wellness-animacio-n_58987c4d12516.pdf

Miskolci Egyetem Gazdaságtudományi Kar:

tanterv: <http://gtk.uni-miskolc.hu/files/9061/turizmus-vendeglatas.pdf>

tematika: <http://www.marketing->

[turizmus.hu/documents/akt_ta/tematika/1516_2/gttur119b.pdf](http://www.marketing-turizmus.hu/documents/akt_ta/tematika/1516_2/gttur119b.pdf)

Nyugat-magyarországi Egyetem Közgazdaságtudományi Kar:

tanterv:

http://www.nyme.hu/fileadmin/dokumentumok/ktk/Mintatantervek/BA_TVA_mintatanterv.pdf

Nyíregyházi Egyetem (korábban Nyíregyházi Főiskola):

tanterv: http://www.nyf.hu/gtk/sites/www.nyf.hu/gtk/files/tanterv/turizmus_tant.pdf

tematika:

http://www.nyf.hu/foldrajz/sites/www.nyf.hu/foldrajz/files/oktatott_targyak/szv/Szabadidő%20turizmus.pdf

Széchenyi István Egyetem Apáczai Csere János Kar (korábban NyME AK):

tanterv:

http://www.ak.nyme.hu/fileadmin/dokumentumok/atfk/felveteli/kepek/Oktatasba/NYME_AK_Tanulmanyi_Tajekoztato_2015-2016.pdf

http://www.nyme.hu/fileadmin/dokumentumok/ktk/Mintatantervek/BA_TVA_mintatanterv.pdf

Szent István Egyetem Gazdaság- és Társadalomtudományi Kar:

tanterv:

<http://www.gtk.szie.hu/sites/default/files/files/kepzesek/mintatantervek/alap/turizmus-vendeglatas-ba-2013.pdf>

Pallasz Athéné Egyetem Gazdálkodási Kar (korábban Szolnoki Főiskola):

tanterv:

<http://www.szolfportal.hu/downloadmanager/download/nohtml/1/id/3003407/m/10>

A REKREÁCIÓSZERVEZÉS ÉS EGÉSZSÉGFEJLESZTÉS BSc SZAKOS TANTERVEK ELEMZÉSÉHEZ FELHASZNÁLT DOKUMENTUMOK

Eötvös Loránd Tudományegyetem Pedagógiai és Pszichológiai Kar:

tanterv:

https://tanulmanyi.pk.elte.hu/sites/tanulmanyi.pk.elte.hu/files/dokumentumok/tanulmanyi_PPK/Bsc_rekreacio_nappali_2013.pdf

Eszterházy Károly Egyetem Természettudományi Kar:

tanterv: http://uni-eger.hu/public/uploads/bsc-rekreacioszervezes-es-egeszsegfejlesztes-tanterv_553a05e883fcb.docx

http://old.ektf.hu/tik_kalauz_2014/units/T_REK_BA_N.pdf

http://oktatas.ektf.hu/tikkalauz_2015/units/T_REK_BA_N.pdf

tematika: http://tanitlap.uni-eger.hu/lako/sites/tanitlap.uni-eger.hu.lako/files/NBT_RE135G2%20Anim%C3%A1ci%C3%B3_0.doc

Nyugat-magyarországi Egyetem SEK Berzsenyi Dániel Pedagógusképző Kar:

tanterv: <http://www.sek.nyome.hu/tmk/spri/HALLGATINKNAK/Rekreacioszervezes-es-egeszsegfejlesztes-BSc/Mintatantervek/2010-tol-Rekreacioszervezes-es-egeszsegfejlesztes.xls>

tematika: http://www.sek.nyome.hu/tmk/spri/bokor/Dokumentumok/ANIMACIO_ea_SBANTE5412.doc

http://www.sek.nyome.hu/tmk/spri/bokor/Dokumentumok/ANIMACIO_II_SBANTE6413.doc

<http://www.sek.nyome.hu/tmk/spri/bokor/Dokumentumok/SPORTTURIZMUS>

[SPORTANIMACIO_BANTE6434.doc](http://www.sek.nyome.hu/tmk/spri/bokor/Dokumentumok/SPORTANIMACIO_BANTE6434.doc)

Pécsi Tudományegyetem Egészségtudományi Kar:

tanterv: http://www.etk.pte.hu/files/tiny_mce/File/letoltheto/Tantervi_halok/2014_15/REK_rekreacioszervezes_2014_2015.xls

Széchenyi István Egyetem Apáczai Csere János Kar:

tanterv: http://www.ak.nyome.hu/fileadmin/dokumentumok/atfk/felveteli/kepek/Oktatasba/NYME_AK_Tanulmanyi_Tajekoztato_2015-2016.pdf

Szegedi Tudományegyetem Juhász Gyula Pedagógusképző Kar:

tanterv: http://www.u-szeged.hu/tanrend?browse=kepzesi_program&kpId=2561&ciklusId=2015-2016-1&orderfield=f1&orderdir=desc

tematika: <http://www.u-szeged.hu/tanrend?browse=kurzus&kurzusId=1656174&ciklusId=2015-2016-1#browse>

<http://www.u-szeged.hu/tanrend?browse=kurzus&kurzusId=1704793&ciklusId=2015-2016-2#browse>

Testnevelési Egyetem:

tanterv: <http://tf.hu/wp-content/uploads/2016/02/BREK201516N-rekr.-specializacio.pdf>

TÁBLÁZATOK JEGYZÉKE

1. táblázat: Az animáció tudományos publikáltsága Magyarországon (2016-2017).....	5
2. táblázat: A turisztikai animáció típusainak motívuma, hatóköre.....	29
3. táblázat: Turisztikai animációs programok fajtái a tevékenység jellege szerint.....	30
4. táblázat: Turisztikai termékek és turisztikai tevékenységek (turizmus iparágak)	41
5. táblázat: Üdülőturisták tipizálása.....	44
6. táblázat: Előírások az animációs szolgáltatásra a hazai védjegy-rendszerekben.....	55
7. táblázat: Animáció helye a KJF „Animáció” szakirány képzésében (2001/2002.)	84
8. táblázat: Animáció a KJF Szálloda-menedzsment szakirányon (2003/2004.).....	85
9. táblázat: Animáció a VE „Vendégfogadás” szakirányán (2000/2001.).....	86
10. táblázat: Animáció a VE választható tantárgyai között (2003/2004.)	87
11. táblázat: Animáció a VE AIFSZ tantárgyai között (2003/2004.)	87
12. táblázat: Animáció a HFF Rekreáció-animáció szakirányon (2003/2004.).....	90
13. táblázat: Turizmus-vendéglátás szak keretében animációt oktató hazai felsőoktatási intézmények Magyarországon (2016)	96
14. táblázat: Animációs szállodák és tercier szakmai képzések területi kapcsolata.....	125
15. táblázat: Animációs programok kedveltsége hazai turisták körében (2010-2011).	132
16. táblázat: Utazási döntésekben szerepet játszó tényezők (2011-2014)	132
17. táblázat: Animációs programok kedveltsége hazai turisták körében (2011-2014).	134
18. táblázat: Animációs programok kedveltsége hazai turisták családtagjai körében (2011-2014)	134
19. táblázat: Animációs programok élményelemei (2010-2011).....	136
20. táblázat: Animációs programok élményelemei (2011-2014).....	137
21. táblázat: Animációs élményelemek hazai szolgáltatók megítélésében (2014).....	138
22. táblázat: Animációs élményelemek eltérése hazai szolgáltatók (szállodák) és turisták megítélésében (2014).....	139
23. táblázat: Az animátori munkakörök sajátosságai Magyarországon (2007-2014)...	141
24. táblázat: Rekreációs és Sportedző OKJ képzés nyilvántartott beiratkozott tanulói és vizsgázói létszáma Magyarországon (2010-2014)	154

ÁBRAJEGYZÉK

1. ábra: A disszertáció elkészítésének folyamata	8
2. ábra: Néhány jellemző magyarországi animátor cég	27
3. ábra: Az animáció kapcsolata tudományágakkal	33
4. ábra: Folyamatszemplétű minőségirányítási rendszer az animációban.....	51
5. ábra: A (kreatív) élményszerzésre adaptált Johari-ablak	62
6. ábra: Főiskolai idegenforgalmi képzőhelyek számának alakulása (1991-2005).....	79
7. ábra: Turizmus-vendéglátás BA képzőhelyek számának alakulása (2006-2016).....	82
8. ábra: Animáció helye a hagyományos idegenforgalmi képzéseken (1994-2005).....	93
9. ábra: Animáció tantárgy oktatásához kapcsolódó ismervek országos átlaga és szórása Turizmus-vendéglátás BA szakokon (2016)	100
10. ábra: Animáció tantárgy oktatásában szereplő ismeretkörök gyakorisága Turizmus- vendéglátás BA szakokon (2016).....	100
11. ábra: Hazai Rekreációs szervezés és egészségfejlesztés BSc képzések (2006-2016)	106
12. ábra: Rekreációs szervezés és egészségfejlesztés BSc képzések animáció tantárgyának oktatási sajátosságai Magyarországon (2016).....	121
13. ábra: Animáció tantárgy oktatásában szereplő ismeretkörök gyakorisága Rekreációs szervezés és egészségfejlesztés BSc szakokon (2016)	122
14. ábra: Animációs szolgáltatói kérdőív kitöltőinek megoszlása beosztás alapján	123
15. ábra: Animációs szállodák regionális megoszlása Magyarországon (2014).....	124
16. ábra: Animációs szállodák területi transzformációja hazánkban (2002-2014)	125
17. ábra: Animációs programok elterjedtsége Magyarországon (2014)	126
18. ábra: Animációs programterületek transzformációja hazánkban (2002-2014)	127
19. ábra: Gyermeke animációs programok elterjedtsége Magyarországon (2014).....	128
20. ábra: Sportanimációs programok elterjedtsége Magyarországon (2014).....	128
21. ábra: Felnőtt animációs programok elterjedtsége Magyarországon (2014).....	130
22. ábra: Esti animációs programok elterjedtsége Magyarországon (2014)	130
23. ábra: Üdülési élmények egyes turisztikai szolgáltatás-csoportokban (2014).....	133
24. ábra: Animátorok foglalkoztatásának transzformációja hazánkban (2002-2014)...	140
25. ábra: Szállodák elvárásai az animátoraik felé napjainkban.....	141
26. ábra: Budapesti rekreáció szakos hallgatók munkaköri sajátosságai a képzés ideje alatt és a diplomaszerezés után	143
27. ábra: Munkáltatói elvárások rekreáció szakos hallgatók idegen nyelv tudására.....	143
28. ábra: ELTE rekreáció BSc szakon Budapesten végzettek megítélése néhány, a képzés során jelentkező képesség és készség fejlődéséről (átlag és szórás értékek)	144
29. ábra: Az animáció tantervi helyének rangsora Magyarországon az idegenforgalmi/turisztikai és rekreációs képzésekben (1994-2016)	147
30. ábra: Jelenlegi és tervezett „Kiemelt turisztikai térségek” Magyarországon.....	151
31. ábra: OKJ-s rekreátorok és animátorok száma 2010-2014 között	155
32. ábra: A hazai animáció oktatásban használt kötelező és ajánlott irodalmak előfordulási gyakoriságának rangsora (turizmus-vendéglátás, rekreáció)	160

RÖVIDÍTÉSEK ÉS SZAKKIFEJEZÉSEK JEGYZÉKE

- 4 C: Customer needs (vevő igények), Customer costs (vevő költségei), Convenience (kényelem) és Communication (kétirányú kommunikáció)
- ADAC: Allgemeiner Deutscher Automobil-Club, a legnagyobb német autóklub
- AIFSZ: Akkreditált Iskolarendszerű Felsőfokú Szakképzés
- aktivitások: az angolszász nyelvben elterjedt 'activities' kifejezés magyarosított változata az animációs programok szinonímája
- BA: Bachelor of Arts; főiskolai szintű diploma / oktatási forma (például agazdaságtudományi)
- BGE: Budapesti Gazdasági Egyetem
- BGF KVIK: Budapesti Gazdasági Főiskola Kereskedelmi, Vendéglátóipari és Idegenforgalmi Főiskolai Kar
- BKÜF: Budapesti Kommunikációs és Üzleti Főiskola
- BSc: Bachelor of Science; főiskolai szintű diploma / oktatási forma (például sporttudományi)
- Bt.: Betéti társaság
- DE GTK: Debreceni Egyetem Gazdálkodástudományi Kar
- DE GVK: Debreceni Egyetem Gazdálkodástudományi és Vidékfejlesztési Kar
- desztináció: olyan földrajzilag körülhatárolható, beazonosítható területrészt, amely a turisztikai kínálati piacon egységes fogadóterületként jeleníthető meg, épített környezeti, természetföldrajzi vagy kulturális értékek tekintetében összefüggő elemek alkotják, ezért egységes koncepcióban történő tervezéséhez, fejlesztéséhez és térségi turisztikai márka kialakításához országos érdek fűződik. (2016. évi CLVI. törvény 2. § 4.)
- EKE GTK: Eszterházy Károly Egyetem Gazdaság- és Társadalomtudományi Kar
- EKE TTK: Eszterházy Károly Egyetem Természettudományi Kar
- EKF: Eszterházy Károly Főiskola
- ELTE PPK: Eötvös Loránd Tudományegyetem Pedagógiai és Pszichológiai Kar
- ELTE TFK: Eötvös Loránd Tudományegyetem Tanárképző Főiskolai Kar
- ELTE TÓFK: Eötvös Loránd Tudományegyetem Tanító- és Óvóképző Főiskolai Kar
- EMMI: Emberi Erőforrások Minisztériuma
- FOSZK: Felsőoktatási Szakképzés
- FSZ: Felsőfokú Szakképzés
- GDP: Gross Domestic Product (bruttó hazai termék, a gazdasági termelés mérőszáma)
- HFF: Heller Farkas Főiskola
- HJF: Harsányi János Főiskola
- ISO: International Organization for Standardization (Nemzetközi Szabványosítási Szervezet)
- ISZM: Idegenforgalmi szakmenedzser
- Kft.: Korlátolt felelősségű társaság
- kiemelt turisztikai fejlesztési térség: olyan turisztikai térség, amely a beutazó turizmus szempontjából kiemelkedő jelentőségű vagy célzott fejlesztések eredményeként azzá tehető, ezért koncentrált fejlesztéséhez országos érdek fűződik. (2016. évi CLVI. törvény 2. § 2.)
- KJF: Kodolányi János Főiskola
- KKK: Képzési és kimeneti követelmények
- KRF: Károly Róbert Főiskola
- KSH: Központi Statisztikai Hivatal
- KVF: Kereskedelmi és Vendéglátóipari Főiskola

KVIK: Kereskedelmi, Vendéglátóipari és Idegenforgalmi Főiskola
 MAB: Magyar Felsőoktatási Akkreditációs Bizottság
 ME GTK: Miskolci Egyetem Gazdaságtudományi Kar
 METU: Budapesti Metropolitan Egyetem
 METU HFTGK: Budapesti Metropolitan Egyetem Heller Farkas Turisztikai és Gazdasági Kar
 MICE: Meetings (ülések, tárgyalások); Incentives (incentive, azaz ösztönző utazások, 'jutalomutak'); Conferences/Congresses (konferenciák, kongresszusok); Events/Exhibitions (Rendezvények és kiállítások)
 MIOK: Magyar Iparszövetség Oktatási Központ
 MKKE: Marx Károly Közgazdaságtudományi Egyetem
 MRK: Magyar Rektori Konferencia
 MT: Magyar Turizmus (Zrt.)
 MTMT: Magyar Tudományos Művek Tára
 MTÜ: Magyar Turisztikai Ügynökség (Zrt.)
 NJE GK: Neumann János Egyetem Gazdálkodási Kar
 NYE: Nyíregyházi Egyetem
 NYF: Nyíregyházi Főiskola
 NYME AK: Nyugat-magyarországi Egyetem Apáczai Csere János Kar
 NYME MNSK: Nyugat-magyarországi Egyetem Művészeti, Nevelés- és Sporttudományi Kar
 NYME SEK BDPK: Nyugat-magyarországi Egyetem Savaria Egyetemi Központ Berzsenyi Dániel Pedagógusképző Kar
 OH: Oktatási Hivatal
 OKISZ: Országos Kisipari Szövetkezet
 OKJ: Országos Képzési Jegyzék
 PAE GK: Pallasz Athéné Egyetem Gazdálkodási Kar
 PTE ETK: Pécsi Tudományegyetem Egészségtudományi Kar
 ROP: Regionális Operatív Programok
 SE TSK: Semmelweis Egyetem Testnevelési és Sporttudományi Kar
 Szállodai animáció: szűken értelmezett fogalom, a turizmus több színtere közül csak a szállodákban végzett tevékenységre vonatkozóan.
 SZE ESK: Széchenyi István Egyetem Petz Lajos Egészség- és Sporttudományi Kar
 SZF: Szolnoki Főiskola
 SZIE GTK: Szent István Egyetem Gazdaság-és Társadalomtudományi Kar
 SZOLF: Szolnoki Főiskola
 SZOT: Szakszervezetek Országos Tanácsa
 SZTE JGYPK: Szegedi Tudományegyetem Juhász Gyula Pedagógusképző Kar
 TE: Testnevelési Egyetem
 TF: Testnevelési Főiskola
 TQM: Total Quality Management, teljeskörű minőségmenedzsment
 Turisztikai animáció: átfogóan használt fogalom, a turizmus több színterére (nem csak szállodák, hanem kempingek, fürdők, élményparkok stb.) vonatkoztatott tevékenység.
 UNWTO: United Nations World Tourism Organisation (ENSZ Turisztikai Világszervezete)
 USD: United States Dollar (amerikai dollár)
 VE MK: Veszprémi Egyetem Mérnöki Kar
 WHO: World Health Organization (az ENSZ Egészségügyi Világszervezete)
 WTO: World Tourism Organisation (Turisztikai Világszervezet)

MELLÉKLETEK

1. sz. Melléklet: Szállodai animációs tematikus programplakátok Magyarországon

Az Oxigén Hotel**** superior Family & Spa (Noszvaj) animációs program ajánlata 4-12 éves kor közötti gyermekeknek (2018. március 12-18.) Magyarok Hete

Készítés	Hétfő	Kedd	Szerda	Csütörtök	Péntek	Szombat	Vasárnap	Befejezés
	Az OXIGÉN HOTEL ANIMÁCIÓS PROGRAMJAI GYEREKEKNEK - 4-12 éves korig 2018.03.12. - 2018.03.18.							
09.00-tól	Találkozz Páfránnyal, a Hotel Dinójával! 09:00-09:10 Reggelineél a Bambinó játszótérben. nem pecsételt program							09:10-ig
10.00-tól	Husár mandala készítés a Bambinó játszótérben	Legyező készítés a Bambinó játszótérben	Készíts kokárdát a konferenciateremben	Magyar zászló készítés a Bambinó játszótérben	Magyar husár készítés a Bambinó játszótérben	Mesehona konferenciateremben	Fess a kezddel virágot a Bambinó játszótérben	11.00-ig
12.00-tól és 12.30-tól	KÖZÖS EBÉD AZ ANIMÁTORRAL CSAK GYEREKEKNEK 2 TURNUSBAN 4 éves kortól lehetőség van a gyermekek ebédeltesére animátor felügyeletével, a résztvevő gyerekek érdekében szállás nélkül az étteremben. I. TURNUS: 12:00-12:30 II. TURNUS: 12:30-13:00 KÉRJÜNK A PONTOS KÉZJELT VEGYELEMBEL! Az ebéd természetesen a családdal is elfogyasztható 12:00-15:00 az étteremben. Alkik késznek, illetve szállás segítségével, nem tudjuk fogadni, köszönjük a megértést.							12.30-ig és 13.00-ig
13.00-tól	Gyerekek szauza Rózsza aromabekészítés (Animátor nélkül)	Gyerekek szauza Narancsos aromabekészítés (Animátor nélkül)	Gyerekek szauza Eukaliptusz aromabekészítés (Animátor nélkül)	Gyerekek szauza Rózsza aromabekészítés (Animátor nélkül)	Gyerekek szauza Narancsos aromabekészítés (Animátor nélkül)	Gyerekek szauza Eukaliptusz aromabekészítés (Animátor nélkül)	Gyerekek szauza Rózsza aromabekészítés (Animátor nélkül)	17.00-ig
14.00-tól	MOZDÉLUTÁN Minden nap izgalmas mesefilmekkel várunk benneteket! A Tini barlangban. (nem pecsételt program)							15.40-ig
16.00-tól	MINI CHEF Muffin készítés a Bambinó játszótérben	MINI CHEF Melegszendvics készítés a Bambinó játszótérben	MINI CHEF Kakaóstejkrém készítés a Bambinó játszótérben	MINI CHEF Pizza készítés a Bambinó játszótérben	MINI CHEF Kókuszgolyó készítés a Bambinó játszótérben	MINI CHEF Melegszendvics készítés a Bambinó játszótérben	MINI CHEF Csoki fondát készítés a Bambinó játszótérben	16.50-ig
17.00-tól	Arcfestés a Bambinó játszótérben	Magyar husár vetélkedő a Bambinó játszótérben	Borsoscsosza készítés a Bambinó játszótérben	Mit tudsz a magyarokról? Kvízjáték A Bambinó játszótérben	Magyar népmesék vetélkedő a Bambinó játszótérben	Legnagyobb magyar vetélkedő a Bambinó játszótérben	Só-liszt Gyurmázunk a Bambinó játszótérben	17.50-ig
18.00-tól	DAVÉRTÉS 2 pecsételt program 18:00-18:40	CSALÁDI MOZI 18:00-19:40 a konferenciateremben			WAKATANA KÜLDÖTTÉI 2 világhírű indián meseje 18:00-18:40 a konferenciateremben	Szajkai Szabolcs BUVÉSZMŰSORA 18:00-18:40		18.40-ig vagy 19.00-ig
19.00-tól	Találkozz Páfránnyal, a hotel Dinójával 19:00-19:10	Találkozz Páfránnyal, a hotel Dinójával 19:00-19:10	Találkozz Páfránnyal, a hotel Dinójával 19:00-19:10	TÁNCOS PARTY 19:00-19:40 a konferenciateremben	CSALÁDI BINGO 19:00-19:40 a konferenciateremben	MINI DISCO 19:00-19:40 a konferenciateremben	Találkozz Páfránnyal, a hotel Dinójával 19:00-19:10	19.40-ig

Forrás: Oxigén Hotel (2018)

A Thermál Hotel Visegrád****superior Felnőtt és gyermek programjai 2018 Húsvéttra

Húsvéti programajánlónk 2018. március 30.- április 2. között				
	Péntek	Szombat	Vasárnap	Hétfő
09:00				Dunabogdányi fűvözegek
09:15				
09:00				Kisállat simogató (0. szint recepció előtti füves terület és körülfal)
13:00				
09:00				Locsolkodás tűzoltó módra (0. szint recepció előtti füves terület)
14:00				
10:00	Álarc készítés (kézműves foglalkozás)	Húsvéti nyuszi (kézműves foglalkozás)	Cukrászkodás gyerekeknek (kézműves foglalkozás)	Húsvéti meglepetés (kézműves foglalkozás)
11:30	Narancs olajos felöntés (finn szauna)	Citrusos felöntés (finn szauna)	Vadrózsa felöntés (finn szauna)	Szedres mézkrém bortáplálás (finn szauna)
11:45				
12:00	Vízi torna (élménymedence)	Vízi torna (élménymedence)	Vízi torna (élménymedence)	Vízi torna (élménymedence)
11:30				
14:00	Levendulás teatradir (finn szauna)	EPRES bűvölés tengerhomokai, gomborka olajjal (finn szauna)	Szedres mézkrém bortáplálás (finn szauna)	Zöld alma olajos felöntés (finn szauna)
14:15				
14:00		Kisállat simogató (0. szint recepció előtti füves terület és körülfal)	Kisállat simogató (0. szint recepció előtti füves terület és körülfal)	
16:00				
14:00	Vízi játék (élménymedence)	Vízi játék (élménymedence)	Vízi játék (élménymedence)	Vízi játék (élménymedence)
14:20				
14:30	Vízi torna (élménymedence)	Vízi torna (élménymedence)	Vízi torna (élménymedence)	Vízi torna (élménymedence)
14:50				
15:30	Temperavarázs (kézműves foglalkozás)	Csillámtetoválás (Víz Mókus játékház)	Csibe (kézműves foglalkozás)	Tojásfestés (kézműves foglalkozás)
16:30				
17:00	Gyógyvízes felöntés (finn szauna)	Pálínka felöntés (finn szauna)	Méz-menta felöntés (finn szauna)	Citrom-menta felöntés (finn szauna)
17:15				
19:00	Relax felöntés (finn szauna)	Méz-dinnye felöntés (finn szauna)	Nyíró olajos felöntés (finn szauna)	Gyógyvízes felöntés (finn szauna)
19:15				
20:00	Víz Mókus kalandjai bábszínház (-1. szint Zafir 3 terem)	Tűrzoo állatbemutató gyerekeknek (-1. szint Zafir 3 terem)	Bolha Éva és a Jazzterlenc Interaktív gyermekműsor (-1. szint Zafir 3 terem)	
20:45				
19:00	Élő zene (-1. szint Trófea bár)	Élő zene (-1. szint Trófea bár)	Élő zene (-1. szint Trófea bár)	
23:00				

Egyéb programok

Péntek	Szombat	Vasárnap
	09:00-18:00 Borkóstoló és vásár (-2. szint wellness előter)	
	15:00-18:00 Dukács Borház borkóstoló és vásár (-2. szint wellness előter)	
	18:00-22:00 Ásványvízes kábel és vásár (-1. szint Trófea bár előter)	

A szuena felöntés ára 500 Ft/fő/alkalom
* Szuena felöntésre legalább 15 perccel a kezdés előtt szuenaigények jelentkezni az őszimestert pultnál
A programváltoztatás jogát fenntartjuk!

Forrás: THV, 2018

A Hotel Azúr**** (Siófok) gyermekanimációs ajánlata 2016 Halloweenre

Programok és animáció a Halloween Hosszú Hétvégén

Október 28., Péntek - Welcome nap

15:00 Délutáni Rajzverseny
16:30 Tangram, órák kirakó
19:00 Tibi Bohóc műsora
20:00 Minidisco
20:40 Hangulatfogó

Október 29., Szombat - Állati jó nap

10:00 Erősítő torna
10:30 Só liszt gyurma, állatfigurák készítése
15:00 Róka vadász
16:30 Víziók kalandjai
19:30 Kreatív Szinpad: Ludas Matyi színházi előadás
20:00 Minidisco
20:40 Just Dance

Október 30., Vasárnap - Családi nap

10:00 Stretching
10:30 Quilling papírkészítés, Krepp papír lép készítés
15:00 Családi film vetítés
17:00 Családi vízi csata
16:00 – 18:00 Gipszkorszak alkotóház
20:00 Holcz Gábor illuzionista interaktív műsora
20:30 Minidisco

Október 31., Hétfő - Halloween

10:00 Halloween torna
10:30 Kézműves foglalkozás: tóklámpás készítés
15:00 Halloween arcfestés és jelmezkészítés
16:30 Halloween cukorkagyűjtés
20:00 Halloween jelmez verseny
20:40 Halloween Disco
21:00 Tűzzsongór produkció és Halloween-est a wellness részlegen

November 1., Kedd - Kerti nap

10:00 Reggeli nyújtózás
10:35 Kreatív gyermekvilág: terméskép készítés

Forrás: KidsOasis, 2016

Az Aquarell Hotel**** (Cegléd) karácsonyváro (játsházi) programjai 2017-ben

Aquarell
CEGLÉD

Karácsonyváro programok a Mókaland®-ban

A játszoházi programok idején térítésmentes gyermekfelügyeletet biztosítunk.

December 22. Péntek	December 23. Szombat	December 24. Vasárnap
17.00-18.00: Társas játékok délutánja 	9.00-11.00: Karácsonyi ajándéktasak díszítése szalvéta-technikával 	9.00-11.00: Karácsonyfa díszek készítése
Mókaland® Játsház 	17.00-18.00: Karácsonyi angyalfigurák készítése 	15.30: Betlehemes játék a Katolikus templomban (Cegléd, Kossuth tér)
17.00: Filmvetítés a Mókaland moziban 	17.30: Diavetítés: Gabi karácsonya 	Mókaland® Játsház

Forrás: Aquarell Hotel, 2017

A Hotel Délibáb**** (Hajdúszoboszló) szilveszteri animációs programjai (2017)

TISZTA DILI!

Vasárnap

December 31. Szilveszter

- 10:00 - 10:30 Reggeli meglepetés
- 10:30 - 12:00 Lurkó műhely
 - Képek lencséből
 - Csibe kergetők
- 15:00 - 15:30 Unaloműző
- 15:30 - 16:30 Délutáni játékok
- 16:30 - 17:00 Twister
- 17:00 - 17:30 Kíváncságygyűjtés
- 20:00 - 21:00 Malackereső
- 21:00 - 21:30 Malac farka vetélkedő
- 21:30 - 22:30 Szilveszteri Ki-Mit tud?
- 22:30 - 23:00 Malac futam
- 23:00 - 23:45 Pezsgődugós játékok
- 23:45 - 00:05 Szőlők megkeresése, Himnusz
- 00:05 - 01:00 Újévi Mini Disco és Trombita verseny

A programváltoztatás jogát fenn tartjuk!

Vetünk bátran szórakozhatni!

www.tiszadili.com
facebook.com/Tiszadili
youtube.com/user/Tiszadili

Forrás: Marácz Ágnes, e-mail, 2018. 04. 07.

2. sz. Melléklet: Kérdőív animációs szolgáltatásokról (szállodák számára)

Tisztelt Hölgyem/Uram!

Magyar Márton vagyok, PhD-hallgató. Budapesti felsőoktatási intézményekben (ELTE PPK ESI, Budapesti Gazdasági Főiskola Kereskedelmi, Vendéglátóipari és Idegenforgalmi Kar, Edutus Főiskola) – többek között – animációt, szállodaüzemeltetést, rendezvényszervezést tanítok. PhD-disszertációm az animáció szolgáltatásminőség és vendéglégedettség szempontú kérdéseiről készítem, amelynek keretében – a 2007. évi felmérésem folytatásaként – szeretném felmérni a kínálati oldalon, hogy a hazai szálláshelyi gyakorlatban milyen szinten foglalkoznak ezzel a tevékenységgel.

Tisztelettel kérem Önt, segítsen a disszertációm elkészítésében az alábbi kérdőív kitöltésével!

A válaszadás önkéntes és anonim! A kapott adatokat kizárólag, átlagolt, összesített formában használok fel. Amennyiben érdeklí a kutatás eredménye, kérem, jelezze ezt felém az animateurboy@gmail.com email-címen!

A kérdőív **könnyedén kitölthető**, a választásának megfelelő négyzetekbe tett ikszek segítségével, vagy a sorszámok beírásával. Kitöltött kérdőívét kérem, kitöltés után mentse el a számítógépén, és küldje el lehetőség szerint **2014. szeptember 30-ig** az alábbi email-címre: animateurboy@gmail.com. A kutatáshoz való hasznos válaszait előre is köszönöm:

Budapest, 2014. augusztus

Magyar Márton, főiskolai adjunktus

1.) **MIÓTA** van Önöknél animációs szolgáltatás? Kérem, írja be a bevezetés évét: Szöveg beírásához kattintson ide.

2.) **MILYEN CÉLLAL** vezették be az animációs szolgáltatásukat? (Kérem, válassza ki a cél/oka/t!)

☐ Új vendégek megnyerése ☐ A piac diktálta igényekhez való alkalmazkodás

☐ Árbevétel növelése ☐ Jogszállás (pl. Hotelstars) ☐ Egyéb indok: Szöveg beírásához kattintson ide.

3.) Kérem, válassza ki a **GYERMEK/IFJÚSÁGI ANIMÁCIÓ területén** Önöknél igénybe vehető programokat! (Ha nem szerepel valamelyik szolgáltatásuk a felsoroltak között, kérem a megadott helyen nevezze meg!)

Kézműves foglalkozások:

- ☐ Álarc/jelmez készítés
- ☐ Agyagozás/Korongozás
- ☐ Aszfaltrajzolás
- ☐ Batikolás
- ☐ Bábkészítés, Bábozás
- ☐ Festés-rajzolás
- ☐ Gumidekor figura készítés
- ☐ Gyöngy-fűzés
- ☐ Gyurmázás (só-liszt)
- ☐ Homokvár-építés
- ☐ Népi kézműves technikák
- ☐ Origami
- ☐ Tészta ékszer készítés
- ☐ Tészta-mag kép készítés
- ☐ Üvegfestés
- ☐ Egyéb, és pedig: Szöveg beírásához kattintson ide.

További programok:

- ☐ Arc-/ Test-festés
- ☐ Csúszdaverseny
- ☐ Dal- és verstanítás
- ☐ Gasztronómiai programok – pl.: Szöveg beírásához kattintson ide.
- ☐ Gyalogtúra (akár családi)
- ☐ Gyermektorna
- ☐ Jelmezbál
- ☐ Kerékpártúra (akár családi)
- ☐ Kincskereső játék
- ☐ Labdajátékok
- ☐ Lufihajtogatás
- ☐ Mesefilm-nézés
- ☐ Népi játékok – pl.: Szöveg beírásához kattintson ide.
- ☐ Szellemi játékok (kvízek, ...)

- ☐ Táncház
- ☐ Társasjáték, kártya
- ☐ Tematikus nap (pl. Kalóznapi)
- ☐ Ünnepek hagyományai
- ☐ Vetélkedők, versenyek – pl.: Szöveg beírásához kattintson ide.
- ☐ Vízi / medencés játékok
- ☐ Zenés-táncos játékok – pl.: Szöveg beírásához kattintson ide.
- ☐ Családi olimpia
- ☐ Egyéb, és pedig: Szöveg beírásához kattintson ide.

4.) Kérem, válassza ki a **FELNŐTT ANIMÁCIÓ (nem sport!)** területén Önöknél igénybe vehető programokat! (Ha nem szerepel valamelyik szolgáltatásuk a felsoroltak között, kérem a megadott helyen nevezze meg!)

☐ Bál, táncos rendezvények	☐ (magyar) Nyelv kurzus	☐ Városnézés/városismereti vetélkedő
☐ Csapatépítő tréning animátorral	☐ Sakkozás	☐ Vetélkedő, verseny – pl.: Szöveg beírásához kattintson ide.
☐ Disco	☐ Szellemi kvízek, fejtörők	☐ Zenés-táncos játékok – pl.: Szöveg beírásához kattintson ide.
☐ Gasztronómiai programok – pl.: Szöveg beírásához kattintson ide.	☐ Szerepjátékok - pl.: Szöveg beírásához kattintson ide.	☐ Egyéb: Szöveg beírásához kattintson ide.
☐ Kulturális program animátorral (pl. színházlátogatás)	☐ Táborozás (szalonnasütéssel)	
	☐ Társasjáték, kártya	

5.) Kérem, válassza ki a **SPORT-ANIMÁCIÓ/REKREÁCIÓ** területén Önöknél igénybe vehető programokat! (Ha nem szerepel valamelyik szolgáltatásuk a felsoroltak között, kérem a megadott helyen nevezze meg!)

☐ Aerobic válfajai	☐ Íjászat	☐ Szörf/oktatás
☐ Asztali foci / csocsó	☐ Keleti mozgásprogram - pl.:
Szöveg beírásához kattintson ide.	☐ Tájfutó verseny
☐ Asztalitenisz	☐ Kerékpártúra animátorral	☐ Táncitanítás
☐ Billiárd (animáció keretében)	☐ Korcsolyázás	☐ Táncverseny
☐ Boccia	☐ Kosárlabda / Streetball	☐ Téli játékok - pl.: Szöveg
beírásához kattintson ide.
☐ Bowling (animáció keretében)	☐ Kötélhúzás	☐ Tenisz (animáció keretében)
☐ Bunjee-jumping	☐ Lábtenisz	☐ Tollaslabda
☐ Búvárkodás (animációban)	☐ Légpuska-lövészet	☐ Vitorlázás (animációban)
☐ Darts	☐ Lengőteke (animáció keretében)	☐ Vízi aerobics
☐ Egyéni/csapatverseny- pl.:
Szöveg beírásához kattintson ide.	☐ Lovaglás (animáció keretében)	☐ Vízi banánozás/fánk
☐ Falmászás	☐ Mini golf	☐ Vízi foci
☐ Felfújható játékok (pl. élő csocsó)	☐ Nordic Walking	☐ Vízilabdázás
☐ Floorball	☐ Pétanque	☐ Vízisízés
☐ Futball	☐ Reggeli torna	☐ Zumba/Vízi zumba
☐ Görkorcsolyázás	☐ Squash (animáció részeként)	☐ Egyéb, éspedig: Szöveg
beírásához kattintson ide.
☐ Gyalogtúra animátorral	☐ Strandfoci	
☐ Hegymászás animátorral	☐ Strand/röplabda	

6.) Kérem, válassza ki az **ESTI ANIMÁCIÓ** területén Önöknél igénybe vehető programokat! (Ha nem szerepel valamelyik szolgáltatásuk a felsoroltak között, kérem a megadott helyen nevezze meg!)

☐ Beach/medence party (animátorral)	☐ Gyermekvideó este animátorral	☐ Színjátékok
☐ Bingo show	☐ Ismerkedési est (animátor vezetéssel)	☐ Táncelőadások (animátor show)
☐ Disco program (animátor vezetésével)	☐ Kabaréestek/Sketchek	☐ Táncbemutatók (külső előadók)
☐ Éjszakai kalandtúra	☐ Karaoke	☐ Táncdalestek
☐ Énekverseny	☐ Kaszinóest (szerencsejátékok)	☐ Táncház
☐ Folklór-est	☐ Mini Playback Show	☐ Választások (pl. Mr. Hotel)
☐ Gasztronómiai est animációval	☐ Musicalek (animátor show)	☐ Versmondó verseny
☐ Gyermek Disco / Mini Disco (animátor vezetésével)	☐ Musicalek (külső előadók)	☐ Zenekari estek
☐ Gyermekvacora animátorral	☐ „Sport holdfényben”	☐ Egyéb, éspedig: Szöveg
beírásához kattintson ide.

7.) Melyek a **LEGINKÁBB KEDVELT** animációs tevékenységek Önöknél? A jelölésnél kérem, rangsoroljon!

Skála: 0 = nem szerepel az Önök animációs program kínálatában

1 = ez az animációs programtípus a legkedveltebb Önöknél

4 = ez az animációs programtípus a legkevésbé kedvelt Önöknél

--- gyermek animáció --- felnőtt animáció --- sport animáció --- esti animáció

Konkrétan megnevezhető kedvelt program(ok): Szöveg beírásához kattintson ide.

8.) Terveznek-e a közeljövőben valamilyen új animációs programot bevezetni? ☐ igen ☐ nem

9.) Amennyiben igen, s nem probléma, akkor kérem, nevezze meg az/oka/t!

Szöveg beírásához kattintson ide.

10.) Kérem, rangsorolja, **mely vendégszégmensek veszik igénybe** az animációs szolgáltatásokat Önöknél!

Skála: 0 = nem résztvevői az Önök animációs programjainak

1 = legritkábban ők vesznek részt az Önök animációs programjain

6 = leggyakoribb résztvevői az Önök animációs programjainak

--- Kisgyermekes családok --- Családok serdülő gyermekkel --- Fiatal felnőttek (18-24 év)
--- Felnőttek (25-60 év) egyedül --- Felnőttek (25-60 év) párban --- Idősek (60 év felett)

11.) Kérem, rangsorolja, **mely nemzetiségű vendégek veszik igénybe** az animációs szolgáltatásokat Önöknél!

A jelölésnél kérem, rangsoroljon!

Skála: 0 = nem résztvevői az animációs programjainak

1 = legritkábban ők vesznek részt az animációs programjainak

6 = leggyakoribb résztvevői az animációs programjainak

--- amerikai --- holland --- orosz
--- angol --- magyar --- osztrák
--- francia --- német --- svájci

--- egyéb: Szöveg beírásához kattintson ide.

12.) Az animációs programok **mikor** állnak vendégeik rendelkezésére? Kérem, jelölje meg!

☐ folyamatosan (egész évben) ☐ iskolai szünetek alkalmával
☐ a nyári főszezonban ☐ (hosszú) hétvégeken
☐ ünnepekkor, kiemelt időszakokban (mint pl. Karácsony, Húsvét alkalmából) ☐ egyéb: Szöveg beírásához kattintson ide.

13.) Terveznek-e ezen az időtartamon **változtatni**? ☐ igen ☐ nem

14.) Amennyiben igen, akkor mi készíti Önöket erre? Kérem, nevezze meg az indokot!

Szöveg beírásához kattintson ide.

15.) Miben látják az animációs szolgáltatás **bevezetésének hasznát**? Kérem, jelölje meg!

(Több válasz is lehetséges!)

☐ Versenyelőny a piacon ☐ Vendég-kötődés, lojalitás, visszatérő törzsvendégek
☐ Bevételnövelés ☐ Szezon-hosszabbítás
☐ Egyéb, éspedig: Szöveg beírásához kattintson ide.

16.) Ön szerint **emelik-e a foglaltságot** az animációs szolgáltatások? ☐ igen ☐ nem

17.) Amennyiben igen, kb. mennyivel? Kérem, becsülje meg: Szöveg beírásához kattintson ide. %-kal.

18.) **Megkérdezik vendégeik elégedettségét** a kínált animációs programokról?

☐ igen ☐ nem

19.) Ha igen, akkor erre milyen eszköz/öke/t használnak? Kérem, jelölje meg!

☐ külön az animációs programokra irányuló kérdőív
☐ vendégkönyv (írott) ☐ vendégkérdőív a szobában ☐ vendégkérdőív a recepción
☐ vendégkérdőív online ☐ online vélemény nyilvánító oldalak: Szöveg beírásához kattintson ide.
☐ szóbeli beszélgetések (Guest Relation, animátorok, F.O.M., G.M., ...): Szöveg beírásához kattintson ide.
☐ Egyéb, éspedig: Szöveg beírásához kattintson ide.

20.) Kérem, jelölje **vendégeik elégedettségét** animációs programjaikkal szemben! (tapasztalatok, guest-commentek, stb. alapján)

21.) Véleménye / Tapasztalatai alapján mekkora szerepe van az alábbi tényezőknek egy szállodai animációs program során az élmény kialakulásában, ezáltal az életminőség alakulásában? (Kérem, válassza ki a megfelelő sorszámot a legördülő listából!) 0 = nincs szerepe; 5 = maximális a szerepe az élményben

--- a játék, amelyben részt vesz a vendég	--- a vendég számára újszerű a játék
--- az animátor személyisége	--- barátaival/ismerőseivel játszhat együtt a vendég
--- magyar nyelven zajlik a játékprogram	--- új emberekkel ismerkedhet meg játék közben
--- kevés résztvevője van a programnak	--- ajándékot kap a vendég
--- sok résztvevője van a programnak	--- több nyertese is lehet a játéknak
--- jó időjárás	--- zene szól a játékok közben
--- vízi/uszodai/tengeri játékprogram	--- naponta többször szervezik meg a programot
--- a vendég számára ismerős játékot szerveznek	

22.) Melyik részleghez tartozik az animáció, mint tevékenység az Önök szállodájában? Kérem, válassza ki!

☐ Szobakiadás (Front Office)	☐ Egyéb szolgáltatások	☐ Marketing, PR
☐ Vendéglátás (F&B)	☐ Értékesítés (Sales)	☐ Guest Relation
☐ Egyéb: Szöveg beírásához kattintson ide.		

23.) Kérem, jelölje meg az Önök szállodájában dolgozó animátor csapat jellegét:

- ☐ Saját csapat
- ☐ Külső cég által biztosított (kiszervezett tevékenység) – cég neve: Szöveg beírásához kattintson ide.
- ☐ Egyetemi/főiskolai gyakornok – iskola neve: Szöveg beírásához kattintson ide.

24.) Biztosítanak-e **tréninget** leendő animátoraiknak? ☐ igen ☐ nem

25.) Az Önök szálláshelyén **dolgozó animátorok száma** összesen: Szöveg beírásához kattintson ide.fő

- ☐ vezető animátor – Szöveg beírásához kattintson ide. fő
- ☐ gyermek-animátor – Szöveg beírásához kattintson ide. fő
- ☐ sport-animátor – Szöveg beírásához kattintson ide. fő
- ☐ tánc- és showanimátor – Szöveg beírásához kattintson ide. fő
- ☐ technikus animátor – Szöveg beírásához kattintson ide. fő
- ☐ egyéb: Szöveg beírásához kattintson ide.- Szöveg beírásához kattintson ide. fő

26.) Látnak-e esélyt animátoraik (fő)szезonon kívüli alkalmazására (akár más munkakörben)?

- ☐ igen ☐ nem

27.) Amennyiben igen, s nem probléma, akkor kérem, nevezze meg a javasolt munkakör/öke/t!

Szöveg beírásához kattintson ide.

28.) Az animátorok **kiválasztása milyen szempontok alapján történik?** Kérem, **rangsorolja az első öt**. Önök számára legfontosabb tulajdonságot! (Kérem, értékelje 1-5 között az alábbi válaszokat)

--- Fiatal(os)ság	--- Ötletesség	--- Kellemes hang
--- Kreativitás, kezűgyesség	--- Vidám, lelkes személy	--- Helyismeret
--- Konfliktuskezelő képesség	--- Tolerancia	--- Vezetői tapasztalat
--- Empátia-készség	--- Szervezőkészség	--- Nyitottság
--- Teherbíró képesség	--- Türelem	--- Rugalmasság
--- Idegen nyelv ismerete – melyik nyelv? Szöveg beírásához kattintson ide.		
--- Kapcsolatteremtési és együttműködési képesség		
--- Tapasztalat emberekkel való foglalkozásban és szolgáltató tevékenységek területén (pl. turizmus, vendéglátás)		
--- Szakirányú végzettség – melyik területről? Kérem, válasszon: ---		
--- Kiváló kommunikatív képesség		
--- Egyéb: Szöveg beírásához kattintson ide.		

29.) Egyéb, fontosnak tartott információ a HAZAI ANIMÁCIÓ HELYZETÉRŐL, MINŐSÉGÉRŐL:

Szöveg beírásához kattintson ide.

30.) AZONOSÍTÓ ADATOK (kizárólag statisztikához):

Válaszadó beosztása: Szöveg beírásához kattintson ide.

Szálloda neve: Szöveg beírásához kattintson ide.

Kategória (csillagszám HotelStars szerint): ---

Szobák száma: Szöveg beírásához kattintson ide.db

Szálloda típusa/profilja:

☐ család/gyermekbarát szálloda

☐ wellness szálloda

☐ gyógyszálló

☐ üdülőszálloda

☐ városi szálloda

☐ konferencia szálloda

☐ egyéb: Szöveg beírásához kattintson ide.

KÖSZÖNÖM, HOGY KITÖLTÖTTE A KÉRDŐÍVET,

S EZZEL HATÉKONYAN SEGÍTETTE

A DOKTORI DISSZERTÁCIÓM ELKÉSZÍTÉSÉT!

Kérdőív
„Az élmény szerepe a mindennapokban és a turizmusban”

Magyar Márton vagyok, a Debreceni Egyetem PhD-hallgatója.
Jelenleg az **élmény** kutatásával foglalkozom a hazai lakosság körében, amelyhez az Ön segítségét is szeretném kérni az alábbi, **kb. 10 perces** kérdőív kitöltésével.
A válaszadás természetesen **önkéntes** és **anonim**, a kiértékelt adatokat kizárólag átlagolt, összesített formában használom fel. A kérdőív **könnyedén kitölthető**, a választásának megfelelő négyzetekbe tett ikszek segítségével, vagy a legördíthető válaszok közül történő kiválasztással.
A kitöltött kérdőívet kérem, mentse el számítógépén, s küldje vissza e-mailben, amennyiben lehetséges, akkor 2011. március 31-ig.

a.) Belföldi úti cél esetén: ☐ én, egyedül ☐ én a párommal ☐ én a családommal (3-4 fő)
☐ én a több fős családommal ☐ én a barátaimmal, ismerőseimmel

b.) Külföldi úti cél esetén: ☐ én, egyedül ☐ én a párommal ☐ én a családommal (3-4 fő)
☐ én a több fős családommal ☐ én a barátaimmal, ismerőseimmel

Kérdőív

„Az élmény szerepe a mindennapokban és a turizmusban”

4. Milyen szempontokat vesz(nek) Ön(ök) figyelembe egy üdülés megtervezésénél? Kérem, az öt, leginkább Ön(ök)re jellemző szempontot válassza ki!

☐ társal, barátokkal együtt utazás	☐ családdal együtt utazás	☐ új élmények keresése
☐ korábbi helyek felkeresése, ahol már jól érezte magát		☐ kedvező árkategória
☐ helyi idegenvezető legyen	☐ magas csillagszámú szálloda	☐ minél több szolgáltatás legyen
☐ zöld természeti környezet közelsége (pl. erdő, hegyvidék)		☐ vízparti szálláshely
☐ gyermek- / családbarát szálloda	☐ animációs programlehetőségek legyenek a szálláshelyen	
☐ változatos programlehetőségek a szálláshely környékén		
☐ egyéb szempont:		

5. Az Ön(ök) számára melyik utazási forma jelenti a legnagyobb élményt? (Kérem, csak egy választ válasszon ki a legördülő listából, vagy ha ott nem szerepel az Ön által kedvelt közlekedési eszköz, kérem írja le.)

--- egyéb közlekedési eszköz:

Kérem a választ röviden indokolja meg! Azért szeretem legjobban ezt a közlekedési eszközt, mert:

6. Ezt a közlekedési eszközt milyen gyakran használja Ön(ök)? Kérem, válasszon: mindig

7. Egy szállodában az Ön(ök) számára mi jelenti a legjobb élményeket? Kérem, rangsoroljon minden egyes itt felsorolt szempontot a megfelelő sorszám kiválasztásával!

1 = legfontosabb / legnagyobb élmény; 10 = legkevésbé fontos / legkevésbé élményt adó szolgáltatás

--- barátságos és segítőkész személyzet	--- praktikus szobai berendezés
--- tisztaság és higiénia	--- van wellness részleg
--- gyors éttermi kiszolgálás	--- ízletes ételek-italok
--- sporteszközök kölcsönözhetők a szállodában	--- elhelyezkedés, külső környezet összképe
--- animációs programok	--- egyéb, éspedig:

8. Vett(ek)-e már részt Ön(ök) szállodai animációs programokon? Kérem, válasszon: ---

Amennyiben még nem, kérem fáradjon a C) Általános információk kérdéskörre!

9. Hol volt(ak) Ön(ök) részese(i) szállodai animátorok tevékenységének? (Több válasz is megjelölhető.)

☐ Magyarországon:	☐ gyermek animáció	☐ (felnőtt) sport animáció	☐ esti (show) műsorok
	☐ szellemi játékok (kártya, társasjáték, ...)	☐ egyéb:	
☐ Külföldön:	☐ gyermek animáció	☐ (felnőtt) sport animáció	☐ esti (show) műsorok
	☐ szellemi játékok (kártya, társasjáték, ...)	☐ egyéb:	

10. Melyik szállodai animációs programtípus volt Ön(ök)nek a legnagyobb, legmaradandóbb élmény üdülései(k) során? Kérem, rangsoroljon minden itt felsorolt területet a megfelelő sorszám kiválasztásával!

1 = legkevésbé élményt adó; 5 = legnagyobb élmény

--- gyermek animáció	--- (felnőtt) sport animáció	--- esti (show) műsorok
--- szellemi játékok (kártya, társasjáték, ...) --- egyéb:		

11. Az Ön számára mekkora szerepe van az alábbi tényezőknek egy szállodai animációs program során az élmény kialakulásában? Kérem, rangsorolja a felsorolt tényezőket a megfelelő sorszám kiválasztásával!

0 = nincs nálam szerepe; 5 = maximális szerepe van az élmény kialakulásában

maga a játék ---	maga az animátor ---	a felhasznált eszközök ---
magyar nyelven zajlik ---	több nyelven zajlik ---	kevés résztvevője van ---
sok résztvevője van ---	a helyszín, ahol zajlik a szállodában ---	vízben játszott program ---
jó időjárás legyen hozzá ---	ismerem a játékot ---	újszerű nekem a játék ---
barátaimmal, ismerőseimmel veszek részt benne ---	új emberekkel ismerkedhetek meg közben ---	
ajándékot kapnak a résztvevők ---	több nyertese van a játéknak ---	
zene szól hozzá ---	naponta ismétlődik a játék többször is ---	

Kérdőív
„Az élmény szerepe a mindennapokban és a turizmusban”

12. Ön(ök) visszatér(nek)-e a szállodába az élményt adó (animációs) programok miatt? Kérem, válasszon: ---

13. Véleménye szerint a hazai szállodai (animációs) programok mennyire élményt adóak? Kérem, válasszon: ---

14. Véleménye szerint ezen a területen milyen fejlődésre, fejlesztésekre lenne szükség a hazai szállodaiiparban? Válaszát kérem, szövegesen fogalmazza meg:

C.) Általános információk

1. Az Ön neme: ☐nő ☐férfi
2. Az Ön életkora: ☐18-24 év ☐25-40 év ☐41-60 év ☐60 év fölött
3. Az Ön családi állapota: ☐egyedülálló ☐kapcsolatban ☐házas
☐családos (gyermek/ek/ekel) ☐elvált ☐özvegy
4. Az Ön lakóhelye: ☐Budapest ☐vidéki nagyváros ☐vidéki város ☐község, falu

Közreműködését még egyszer köszönöm!

4. sz. Melléklet: Kérdőív „A szállodai élmény szerepe az életminőség alakulásában” (turisták részére)

Kérdőív „A szállodai élmény szerepe az életminőség alakulásában”

Tisztelt Hölgyem/Uram!

Jelen kérdőívben a szállodai **élmények** hatását vizsgálom a hazai lakosság mindennapi életére vonatkozóan (az életminőségre), amelyhez az Ön segítségét is szeretném kérni az alábbi, kb. 10 perces kérdőív kitöltésével.

A válaszadás természetesen **önkéntes** és **anonim**, a kiértékelt adatokat kizárólag átlagolt, összesített formában használok fel. A kérdőív **könnyedén kitölthető**, a választásának megfelelő négyzetekbe tett ikszek segítségével, vagy a sorszámkok beírásával/kiválasztásával.

Kitöltött kérdőívét kérem, kitöltés után mentse el a számítógépén, és küldje vissza **2014. december 20-ig**.

A kutatáshoz való hasznos válaszait előre is köszönöm!

Magyar Márton, főiskolai adjunktus

Az alábbi kérdések az Ön/ök utazásaival, valamint az Ön/ök által igénybe vett turisztikai alapszolgáltatásokkal kapcsolatosak. Élményen a pozitív érzéssel járó élményeket értjük, amelyek a mindennapi életükre vonatkozóan is pozitív kihatással bírnak.

1. Szokott-e **Ön** utazni lakóhelyén kívülre üdülési céllal? ☐ igen ☐ nem

Amennyiben nem, kérem, fejezze be a kérdőív kitöltését! Köszönöm!

2. Véleménye szerint az üdülési céllal történt utazás jelentős szerepet játszik-e az **Ön** életminőségének javulásában?

☐ igen ☐ nem

3. Melyik állítás igaz **Önre** az alábbiak közül?

☐ Azért utazom, mert boldog vagyok.

☐ Az utazás boldoggá tesz.

☐ Mindkét állítás igaz.

4. Milyen gyakran szokott utazni **Ön** lakóhelyén kívülre üdülési céllal? (Kérem, csak 1-1 választ jelöljön be!)

a.) Belföldi úti cél esetén: ☐ soha ☐ ritkábban, mint évente ☐ évente egyszer ☐ évente 2-3 alkalommal

☐ évente 3-4 alkalommal ☐ ennél többször

b.) Külföldi úti cél esetén: ☐ soha ☐ ritkábban, mint évente ☐ évente egyszer ☐ évente 2-3 alkalommal

☐ évente 3-4 alkalommal ☐ ennél többször

5. **Ön** általában hány fővel utazik együtt üdülési céllal? (Kérem, csak 1-1 választ jelöljön meg belföldre és külföldre is!)

a.) Belföldi úti cél esetén: ☐ én, egyedül ☐ én a párommal ☐ én a családommal (3-4 fő)

☐ én a több fő családommal ☐ én a barátaimmal, ismerőseimmel

b.) Külföldi úti cél esetén: ☐ én, egyedül ☐ én a párommal ☐ én a családommal (3-4 fő)

☐ én a több fő családommal ☐ én a barátaimmal, ismerőseimmel

6. Az Ön/ök üdülése megtervezésénél mennyire játszanak szerepet az előzetes elvárások, hogy elégedettek legyenek?

Kérem, rangsoroljon minden szempontot a megfelelő sorszám kiválasztásával a kattintással legördíthető listából!

(1 = legkevésbé fontos / legkevésbé élményt adó tényező; 5 = legfontosabb / legnagyobb élményt nyújtó tényező)

--- társal, barátokkal együtt utazás --- családdal együtt utazás --- új élmények keresése

--- korábbi helyek felkeresése, ahol már jól érezte magát

--- kedvező árkategória

--- helyi idegenvezető van

--- magas csillagszámú szálloda

--- sok szolgáltatás van az árban

--- zöld természeti környezet közelsége (pl. erdő, hegyvidék)

--- vízparti szálláshely / medence a szállodában

--- baba- / gyermek- / családbarát szállodai szolgáltatások

--- szállodai animációs programok vannak

--- fakultatív programok a környéken --- egyéb szempont:

7. Az Ön/ök legutóbbi szállodai üdülése / tartózkodása során tapasztalt szolgáltatások közül melyek hatottak Ön/ökre pozitívan, amelyekre szívesen emlékszik vissza? Kérem, sorolja fel az öt legfontosabb szolgáltatást!

b.) Belföldön:

1.

2.

3.

4.

5.

b.) Külföldön:

1.

2.

3.

4.

5.

8. Vett(ek)-e már részt Ön/ök szállodai animációs programokon?

☐ igen, én már részt vettem

☐ nem, én még nem vettem részt animációs programon

☐ valamelyik családtagom vett már részt programokon

☐ egyik családtag sem vett még részt animációban

(Amennyiben még nem vett/ek részt animációs programon, kérem, ugorjon a 14. kérdéshez!)

Kérdőív
„A szállodai élmény szerepe az életminőség alakulásában”

Kérdés 9-13.: Csak az animációban már részt vett vendégekre vonatkozik!

9. Melyik szállodai animációs terület hatott **Önre** a legpozitívabban, amelyre a nyaralás után is szívesen emlékszik? *(Kérem csak 1 válaszlehetőséget jelöljön be belföldön is, külföldön is!)*

Magyarországon: ☐ gyermek animáció ☐ (felnőtt) sport animáció ☐ esti (show) műsorok
☐ szellemi játékok (kártya, társasjáték, ...) ☐ egyéb:

Külföldön: ☐ gyermek animáció ☐ (felnőtt) sport animáció ☐ esti (show) műsorok
☐ szellemi játékok (kártya, társasjáték, ...) ☐ egyéb:

10. Melyik szállodai animációs terület hatott az **Ön családtagjaira** a legpozitívabban, amelyre a nyaralás után is szívesen emlékeznek? *(Kérem, csak 1 válaszlehetőséget jelöljön be belföldön is, külföldön is!)*

(Amennyiben családtagja nem vett részt animációs programon, kérem, ugorjon a 11. kérdésre!)

Magyarországon: ☐ gyermek animáció ☐ (felnőtt) sport animáció ☐ esti (show) műsorok
☐ szellemi játékok (kártya, társasjáték, ...) ☐ egyéb:

Külföldön: ☐ gyermek animáció ☐ (felnőtt) sport animáció ☐ esti (show) műsorok
☐ szellemi játékok (kártya, társasjáték, ...) ☐ egyéb:

11. Az **Ön/ők** számára mekkora szerepe van az alábbi tényezőknek egy szállodai animációs program során az élmény kialakulásában, ezáltal az életminőség alakulásában? *(Kérem, válassza ki a megfelelő sorszámot a legördülő listából!)*

0 = nincs nálam szerepe; 5 = maximális szerepe van az élmény kialakulásában

--- a játék, amiben részt vett	---az animátor személyisége	---magyar nyelven zajlik
---kevés résztvevője van	---sok résztvevője van	---jó időjárás
---vízi/uszodai/tengeri játékprogram	---az Ön számára ismerős játékot szerveznek	---újszerű a játék Önnek
---barátaival/ismerőseivel játszhat együtt	---új emberekkel ismerkedhet meg játék közben	---ajándékot kap
---több nyertese is lehet a játéknak	---zene szól a játékok közben	---naponta többször szervezik n

12. Boldogabbá tette-e **Önt** a szállodai élményt adó (animációs) program? ☐ igen ☐ nem

13. Boldogabbá tette-e **valamelyik családtagját** a szállodai élményt adó (animációs) program? ☐ igen ☐ nem

14. Általános információk

1. Az Ön neme: ☐ nő ☐ férfi

2. Az Ön életkora: ☐ 18-24 év ☐ 25-40 év ☐ 41-60 év ☐ 60 év fölött

3. Az Ön családi állapota: ☐ egyedülálló ☐ kapcsolatban ☐ házas
☐ családos (gyermek/ek/ek) ☐ elvált ☐ özvegy

4. Az Ön lakóhelye: ☐ Budapest ☐ vidéki nagyváros ☐ vidéki város ☐ község, falu

Közreműködését még egyszer köszönöm!

Amennyiben érdekli a kutatás eredménye, kérem, adja meg itt az e-mail-címét:

5. sz. Melléklet: Kérdőív a rekreációs tanulmányokról, elhelyezkedési lehetőségekről (ELTE Budapest, ELTE Szombathely)

A következő kérdések az ELTE PPK Rekreációs szervezés és egészségfejlesztés BSc alapszakos tanulmányaihoz kapcsolódnak.

1. Melyik tanévben végezett?
2. Melyek voltak a kedvenc kurzusai? Soroljon fel 3 db tantárgyat (prioritási sorrend nélkül)!
3. Melyek voltak azok a kurzusok, amelyekről úgy érzi, a jelenlegi munkájához legkevésbé szükségesek? Soroljon fel 3 db tantárgyat (prioritási sorrend nélkül)!
4. Melyek voltak azok a kurzusok, amelyekről úgy érzi, a jelenlegi munkájához most is szükségesek, felhasználja az ott szerzett tudást. Soroljon fel 3 db tantárgyat (prioritási sorrend nélkül)!
5. Mely témakörökből érzi úgy most, hogy jobb lett volna, ha több alkalmat fordítanak annak megismerésére a képzés során, vagy meg sem jelentek, de hasznosnak tartaná a rekreátorok tudásanyagát bővíteni? Sorolja fel ezeket a témaköröket!
6. Kérjük, határozza meg, az alábbi kompetenciák fejlődéséhez az Ön esetében hogyan járult hozzá a rekreációs szervező BSc képzés? (Válaszában az alábbiak szerint kérjük, hogy rangsorolja az egyes kompetenciákat: 1 = egyáltalán nem; 5 = nagy mértékben)

Kognitív / Ismereti komponensek

a rekreáció rendszerének átfogó ismerete	1	2	3	4	5
a rekreációs alrendszerek közötti összefüggések	1	2	3	4	5
(új) rekreációs területek megismerése és értékelése	1	2	3	4	5
kognitív kommunikatív képesség (jelrendszerek, szaknyelv írásban, olvasásban és beszédben alkalmazása)	1	2	3	4	5
problémamegoldás	1	2	3	4	5
önálló és szociális tanulás a rekreáció új területein	1	2	3	4	5

Képességek és készségek

élelmódterv készítése különböző életkori csoportoknak	1	2	3	4	5
menedzsment és gazdasági ismeretek gyakorlati alkalmazása	1	2	3	4	5
rekreációs / sportszakmai vállalkozások alapítása és működtetése	1	2	3	4	5
rekreációs / sportszakmai rendezvények szervezése és lebonyolítása	1	2	3	4	5
rekreációs / sportszakmai területen korszerű informatikai eszközök hatékony alkalmazása	1	2	3	4	5
testi ügyesség	1	2	3	4	5
zenei készségek (pl. ritmusérzék)	1	2	3	4	5
stressztűrő képesség	1	2	3	4	5
kapcsolatteremtő készség	1	2	3	4	5
fejlődőképesség, önfejlesztés	1	2	3	4	5
csoportok mozgatásának, működtetésének készsége	1	2	3	4	5
konfliktusmegoldó készség	1	2	3	4	5
kreativitás, ötletgazdagság	1	2	3	4	5

7. Az alábbi állítások a tanulmányai során tapasztalt csoportdinamikai jelenségekkel kapcsolatosak. Kérjük rangsorolja, milyen mértékben jelentek meg ezek a képzés során a nem előadás-jellegű kurzusoknál!
(Válaszában az alábbiak szerint kérjük, hogy rangsorolja az egyes állításokat: 1 = egyáltalán nem jellemző; 5 = nagy mértékben jellemző)

Az órákon sokszor dolgoztunk csoportmunkában.	1	2	3	4	5
A csoportmunka hatékonyan segítette a tanulási folyamatot.	1	2	3	4	5
A tanulói csoportok létszáma megfelelő volt.	1	2	3	4	5
A csoportmunka során a problémamegoldás hatékony volt.	1	2	3	4	5
Csoportmunka hatására magabiztossá váltam a (rekreációs) feladatok megoldásában.	1	2	3	4	5

8. Kérjük, határozza meg, milyen mértékben volt jellemző a képzés (gyakorlati) óráin a flow! Kérjük rangsorolja, milyen mértékben jelentek meg ezek a képzés során a nem előadás-jellegű kurzusoknál!
(Válaszában 1-5 között értékeljen, ahol: 1 = egyáltalán nem; 5 = nagy mértékben)

Megfeledkeztem az idő múlásáról.	1	2	3	4	5
A feladatok megoldása végig izgalmas kihívást jelentettek.	1	2	3	4	5
Azt éreztem, hogy amit csinálni kell, a készségeimhez illik.	1	2	3	4	5
Az elmém és a testem tökéletes összhangban működtek.	1	2	3	4	5
Számomra unalmas volt.	1	2	3	4	5
A feladatok megoldása során megfeledkeztem a közvetlen környezetemről.	1	2	3	4	5
A feladatok megoldása során tudtam, mit akarok elérni.	1	2	3	4	5

9. A képzési idő alatt dolgozott-e kifejezetten sport / rekreációs területen?

IGEN

NEM

10. Ha a 8. kérdésre igennel válaszolt, kérjük, nevezze meg a betöltött munkakör(öke)t!

11. Kérjük, határozza meg a 8. kérdésnél megjelölt munkakör időtartamát!

(Például 1 szemeszteren át heti 1 alkalommal, 4-5 óra időtartamban aerobik segédedzőként dolgoztam. Vagy két nyári szünet alkalmával 1-1 hónapot, heti 5 nap, napi 8-órás időtartamban animátorként dolgoztam.)

12. Az alábbiak közül melyik állítás jellemző Önre? (Több válasz is megjelölhető.)

- a.) A képzés elvégzése után sport területen dolgozok/dolgoztam.
- b.) A képzés elvégzése után rekreációs területen dolgozok/dolgoztam.
- c.) Jelenleg nem a szakmában dolgozok.
- d.) A szak elvégzése után továbbtanultam MSc képzésben.
- e.) A szak elvégzése után továbbtanultam OKJ vagy egyéb tanfolyami képzésben.
- f.) A szak elvégzése után továbbtanultam szakirányú továbbképzésen.
- g.) A szak elvégzése után továbbtanultam nem sportszakmai területű képzésen.

13. Ha a 11. kérdésnél megjelölte, hogy továbbtanult (d-g válaszok), kérjük, itt nevezze meg a szako(ka)t!

A következő kérdésekre kérjük, csak akkor válaszoljon, ha a képzés jellegéhez igazodóan sport / rekreációs területen dolgozik vagy dolgozott a képzés elvégzése után! (Abban az esetben is, ha jelenleg már nem ilyen területen dolgozik.)

14. Milyen munkakör(ök)ben dolgozik (dolgozott)? Kérjük, nevezze meg! (Amennyiben több munkaköre volt, akkor elsőnek nevezze meg a legfrissebb, utolsóként pedig a legrégebbi sport/rekreációs munkakörét!)
15. A munkakör betöltéséhez elfogadták-e a rekreációs szervező BSc diplomáját?
 IGEN részben igen NEM
16. A munkakör betöltéséhez szükséges volt-e a munkáltató szerint a rekreációs diplomája mellé külön (akár OKJ) képzés elvégzése?
 IGEN NEM
17. Amennyiben szükséges volt a munkakör betöltéséhez külön képzés elvégzése, az milyen terület(ek)re irányul(t)? Kérjük, nevezze meg a képzés(ek)e(t)!
18. A 16. kérdésben megnevezett képzések mennyire adtak Önnek új ismereteket, tudást a rekreációs szervező BSc képzésen tanultakhoz képest? Kérjük, válasszon az alábbi válaszlehetőségek közül!
 4 = teljes mértékben új ismereteket adott a kiegészítő képzés
 3 = jelentős mértékben adott új ismereteket a kiegészítő képzés
 2 = kevésbé adott új ismereteket a kiegészítő képzés
 1 = egyáltalán nem adott új ismereteket a kiegészítő képzés
19. A munkakör betöltéséhez szükséges / munkáltató által elvárt (volt)-e az idegen nyelv tudás? Kérjük, válasszon az alábbi válaszlehetőségek közül!
 IGEN nem szükséges, de előnyös NEM
20. Ha szükséges (volt) a munkavégzéséhez nyelvtudás, az milyen nyelvre vonatkozik? Kérjük, nevezze meg az idegen nyelv(ek)e(t)!
21. Amennyiben szükséges a munkakör betöltéséhez nyelvtudás, az milyen szintű?
 alapszintű
 középszintű
 felsőszintű
22. A munkáltató elvárta-e a munkakör betöltéséhez a nyelvvizsga meglétét?
 IGEN nem kérte, ám előnyös volt NEM
23. Milyen munkaviszonyban van / volt foglalkoztatva a sport/rekreáció területén? (Több válasz is megjelölhető.)
 a.) egyéni vállalkozóként
 b.) rendes munkaszerződéssel
 c.) alkalmi munkavégzés keretében
 d.) gyakornoki szerződéssel

24. Milyen időtávban alkalmas az Ön számára az a munkakör, amelyben legutóbb foglalkoztatták a sport/rekreáció területén?
- a.) 1 éven belül
b.) inkább rövidtávon (1-3 éven belül)
c.) akár hosszútávra is (3 éven túl)
25. Lát-e előrelépési, vagy további szakosodási lehetőségeket ebben a munkakörben?
- IGEN NEM
26. Amennyiben a 24. kérdésre igennel válaszolt, kérjük, fejtsse ki bővebben a választát/ (Milyen munkakörre, beosztásra vonatkozik az előrelépés/szakosodás lehetősége?)
27. Az ebben a munkában történő előrelépéshez, vagy további szakosodáshoz igényli-e a munkahely/munkáltató az Ön további tanulmányait? (Több válasz is megjelölhető.)
- a.) IGEN, igényli a munkáltató a további tanulmányokat.
b.) IGEN, az egyéb (anyagi, erkölcsi) elismerés miatt szükséges további tanulmányokat folytatni.
c.) NEM szükséges, elegendő a megfelelő gyakorlati idő és munkatapasztalat
28. Amennyiben az előrelépéshez/további szakosodáshoz a 26. kérdésre igennel válaszolt, kérjük nevezze meg, milyen képzések elvégzése lehet még indokolt a fejlődéséhez!
29. Kérjük, határozza meg a jelenlegi/legutóbbi sport/rekreációs munkakörének időtartamát!
(Például hétfőtől péntekig kb. 8:00-16:30 között; jellemzően hétköznapi délután 14:00-18:00 között; hétvégenként egész napos rendezvényeken kb. 8:00-23:00 között; stb..)
30. Kérjük, határozza meg, a 13. kérdésnél megjelölt sportos vagy rekreációs munkakörének nettó bérézését havi szinten!
- a.) 100.000 Ft/hó alatt
b.) 100.000-150.000 Ft/hó között
c.) 150-200.000 Ft/hó között
d.) 200.000 Ft/hó felett
31. Egyéb megjegyzések, javaslatok, hozzászólások a témában:

Köszönjük szépen, hogy hasznos válaszaival segítette a jövő rekreációs szakembereinek pályatanácsadását! Amennyiben szeretne összefoglaló eredményt kapni a kutatás eredményeiről, e-mail formában vegye fel a kapcsolatot a kutatás vezetőjével (bosze.julia@ppk.elte.hu).

További sok szakmai sikert kívánunk Önnek!

Üdvözzettel:

Patakiné Dr. Bősze Júlia
egyetemi adjunktus

Magyar Márton
egyetemi tanársegéd

6. sz. Melléklet: Veszprémi Egyetem Idegenforgalmi és szálloda szak Vendégfogadás szakirány Záróvizsga tételek (2002)

Minden vizsgázónak tárgyként egy, vagyis összesen három kérdésből kell vizsgáznia.

A). Vendéglátó és szállodai üzemtan

1. A szálloda fogalma, a szálláshelyek kialakításának szempontjai, szálláshelyek rendeltetése és osztályba sorolása az érvényes rendelkezések alapján (45/1998. (VI. 24.) IKIM-rendelet).
2. A szállodatelepítés általános feltételrendszere és folyamata (a megvalósíthatósági tanulmánytól a beruházáson át).
3. Az elszállásolás, az ellátás és egyéb szolgáltatások helyiségkialakítása, helyiségek kapcsolata a szállodában.
4. A szállodai szoba mint az elszállásolás terméke. Szállodai szoba típusok, jellemzőik, berendezésük, felszereltségük, kialakítására vonatkozó követelmények.
5. Ellátási (vendéglátás) tevékenység szervezése, munkafolyamatai a szállodában, szakszemélyzet kiválasztása, nyitva tartás, értékesítő helyek típusai, főbb jellemzőik.
6. A szálloda személyzet kiválasztásának szempontjai, az alkalmazás feltételei, elvárások és magatartási szabályok, a dolgozók tréningjének lehetséges formái.
7. A szállodai árak képzése, alkalmazása.
8. A szállodai értékesítési csatornák, kapcsolat a partnerekkel, együttműködési formák az utazási irodákkal.
9. Marketingkommunikáció, a kommunikáció sikerének mérése, az üzletkötés jogi keretei. (ajánlások: Code of Conduct, Code of Practice, kötelező érvényű jogszabályok)
10. Értékesítési technikák a szállodában: személyes tárgyalás, kommunikációs ismeretek; levelezési ismeretek, Direct mail a szállodában; telefonos kommunikáció, értékesítés telefonon.
11. Környezetvédelmi feladatok a szállodában.
12. Biztonság, biztonságtechnika a szállodában.

B) Finanszírozás

1. A pénzügyi döntések típusai, a vállalati pénzügyek fő területei és kérdései.
2. A pénz időértékének fogalma, a jövőbeni érték és a jelenérték értelmezése, elméleti számítási módszerei.
3. A befektetés pénzügyi kockázatának értelmezése. Az egyedi kockázat és várható hozam összefüggése.
4. Hosszabb távú pénzáramlások értékelése, jelenértéke. Örökjáradékok és annuitás.
5. A beruházási döntések. A döntési folyamat, döntési kritériumok, alkalmazható értékelési módszerek rövid bemutatása.
6. A dinamikus értékelési módszerek. A nettó jelenérték és a belső megtérülési ráta mutatóinak értelmezése, alkalmazása a beruházási döntések során.
7. A beruházások kockázatának mérésére szolgáló elemzések.
8. A finanszírozás elvei és főbb forrásai.
9. Személyi és tárgyi biztosítékok a hitelezési gyakorlatban.
10. A forgótőke értelmezése és működési ciklusa. A rövid távú pénzügyi politikák fajtái. A likviditás költsége és a likviditás hiányának költsége.

C) Animáció

1. Az animáció kialakulása, szerepe, helye a turizmusban.
2. A pszichológia alkalmazása az animációban:
 - Az ember megismerő képesség szerepe
 - A figyelem, figyelmesség szerepe
 - Az emlékezet, érzelem szerepe
3. A pszichológiai típusok és figyelembe vételük az animációban.
4. Az illem és az erkölcs szerepe az animációban. Formai és tartalmi követelmények.
5. Az animáció fogalma, tényezői és problémái.
6. Animációs stílusok és módszerek. Az animációs programtípusok és a működési területek összefüggései.
7. A gyermek és ifjúsági csoportok animálásának célja, feladata és feltétele.
8. A felnőtt, időskorú, beteg, sérült emberek animálásának feltétele, célja és feladata.
9. Az animátorok által vezetett illetve segített foglalkozások előkészítése, irányítása.
10. A vezető animátor feladata, vezetési funkciók értelmezése.
11. A vezetői hatékonyság fejlesztése. Elvárás, kommunikáció, elutasítás, elfogadás, aktív hallgatás.
12. Konfliktusok és megoldási lehetősége az animáció során.
13. A hostess, az animátor és a programszervező feladatának hasonló és eltérő vonásai. Az együttműködés feltétele és szükségessége.
14. A szállodai host, hostess feladatköre.
15. A szervezeti és a nemzeti kultúra összefüggései, szerepük az animációban.
16. Az aktivizációs módszerek típusai, szerepük az animációban.
17. Az aktivizációs módszerek közül ismertesse, értékelje a kérdező módszereket!
18. Az aktivizációs módszerek közül ismertesse, értékelje a vitatechnika formáit és alkalmazásuk lehetőségeit!
19. Az eset módszerek és a szerepjátékok aktivizáló módszerként való alkalmazása.
20. A sport animáció- rekreáció értelmezése, megvalósításának feltételei, feladatai.

7. sz. Melléklet: BGF KVIFK Idegenforgalmi Szakmenedzser Szak Szabadidő Szakirány hálóterve (2003/2004. tanév)

Heti óraszám, vizsga, főiskolán beszámítottak jele (+)	MODUL össz	1. félév	2. félév	3. félév	4. félév
A/ Egységes alapozás moduljai (ismeretkörei)					
1. A VÁLLALKOZÁSOK GAZDASÁGI KÖRNYEZETE — Gazdasági ismeretek — Jogi ismeretek — Környezetgazd.tan	9 (9+0)	3 + 0 K 2+0 K (+) 2+0 K (+)	2 + 0K(+)		
2. EMBER ÉS KÖRNYEZETE — Lélektan I-II. — A kommunikáció alapjai — Életvitel, etika	8 (2+6)	2+0 K (+)	0+2Gy(+)	0+2 Gy (+)	0+2 K
3. GAZDASÁGI—MÓDSZERTANI ISMERETEK — Kisvállalkozási ismeretek — Bevezetés a marketingbe — Pénzügyi és adózási ismeretek — Számviteli és adm. ismeretek — Számítástechnika	15 (9+6)	2+0 K(+) 2+0 K 0+2Gy(+)	3+0 K 0+2 Gy 0+2Gy(+)	2+0 K	

B/ Szakismeretek moduljai (ismeretkörei) Itt csak a szakmai modulok közös ismeretköreit tüntetjük fel, a szakirányonként különböző ismeretköröket a C pontban jelöljük meg.					
1. IDEGENFORGALMI ALAPISMERETEK — Bevezetés az idegenforgalomba — Vendéglátás és szálláshelyi alapismeretek — Szabadidő ismeretek	10(8+2)	3+0 K(+)	3+2Gy(+) 2+0 K		
2. UTAZÁS- ÉS RENDEZVÉNY-SZERVEZÉS, ÉRTÉKESÍTÉS	6(4+2)			4K+2Gy (+)	
3. TERMÉSZETI, KÖRNYEZETI ÉS ÖKOLÓGIAI ISMERETEK — Földrajz	4(4+0)	2+0K(+)	2+0Sz(+)		
4. SZOCIOKULTURÁLIS ISMERETEK — Művelődéstörténet — Üzleti kommunikáció	6(4+2)	2+0 K(+)	2+0Sz(+)	0+2Gy(+)	
5. ÁLTALÁNOS ÉS SZAKMAI IDEGEN NYELV*	32 (0+32)	0+8 Gy	0+8 Gy	0+8 Gy	0+8Szi(+)

C/ Szabadidő programszervező specializáció moduljai (ismeretkörei)					
1. SZABADIDŐS TEVÉKENYSÉGEK ÉS INTÉZMÉNYEK ELMÉLETE ÉS GYAKORLATA — Szabadidő-elmélet és intézmény- rendszer — Szabadidőszoc. — Animáció — Sportgyakorlat — Szakdolgozati szeminárium	14(6+8)			2+0 K 2+0 K 2K+2Gy 0+2 Gy	0+2 Gy 0+2 A
2. SZABADIDŐS KISVÁLLAKOZÁS SZERV., VEZETÉSL, PROGRAMSZERV. — Szabadidős programszervezés — Szabadidő vállalk. szerv., gazd., könyvviteli ism. — Szabadidő vállalk. marketing. — Szabadidő vállalkozások menedzsmentje	11(6+5)				0+2 Gy 2 K+3 Gy 2+0 K 2+0 Gy
Összes óraszám	54+61	30 (20+10)	30 (14+16)	30 (12+18)	25 (6+19)

Vizsgafajták					
Kollokvium		10	3	3	4
Gyakorlati jegy		2	5	6	3
Aláírás		-	-	-	1
Szigorlat		-	2	-	1

Forrás: Csizmadia és Petykó (2003) alapján

8. sz. Melléklet: ELTE TFK Rekreáció (másodszak) tanterve (1990)

Tantárgyak	Félévek	I. félév óraszám	II. félév óraszám	III. félév óraszám	IV. félév óraszám	V. félév óraszám	VI. félév óraszám	VII. félév óraszám	VIII. félév óraszám
Anatómia				2ea/szig.					
Élettan						2ea/ai	1ea+1sz/gyj	1ea+1sz/szig	
Gyógytestnevelés						1ea+1sz/ai	1ea+1sz/koll		
Management									2ea/koll
Művelődéspolitikai és -történet				2ea/koll					
Művelődés- és sportszociológia								2ea/koll	
Ön- és csoportismereti tréning					1szem/ai				
Szellemi munka technikái	1ea/ai								
A rekreáció kutatás módszerei						2ea/koll			
Rekreáció elmélet és gyakorlat	2ea/koll	2ea+1gy/koll		2ea+1gy/koll	2ea+1gy/szig				
Tenisz	2gy/gyj								
Uszodai rekreáció*		1gy/gyj							
Zenei alapismeretek	1ea/ai								
Kötelezően választható tárgyak									
Asztalitenisz**			1gy/gyj						
Tollaslabda**									
Önvédelmi sport**				2gy/gyj					
Korcsolya**									
Testépítés**					2gy/gyj				
Kondicionáló programok**									
Társastánc**									
Kreatív mozgásformák**	2gy/gyj								
Néptánc**									
Jazz-ballet**		2gy/gyj							
Színpad előadás**									
Plakát, grafika**					2gy/gyj				
Ének, zene**									
Képzőművészeti alapismeretek**				2gy/gyj					

Félévek		I. félév	II. félév	III. félév	IV. félév	V. félév	VI. félév	VII. félév	VIII. félév
Tantárgyak		óraszám	óraszám	óraszám	óraszám	óraszám	óraszám	óraszám	óraszám
Szakmai specializálódás									
Egészségvédelem**									
Idegenforgalom-turizmus** (legálább középfokú nyelvvizsgával rendelkezőknek ajánlott!)						2ea/gyj	2ea/gyj	2ea/gyj	2ea/szig
Közművelődés/Művelődésszervező**									
Szakmai táborok		Turisztika***	Víz***	Szklamászás (4 nap)	Kerékpár (4 nap)	Barlangász (4 nap)	Sí (egyéb) (4 nap)	Vitorlás, szörf, szabadvízi úszás (7 nap)	
A *-al jelzett tárgyakat csoportbontásban oktatjuk.									
A **-al jelzett tárgypárokból egy kötelezően választandó.									
A ***-al jelzett táborok közősek a testnevelés szakosokkal.									
ea = előadás	gy = gyakorlat	szem = szeminárium							
ai = aláírás	gyj = gyakorlati	koll = kollókvium							
szig = szigorlat									
Államvizsga: rekreáció (rekr.elm., orvostud.ism., szakirányú képzés)									

Forrás: ELTE TFK (1990), saját szerkesztés (2016)

9. sz. Melléklet: ELTE TFK Testnevelés-Rekreáció tanterv (1994)

Tantárgyak (Testnevelő tanár) \ Félévek	I. félév	II. félév	III. félév	IV. félév	V. félév	VI. félév	VII. félév	VIII. félév
Testnevelésselmélet	1ea+0gy/koll.	1ea+1gy/szig						
Neveléstörténet (EDA)	2ea+1gy/koll							
Pszichológia (PSA)	2ea+1gy/koll							
Pszichológia tréning	0ea+2gy/ai							
Filozófia	1ea+1gy/ai	1ea+1gy/szig						
Angol nyelv	0ea+4gy/gyj	0ea+4gy/gyj		0ea+4gy/ZV				
Torna	0ea+2gy/gyj	0ea+2gy/gyj	0ea+1gy/gyj	0ea+2gy/ai				
Kézilabda	0ea+2gy/gyj	0ea+2gy/koll						
Atlétika	0ea+2gy/gyj	0ea+2gy/gyj	0ea+1gy/gyj	0ea+1gy/szig				
Anatómia	1ea+1gy/gyj	1ea+1gy/szig						
Gimnasztika	0ea+2gy/gyj	0ea+2gy/koll						
Sporttörténet		1ea+0gy/koll						
EIDB		1ea+2gy/gyj						
EPB (Iskolalátogatás)		0ea+1gy/ai						
PSB		2ea+1gy/gyj						
PSC			2ea+1gy/gyj					
EDC			2ea+1gy/koll					
Kosárlabda			0ea+2gy/gyj	0ea+2gy/koll				
Nyelvművelés			0ea+2gy/gyj					
PSC (Iskolai gyakorlat)			ai					
EDC (Iskolai gyakorlat)			ai					
Úszás			0ea+1gy/gyj	0ea+1gy/gyj	0ea+1gy/gyj	0ea+1gy/szig		
Biomechanika			1ea+0gy/koll					
Élettan			1ea+0gy/ai	1ea+1gy/szig				
Közgazdaságtan			2ea+0gy/ai	2ea+0gy/koll				
Röplabda			0ea+2gy/gyj	0ea+2gy/ai	0ea+2gy/gyj			
Edzésselmélet			1ea+1gy/ai	1ea+0gy/szig	1ea+0gy/szig			
Ritmikus sportgimnasztika			0ea+1gy/ai	0ea+1gy/ai	0ea+2gy/gyj			
Testnevelés tanítás módszertana					2ea+1gy/gyj	1ea+1gy/ZV		
Oktatástechnológia					0ea+2gy/ai	0ea+1gy/gyj		
Terheléskattan					2ea+0gy/koll			
Mikroanálízis					0ea+1gy/ai			
Hospitalitás					0ea+1gy/ai			
Testnevelési játékok					0ea+1gy/gyj	0ea+2gy/ZV		
Testnevelés hospitálás						0ea+2gy/ai		
Gyógytestnevelés						1ea+1gy/koll		
Testnevelés tanítás							0ea+1gy/gyj	0ea+1gy/gyj
Egészségtan, elsősegély							1ea+0gy/koll	
Labdarúgás							0ea+1gy/gyj	
Sportpedagógia							??	
Sportszervezés							??	
Sportszakmai gyakorlat	0ea+2gy/ai	0ea+2gy/ai	0ea+2gy/ai	0ea+2gy/ai	0ea+2gy/ai	0ea+2gy/ai	0ea+2gy/ai	0ea+2gy/ai

Tantárgyak (REKREÁCIÓ) \ Félévek	I. félév	II. félév	III. félév	IV. félév	V. félév	VI. félév	VII. félév	VIII. félév
Rekreáció elmélete és gyakorlata	2ea+1gy/koll	2ea+1gy/koll	2ea+1gy/koll	2ea+1gy/szig				
Szociológia, sportszociológia	2ea+0gy/koll							
Zene és mozgás	1ea+0gy/ai							
Asztalitenisz		0ea+1gy/gyj						
Tollaslabda		0ea+1gy/gyj						
Néptánc		0ea+2gy/ai						
Gordon ET		0ea+2gy/ai						
Funkcionális anatómia			2ea+0gy/koll					
Tenisz			0ea+2gy/gyj	0ea+2gy/koll				
Zenés gimnasztika			0ea+1gy/koll					
Társastánc			0ea+2gy/ai					
Gördülő sportok			0ea+2gy/gyj					
Kondicionálás				2ea+0gy/ai				
Animáció				2ea+0gy/koll				
Aerobik					0ea+1gy/ai			
Sportmenedzsment					2ea+0gy/ai	2ea+0gy/szig		
Turizmus					2ea+0gy/ai	2ea+1gy/szi		
Szabadidős játékok					0ea+2gy/ai			
Jazz tánc						0ea+1gy/ai		
Küzdősport, önvédelem							0ea+2gy/ai	0ea+1gy/gyj
Rekreációs szakmai gyakorlat						ai	0ea+1gy/ai	0ea+2gy/ai
Rehabilitáció							1ea+1gy/koll	2ea+1gy/szig
Egészségvédelem, egészségnevelés							2ea+1gy/ai	2ea+1gy/szig
Szakmai táborok	Turisztika*	Kerékpár	Sítábor*	(Sítábor) Vízi tábor*	Snowboard és sífutó tábor	Sziklamászó tábor	Vitorlás tábor	
ea = előadás	koll = kollokvium	A *-al jelzett táborok közzé a testnevelés szakosokkal.						
gy = gyakorlat	gyj = gyakorlati jegy	ZV = záróvizsga						
szig = szigorlat	ai = aláírás							

Forrás: ELTE PPK Egészségfejlesztési és Sporttudományi Intézet (é.n.),
saját szerkesztés (2016)

10. sz. Melléklet: ELTE TFK Testnevelés-Rekreáció tanterv (2000/2001.)

Tantárgy (Testnevelés tanár) #1	Kövelmény	Félévenkénti óraszámok							
		1	2	3	4	5	6	7	8
Szakos kötelező tanegységek									
Anatómia 1 előadás	Gyakorlati jegy	2							
Élettan 1	aláírás			1					
Egészségtan	Kollokvium							1	
Biomechanika	Kollokvium			1					
Gyógytestnevelés	Kollokvium						2		
Testnevelés elmélet 1	Kollokvium	1							
Testnevelés és sporttörténet	Kollokvium		1						
Edzéstan 1	aláírás				2				
Sportszervezés	aláírás							1	
Kutatási alapismeret	aláírás						2		
Gimnasztika 1	Gyakorlati jegy	2							
Gimnasztika 2	Kollokvium		2						
Zenés gimnasztika	Kollokvium			1					
Atlétika 1-2	Gyakorlati jegy	2	1						
Atlétika 3	Kollokvium			1					
Atlétika 4	Gyakorlati jegy				1				
Torna 1-3	Gyakorlati jegy	2	1	1					
Úszás 1-3	Gyakorlati jegy			1	1	1			
Ritmikus gimnasztika 1 (női)	aláírás				1				
Ritmikus gimnasztika 2 (női)	Kollokvium					2			
Testnevelési játékok 1	Gyakorlati jegy					1			
Testnevelési játékok 2	Kollokvium						2		
Kézilabda 1	Gyakorlati jegy	2							
Kézilabda 2	Kollokvium		2						
Kosárlabda 1	Gyakorlati jegy			2					
Kosárlabda 2	Kollokvium				2				
Labdarúgás 1 (férfi)	Gyakorlati jegy						2		
Labdarúgás 2 (férfi)	Kollokvium							2	
Labdarúgás (női)	Gyakorlati jegy							1	
Röplabda 1	Gyakorlati jegy				2				
Röplabda 2	Kollokvium					2			
Tenisz	Gyakorlati jegy			2					
Turisztika tábor	aláírás	6 nap							
Sítábor	aláírás				6 nap				
Vízitábor	aláírás						6 nap		
Testnevelés tanítása 1-2 előadás	Kollokvium					2	2		
Testnevelés tanítása 1-2 gyakorlat	Gyakorlati jegy					2	2		
Hospitálás (iskolai)	aláírás						2		
Szakos kötelezően választandó tanegységek									
A blokk (gyakorlati), 6., 7. és 8. félévben egy - egy - egy tárgy választása kötelező									
ATLÉTIKA	aláírás						1	1	1
TORNA (női)	aláírás						1	1	1
TORNA (férfi)	aláírás						1	1	1
ÚSZÁS	aláírás						1	1	1
KÉZILABDA	aláírás						1	1	1
KOSÁRLABDA	aláírás						1	1	1
LABDARÚGÁS	aláírás						1	1	1
RÖPLABDA	aláírás						1	1	1
TENISZ	aláírás						1	1	1

Tantárgy (Testnevelés tanár) #2	Kövelmény	Félévenkénti óraszámok							
		1	2	3	4	5	6	7	8
Szakos kötelezően választandó tanegységek									
B blokk (elméleti), 7. és 8. félévben egy - egy tárgy választása kötelező									
Általános sportág ismeret	aláírás							2	2
Balesetvédelem, elsősegélynyújtás	aláírás							2	2
Életvitel, életmód	aláírás							2	2
Pedagógus mesterség	aláírás							2	2
Sportjáték módszertan	aláírás							2	2
Sportjog	aláírás							2	2
Sportpszichológia	aláírás							2	2
Sportszociológia	aláírás							2	2
Táborozási ismeretek	aláírás							2	2
C blokk (egyéb), 7. és 8. félévben egy - egy tárgy választása kötelező									
Asztalitenisz	aláírás							2	2
Fitness-aerobik	aláírás							2	2
Gördülő sportok	aláírás							2	2
Küzdősportok alapjai	aláírás							2	2
Óvodás torna	aláírás							2	2
Tánc	aláírás							2	2
Tánctechnikák	aláírás							2	2
Tollaslabda	aláírás							2	2
Labdás, golyós játékok	aláírás							2	2
Szigorlatok									
Anatómia 2	Szigorlat		1						
Élettan EA 2	Szigorlat				2				
Testnevelés elmélet EA 2	Szigorlat		2						
Edzéstan 2	Szigorlat					2			
Atlétika 5	Szigorlat					1			
Torna 4	Szigorlat				2				
Úszás 4	Szigorlat						1		
Sportszakmai gyakorlatok, minden félévben legalább egy kötelező									
ATLÉTIKA Sportszakmai gy.	aláírás								
TORNA (női) Sportszakmai gy.	aláírás								
TORNA (férfi) Sportszakmai gy.	aláírás								
ÚSZÁS Sportszakmai gyakorlat	aláírás								
KÉZILABDA Sportszakmai gy.	aláírás								
KOSÁRLABDA Sportszakmai gy.	aláírás								
LABDARÚGÁS Sportszakmai gy.	aláírás								
RÖPLABDA Sportszakmai gy.	aláírás								
Sportszakmai gyakorlat (külső)	aláírás								
Szakdolgozat									
Szakdolgozat	aláírás								
Zárávizsga									
Nyelvvizsga									
Általánosan művelő értelmiségképző ismeretek									

Tantárgy (Rekreáció)	Kövelmény	Félévenkénti óraszámok							
		1	2	3	4	5	6	7	8
Szakos kötelező tanegységek									
Rekreáció elmélet és gyakorlat 1	Kollokvium	4							
Rekreáció elmélet és gyakorlat 2	Kollokvium		4						
Rekreáció elmélet és gyakorlat 3	Kollokvium			3					
Animáció	Kollokvium				2				
Szociológia, sportszociológia	Kollokvium	2							
Kondicionáló programok	aláírás				2				
Funkcionális anatómia	Kollokvium			2					
Terhelés-élettan 1	Gyakorlati jegy						2		
Terhelés-élettan 2	Kollokvium							2	
Zene és mozgás	aláírás	2							
Néptánc	aláírás		2						
Társastánc	aláírás			2					
Aerobik	Kollokvium					2			
Gördülősportok, korcsolya	Gyakorlati jegy			2					
Tenisz	Kollokvium				2				
Asztalitenisz	Gyakorlati jegy	1							
Tollaslabda	Gyakorlati jegy		1						
Küzdősportok, önvédelem 1	Gyakorlati jegy							2	
Küzdősportok, önvédelem 2	Gyakorlati jegy								2
Sportmenedzsment 1	Gyakorlati jegy					2			
Egészségvédelem, -nevelés 1 előadás	Kollokvium							2	
Egészségvédelem, -nevelés 1-2 gyakorlat	Gyakorlati jegy							1	1
Turizmus 1	Gyakorlati jegy					3			
Rekreációs gyakorlat 1-4	Gyakorlati jegy					2	2	2	2
Kerékpár tábor	aláírás				4 nap				
Fal- és sziklamászás	Gyakorlati jegy							4 nap	
Sífutás, hódeszka	Gyakorlati jegy						5 nap		
Szakos kötelezően választható tanegységek									
A blokk, kettőből egy választandó									
Képzőművészet alapjai	Gyakorlati jegy						2		
Szabadidőjátékok	Gyakorlati jegy						2		
B blokk, kettőből egy választandó									
Testépítés	Gyakorlati jegy					2			
Dzsessz gimnasztika	Gyakorlati jegy					2			
Szigorlatok									
Rekreáció elmélet és gyakorlat 4	Szigorlat				3				
Egészségvédelem, -nevelés 2 előadás	Szigorlat								2
Rehabilitáció	Szigorlat								2
Turizmus 2	Szigorlat						3		
Sportmenedzsment 2	Szigorlat						2		

Forrás: ELTE PPK Egészségfejlesztési és Sporttudományi Intézet (é.n.),
saját szerkesztés (2016)

11. sz. Melléklet: ELTE TFK Testnevelés-Rekreáció tanterv (2002/2003.)

Tantárgy (Testnevelés tanár) #1	Kövelemény	Félévenkénti óraszámok és tantárgyvakhoz rendelt kreditek															
		1. félév		2. félév		3. félév		4. félév		5. félév		6. félév		7. félév		8. félév	
		Kr.	Óra	Kr.	Óra	Kr.	Óra	Kr.	Óra	Kr.	Óra	Kr.	Óra	Kr.	Óra	Kr.	Óra
Szakos kötelező tanegységek																	
Anatómia 1	Kollokvium	2	2														
Élettan 1	Kollokvium					1	1										
Egészség	Kollokvium									2	2						
Biomechanika	Kollokvium					1	1										
Gyógytestnevelés	Kollokvium												2	2			
Testnevelés elmélet 1-2	Kollokvium	1	1	2	2												
Testnevelés és sporttörténet	Kollokvium	1	1							1	1	2	2				
Edzésan 1-2 EA	Kollokvium											1	1	2	2		
Edzésan 1 GY	Gyakorlati jegy									1	1						
Sportmenedzsment	Gyakorlati jegy															1	1
Kutatási alapismeret	Kollokvium													1	1		
Rekreáció elmélet	Gyakorlati jegy														1	1	
Gimnasztika 1	Gyakorlati jegy	2	2														
Gimnasztika 2	Kollokvium				2	2											
Zenés gimnasztika	Gyakorlati jegy					1	1										
Atlétika 1-2	Gyakorlati jegy	2	2	1	1												
Atlétika 3	Kollokvium					1	1										
Atlétika 4-5	Gyakorlati jegy							1	1	1	1						
Torna 1-2	Gyakorlati jegy				2	2	2	2									
Torna 3	Kollokvium							2	2								
Úszás 1-2	Gyakorlati jegy					1	1	2	2								
Úszás 3	Kollokvium									1	1						
Ritmikus gimnasztika 1 (női)	Gyakorlati jegy							2	2								
Labdarúgás 1 (férfi)	Kollokvium											2	2				
Ritmikus gimnasztika 2 (női)	Kollokvium																
Mozgásos játékok 1	Gyakorlati jegy													1	2		
Mozgásos játékok 2	Kollokvium														1	1	
Kézlabda 1	Gyakorlati jegy	1	2														
Kézlabda 2	Kollokvium			2	2												
Kosárlabda 1	Gyakorlati jegy					1	2										
Kosárlabda 2	Kollokvium											2	2				
Röplabda 1	Gyakorlati jegy									1	2						
Röplabda 2	Kollokvium														2	2	
Turisztika tábor	minősítés	1	6 nap														
Sí tábor	minősítés							1	6 nap								
Vízitábor	minősítés														1	6 nap	
Testnevelés módszertan 1-2 előadás	Kollokvium										2	2	2	2			
Testnevelés módszertan 1-2 gyakorlat	Gyakorlati jegy										2	2	2	2			

Tantárgy (Testnevelés tanár) #2	Kövelmény	Félévenkénti óraszámok és tantárgyakhoz rendelt kreditek															
		1. félév		2. félév		3. félév		4. félév		5. félév		6. félév		7. félév		8. félév	
		Kr.	Óra	Kr.	Óra	Kr.	Óra	Kr.	Óra	Kr.	Óra	Kr.	Óra	Kr.	Óra	Kr.	Óra
Szakos kötelezően választandó tanegységek																	
Kötelezően választható TORNA, minimum 1 kredit																	
Torna alapismeretek	Gyakorlati jegy	1	1														
Torna versenyek	Gyakorlati jegy									1	1						
Kötelezően választható ATLÉTIKA, minimum 1 kredit																	
Atlétika-futások	Gyakorlati jegy											1	1				
Atlétika-ugrások	Gyakorlati jegy											1	1				
Atlétika-dobások	Gyakorlati jegy											1	1				
Kötelezően választható ÚSZÁS, minimum 1 kredit																	
Úszóiskola	Gyakorlati jegy											1	1				
Vízi játékok	Gyakorlati jegy											1	1				
Kötelezően választható VEZETÉS, minimum 1 kredit																	
Gimnasztikai gyakorlat vezetés	Gyakorlati jegy							1	1								
Játék vezetés	Gyakorlati jegy														1	1	
Kötelezően választható ELMÉLETEK, minimum 3 kredit																	
Általános sportág ismeret	Gyakorlati jegy															1	2
Balesetvédelem, elsősegélynyújtás	Gyakorlati jegy															1	2
Életvitel, életmód	Gyakorlati jegy															1	2
Pedagógus mesterség	Gyakorlati jegy															1	2
Sportjáték módszertan	Gyakorlati jegy															1	2
Sportjog	Gyakorlati jegy															1	2
Sportpszichológia	Gyakorlati jegy															1	2
Sportszociológia	Gyakorlati jegy															1	2
Szakos szabadon választható tanegységek, minimum 6 kredit																	
Asztalitenisz	Gyakorlati jegy															2	2
Fitness-aerobik	Gyakorlati jegy															2	2
Gördülő sportok	Gyakorlati jegy															2	2
Küzdősportok alapjai	Gyakorlati jegy															2	2
Óvodás torna	Gyakorlati jegy															2	2
Tánc	Gyakorlati jegy															2	2
Tánctechnikák	Gyakorlati jegy															2	2
Tenisz	Gyakorlati jegy															2	2
Tollaslabda	Gyakorlati jegy															2	2
Labdás, golyós játékok	Gyakorlati jegy															2	2
Táborozási ismeretek	Gyakorlati jegy															2	2
Szigorlatok																	
Egyéni sportág szigorlat	Szigorlat											2	VK				
Sportjáték szigorlat	Szigorlat													2	VK		
Anatómia 2 gyakorlat	Szigorlat				1	1											
Élettan 2	Szigorlat									1	1						
Sportszakmai gyakorlatok, 6 félévben kötelező, kredit nélküli kritérium kurzus																	
ATLÉTIKA Sportszakmai gyakorlat	aláírás kritériumként																
TORNA Sportszakmai gyakorlat	aláírás kritériumként																
ÚSZÁS Sportszakmai gyakorlat	aláírás kritériumként																
KÉZILABDA Sportszakmai gyakorlat	aláírás kritériumként																
KOSÁRLABDA Sportszakmai gyakorlat	aláírás kritériumként																
LABDARÚGÁS Sportszakmai gyakorlat	aláírás kritériumként																
RÓPLABDA Sportszakmai gyakorlat	aláírás kritériumként																
Sportszakmai gyakorlat (külső)	aláírás kritériumként																
Szakdolgozat																	
Szakdolgozat	aláírás																20
Záróvizsga																	
Nyelvvizsga																	
Általánosan művelő értelmiségképző ismeretek																	

Tantárgy (Rekreáció)	Kövelmény	Félévenkénti óraszámok és tantárgyakhoz rendelt kreditek															
		1. félév		2. félév		3. félév		4. félév		5. félév		6. félév		7. félév		8. félév	
		Kr.	Óra	Kr.	Óra	Kr.	Óra	Kr.	Óra	Kr.	Óra	Kr.	Óra	Kr.	Óra	Kr.	Óra
Szakos kötelező tanegységek																	
Rekreáció elmélet és módszertan 1-2-3	Kollokvium	3	4	3	4	3	3										
Szellemi rekreáció	Gyakorlati jegy							1	1								
Kommunikáció alapjai	Gyakorlati jegy							1	1								
Szociológia	Kollokvium	2	2														
Szabadidő szociológia	Gyakorlati jegy			2	2												
Animáció	Kollokvium							2	2								
Táborozási alapismeretek	Gyakorlati jegy					2	2										
Fittségi vizsgálatok	Gyakorlati jegy											2	2				
Mozgásprogramok	Gyakorlati jegy							2	2								
Játék és játékmester	Gyakorlati jegy									2	2						
Funkcionális anatómia	Kollokvium					2	2										
Terhelés-élettan 1-2	Kollokvium									2	2	2	2				
Zene és mozgás	Gyakorlati jegy	1	2														
Néptánc	Gyakorlati jegy			1	2												
Társastánc	Gyakorlati jegy					1	2										
Aerobik	Kollokvium											2	2				
Labdás, golyós játékok 1-2-3	Gyakorlati jegy	1	2	1	2	1	2										
Gördülősportok, kocsolya	Gyakorlati jegy									2	2						
Tenisz 1	Gyakorlati jegy					2	2										
Tenisz 2	Kollokvium							2	2								
Sportmenedzsment 1-2	Kollokvium									2	2	2	2				
Turizmus alapjai	Kollokvium													2	2		
Turisztikai rekreáció	Kollokvium															2	2
Egészségvédelem, -nevelés 1-2 előadás	Kollokvium													1	1	1	1
Egészségvédelem, -nevelés 1-2 gyakorlat	Gyakorlati jegy													1	1	1	1
Rekreációs gyakorlat 1-2-3-4	Gyakorlati jegy									2	2	2	2	2	2	2	2
Kerékpár tábor	Gyakorlati jegy					krit	4 nap										
Fal- és sziklamászás	Gyakorlati jegy									krit	4 nap						
Sífutás, hődeszka	Gyakorlati jegy											krit	5 nap				
Szakos választható tanegységek																	
A blokk, kettőből egy választandó																	
Testépítés	Gyakorlati jegy							2	2								
Táncgimnasztika	Gyakorlati jegy							2	2								
B blokk, kettőből egy választandó																	
Játék 2 (szellemi)	Gyakorlati jegy											2	2				
Játék 3 (mozgásos)	Gyakorlati jegy											2	2				
C blokk, kettőből egy választandó																	
Viselkedéskultúra	Gyakorlati jegy															2	2
Önmenedzsment	Gyakorlati jegy															2	2
D blokk, kettőből egy választandó																	
Önvédelem 1	Gyakorlati jegy													2	2		
Küzdősportok 1	Gyakorlati jegy													2	2		
E blokk, kettőből egy választandó																	
Önvédelem 2	Gyakorlati jegy															2	2
Küzdősportok 2	Gyakorlati jegy															2	2
Szigorlatok																	
Rekreáció elmélet és módszertan 4	Szigorlat							3	3								
Rehabilitáció	Szigorlat													2	2		
Rekreáció módszertani szigorlat	Szigorlat											2	VK				
Szakdolgozat																	
Záróvizsga																	
Nyelvvizsga																	
Általánosan művelő értelmiségképző ismeretek																	

Forrás: ELTE PPK Egészségfejlesztési és Sporttudományi Intézet (é.n.),
saját szerkesztés (2016)

12. sz. Melléklet: Az ELTE Pedagógiai és Pszichológiai Kar Testnevelés-Rekreáció szak tanterve (2004/2005. és 2005/2006. tanév)

Tantárgy (Testnevelés tanár) #1	Kövelmény	Félévenkénti óraszámok és tantárgyakhoz rendelt kreditek															
		1. félév		2. félév		3. félév		4. félév		5. félév		6. félév		7. félév		8. félév	
		Kr.	Óra	Kr.	Óra	Kr.	Óra	Kr.	Óra	Kr.	Óra	Kr.	Óra	Kr.	Óra	Kr.	Óra
Szakos kötelező tanegységek																	
Anatómia 1 előadás	Kollokvium	1	1														
Anatómia 1 gyakorlat	Gyakorlati jegy	1	1														
Anatómia 2 gyakorlat	Kollokvium			1	1												
Élettan 1	Gyakorlati jegy					2	2										
Élettan 2	Kollokvium							2	2								
Egészségtan	Kollokvium									2	2						
Biomechanika	Kollokvium					1	1										
Gyógytestnevelés	Kollokvium										2	2					
Testnevelés elmélet 1-2	Kollokvium	1	1	2	2												
Testnevelés és sporttörténet	Kollokvium	1	1														
Edzéstan 1	Gyakorlati jegy									2	2						
Edzéstan 2	Kollokvium										2	2					
Sportmenedzsment	Gyakorlati jegy												1	1			
Kutatási alapismeret	Kollokvium											1	1				
Rekreáció elmélet	Gyakorlati jegy													1	1		
Gimnasztika 1	Gyakorlati jegy	2	2														
Gimnasztika 2	Kollokvium			2	2												
Zenés gimnasztika	Gyakorlati jegy					1	1										
Atlétika 1-2	Gyakorlati jegy	2	2	1	1												
Atlétika 3	Kollokvium					1	1										
Atlétika 4-5	Gyakorlati jegy							1	1	1	1						
Torna 1-2	Gyakorlati jegy			2	2	2	2										
Torna 3	Kollokvium							2	2								
Úszás 1-2	Gyakorlati jegy					1	1	2	2								
Úszás 3	Kollokvium									1	1						
Ritmikus gimnasztika 1 (női) / Labdarúgás 1 (férfi)	Gyakorlati jegy							2	2								
Ritmikus gimnasztika 2 (női) / Labdarúgás 2 (férfi)	Kollokvium									2	2						
Mozgásos játékok 1	Gyakorlati jegy											1	2				
Mozgásos játékok 2	Kollokvium	1	2											1	1		
Kézilabda 1	Gyakorlati jegy	1	2														
Kézilabda 2	Kollokvium			2	2												
Kosárlabda 1	Gyakorlati jegy					1	2										
Kosárlabda 2	Kollokvium							2	2								
Röplabda 1	Gyakorlati jegy									1	2						
Röplabda 2	Kollokvium											2	2				
Turisztika tábor	minősítés	1	6 nap														
Sítábor	minősítés							1	6 nap								
Vízitábor	minősítés											1	6 nap				
Testnevelés módszertan 1-2 előadás	Kollokvium									2	2	2	2				
Testnevelés módszertan 1-2 gyakorlat	Gyakorlati jegy									2	2	2	2				

Tantárgy (Testnevelés tanár) #2	Kövelmény	Félévenkénti óraszámok és tantárgyakhoz rendelt kreditek															
		1. félév		2. félév		3. félév		4. félév		5. félév		6. félév		7. félév		8. félév	
		Kr.	Óra	Kr.	Óra	Kr.	Óra	Kr.	Óra	Kr.	Óra	Kr.	Óra	Kr.	Óra	Kr.	Óra
Szakos kötelezően választandó tanegységek																	
Kötelezően választható TORNA, minimum 1 kredit																	
Torna alapismeretek	Gyakorlati jegy	1	1														
Torna versenyek	Gyakorlati jegy									1	1						
Kötelezően választható ATLÉTIKA, minimum 1 kredit																	
Atlétika-futások	Gyakorlati jegy											1	1				
Atlétika-ugrások	Gyakorlati jegy											1	1				
Atlétika-dobások	Gyakorlati jegy											1	1				
Kötelezően választható ÚSZÁS, minimum 1 kredit																	
Úszóiskola	Gyakorlati jegy											1	1				
Vízi játékok	Gyakorlati jegy											1	1				
Kötelezően választható VEZETÉS, minimum 1 kredit																	
Gimnasztikai gyakorlat vezetés	Gyakorlati jegy							1	1								
Játék vezetés	Gyakorlati jegy													1	1		
Kötelezően választható ELMÉLETEK, minimum 3 kredit																	
Általános sportág ismeret	Gyakorlati jegy															1	2
Baleset védelem, elsősegélynyújtás	Gyakorlati jegy															1	2
Életvitel, életmód	Gyakorlati jegy															1	2
Pedagógus mesterség	Gyakorlati jegy															1	2
Sportjáték módszertan	Gyakorlati jegy															1	2
Sportjog	Gyakorlati jegy															1	2
Sportpszichológia	Gyakorlati jegy															1	2
Sportszociológia	Gyakorlati jegy															1	2
Szakos szabadon választható tanegységek, minimum 6 kredit																	
Asztalitenisz	Gyakorlati jegy													2	2		
Fitness-aerobik	Gyakorlati jegy													2	2		
Gördülő sportok	Gyakorlati jegy													2	2		
Küzdősportok alapjai	Gyakorlati jegy													2	2		
Óvodás torna	Gyakorlati jegy													2	2		
Tánc	Gyakorlati jegy													2	2		
Tánctechnikák	Gyakorlati jegy													2	2		
Tenisz	Gyakorlati jegy													2	2		
Tollaslabda	Gyakorlati jegy													2	2		
Labdás, golyós játékok	Gyakorlati jegy													2	2		
Táborozási ismeretek	Gyakorlati jegy													2	2		
Szigorlatok																	
Orvosi tárgyak szigorlat	Szigorlat										2	VK					
Egyéni sportág szigorlat	Szigorlat										2	VK					
Sportjáték szigorlat	Szigorlat												2	VK			
Sportszakmai gyakorlatok, 6 félévben kötelező, kredit nélküli kritérium kurzus																	
ATLÉTIKA Sportszakmai gyakorlat	alíírás kritériumként																
TORNA Sportszakmai gyakorlat	alíírás kritériumként																
ÚSZÁS Sportszakmai gyakorlat	alíírás kritériumként																
KÉZILABDA Sportszakmai gyakorlat	alíírás kritériumként																
KOSÁRLABDA Sportszakmai gyakorlat	alíírás kritériumként																
LABDARÚGÁS Sportszakmai gyakorlat	alíírás kritériumként																
RÓPLABDA Sportszakmai gyakorlat	alíírás kritériumként																
Sportszakmai gyakorlat (külső)	alíírás kritériumként																
Szakdolgozat																	
Szakdolgozat	alíírás															20	
Zárvizsga																	
Nyelvvizsga																	
Általánosan művelő értelmiségképző ismeretek																	

Tantárgy (Rekreáció)	Köveĺmény	Félévenkénti óraszámok és tantárgyakhoz rendelt kreditek															
		1. félév		2. félév		3. félév		4. félév		5. félév		6. félév		7. félév		8. félév	
		Kr.	Óra	Kr.	Óra	Kr.	Óra	Kr.	Óra	Kr.	Óra	Kr.	Óra	Kr.	Óra	Kr.	Óra
Szakos kötelező tanegységek																	
Rekreáció elmélet és módszertan 1-2-3-4 előadás	Kollokvium	2	2	2	2	1	2	1	1								
Rekreáció elmélet és módszertan 1-2-3-4 gyakorlat	Gyakorlati jegy	1	2	1	2	1	1	1	1								
Szellemi rekreáció	Kollokvium							1	1								
Kommunikáció alapjai	Gyakorlati jegy	1	1														
Szociológia	Kollokvium	2	2														
Szabadidő szociológia	Kollokvium			2	2												
Animáció	Kollokvium							2	2								
Táborozási alapismeretek	Gyakorlati jegy					2	2										
Fittségi vizsgálatok	Gyakorlati jegy											2	2				
Mozgásprogramok	Gyakorlati jegy							2	2								
Játék és játékmester	Gyakorlati jegy									2	2						
Terhelés-élettan 1-2	Kollokvium									2	2	2	2				
Zene és mozgás	Gyakorlati jegy	1	1														
Néptánc	Gyakorlati jegy			1	2												
Társastánc	Gyakorlati jegy					1	2										
Aerobik	Kollokvium											2	2				
Labdás, golyós játékok 1-2-3	Gyakorlati jegy	1	2	1	2	1	2										
Gördülősportok, korszolya	Gyakorlati jegy									2	2						
Tenisz 1	Gyakorlati jegy					1	2										
Tenisz 2	Kollokvium							2	2								
Sportmenedzsment 1-2	Kollokvium									2	2	2	2				
Turizmus alapjai	Kollokvium													2	2		
Turisztikai rekreáció	Kollokvium															2	2
Egészségvédelem, -nevelés 1-2 előadás	Kollokvium													1	1	1	1
Egészségvédelem, -nevelés 1-2 gyakorlat	Gyakorlati jegy													1	1	1	1
Rekreációs gyakorlat 1-2-3-4	Gyakorlati jegy									2	2	2	2	2	2	2	2
Kerékpár tábor	Gyakorlati jegy					1	4 nap										
Fal- és sziklamászás	Gyakorlati jegy									1	4 nap						
Sífutás, hódeszka	Gyakorlati jegy											1	5 nap				
Szakos kötelezően választható tanegységek																	
A blokk, kettőből egy választandó																	
Testépítés	Gyakorlati jegy									2	2						
Táncgimnasztika	Gyakorlati jegy									2	2						
B blokk, kettőből egy választandó																	
Játék 2 (szellemi)	Gyakorlati jegy											2	2				
Játék 3 (mozgásos)	Gyakorlati jegy											2	2				
C blokk, kettőből egy választandó																	
Viselkedéskultúra	Gyakorlati jegy															2	2
Önmenedzsment	Gyakorlati jegy															2	2
Szakos szabadon választható tanegységek, összesen két tárgy választása kötelező																	
Önvédelem 1	Gyakorlati jegy													2	2		
Önvédelem 2	Gyakorlati jegy															2	2
Küzdősportok 1	Gyakorlati jegy													2	2		
Küzdősportok 2	Gyakorlati jegy															2	2
Szigorlatok																	
Rekreáció elmélet szigorlat	Szigorlat							2	VK								
Rehabilitáció	Szigorlat													2	2		
Rekreáció módszertani szigorlat	Szigorlat											2	VK				
Szakdolgozat																	
Záróvizsga																	
Nyelvvizsga																	
Általánosan művelő értelmiségképző ismeretek																	

Forrás: ELTE PPK Egészségfejlesztési és Sporttudományi Intézet (é.n.),
saját szerkesztés (2016)

13. sz. Melléklet: ELTE PPK Rekreáció tanterve nem testneveléssel szakpárban (2005/2006. tanév)

A rekreáció főiskolai szakos (AN) 2005 teljes képzési program tanterve nem testnevelés szakpárban végezve a következőkkel egészült ki:

Tantárgy #1	Kövelmény	Félévenkénti óraszámok és tantárgyakhoz rendelt kreditek															
		1. félév		2. félév		3. félév		4. félév		5. félév		6. félév		7. félév		8. félév	
		Kr.	Óra	Kr.	Óra	Kr.	Óra	Kr.	Óra	Kr.	Óra	Kr.	Óra	Kr.	Óra	Kr.	Óra
Általános művelő értelmiségképző ismeretek																	
Filozófia 1-2	Kollokvium			2	2	2	2										
Közgazdaságtan 1-2	Kollokvium					2	2	2	2								
Oktatástechnika 1-2	Kollokvium									2	2	2	2				
Medicinális alapozó tantárgyak																	
Anatómia 1 előadás	Kollokvium	1	1														
Anatómia 1 gyakorlat	Gyakorlati jegy	1	1														
Anatómia 2 gyakorlat	Kollokvium			1	1												
Élettan 1	Gyakorlati jegy					2	2										
Élettan 2	Kollokvium							2	2								
Egészségtan-környezettan	Kollokvium									2	2						
Gyógytestnevelés	Kollokvium											2	2				
Balesetmegelőzés	Gyakorlati jegy													1	2		
Medicinális szigorlat	Szigorlat									2	VK						
Módszertani alapozó tantárgyak																	
Edzéstan 1	Gyakorlati jegy									2	2						
Edzéstan 2	Kollokvium											2	2				
Kutatási alapismeret	Kollokvium											1	1				
Mozgásképesség és készségfejlesztés alapozó tantárgyak																	
Gimnasztika 1	Gyakorlati jegy	2	2														
Gimnasztika 2	Kollokvium			2	2												
Zenés gimnasztika	Gyakorlati jegy					1	1										
Atlétika alapok 1-2	Gyakorlati jegy	1	2	1	2												
Torna alapok	Gyakorlati jegy					1	2										
Úszás 1	Gyakorlati jegy							1	2								
Úszás 2	Kollokvium									1	2						
Sportjátékok 1	Gyakorlati jegy											1	2				
Sportjátékok 2	Kollokvium													1	2		
Aerob és izomedzés	Gyakorlati jegy															1	2
Turisztika tábor	Gyakorlati jegy	krit.	6 nap														
Vízitábor	Gyakorlati jegy											1	6 nap				
Sítábor	Gyakorlati jegy											1	6 nap				
Nevelés modul (rekreáció - művelődésszervező és rekreáció - pedagógia szakpárhoz)																	
Félévenkénti óraszámok és tantárgyakhoz rendelt kreditek																	
Tantárgy #2	Kövelmény	1. félév		2. félév		3. félév		4. félév		5. félév		6. félév		7. félév		8. félév	
		Kr.	Óra	Kr.	Óra	Kr.	Óra	Kr.	Óra	Kr.	Óra	Kr.	Óra	Kr.	Óra	Kr.	Óra
Pedagógiai speciális kollégium	Gyakorlati jegy	1	1														
Szocializáció, személyiségfejlődés	Kollokvium	2	2														
Az emberi megismerés fejlődése	Kollokvium			2	2												
Pedagógiai szociálpszichológia	Kollokvium					2	2										
A nevelés történeti és elméleti alapjai	Kollokvium	2	2														
A nevelés folyamata és módszerei	Kollokvium					2	2										
Didaktika	Kollokvium							2	2								

Forrás: ELTE PPK Egészségfejlesztési és Sporttudományi Intézet (é.n.),
saját szerkesztés (2016)

14. sz. Melléklet: Semmelweis Egyetem Testnevelési és Sporttudományi Főiskolai Kar Önálló rekreáció szak (A L K 8 féléves képzés) tantervi programja

Tantárgy megnevezése	Tantárgy-felvétel féléve	A tantárgy felvételének előfeltétele
Általános elméleti ismeretek		
Filozófiatörténet	1.	-
Esztétika	3.	Filozófiatörténet
Szociológia	6.	Filozófiatörténet
Művelődéstörténet alapjai I.	3.	-
Művelődéstörténet alapjai II.	4.	Művelődéstörténet alapjai I.
Zeneelmélet alapjai	4.	-
Kommunikáció I.	1.	-
Kommunikáció II.	2.	Kommunikáció I.
Informatika I.	3.	-
Informatika II.	4.	Informatika I.
Média alapismeretek	8.	Kommunikáció II.
Magyar nyelvhelyesség	2.	-
Retorika	3.	Magyar nyelvhelyesség
Jogi alapismeretek	8.	-
Protokoll, viselkedéskultúra	7.	-
Alapozó szakterületi ismeretek		
Anatómia I.	1.	-
Anatómia II.	2.	Anatómia I.
Élettan – rekreáció-élettan I.	3.	Anatómia II., Biokémia II.
Élettan – rekreáció-élettan II.	4.	Élettan – rekreáció-élettan I.
Biokémia I.	1.	-
Biokémia II.	2.	Biokémia I.
Terhelésvizsgálat	5.	Élettan – rekreáció-élettan II.
Dietetika I.	5.	-
Dietetika II.	6.	Dietetika I.
Dietetika III.	7.	Dietetika II.
Tesztek, fitesszi próbak	8.	Élettan – rekreáció-élettan II.
Pedagógia elméleti és történeti alapjai	1.	-
Nevelésmélt	2.	Pedagógia elméleti és történeti alapjai
Oktatás és kommunikációs technológia	5.	Kommunikáció II.
Pszichológia I.	5.	-
Pszichológia II.	6.	Pszichológia I.
Edzéselmélet és – módszertan I.	5.	Élettan – rekreáció-élettan II.
Edzéselmélet és – módszertan II.	6.	Edzéselmélet és – módszertan I.
Edzéselmélet és – módszertan III.	7.	Edzéselmélet és – módszertan II.
Mozgástanulás és – szabályozás	7.	Edzéselmélet és – módszertan I.
Egészségkultúra-egészségnevelés I.	6.	Élettan – rekreáció-élettan II.
Egészségkultúra-egészségnevelés II.	7.	Egészségkultúra-egészségnevelés I.
Környezetismeret – természetvédelem	4.	-
Speciális szakterületi ismeretek és sportági modul		
Rekreáció-menedzsment I.	4.	Rekreáció-elmélet és módszertan III.
Rekreáció-menedzsment II.	5.	Rekreáció-menedzsment I.
Rekreáció-menedzsment III.	6.	Rekreáció-menedzsment II.
Rekreáció-elmélet és módszertan I.	1.	-
Rekreáció-elmélet és módszertan II.	2.	Rekreáció-elmélet és módszertan I.
Rekreáció-elmélet és módszertan III.	3.	Rekreáció-elmélet és módszertan II.
Testkultúra- és rekreáció-történet I.	2.	-
Testkultúra- és rekreáció-történet II.	3.	Testkultúra- és rekreáció-történet I.
Népek testkultúrája	4.	-

Tantárgy megnevezése	Tantárgy-felvétel féléve	A tantárgy felvételének előfeltétele
Speciális szakterületi ismeretek és sportági modul (folytatás)		
Rekreációtevékenység szervezése (eseményszervezés)	8.	Rekreáció-elmélet és módszertan III.
Rekreáció és idegenforgalom I.	6.	Rekreáció-elmélet és módszertan III.
Rekreáció és idegenforgalom II.	7.	Rekreáció és idegenforgalom I.
<i>Anímáció I.</i>	2.	-
<i>Anímáció II.</i>	3.	<i>Anímáció I.</i>
<i>Anímáció III.</i>	4.	<i>Anímáció II.</i>
Fogyatékosok rekreációja	8.	Élettan – rekreáció-élettan II.
Sportági képzés		
Táncművészeti alapismeretek	1.	-
Játék- és sportjáték-elmélet	2.	-
Aviatika	5.	-
Vadászati és horgászati alapismeretek	8.	-
Atletikus alapképzés	2.	-
Gimnasztika, stretching I.	1.	-
Gimnasztika, stretching II.	2.	Gimnasztika, stretching I.
Sportjátékok	3.	Játék- és sportjáték-elmélet
Útós labdajátékok	5.	-
Önvédelmi sportok	4.	-
Néptánc	8.	-
Testnevelési játékok	4.	-
Úszás	3.	-
Zenés-táncos mozgások I.	6.	-
Zenés-táncos mozgások II.	7.	Zenés-táncos mozgások I.
Erőfejlesztés, testépítés	8.	Élettan – rekreáció-élettan II.
Szellemi sportok, játékok	1.	-
Teke - bowling	2.	-
Szauna, masszázis, jóga, relaxáció I.	7.	Élettan – rekreáció-élettan II.
Szauna, masszázis, jóga, relaxáció II.	8.	Szauna, masszázis, jóga, relaxáció I.
Rekreációs táborok		
Evezés, kajak-kenu	6.	-
Rekreáció alapképzés	1.	-
Havas sportok (sí, szánkó, hódeszka)	5.	-
Jeges sportok (korcsolya, jeges játékok)	2.	-
Kerekes, görgős sportok (kerékpár, görkorcsolya, gördeszka), természetjárás	3.	-
Szakmai gyakorlatok		
Hospitálás I.	5.	-
Hospitálás II.	6.	Hospitálás I.
Szakmai gyakorlatok I.	7.	-
Szakmai gyakorlatok II.	8.	Szakmai gyakorlatok I.
Gyakorlatvezetés	x	-

15. sz. Melléklet: Az ELTE Pedagógiai és Pszichológiai Kar Sport- és rekreációs szervezés BSc Rekreációs szervezés és egészségfejlesztés szakirány „Szállodai és rendezvény animátor” specializációjának tantervi hálójá 2017-től

ELTE Sport- és rekreációs szervezés BSC alapképzési szak Rekreációs szervezés és egészségfejlesztés szakirány TANTERVE (nappali tagozat) 2017-től¹							
tanegység-kód	tantárgy neve	jelleg	értékelés formája*	kredit	heti óraszám	ajánlott félév**	előfeltétel ***
IV. DIFFERENCIÁLT SZAKMAI TÖRZSANYAG				120			
IV.1. Rekreációs szervezés és egészségfejlesztés				90	szakirány közös modul		
Rekreáció menedzsment modul				22			
REKB17-701	A rekreáció elmélete és módszertana 1.	ea	koll	2	2	2	
REKB17-702	Zenés rekreációs programok I.	gy	gyj	2	2	2	SR17-601
REKB17-703	Játékok	gy	gyj	2	2	2	
REKB17-704	A rekreáció elmélete és módszertana 2.	ea	koll	2	2	3	REKB17-701
REKB17-705	Animáció	gy	gyj	2	2	3	REKB17-701
REKB17-706	Zenés rekreációs programok II.	gy	gyj	2	2	3	SR17-601
REKB17-707	A rekreáció elmélete és módszertana 3.	gy	gyj	3	2	4	REKB17-704
REKB17-708	Rekreáció szigorlat	sz	szig	3	0	4	REKB17-707
REKB17-709	Játékmester 1.	gy	gyj	2	2	4	REKB17-705
REKB17-710	Szellemi rekreáció	ea	koll	2	2	5	
IV.2. Rekreációs szervezés és egészségfejlesztés szakirány specializációi				30			
IV.2.1. Rekreációs szervezés szabadon választható szakmai ismeretei				10	specializáció választásával teljesítik a hallgatók ezt a kredit-blokkot		
IV.2.2. Szállodai és rendezvény animátor				30	specializáció		
Sportszakmai modul				11			
REKB17-115	Rekreációs gyakorlat 2., animáció	gy	gyj	3	90 óra	4	
REKB17-116	Rekreációs gyakorlat 3., animáció	gy	gyj	3	90 óra	5	
REKB17-117	Aquafit és vízi játékok	gy	gyj	3	2	5	REKB17-101
REKB17-118	Nem sportági testkulturális mozgásprogramok	gy	gyj	2	2	6	
Szervezés- és vezetéstudomány modul				8			
REKB17-204	Vízi foglalkozások szervezése	gy	gyj	3	2	5	REKB17-101
REKB17-205	Szállodai és rendezvényprojektek	gy	gyj	3	2	6	
REKB17-206	Csoportdinamika és közösségfejlesztés	gy	gyj	2	2	6	
Rekreáció menedzsment modul				11			
REKB17-711	Táborozási és outdoor ismeretek	gy	gyj	2	2	4	
REKB17-712	Wellness menedzsment	gy	gyj	3	2	5	REKB17-403
REKB17-713	Játékmester 2.	gy	gyj	3	2	5	REKB17-709
REKB17-714	Szállodai labdás, golyós és ütős játékok	gy	gyj	3	2	6	

*A rövidítések jelentése: ea= előadás, gy=gyakorlat, sz=szigorlat, gyj=gyakorlati jegy, koll=kollokvium, min=minősítés.

**Az ajánlott félévek megjelölése a mintatanterv szerint. A mintatanterv a tanegységek félévekre történő elosztását tartalmazza, az Egyetem által a tanegységek elvégzésének sorrendjére, valamint az elvégzés időbeli ütemezésére ajánlott tanulmányi rend. A mintatanterv szerinti tanulmányi előrehaladással a hallgató tanulmányait a képzési és kimeneti követelményekben meghatározott képzési idő alatt, egyenletes terhelés mellett fejezheti be. A hallgató ettől tanulmányainak ütemezésében eltérhet.

***A teljesítés sorrendje alapján kétféle előfeltételt különböztetünk meg:

Erős előfeltétel: az előfeltételt a tanegység teljesítésére szolgáló kurzus felvétele előtt teljesíteni kell (tehát valamely korábbi félévben).

Gyenge előfeltétel: az előfeltétel teljesítése a tanegységgel azonos félévben is történhet.

1 Elfogadta az ELTE Szenátusa a C/2017. (V. 29.), CXVIII/2017. (V. 29.), CXIX/2017. (V. 29.), CXX/2017. (V. 29.), valamint a CXXI/2017. (V. 29.) Szen. sz. határozattal.

ADATLAP
a doktori értekezés nyilvánosságra hozatalához

I. A doktori értekezés adatai

A szerző neve: MAGYAR MÁRTON

MTMT-azonosító: 10044199

A doktori értekezés címe és alcíme: Animáció a turizmusban – szerepe és helyzete a magyar terciér oktatásban és a szolgáltatási piacon

DOI-azonosító: 10.15476/ELTE.2018.050

A doktori iskola neve: ELTE PPK Neveléstudományi Doktori Iskola

A doktori iskolán belüli doktori program neve: Szaktárgyi Pedagógiák

A témavezető neve és tudományos fokozata: Prof. Dr. Bárdos György, DSc

A témavezető munkahelye: ELTE PPK Egészségfejlesztési és Sporttudományi Intézet

II. Nyilatkozatok

1. A doktori értekezés szerzőjeként

a) hozzájárok, hogy a doktori fokozat megszerzését követően a doktori értekezésem és a tézisek nyilvánosságra kerüljenek az ELTE Digitális Intézményi Tudástárban. Felhatalmazom a Neveléstudományi Doktori Iskola hivatalának ügyintézőjét Barna Ildikót, hogy az értekezést és a téziseket feltöltse az ELTE Digitális Intézményi Tudástárba, és ennek során kitöltse a feltöltéshez szükséges nyilatkozatokat.

b) kérem, hogy a mellékelt kérelemben részletezett szabadalmi, illetőleg oltalmi bejelentés közzétételéig a doktori értekezést ne bocsássák nyilvánosságra az Egyetemi Könyvtárban és az ELTE Digitális Intézményi Tudástárban;¹

c) kérem, hogy a nemzetbiztonsági okból minősített adatot tartalmazó doktori értekezést a minősítés (dátum)-ig tartó időtartama alatt ne bocsássák nyilvánosságra az Egyetemi Könyvtárban és az ELTE Digitális Intézményi Tudástárban;²

d) kérem, hogy a mű kiadására vonatkozó mellékelt kiadó szerződésre tekintettel a doktori értekezést a könyv megjelenéséig ne bocsássák nyilvánosságra az Egyetemi Könyvtárban, és az ELTE Digitális Intézményi Tudástárban csak a könyv bibliográfiai adatait tegyék közzé. Ha a könyv a fokozatszerzést követően egy évig nem jelenik meg, hozzájárlok, hogy a doktori értekezésem és a tézisek nyilvánosságra kerüljenek az Egyetemi Könyvtárban és az ELTE Digitális Intézményi Tudástárban.³

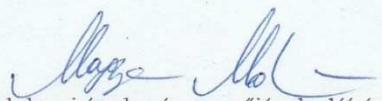
2. A doktori értekezés szerzőjeként kijelentem, hogy

a) az ELTE Digitális Intézményi Tudástárba feltöltendő doktori értekezés és a tézisek saját eredeti, önálló szellemi munkám és legjobb tudásom szerint nem sértem vele senki szerzői jogait;

b) a doktori értekezés és a tézisek nyomtatott változatai és az elektronikus adathordozón benyújtott tartalmak (szöveg és ábrák) mindenben megegyeznek.

3. A doktori értekezés szerzőjeként hozzájárlok a doktori értekezés és a tézisek szövegének plágiumkereső adatbázisba helyezéséhez és plágiumellenőrző vizsgálatok lefuttatásához.

Kelt: Budapest, 2018. 04. 17.

a doktori értekezés szerzőjének aláírása

¹ A doktori értekezés benyújtásával egyidejűleg be kell adni a tudományági doktori tanácshoz a szabadalmi, illetőleg oltalmi bejelentést tanúsító okiratot és a nyilvánosságra hozatal elhalasztása iránti kérelmet.

² A doktori értekezés benyújtásával egyidejűleg be kell nyújtani a minősített adatra vonatkozó közokiratot.

³ A doktori értekezés benyújtásával egyidejűleg be kell nyújtani a mű kiadásáról szóló kiadói szerződést.